پێشەنگی ١٨

ئەدەبی، فەرهەنگی، هونەری، ڕۆشنبیری

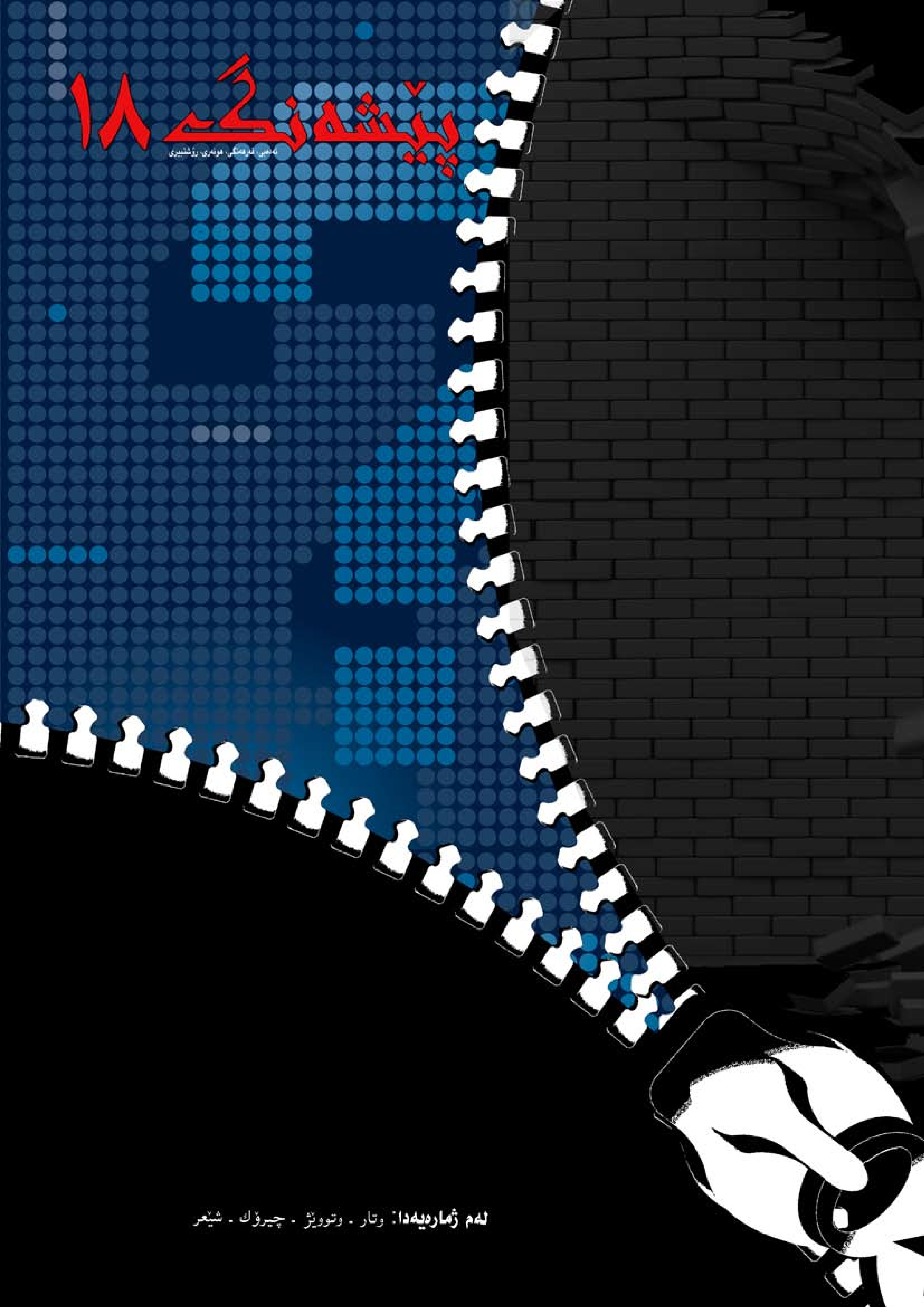

لەم ژمارەیەدا: وتار ـ وتووێژ ـ چیرۆک ـ شیعر

گەشەپێدانی هونەر و ئەدەبیاتێکی بە دەرووەست، بەرابەری خواز و ئۆمانیستی سۆسیالیستی، پێویستیەکی سەردەمە

لەکاتێکدا کە نیزامی قازانج پەرەست و چەوسێنەری سەرمایەداری بۆ گەیشتن بە مەرامە مەترسیدار و دژی ئینسانیەکانی، کە بەدەست هێنان و کۆکردنەوە و کەڵەکە کردنی بێسنووری سەرمایەیە لەپێناو بەرژەوەندی تاقمێك سەرمایەدار و خاوەن کۆمپانیای چڵێس و چاو چنۆکدا، ئەویش بە قیمەتی چەوساندنەوە و برسی کردنی بەشی هەرە زۆری دانیشتوانی سەر ئەم گۆی زەویە، ڕۆژ نییە کارەساتێك نەخوڵقێنێ، ئاژاوەیەك نەنێتەوە، بە بیانوی جۆراوجۆر، ئەو نەتەوە و نیژادانەی بە درێژایی مێژوو بەئاشتی و بەیەکەوە ژیانێکی بێ شەڕوکێشەیان بردۆتە سەر بەگژ یەکتردا نەکات و لە ئاستێکی بەریندا دەستیان بە خوێنی یەکتر سوور نەکات بۆ ئەوەی نەپەرژێنە سەر هەلومەرجی ژیانی کولەمەرگی خۆیان و سەرنجیان نەچێتە سەر دۆزەخێك کە ئەم نیزامە ژیان کوژ و خوێن مژە بۆی داخستوون، ڕاگەیەنەرەکانی دونیا، کە بە زمانحاڵی دەسەڵاتدارانی ئەم نیزامە دەناسرێن دان بەوەدا دەنێن کە بەرەیەکی وشیار و وەئاگاهاتوو لە دانیشتوانی وڵاتانی سەرمایەداری، بۆ دەرك و ناسینی قوڵتر و هەمەلایەنەتری نیزامی سەرمایەداری و ئەو ئەزمەیەی خۆی تێی کەوتووە و هەلومەرجێکی مەترسیداری کە بەرەوڕووی ژیانی دانیشتوانی ئەم دونیایەی کردۆتەوە، لە ئاستێکی بەریندا ڕوویان کردۆتە خوێندنەوە و متاڵای بەرهەمەکانی مارکس و بۆ جارێکی تر مارکسیزم گەڕاوەتەوە گۆڕەپانی ژیانی خەڵك و لە بواری سیاسی و ئابوریەوە، تەنانەت لە ڕوانگەی کۆمەڵایەتی و ئەخلاقی شەوە، گرنگیەکی زۆری پێ ئەدرێ. ئەمەش بۆ بەرەی چەپ و کومۆنیست مایەی دڵگەرمیە و دەتوانێ ورە بەخش بێت بۆمان لە پێناو بەرەو پێش بردنی ئەرکی شۆڕشگێڕانەماندا.

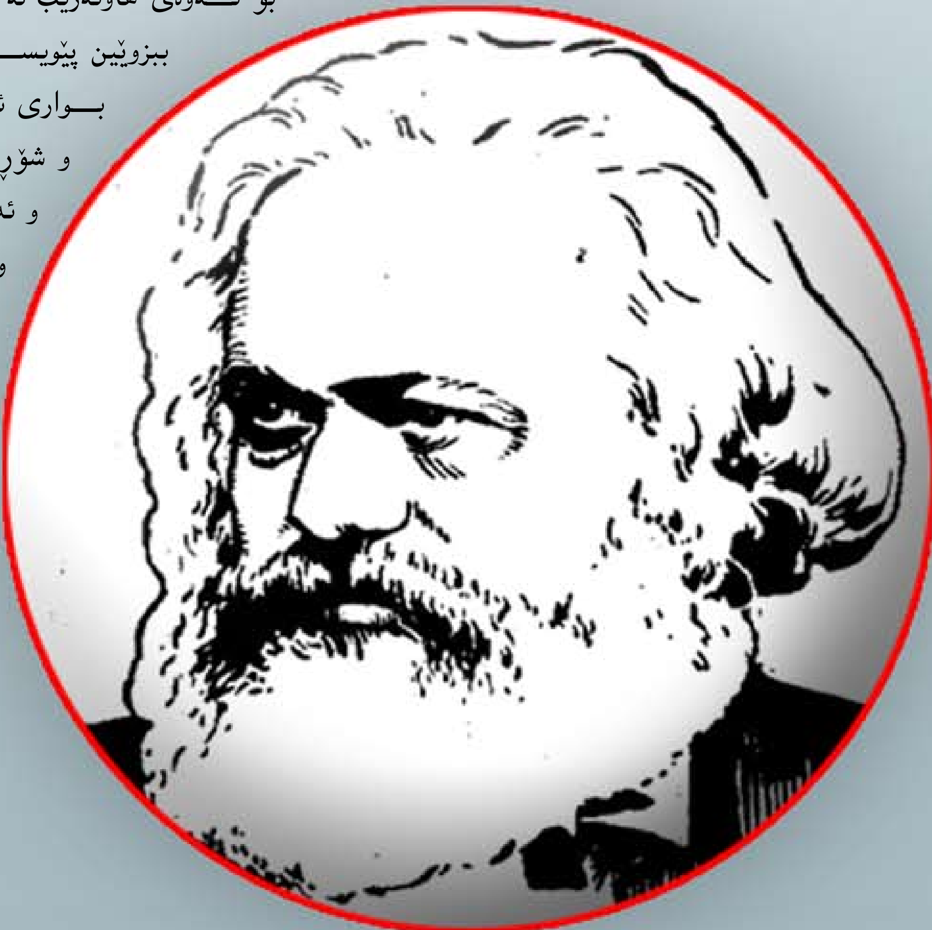

بۆ ئەوەی هاوتەریب لەگەڵ ڕووداوە سیاسی و ئابووریەکاندا ببزوێین پێویستە ئێمەش، وەك ئەو کەسانەی لە بواری ئەدەبیاتی چەپ و کرێکاری، پێشڕەو و شۆڕشگێڕانەدا سەرگەرمی کاری هونەر و ئەدەبیاتین، ئاوڕێکی جیدیتر لە هونەر و ئەدەبیاتێکی بە دەرووەست، بەرابەری خوازانە و ئۆمانیسزمی سۆسیالیستی بدەینەوە. تا ئەو جێگایەی بۆشمان دەکرێ پووچەڵکەرەوەی ئەو ئەدەبیاتە شەڕاشۆ و وێرانگەرە بین کە نووسەران و هونەرمەندانی سەر بە نیزامی سەرمایەداری نێو ئاخنی بەرهەمەکانیان، تەنانەت فیلم کارتۆنی مناڵەکانیشیان،

کردوە.

***

پێشەنگ ژمارە: ١٨

پاییزی ١٣٨٧ی هەتاوی

خاوەن ئیمتیاز: ئەحمەد ساڵحی

سەرنووسەر: سەعید ئەمانی

دەستەی بەرێوەبەر:

بێستون

ناسر حەقپەرەست

شورش محەمەدی

کەریم ئەمانی

....

رووبەرگ و مونتاژ: هیوا عەبدی

....

ئیمەیل:

Peshang2@msn.com

....

تەلەفون:

٠٧٧٠١٩٣٤٥٧٣

٠٧٧٠١٥٦٧٨٥٤

....

نرخ: ١٥٠٠ دینار / ١٠٠٠ تمەن

....

بۆ ئاگاداری خوێنەران:

* کەڵک وەرگرتن لە بابەتەکانی پێشەنگ بە ئاماژە کردن بە سەرچاوە ئازادە.

* ناوەرۆکی بابەتەکان تەنها نوسەرەکانی لێی بەرپرسیارن.

ناوی بابەت:	نووسەر یان وەرگێر:	لاپەرە:
وێنە		١
وتار:		
مەحموود دەروێش شاعیری خەونی....	ن: بێستون	٢
زیندان و شیعر	ن: س. ا. پیمان	٥
جوهەیل، سروودێك لە رەنگی چینەكەی	ئا: ناسر حەقپەرەست	٩
منداڵانی شۆڕش	ن: عینۆ هانسكی	١٢
گەشتێك بە كۆمارە یۆتۆپیەكەی لەتیف هەڵمەتدا	ن: سەباح ئیسماعیل	٢٠
چاوخشاندنێك بەسەر ڕۆمانی شازادە ئیحتجاب ...	ن: تەرانە جەوانبەخت	٢٣
شانۆ،ئامێرێكی ئەكتیڤی هونەریە بۆ ...	ن: فوئاد مورادیان	٢٥
گرینگی مێتود و شێوازی قسە كردن	ن: هەژیر نینا	٢٧
هونەر لەناو زینداندا	ن: سودابە ئەردوان	٢٩
وتووێژ:		
ئیعتیاد لەنێو منداڵان و لاواندا	و: دلێر محەمەدی	٣٢
چیرۆك:		
مۆتەكەی مەرگ	ن: سانا نیكی یوس	٣٦
گەڵا	ن: شەهروز ناسری	٤٠
تابلۆ	ن: هێجران شێواو	٤١
سێ پەرنجەرە و ئێوارەیەك	ن: دەریا	٤٣
نامەیەك بۆ ئەو كورپەلەی كە هەرگیز ...	ن: ئوریانا فالاچی	٤٤
شیعر:		
پەری خەونە سوورەكانم	ن: پەرویز شافعی (كاوە)	٨٧
سكاڵایەك	ن: ح. نامۆ	٨٩
قەنارە بەندان	ن: ح. نامۆ	٩٠
پێشانگە ئەزەلییەكانی سەر شەقامەكانمان	ن: ناسر حەقپەرەست	٩١
ماندوویەتی	ن: شلێر پاییزی	٩٢
روونكردنەوەیەك:	....	٩٤

بابەت و بەرهەم، سەرنج و پێشنیارەکانی خۆتانمان بۆ بنێرن.

"پێشەنگ"

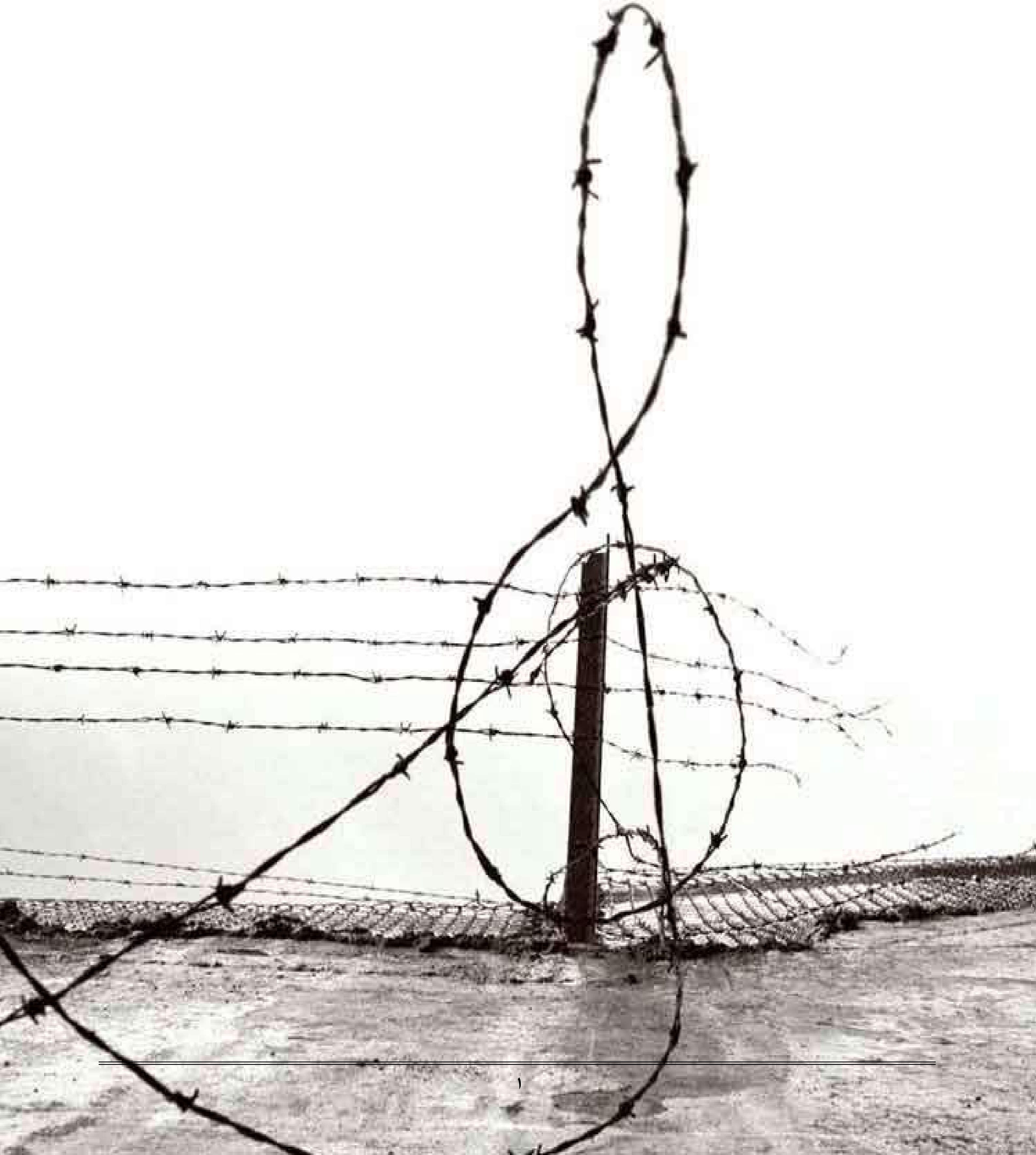

مەحموود دەروێش
شاعیری خەونی شیرینی ئاشتی و دژ بە توندو تیژی

ن: و ئا: بێستون

مەحموود دەروێش شاعیری ناوداری عەرەب لە تەمەنی ٦٧سالی دا ماڵئاوایی لە ژین کرد.
بەرە بەیانی رۆژی چوار شەممە ٦ی ئوت لە نەخۆشخانەیەك لــە ئەیالەتی تێکزاســی ئامریکا مەحمـــوود دەروێش کە لەمێژ ســاڵ بوو نەخۆشـــی دڵی هەبوو نەشتەرگەری بۆ کراو پاش ئەوە گیانی لەدەســت داو جیهان یەکێك لە سیما شۆرشگێڕەکانی شـێعری خۆی بە دەستی مەرگ سپاردو شاعیر خۆی دەڵێ» ئەم ڕوانی کە چۆن ژیان بارگەوبنەی تێکەوە دەپێچێ ئەیســپێرێ بەوانــی تر»بێگومان ناوبراو یەکێك لە هەڵکەوتە شاعیرانی خۆشەویستی عەرەب بوو کە وەك نوێنگەی خەبات بۆ ئازادی و ئاشتی دەناسرا.
شێعرەکانی بۆسەر زۆربەی زمانەکانی دونیا و یەك لەوانە فارســی وەرگێردران کە ناوبانگێکی جیهانی دەرکردبوو. لە نێو کۆڕو کۆمەڵی عەرەبی و خاریجی دا ڕێزی لێدەگیرا و گەلێك خەڵاتی جیهانی پێ بەخشرا.
مەحمـــوود دەروێش زۆربەی شـێعرەکانی بـــە ئیلهام لە مەســـەلەی فەلەستین دەنووســـی و هەر بۆیە شێعرەکانی رەنگ و رووی سیاسی و خەباتگێرانەیان بەخۆیەوە گرتبوو، ببون بە دروشـــم و سروود بۆ فەلەستین و ئاوارە فەلەستینی یەکان. بە گشتی زمانی شـێعری کە ئەو داهێنەری بوو، سەرتاسەری ئەدەبیاتی سەردەمی عەرەبی داگرتبوو.
مەحمـــوود دەروێش لە ١٣ی مارســـی ١٩٤١ لە ئاوایی «ئەلبروە« لە رۆژهەڵاتی شاری عەکا لە فەلەستین چاوی بە ژین پشـــکوت. لە ساڵی ١٩٤٨دا پاش ئەوەی کە ماڵیان کاول کرا، وێڕای بنەماڵەکـــەی روویان لە لوبنان کرد،بەڵام دواتر ســـەر لە نوێ بۆ شـــاری ئەلخەلیل لە فەلەســـتین گەرانەوە. ئیســـرائیلی یەکان ئەم ئاوایی یەیان نوقمی ئاگر کرد و مەحموودی ٦ ساڵە ناچار کرا بەرەو لوبنان بروات.
لە ئـــاکام دا پاش خۆراطری و لەخـــۆ بردوویی خەڵکی

«بروە« ئیسرائیلی یەکان ناچار بە پاشەکشێ کران و کاتێك خەڵك بـــۆ ئاوایی گەرانەوە ،هەموو شـــتێك وێران و کاول کرابـــوو. مەحموود دەروێش لـــە وت وویژێکدا دەڵێ : «لە بیرمە کە ٦ ســـاڵانم بوو، لە ئاوایی یەکی ئارام و جوان دا دەژیان، باشـــم لە بیرە لە یەکێك لە شـــەوەکانی هاویندا کە خەڵك هێندێك جاران عادەتیان بوو لە سەربان دەخەوتن، کوت و پـــڕ دایکم لە خەو خەبەری کردمـــەوە و دیتم کە وێڕای سەدان کەس لە خەڵکی ئاوایی بە نێو بێشەکاندا ڕادەکەین و دەسرێژی گولە بەسەرمان دا دەباری.»

«وێنەیەك بووین بەسەر گاشەبەردا
هەتا لە چەشنی ئاوێنەکان
ئەمان کێشا بەکۆڵمانا
دیتمان سیمای ئەوان
کەکوژران لە دوایین بەرگری لێبراوانە
گریاین لە جەژنی منالانا،
کە جەستەی منالان تووڕ هەڵدەدەن»

***

لە گەرا نیگای سیاسی یەوە مەحموود دەروێش یەکێك لە هەڵســـووراوانی حیزبی کومونیست بوو. لە دەیەی ١٩٧٠دا بە مەبەســـتی خوێندن رووی لە روســـیە کرد و هەر لەوێ بوو بە ئەندامی رێکخراوی ئازادی بەخشـــی فەلەســـتین، کە لەو سەردەمەدا ئیسرائیل وەك رێکخراوێکی تێرۆریستی دەیناســـاندن. ئەوە بوو بە هۆی ئـــەوەی کە لە گەڕانەوەی بۆ فەلەســـتین پێشـــگیری بکرێ و ماوەیەکیش لە قاهیرە گیرسایەوە.

مەحموود دەروێش بـــۆ نارەزایەتی بە ئیمزای قەراردادی ئۆســـلۆ لە ســـاڵی ١٩٩٣ لە ئەندامەتی ئـــەم رێکخراوەیە کشـــایەوە. بەڵام لە تەواوی ژیانی دا لە دوو بواردا بەردەوام چالاکی نواند. هەم خەباتگێـــرو چالاکی بواری رزگاری مرۆڤایەتی بوو، هەم شێعرەکانیشـــی رەنگدانەوەی راستی یەکانی کۆمەڵگاو ئەو زوڵم و ســـتەمەی سەر مرۆڤایەتی بوو. چالاکانە لە خەباتی خەڵکی فەلەســـتین دا بەشداری کرد و هەر لە تەمەنی ١٤ ساڵی دا لە شاری حەیفا کەوتە گرتووخانەو لەوە بەدواش بەردەوام گرفتاری زەبری پۆلیس بوو، وە دەبوایە حەوتوانە خۆی بە پۆلیس بناساندایە.

یەکەم کۆمەڵە شێعری لە ساڵی ١٩٧٠ لە ژێر ناوی «مەلانی بێ بـــاڵ» چـــاپ و بڵاو کردەوە. بە نووسینی دووهەم کۆمەڵە شـــێعری بە ناوی» کەڵاکانـــی زەیتوون» جێگاو شوێنی خۆی لە نێو شێعری فەلەستین و جیهانی عەرەبی دا کردەوە. هەروەها بەرپرسی یەکێتی نووسەرانی فەلەستین بـــوو، و بناغەدانەری یەکێك لە گرینگترین وەرزنامەکانی ئەدەبی و مۆدێرنی جیهانی عەرەبی بە ناوی «الکرمل» بـــوو. مەحمـــوود دەروێـــش لەگـــەڵ «ژاك دریـــدا» و»پی یر بۆردیۆ» پارڵمانی نێونەتەوەیـــی نووســـەرانیان دامەزراند.

مەحمـــوود دەروێش گەلێك شوێنەواری بە نرخی لە پاش خۆی بۆ جیهانی ئەدەبی بەجێهێشت. کە رۆژمێری یەکانی برینی فەلەســـتینی یەك، بۆ دایکم و ئەحمەد ئەززەعتەر لە قەسیدە بە نێوبانگە سیاســـی یەکانی مەحموود دەروێشن. میراتی شێعری ئەو بۆ چەندین نەسلی دواتری فەلەستینی یەکان و جیهانی عەرەبی و هتد هەروا زیندوو دەمێننەوە.

ناوی کۆمەڵێك لە شـــوێنەوارو پەخشانەکانی کە لە پاش خۆی بەجێی هێشت بریتین لە:» تەیرە بێ باڵەکان ١٩٦٠، گەڵاکانی زەیتون ١٩٦٤، ئەویندارێك لە فەلەستینەوە ١٩٦٦، بۆ و ئەســـپەکەم تنیا جێ هێشت ١٩٦٩، دڵدارەکەم لە خەو هەڵدەستێ ١٩٧٠، چۆلەکەکان لە ئەلجەلیل دەمرن ١٩٧٠، گەمارۆیەك بۆ ستایشی دەریا ١٩٨٤ و تاوڵەچێو...».

لێرەدا وەرگێڕدراوی چەند بەشێك لە شێعرەکانی مەحموود دەروێش دەخوێنینەوە:

ئاشتی هاواری دوو ئەویندارە کە
خۆ ئەدەنە بەر تریفەی مانگەشەو
ئاشتی لێبوردنی لایەنێکی بەهێزە لەوەی کە
لە چەکدا لاوازەو لە ئاسۆدا بەهێز
ئاشتی درکاندنی راستی یە
چیت لە کوژراوەکان کردوە.

* * *

شاعیر لە شێعرەکانی تری دا باس لە دۆستی و ئەوین دەکا و دەڵێ:

«یان ئەو، یان من»
شەڕ بەمجۆرە دەست پێدەکا،
بەڵام بە دیداری چـــاوەروان نەکراو
تێدەپەڕێ
« من و ئەو»

* * *

بیست دێڕم بۆ ئەوین چڕی و
گەیشـــتە خەیاڵم کە ئـــەم دیواری
گەمارۆیە
بیست میتر بۆ دواوە چووە.
شـــاعیرێك ئێســـتاکە ســـروودێك
ئەچڕێ
بە جێگای من
لە سەر شۆڕە بی دوورە دەست
کەوا بۆچی گوڵی ســـوور لە سەر
دیوار

گەڵای نوێ دەردەکات؟
منالێك ئێستاکە کۆترێك ئەفرێنێ
بە جێگای ئێمە
لەسەر سەران، لە سەر هەورەکان
کەوا بۆچی ئەم بەفرە،
دارستانی چڕ ،بزەی وەك ئەسرین دەرێژێ؟
تەیرێك ئەمێستاکە نامەیەك لەگەڵ خۆی دەبات
بە جێی ئێمە
بۆ شینکایی دەڤەری ئاسك
کەوا بۆچی راوچی دێتە مەیدان
هەتا تیرلە کەوان رەها بکات؟

* * *

لە کۆتایی دا مەحموود دەروێش دەڵێ:

ئەدەبیات فێرم دەکات کە پەیوەندیم بە کەسانی ترەوە هەبێ و فێرم دەکات کە خۆم لە نێو دەورووبەرم دا ببینم. ئەدەبیات ئاسۆی بیرم بەرینتر دەکات و دەمکا بەوەی کە خۆم بە بەشێك لە جەماوەری خەڵك هەست پێبکەم. کاتێك کەوتوومە کونجی گرتووخانەوە، شێعرە جوانەکانی پابلۆ نێرۆدا بە هانامەوە هاتن، هەتا بەسەر ئەو شوێنە ترسناکە دا زاڵ بم، بەرەو رۆخی زەریای ئارامم بەرێت، ئەو شوێنەی کە وێڕای ماسیگرەکان تۆڕمان دەخستە نێو ئاو. ئەسپەکەی ئایتماتۆف ، کەوتە ڕمبازێن لە دەشتا، ناچاری کردم بۆ دوورە دەست بڕۆم و لە ژیانی ڕۆژانە جیا ببمەوە.

* * *

"زیندان و شێعر"

س. ا- پەیمان

هەرچەنـد شـێعر و باقی ژانرەکانی دیکـەی ئەدەبیات بـەردەوام یـار و یـاوەری کات و سـاتەکانی تەنیایی و گۆشەگیری مرۆڤ بوون، بەڵام شێعر لە زینداندا، ئەویش لەکاتی پشوبڕی ئەشـکەنجەی ڕۆحی، شەلاق و لێداندا، شـتێکی تایبەتتر بووە. کەمتـر زیندانیەك دەتوانی ببینی کە بۆ ئـەوەی بتوانێ قایم و خۆڕاگر بێـت و پایەدار لە زینداندا، لە سـلولە تاکەکەسیەکاندا، لە ڕۆژگاری تەبعید و دوورخرانەوەیـدا، نەخزابێتە ژێر سـایەبانی ئەمن و پڕ لە ئاسایشی شێعرەوە. کەمتر زیندانیەك دەبینی، لەکاتی بەڕێ کردنی ساتە پڕ لە ئازارەکانی تەنیایی و بێ پشت وپەناییدا لە زیندان، بە خوێندنەوەی سرود یان زەمزەمەی شێعرێك لە شێعرەکانی خۆڕاگری، وەرەی نەگرتبێتەوە.

ڕەنگە پێویست بێت بۆ دۆزینەوەی ڕەمز و ڕازی کاردانەوەی جادویی شێعر لەسەر گیان و ئەندێشەی زیندانی، ئیجازی شـێعر بە وردی بپشـکنین؛ دەربڕینی چڕوپڕی چەمکە ئینسانیەکان لە هەیکەلی ئوستورەیی شیعردا؛ چەمکگەلی وەك خۆڕاگری، پاراستنی نهێنی، چۆکدانەدان و پارێزگاری لە سـنووری بیر و باوەڕە ئینسانی و سیاسیەکانی خۆی، ئەوەدەمەی کە زیندانی ئازارکێشانە نیازمەندی کەسێکە تا تەنیاییەکانی لەگەڵ بەش بـکات، برینی جێی دابەزینی قامچی و شـەلاقەکانی سەر جەستە و ئەندێشەی لەگەڵدا سارێژ بکات و بتوانێ بەسـەر دوودڵیەکانی لە سەردەمی کێشمەکێشی خۆڕاگری و تەسلیمبووندا زاڵبێت. لەم ڕووەوەیە کە لەگشـت گۆشە و قوژبنەکانی زینداندا، هەر سوچێکی کە زیندانیەکی سیاسی تێیدا قەراری گرتبێت، ئاسەوارێك لە شـێعری خۆڕاگری بە ڕوخسـاری دیوارەکانەوە بەدی دەکەیت. هیچ دیاردەیەك ناتوانێ ڕونتر و ڕەوانتر لە شـێعر هەلومەرجی ئەوکاتەی کە زیندانیەك شێعرێك بۆ یادگاری لەسەر دیواری سـلولەکەی هەڵدەکەنێ، دەربڕێ. جا ئەم شێعرە بەرهەمی خۆی بێت یان بۆ دەربڕینی مەبەستێك لە کەسانی دیکەی وەرگرتبێت.

کەمتر سلولێك دەسدەکەوێ زیندانیانی سیاسی، دەورانی لێپرسـین و بازجویی خۆیـان تێدا بەسـەر بردبێت، بەڵام شـێعرگەلێکی وەك "وارتان قسەی نەکرد" و "لای هەڵۆی بەرزەفڕی بەرزەمژی چۆن بژی شەرتە نەوەك چەندە بژی" بە دیوارەکەیەوە نەنوسـرابێت. زۆربەی ئـەو زیندانیانە بە خوێندنەوە و زەمزەمە کردنی شێعری سەر دیوارەکان پەیامی پایەداری و خۆڕاگری خۆیان و هیوا بە داهاتوویەکی گەش و شکست و سەرشۆڕی دوژمنانیان چرپاندۆتە گوێی باقی زیندانیەکانی دیکەوە.

بەڵام، بانتر لە کاردانەوەی شێعری خۆڕاگری، لەسەر گیان و ئەندێشەی زیندانی سیاسـی، نووسینی ئەم شێوە شێعرە لەلایەن خودی زیندانیانەوە، یەکێك لە ڕێگا کاریگەرەکانی مانەوە و خۆڕاگری زیندانیان بووە لە هەلومەرجی سـەخت و دژواری بەندیخانـەدا. زۆربەی ئـەو زیندانیانەی لەناو زینداندا پێیان ناوەتە بەسـتێن و بواری شێعر نووسینەوە، بەر لە چوونە زیندان خاوەنی هیچ ئەزموونێکی ئەدەبی نەبوون. ئەم زیندانیانە، چەند ساتێکی ئەو هەلومەرجەی بە گۆشت و پێستەوە لە بەندیخانەدا ئەزمونیان کردووە، لەڕێگای زمانی شێعرەوە گێڕاوەتەوە. ئەوان، سەرەتا بۆ سارێژی ئازارەکانی ڕۆح و گیانـی خۆیان و خاڵیکردنی زوخاوی پەنگخواردو لە دەرونیاندا و دواتر بۆ سەبتی ساتە ئازاراویەکانی زیندان لە زەین و بیرەوەری مێژوودا و گواسـتنەوەی لەم ڕێگایەوە بۆ نەوەکانی داهاتوو، یان بۆ کەسانێك کە لە دەرەوەی زیندان هەسـت بەم ئازارانە ناکەن، لەژێر ساباتی شێعردا دەفتەری پڕ لە ئەزموون و ئازاریان واڵا کردوە.

زیندانی/ گەر بیەوێ/ لە دەربیچەی/ تەسـکی سلوولی ژانەوە /بەرەو کووچەی /هەستی ئینسانی بڕوانێ
شووشـی قامچی دەبنە پەردە. /گەر بیەوێ / مەلی فڕین دەسـتەمۆ کات /بە سێدارەوە دەنیشێ. /لەجیات پەنجەی

حەوانەوەش /جەســـتەی/ لەرز ڕایدەژێنێ /بە درێژایی/ تەمەنی گشت شەو و ڕۆژێ /وەرزێرێکە /لە مەزرای بیر و خەیاڵا/ بۆ داهاتووی /تۆوی هومێد دادەچێنێ.*

لەم ڕووەوە ئاماژە کردن بە لایەنی فەننی و تەکنیکیەکانی شێعر، بێبەشــمان دەکات لە هەســتکردن بە پێویستی ئەو ســاتانەی کە نووســەری شــێعرەکە ئەزموونـــی کردووە. پێویســت بە ئاماژەیە ئەو شــاعیرە مەزنانـــەی کە خۆیان بەندیخانەیان تەجروبە کردوە، بەشێك لە جوانترین و نەمرترین بەرهەمەکانیان، کە دەکرێ پێیان بڵێین شێعری خۆڕاگری، لە دەورانی زیندانی بووندا هۆنیوەتەوە. لەنێو ئەم بەندیانەشدا کەسانێك هەبوون هەرچەند بۆ یەکەمجار بووە دەستیان داوەتە نوسینی شــێعر، بەڵام بەرهەمگەلێکی نەمر و پڕبایەخیان خوڵقاندووە.

لەکۆتایـــی ئەم بابەتـــەدا چەند بەرهەمێکی شـــێعری دەخوێننەوە کە یان لە زینداندا نووســـراون، یان بۆ زیندانی نووسراوە لەلایەن شاعیرێکەوە کەخۆی زیندان و ئازارەکانی ئەزموون کردووە.

ئەحمەد موسەوی لە شـــێعرێکی نیمچە درێژدا، کە من کورتەیەکم لێ کردووە بە کوردی، بەم شـــێوەیە باسی زیندان و زیندانی دەکات:

"لێرە"

خۆر بە دلۆڤانیەوە
لەولاوەتر
لەپشت ئەم زاخە شێدارەوە
لە پانتایی دەشتی لالەزار – ئەم دەشتە سووریاوە -
لەگەڵ نەسیمدا
سەرگەرمی سەمایەکی بەهارانەن و
بولبولانی سەرخۆش لە پشکوتنی گوڵ
بە خونچەی سوور بە لێوەوە
باڵ دەبزوێنن و دەفڕن لە پەلکێکەوە بۆ پەلکێکی تر
تا چێژی تێکشکانی زستان ڕازاوەتر بکەن.
* * *

لێرە
لەم زاخە تاریك و شێدارەدا
کۆمەڵێك ژن و پیاو خزاونەتە کونجی بێدەنگیەوە
دوای تێپەڕبوونی درێژترین ڕۆژ و مانگەکان
چون، هەر وشەیەك تاوانێکە بە بەرینایی شەو.

لێرە
دانیشتوان کۆمەڵێك ژن و پیاو بەبێ هیچ بزوتنێك
بەپشت سەری تێپەڕبوونی ڕۆژە درێژەکانەوە
وەك بڵێی کۆمەڵێك کەژ و لوتکەی سەربەرزن
لە شکڵ و شێوەی ئینسانیدا
چون، هەر جوڵەیەك تاوانێکە
بە درێژایی چەند شەو و ڕۆژێك
مانەوە لە قەرەنتینە
بە توێشوی قورسی ئازارە بەردەوامەکانیەوە.
* * *

واوەتر بەهارە و پشکوتنی گوڵ
سەڵاو ئاوازی مەلانی ڕەنگاو ڕەنگ
لەگەڵ سەمای سەرمەستانەی داری بی و
زایەڵەی پڕ لە چێژی ئاوی خڕ و لاشیوان
کەوا لە دڵی شاخەوە هەڵئەقوڵێن و ئەخرۆشێن
تا ئەچنە کۆشی دەشتێکی سەوز و بژوێن.
* * *

لێرە،
بەجێگای کەروێشکەی سەوزەڵانی دەشت
تەنیا ڕوانینە واتای گرتووە
. . .

پایـــەداری و مانەوەی ئینســـان بە دووبـــارە ژیاندنەوە و بەدیهێنان و خوڵقاندنەوە بەندە. ئەمە پێویستیەکە لە زینداندا زیاتـــر زەرورەتی خـــۆی دەســـەلمێنێ. زیندانی لەڕێگای خوڵقاندنی بەرهەمی هونەریەوە نەمری بۆخۆی دەســـتەبەر دەکات. هەر بـــەم هۆیەوەیە کە لە چوارچێـــوەی زینداندا جـــاری واهەیە جوانترین و نەمرتریـــن بەرهەمی هونەری دەخوڵقێ. لە زینداندا هونەر ئامرازێکە زیندانی لە ڕێگای ئەوەوە، جیا لەوەی کۆڵنەدان و ڕاوەستاوی خۆی لە بەرانبەر ئەشکەنجەگەرانیدا ڕادەگەیەنێ تەنانەت مژدەی شکست و بەچۆکدا هاتنی بەرانبەرەکەشیمان بە گوێدا دەدات.
بۆ نمونە گۆرانی شاعیر لەم سرودەدا:

بەستەی نەبەز

من ئەو دیلەم لە زیندانی تاریکا
هەتاوی بیر ڕوناك ئەکا بەر چاوم؛
بەناو هەزار حەڵقەی داوی باریکا
قەفی زنجیر ئەپچڕێنێ هەنگاوم!

من ئەو دیلەم لە پشت شوورای پۆڵاوە
ئاسۆی هیوای گەشم هەرگیز ون ناکەم؛
لەڕووی ئاسمان بە گڕی سوور نوسراوە
بەند بە بەندی ئایین نامەی بڕواکەم!

من ئەو دیلەم ئامانجم قیبلەی گشتە؛
با سامدار بێ و پڕ دڕك بێ ڕێی ڕاستم،
مادام هێزی زۆربەی گەلم لەپشتە:
دڕك گوڵە و ترس ئارامە بۆ خواستم!

من ئەو دیلەم کە سرنجی بێباکم،
سڵ لە چاوی پڕ لە قینی زەق ناکا؛
دانەچیڕەی گورگی هاری سەر لاشم
زاتی گیانی نەلەرزیوم لەق ناکا!

من ئەو دیلەم کە دیل کەری زۆردارم،
دڵی لەبەر گوڕی ناڵەم ئەلەرزێ؛
تا شڕتر کا کەڵبەی لەشی زامارم،
خۆی خراپتر لەناو خوێنا ئەگەوزێ!

من سەربازی ئامانجێکم: پیرۆزە،
فیداکاری ڕێگایەکم: بێگەردە،
ڕەنجێك ئەدەم ڕەنجی کەسی دڵسۆزە،
لە ڕێیەکا بێباك ئەمرم: ڕێی مەردە!...

کـــەم و زۆر، ئازار و ئەشـــکەنجە، هەســـت بە تەنیایی و بـــێ دەرەتانی کردن، هەوڵدان بۆ دۆزینەوەی کەرەســـە و ئامرازێك تا بە هۆیـــەوە بتوانێ ورە بگرێ، پارێزگاری لە نهێنیەکانی بکات و سەرئەنجام هەست بە براوە بوونی خۆی و دۆڕانی بەرانبەر بکات، لـــە دنیای دەروونی زیندانیانی گشت دنیادا هەســـتێکی لەیەك نزیك پێکدێنێت. هەربۆیە ئەو بەرهەمانەی کە باس لـــە هەلومەرجی زیندان، لایەنە جۆراوجـــۆرە ڕۆحـــی و ڕەوانیەکانی زیندانـــی و خەون و ئاواتەکانی دەکات سەرئەنجام دەبێتە بەرهەمێکی جیهانی و بۆ زۆربەی زمانەکان تەرجومە دەکرێ. بۆ سەلماندنی ئەم ڕاستیە سەرنج بدەنە ئەم دوو دەقەی خوارەوە کە یەکەمیان لە عەرەبیەوە و لەلایەن مامۆســـتا گۆرانەوە کراوە بە کوردی و دووهەمیشیان لە فارسیەوە هادی محەمەدی وەریگێڕاوە:

گەڕانەوە لە زیندان

دەرچووم... دەرچووم.. بەندم پسان
لەگەڵ هاوڕێ و برادەران
هاتینەوە دەر لە زیندان
دڵ پڕ لە کینەی زۆرداران
وەك دەمی بورکان خرۆشاین
لە تاریکیدا درەوشاین
گرتمانە دەس (مەشخەڵ) بۆ ڕێ
لەو نرکەی تۆپانەی کە دێ
لە بەند، لە زنجیر... نەترساین،
(لەگیان بووردوو)ی ڕێگای ئاشتین!
بە دوشمنی ئاشتی گەلان
چەشین وەکوو پڵنگی لان!
ئەیخنکێنین، خوێنی ئەمژین
دایئەڕێژین بناغەی ژین!
ئەقیڕێنین: بژی خەبات،
ڕۆیشت دیلی، ئازادی هات
ئەی گەلانی ئازا و بەزات،
هەنگاو بنێن بەرەو ئاوات!

"سزا"

ن: ئەحمەد شاملو
و: هادی محەمەدی

ئالێرەدا چوار زیندانە
لەهەر زیندان چەن ڕیز دالان، لەهەر دالان سیاچاڵان،
لەهەر چاڵێك چەندین بەندی لەزنجیردان...
یەکێ لەم بەندییانە، لەنێو یاوی ڕەش و تاری بێوەختانێکا ژنەکەی خۆی بە زەبری نەشتەر کوشتووە.
یەکێ تریان
لە نیوەڕۆی هاوینێکی سوتێنەردا لە کۆڵانی هەڵقرچاوا نانی مناڵەکانی خۆی، لەنێو خوێنی نان فرۆشێکی لاسارا خووساندوە.
چەن کەسێکیان
لە خەڵوەتی ڕۆژێکی بارانیدا ڕێیان لە سەد خۆر گرتووە.
چەن کەسێکیان
بەسەر دیواری نزمەوە خۆیان بۆ بان سەرخستووە.
چەن کەسێکیان
نیوەشەوێك لەنێو گۆڕە تازەکانا دان ئاڵتوونی مردووەکانیان شکاندوە.

بەڵام ئەمن
لە شەوێکی تاریك و تەمتوومانا هیچ کەسێکم نەکوشتووە
بەڵام ئەمن لە ژینمدا ڕێم لە سەد خۆر نەگرتووە
بەڵام ئەمن نیوەشەوێك خۆم بۆ سەربان سەرنەخستووە.

* * *

ئالێرەدا چوار زیندانە
لەهەر زیندان چەن ڕیز دالان، لە هەر دالان سیاچالان،
لەهەر چالێك چەندین بەندی لەزنجیردان...
لەنێو ئەم بەندیانە پیاوانێك هەن لاشەی مردووی هەر ژنێکیان خۆشدەوێ.
پیاوانێك هەن هەموو شەوێ لە خەونیانا ژنێك بە ترسی مەرگەوە
ئەقیژێنێ لەجەرگەوە.
بەڵام ئەمن لە ژناندا هیچ نابینم – ئەگەر ڕۆژێکی لە ناکاو
ئاوەڵدوانەم کپ و خامۆش نەبینمەوە -
بەڵام ئەمن لەنێو ناخی چیای بەرزی خەونەکانما بێجگە لە زایەڵەی نزمی
ئەم بژارانەی بیابان کە دەڕوێن و دادەڕزێن و وشك هەڵدێن و دەوەرێن،
دەنگێکی تر نابیسمەوە.
گەر زنجیری ئەم ئەرکە گەورە و گرانە نەبووبایە
ڕەنگە ئەمن کازیوەیەك وەك یادێکی دوور و لەرزان
بەجێم دەهێشت ئەم زەمینە پەستەی پاوان...
ئەمەیە تاوان!
ئەمەیە تاوان!

زیندانی شارەوانی ١٣٣٦
باغ اینە.

سەرچاوەکان:
ئینترنێت
گۆڤاری ئارەش
دیوانی گۆران
کتێبی باران ودڵۆپە.
*شێعرێکی: سەعید ئەمانی

جۆهەیل،

سروودێک لە ڕەنگی چینەکەی

ئا: ناسر حەقپەرەست

نزیکەی سەدەیەك لەمەو بەر لە کارگەیەکی میکانیکی لە شیکاگۆی ئەمریکا، کرێکارێکی تازە هاتوو کە بە لەهجەی دا دیار بوو لە شوێنێکی دورەدەستەوە هاتووە، رۆژێك لە نیوان ئەو کرێکارانەدا کە لە بەرانبەر دولارێك دا ١٢ کاتژمێر کاری بێ وچان بویان ببوە نەریت، وتی: (پیتان چۆنە یەکێتییەك دروست کەین، .... ئەرێ، خۆمان رێکخەین.)
خاوەنکار ئەو قسانەی بیستەوە "دیسانەوەیش ئاژیتاتۆرێك، ئەویش غەریبە!" دەرکرا. ژیانی بێ کار دژوار بو.
بو دۆزینەوەی کار سەردانی کارگەیەکی تری ئەو گەرەکەی کرد: ناوی تۆ یوسف هیلیسترۆم لە لیستەی ڕەش دایە.
دانامەزرێی...

ئەو کە هێشتا ٧ ساڵانە بو، باوکی لە دەست دا. هۆکاری مەرگی باوکی جۆهەیل زیانەجسمیەکانی سەرچاوەگرتوو لە کاری تاقەت پروکێن بوو. جۆهەیل لە تەمەنی ٩ ساڵیەوە بۆ یارمەتی بە بژیووی ژیانی بنەماڵەکەی لە کارخانەیەکی رستن و چنین دا دەستی بە کار کرد. دواتر لە سەرجەرسەقیلە هەڵمییەکانی ئەوکات، وەك بەرپرسی ئامادە کردنی ئاگر درێژەی بە کاردا. ئەو تەنیا ٢١ ساڵ تەمەنی بوو کە بە هۆی هەل و مەرجی دژوار و نالەباری شوێنی کار، توشی ئازاری جومگەکان هات. بۆ چارەسەر روی لە ستۆکهۆڵم کرد. لە ماوەی چارەسەر کردنی دوکتورەکان بە چەندین جار تیشکی ئێکس_یان بە کار هێنا کە بووە هۆی جۆریك سووتاوی بە روخسار و ملیەوە .
دو ساڵ دواتر، مارگیرتا_ی دایکی کە تووشی پشت ئێشەیەکی توند هاتبوو، بۆ چارەسەر چەندین جار عەمەلیات کرا. ئیتر لە کۆتایی دا بنەماڵە توانای راگرتنی ماڵ و سەرپەناکەی خۆیان لە دەست دا و بۆ درێژەدان بە ژیان، ناچار بوون ماڵەکەیان بفرۆشن.
لە گەڵ فرۆشتنی ماڵ، بۆ درێژەدانی ژیان، بە ناچار هەر کەسە و ریگەیەکی گرتە بەر.
خوشك و براکانی جۆهەیل بە شوێن کاردا هەریەکەو

جۆهەیل شاعیری سروود بێژ، ئاواز دانەر و هەڵسوراوی کرێکاری لە ئۆکتۆبری ١٨٧٩ لە بنەماڵەیەکی کرێکاری سوئێد چاوی بە ژین پشکووت.
بنەماڵەیەك کە موسیقا بەشێك بوو لە ژیانیان، هونەریك کە رەنگێکی تری جوانی بە ژیانی کۆلکەزێرینەیی جۆهەیل دەبەخشی.

پەرتەوازەی شارێکی سوئێد بوون. ئەویش لە گەڵ برایەکی ساڵی ١٩٠٢ بە شوین کاردا روویان لە ئەمریکا کرد.

جۆهەیل، کریکاریکی سنوور نەناس

وا باشـــە بەر لە چونە ســـەر ژیانی جۆهەیل لە ئەمریکا، ئاماژە بـــەم تایبەتمەندییەی لە نیوان زۆرێك لە کرێکارانی کۆچبەر دا بکەین کە ئەویش نە بوونی هەســـتێکی تایبەت بـــوو بەرانبەر بە ئەمبەر و ئەوبەری ئۆقیانوس، ئەزمونێکی واقعی کە هەڵقـــوڵاوی مەینەتییەکانی ژیانی لە جیهانی بەرژوەندیخوازی سەرمایەداری بوو. لە ژیانی خەباتکارانەی جۆهەیل دا ســـنورە دەســـکردەکان هیچ دەورێکیان نەبوو. هەروەك لە نامەیەکدا بۆ یەکێك لە هاورێکانی دەنوسیٚ:

"مـــن لە بابەت خۆمەوە هیچم بۆ وتن پآ نییە، تەنیا دەتوانم ئیدعای ئەوە بکەم بەش بە حاڵی خۆم هەمیشـــە لە هەوڵی ئـــەوەدا بووم ئەو جیهانە بۆ چینـــی بەرینی بەرهەم هینەر هیندێك باشتر بکەم."

هەڵبەت دەبیٚ بڵێم کـــە دووان لە بابەت ژیانی جۆهەیل لە ئەمریکا پیویســـتی بە تەفسیرێکی تەواو و بەرین هەیە و لەم بابەتە کورتەدا مروور ناکرێتەوە. چونکە ژیانی جۆهەیل لەویٚ وەها تێکەڵاوی خەباتی کرێکاران لە دەیەی یەکەم و سەرەتای دەیەی دوهەمی ســـەدەی بیستەم بووە کە خۆی هەڵگری باســـێکی تایبەتییە . بەڵام لە لایەکی تریشـــەوە بەرهەمەکانـــی جۆهەیـــل لە ماوەی ژیانی لـــە ئەمریکا، هەم خۆی و هـــەم بزوتنەوەی کرێکاری ئەو ســـەردەمەی تا رادەیەکـــی زۆر توانیوە بە زۆربـــەی زمانەکانی جیهان بناسێنیٚ.

جۆهەیل ١٢ ســـاڵ لە ئەمریکا، هەر جاریٚ لە شـــوێنێك و بـــە کارێکەوە خەریك بوو. ماوەیەك لە گەڵ ماڵبەکۆڵەکان، ئاوردووی زســـتانیی خـــاوەن مڵلکەگەورەکانی کۆ کردەوە. جاری وابـــو لە وەرزەکانـــی هاویندا لـــە مەزراکاندا وەك کرێکارێکی وەرزێر کاری دەکرد. ماوەیەك کاری بیناسازی و ماوەیەکیـــش لە لەنگەرگەکان، خەریکی بارکردن و خاڵی کردنی پاپۆرەکان و کاری جۆراوجۆری تری کاتی و وەرزی بوو.

لەم ماوەیـــەدا لە گـــەڵ کرێکارانیکـــی زۆر، بە تایبەت کرێکارانی کۆچبەر ئاشـــنا بوو. ساڵی ١٩٠٥، بە تۆمەتی رێکخســـتنی کرێکارانی کلیولیند لە سەر کار دەرکرا، ناوی چووە ناو لیستی رەشی خاوەنکارانەوە ، لەو کات بەدواوە بۆ ماوەیەکی زۆر هیچ خاوەنکارێك وەخۆی نەدەگرت.

ســـاڵی ١٩١٠ ، جۆهەیـــل بە ریزی یەکێتـــی کرێکارانی پیشـــەیی جیهانەوە (I.W.W) پەیوەست بوو. لەو ساڵەدا وەك مۆنشی یەکێەتی ناوچەیی ســـەن پیدرۆ هەڵبژیردرا. زۆربەی شیعر و سرودە ناو دارەکانی لەو ساڵە دا ووت. "واعز و کۆیلە"، "کەیسی جۆنز" بەر هەمەکانی ئەو ساڵەن. دواتر گۆرانییەکانی جۆهەیل لە پەرتوکێکی چکۆلانەدا بە ناوی "گۆرانییە سوورەکان" لە گەڵ شیعرەکانی کرێکارانی رادیکاڵ و سۆسیالیســـت بە چاپ گەیشت. جێگای باسە کـــە لە و کات دا بە هۆی کەش و فەزایەکی خەفەقانی و تیرۆر کە لە لایەن بۆرژوازییەوە بە سەر رێبەران و پێشڕەوانی کرێکارایدا ســـەپابوو، جۆهەیل بەرهەمەکانی بەناوگەلێکی نەناســـراوەوە بڵاو دەکردەوە. دواتر لە پاش مەرگی لە لایەن (I.W.W) ســـرودەکانی جۆهەیل بە ناوی واقعی خۆیەوە لە چاپ درا.

جۆهەیل ســـالی ١٩١١ هاوریٚ لەگەڵ ســـەدان کرێکاری رادیکاڵ و هیزە پێشـــکەوتن خوازەکانی ئەمریکا، بۆ سەرو ژێر کردنی دەسەڵاتی دیکتاتۆری (پور فریو دیاز) رێگای مێکزیکی گرتەبەر. لە پاش شـــەش مانگ شـــەر لە بوارە جۆراوجۆرەکاندا، دەســـتەکەیان لە بەرامبەر ئەرتەشی دەورە دیدەو خاوەن ئیمکاناتی دەســـەڵاتی دیاز تێکشـــکاو بەرەو ئەمریـــکا گەرانەوە. ســـاڵی ١٩١٢ لە دژی زوڵم و زۆری پۆلیس کە هەوڵی قەدەغەکردنی کۆبوونەوەی هەڵسوراوانی کرێکاری و هیزە سیاســـیەکانی لە هۆڵـــی دیاگۆ دابوو، هاوپەیمانییەتییەکی بـــۆ بەرگری لە ئازادی ڕادەربرین لە هیزە جۆراوجۆرەکان پێك هینا.

ئـــاگاداری خەباتی کرێکاران لە هەر گوشـــەیەك بووایە، بەشـــدار دەبوو، وە بە ســـرودەکانی گیانێکـــی تازەی لەو بەرەنگار بوونەوانە و خۆڕاگریانەدا دەگێرا.

لە کاتی مانگرتنی کرێکارانی رێگای ئاسنســـازی کانادا لە بریتیشـــی کۆلۆمبیا، خۆی گەیاندە ئەویٚ و ســـرووود گەلێکی جوانی بۆ دیفاع لە خەباتی کرێکاران دارشت . لەم مانگرتنـــەدا بۆ یەکەمین جار لە گەل پۆلیس دەرگیر بوو، دەســـتگیر کراو لە ژوئییـــەی ١٩١٣دا بۆ ماوەی مانگێك زیندانی کرا.

رۆژی ١٠ی ژانوییـــەی ١٩١٤، جۆهەیـــل بە هۆی ئەو برینانەی کـــە لە تێکهەڵچونێکدا لە گەل کەســـێك بەری کەوتبوو، کاتژمێر ١١ و نیوی شەو سەردانی ماڵی پزیشکی شـــاری کرد. دوانیوەرۆی ئەو روژە دوکاندارێك و کورەکەی لەو سەری شار کوژرا بوون. هەر ئەوەندە بەس بوو تا بریندار بوونی جۆهەیل بەو قەتڵەوە پەیوەند بدەن.

ســـەرەرای نـــا دڵنیایی شـــاهید لـــە دادگا، جۆهەیل بە

قەتڵی ئەو دوو کەسە تۆمەتبار کرا. دوو مانگ بەر لە محاکمەکەی کەمپەینێك بۆ ئازاد بوونی کەوتە رێ کە تەنانەت لە پاش تیرباران کردنیشی بۆ ماوەیەك درێژەی کێشا. لە ماوەی ئەم کەمپەینەدا بە میلیۆنها کەس لە کریکاران و خەڵکی شەریفی جیهان، نامەیان بۆ دادگا و دەوڵتی ئەیالەتی یوتا نوسی و خوازیاری ئازادی جۆهەیل بوون. لە نیوان پشتگیرانی دا کرێکارانی رادیکاڵ رۆڵێکی تایبەتییان هەبو. بەربڵاوی کەمپەین و هەستی ئینسانی خەڵکی جیهان بە نیسبەت جۆهەیل، بەو جییە گەیشت کە تەنانەت سامول گومپیز، ریبەری فیدراسیۆنی کار و وو درۆ ویلسون سەرۆك کۆماری کاتی ئەمریکا، خوازیاری ئازادی ئەو بوون ، بەڵام دادگای باڵای یوتا هەرگیز ئامادە نەبوو بە حوکمەکەی خۆی دا بچێتەوە.

جۆهەیل، رۆژی ١٩ی نوامبری ساڵی ١٩١٥ درایە بەر دەستریژی گوللە . ئەو تا دواهەمین ساتەکانی ژیانی خۆی، وەك کرێکارێکی جەسوور و نەسرەوتوو ، بە دڵێکی لێوالیو لە قین بەرانبەر بە نیزامی سەرمایەداری ، راوەستاوە . تەنانەت لە دوا ساتی ژینی، بە پێی قسەی سەربازەکانی هێڵی ئاگر، بەر لە فەرماندەکە، فەرمانی دەستریژیدا و مەرگی بە هیچ گرت.

جۆهەیل لە گەل وەسیەتنامەکەی لە نامەیەکدا بۆ بێل های وێد رێبەری پێشووی کانچییەکان، نوسی: "بێل! من هەر وەك نەسرەوتوویەك دەمرم. کات بۆ شین و گریانی من بە فیرۆ مەدە، کریکاران رێکبخە."

وەڵامی های وێد بۆ جۆهەیل: "سڵاو جۆهەیلی ئازیز! تۆ بۆ هەمیشە لە ناو دڵی چینی کرێکاردا دەژی . لە هەر جییەك کە کرێکاران کار دەکەن، سرودەکانی تۆ بە ئاسمانەوە پەرهەڵدەخاو دەبێتە هاندەریان بۆ خۆرێکخستن ."

جۆهەیل، بەر لە مەرگی لە بەشێك لە نامەیەکی دا کە لە زیندانەوە بۆ هاورێکانی نارد ، نوسی: "دادگا دواهەمین حوکمی خۆی (کە دەرکردنی من لەم جیهانە لە خۆ دەگرێ) دەرکردوە . هەڵبەت پێشوتریش چەندین جار ئەو حوکمەم لێ وەرگرتوون ، بەڵام وا پێدەچێ کە حوکمی ئەمجارەیان جیدی بێ. لەوانیە بەیانی من سەفەرێکی کورتم هەبآ بۆ سەر مەریخ. ئەگەر ئەم سەفەرە حەتمی بێتەوە دەسبەجآ دەست بە رێکخستنی کرێکارانی ئەم هەسارەیە دەکەم لە پیوەند بە (I.W.W)وە، وە سروده قەدیمیەکانمان بە دەنگێکی وا بەرز دەڵێینەوە، دووربینی ئەستێرەناسانی سەرگۆی زەوی، یەکجار بۆ هەمیشە ئەم هەواڵە باشە وەرگرن کە لە سەر ئەم هەسارەیەش ژیان لە گۆرێ دایە.

بە پێی وەسیەتنامەکەی، تەرمی جۆهەیلیان سوتاند و رۆژی یەکی مانگی مەی(روژی جیهانی چنی کرێکار، خۆڵەمێشەکەی لە لایەن راڵیف چاپلین نوسەری ناوداری سردوودی یەکگرتویی، بۆ هەمیشە بە دەم با دا درا.

جۆهەیل ئەم وسیەتنامەیەی، شەوێك بەر لە ئێعدام (١٨ی نوامبری ١٩١٥) لە زینداندا نوسیوە .

بە جص بێنە وەسییەتم گەلێك سادەو سانایە
چی دابەش کەم کە هیچم نییە لە ئارایا
پێویستیان نیە بە گریان گەلی خزم و خوێشانم
قەوزە وە خۆ ناگرێ بەردی خزۆك بۆ هەتایە
گەر بە حەزیای خۆم بێ،
تەرمەکەم گڕ دەن و خۆڵەمێشی لاشەکەم
بدەن بەدەم سروەی شنە بایە
هەتا بەرەو گوڵستان راپێچی کات
رەنگە گۆڵێکی ژاکاو سەر هەڵبرێ و بشنیتەوە
دیسانەوەش بپشکوێ لەم سەرایە
ئەوە بوو دوایین حەزیای من
ژیانی بەختەوەری بۆ هەموو لایە .

---

*سەرچاوە : ئینتێرنێت

منداڵانی شۆڕش

نووسینی: عینۆ هانسکی
لە فارسییەوە: کەریم ئەمانی

پێشەکی:
" منداڵانی شۆڕش"، نووسینی " عینۆ هانسکی"، رۆمانێکی گەلێك شـیرین، هەژێنەر و سەرنج راکێشـە و گێڕانەوەی بیرەوەرییـەك، کـە هەڵبەت نـەك لە زمان کەسـی خاوەن بیرەوەرییەکەوە، بەڵکوو خودی نووسەرە، کە گوێ بۆ ئاخاوتنی دۆست و هاوڕێیەکی دایەگەورەی " ماشا" رادەگرێ.

عینۆ هانســکی، نووســەری فنلاندی کتێبی " منداڵانی شــۆڕش" لە پێشــەکی کتێبەکەی دا دەنووسێت: ئەگەرچی ئـەم کتێبەش هەروەك تەواوی کتێبەکانی ترم نووســینەوەی مێژوویەکی بەڵگەیی (تاریخ نگاری) نییە بەڵام هێمایەکە لەو حەقیقەتە.

عینۆ هانســکی ئامــاژە بۆ ئەوە دەکات کــە، رووداوی شۆڕشی مەزنی ئۆکتۆبر بە وەسیلەی کەسانێك بەرەو پێشەوە برا و بە ئاکام گەیشــت کە ئەوان نە لنینن، نە برژنسکی و نە تروتسکی. بەڵکوو باری گرانی ئەم شۆڕشە لەسەر شانی ئەو جەماوەرە زەحمەتکێش و هەژارانە بوو کە لە دارشتنەوە و نووســینەوەی مێژووی ئەم شۆڕشە دا گەلێك بە دەگمەن بــاس لە ژیان و فیداکاریەکانیان کراوە. ئەمە جگە لەوەیکە عینۆ هانسکی دەڵێت: خاڵی جێگای سەرنجی ئەو رۆمانە، بۆ خودی من هەر ئەو مەســەلەیە بوو، بەڵام بە لێکدانەوە و هەڵسەنگاندنێکی جیاواز.

بە ســـەرنجدان بەوەیکە من ئەو کتێبەم لە ساڵەکانی دەیەی نەوەد دا وەرگێڕاوەتەوە، واتا رێك ئەو سەردەمانەی کە نووسەران و راوێژکارە ورد و درشتەکانی سەرمایەداری لە هەوڵی ئەوەدا بوون کە گرینگی و بایەخی رەوتی گشتی رووداوەکانی شۆڕشی مەزن و شـــکۆداری ئۆکتۆبر، تا ئاستی شتێکی وەك سات و ســـەودا لە گەڵ دەوڵەتی پرۆس، کەم بکەنەوە، (سەرنجتان راەکێشم بۆ خوێندنەوەی کتێبی " حەوت رۆژ تا پترۆ گراد" لە نووسینی Tom Hyman. نووسەری ئەم رۆمانە قێزەون و چەواشەکارانەیە، بە سەبکی فیلمە " جینایییەکان"، رۆیشتنی لنین لە ئاڵمانەوە بۆ پترۆگرادی وەك سات و سەودا و بەرتیل وەرگرتن لە دەوڵەتی پرۆس وەســف دەکات و بە زیاد کردنی هەندێك تام و چێژی وەك مەسەلەی پێوەندی سێکسی " ئیسنا ئارماند" لەگەڵ بکوژێکی حیرفەیی کە لەلایەن ئینگلیسەوە مەئموور دەکرێت تا خۆی وەك شۆڕشگێڕێك بداتە قەڵەم و لە قەتارێك دا ببێتە هاوسەفەری لنین بۆ ئەوەی لە دەرفەتێکی گونجاودا بیکوژێت، هەوڵیداوە بە شــێوەیەکی گشــتی ئەم رووداوە مێژووییــە جیاواز لە کــەم و کوڕییەکانی بکات بە سناریۆیەکی بێ بایەخ و پۆلیسی.)

وتەکانی ئەم دواییانەی ئاغای محەممەدی تلوعی سەبارەت

بە شۆڕشی ئۆکتۆبر لە وتوویژ لەگەڵ عەباسی میلانی، کە جیاوازییەکی ئەوتۆی لەگەڵ ناوەرۆکی ڕۆمانی " حەوت ڕۆژ تا پترۆگراد" دا نییە، ئەگەر ســـەرچاوەکەی هەر ڕێك ئەوە نەبێــت، بێگومان حیکایەتێکە بۆ بەلاڕێدا بردن و پێچەوانە نیشــاندانی ئەم مێژووە، بەڵام بە ســـەبکی ئێرانیەکەی. بەم چەشنە چەواشەکارانە بەیانکردنی ئەم داستانانە، وە یان لە باشترین حاڵەتدا وەك ئەمرێکی ئیرادەگەرایانە شوبهاندنی ئەو حەرەکەت و بزووتنەوە مێژووییە لەلایەك و، لەلایەکی تریشەوە ڕەوایەت و وێنەگەلێکی واقیعی لە چەشنی " مندڵانی شۆڕش" لــە ژیانی زۆربەی هەرە زۆری جەماوەری بێ بەش و زەمینە ماددیەکانی تەبدیل بوونی شۆڕشــی ١٩١٧ بە شۆڕشێکی سوسیالیستی، باسکردنی بار و دۆخی دڵتەزێنی بێ بەشترین توێژی چینی کرێکاری ڕوسیە، هەروەها زەروورەت و پێویست بوونــی بێ ئەملا و ئەولای شۆڕشــی ئۆکتۆبر- ئەویش لە هەل و مەرجێك دا کە ڕاگەیەنەرەکان، وتەبێژان و بیرمەندانی چینی باندەست فرمێســکی درۆینەیان بۆ بنەماڵەی "تزار" هەڵدەڕشــت و لە هەوڵی ئـــەوەدا بوون تا بە جێگای قەهر و غەزەبی شــۆڕش، بەربەرییەت و دڕندەخوویی نیشان بدەن، هــۆکاری هاندانی من بوون بۆ ئەوەی دەســت بدەمە کاری وەرگێڕانی ئەو کتێبە و ئەم ئاوێنەیە لە بەرامبەر ئاوێنەکەی ئەواندا ڕابگرم.

" ماشا" پاڵەوانی ئەسڵی ڕۆمانەکە، کە زۆر زوو بۆ منیش وەك هاوڕێ و ئازیزانی لە ڕۆمانی "ماشــنکا" واتا ماشای چکۆلە و خۆشەویســتی لێهات و زۆر جار خستمیە گریان و گەلێك جاریش هێنامیە پێکەنین، لە ســـەرەتای دەستپێك دا بەسەرهاتی کیژۆڵەیەکی حەوت ساڵەیە، کە لەسەر شانی هاوڕێ ئاسنگەرەکی بادەکی و لە شەممەیەکی خوێناوی ساڵی ١٩٠٥ دا بەرەو کۆشکی زستانی دەچێت و دوازدە ساڵ دواتر لە تەمەنی نۆزدە ساڵیدا یەکێکە لەو بلشویکانەی کە دەچنە ناو کۆشکەکەوە.

حیکایەتی ژیانی " ماشا" بەسەرهاتی دڵتەزێن و پڕ پەژارەی چەندین ملیۆن کیژۆڵەی ترە کە هەر ئێســتا لە گۆشــە و کەنارەکانــی ئەم جیهانە پێچەوانەیە دا ژیان بەســـەردەبەن. ئەوان لێوالیێون لە عیشق و شادمانی، بەڵام ژیان لەگەڵیان بێ مێهر و ماتەم هێنەرە.

ماشنکای من، هێمایەکە لە پێویستی، جەوهەری کەرامەتی مرۆڤە زەحمەتکێشەکان و بەیانی ئاشکرا و ڕاشکاوانەی ئەو ئینســـانانەیە کە ماوەیەکی هەرچەند کەمیش، بەڵام لەسەر پێی خۆیان ڕاوەستاون، لە عیشق و مێهر و مەحیبەتی ڕۆژانەی دەور و بەریان بێ نەســیب بوون، بـــەڵام دڵە چکۆلەکەیان زەریای بێ پایانی عیشـــق و ئاوێنەی باڵانوێنی سەداقەتن. کتێبی " مندالانی شۆڕش" بەلای منەوە گەلێك خاڵی سەرنج ڕاکێشی تێدا بوو، بۆ نموونە ئەوەیکە چۆنیەتی ئەو ئاڵوگۆڕە پۆزەتیڤ و نیگەتیڤانەی کە لەکاتی پێکهاتنی گۆڕانکاری قووڵی کۆمەڵایەتیدا بەســـەر مرۆڤەکاندا دێت، بە ڕوونی و بە شـــێوەیەکی شیاو نیشان دەدا. هەروەها جۆری سەرهەڵدان و دواتریش بەرجەســـتە بوونەوە و بە پلە و پایە گەیشـــتنی کەســـانێکی وەك "شەعبان"ی بێ مێشـــك، درووست بوون و ســـەرهەڵدانی ئیمام و پێغەمبەر و پێشـــەواکان، هاوپشتی و یەکگرتوویی قووڵی مرۆڤەکان و بەختکردنی ماڵ و گیانیان لە پێناوی بەرژەوەندیەکانی یەکتر تەنانەت لەوپەڕی هەژاری و نـــەداری دا و ژێرپێ نانی هەســـتەکان بە حوکمی هەژار بوون و ڕۆحییەی شۆڕشـــگێڕانە و دەرکە ناتەواو (جزمی) و ناواقعیەکان، هەروەها لێکدانەوە جیاوازەکان ســـەبارەت بە مەسەلەی خەبات و شۆڕش و چەندها شتی تری لەو چەشنە، کە سەرەڕای جیاوازی زەمەنی، لێك چوون و هاوشێوە بوونیان لەگەڵ زۆریەك لە بینراو و بیســـتراوەکانی ئەم ســـەردەمە، منی- کە هیچ گومانێکم لەوەدا نەبوو نەســـلی منیش تێیدا شەریکە، هاندا تا ئەو کتێبەی کە خوێندوومەتەوە لەگەڵ ئەو کەسانەی کە لە زمانی سوئێدی تێ ناگەن، بەش بکەم. بەڵام تەواوی ئەمانە لە لایەك و، بەســـەرهاتی ژیان و کەسایەتی " ماشنکاش" لە لایەکی تر.

* * *

چـــاوی لە بنی پێڵاوەکەی کـــرد، لەگەڵ هەر هەنگاوێك دا کە هەڵیدەگرت بەنـــی پێڵاوی چەپی دەکراوە. لەبەر خۆیەوە دەیـــوت، هەر نەکەوم. دواتر هەوڵیدا تا خۆی لە ناو ئاپۆرەی جەماوەرەکە و ئەو قەرەباڵغیـــە خۆفناکەی کە دەور و بەری داگرتبوودەرباز بکات.

ـــ بۆکوێ دەچی؟

ئاندرەی دەستی خوشکە چکۆلەکەی خۆی توند گوشی.

ماشـــا ئاماژەی بە پێڵاوەکانی کرد و وتی: بەنی پێڵاوەکانم کراوەتەوە.

ـــ براکـــەی بە بۆڵە بۆڵەوە وتی: چیم پێ وتی؟ چەکمە نوێیەکانـــت لە پێ مەکـــە! پێڵاوە پەممەییـــە کۆنەکانت بەنەکانیان نەدەکراوە. ئاوا پێڵاوەکانیش خراپ دەکەی.

ئەمانەی دەوتەوە و لەگەڵ هەر وشـــەیەك دا دەســـتەکانی توند دەگوشی، وەك ئەوەی دەیویست وشەکان لە ناو دەستی دا حینجە بکات.

ـــ"ئاندرەی وریا بە! دەســـتی هەڵکدەکەنی. تۆ کە ژنەکان دەناســـی، هـــەر چەند چکۆلـــەش بن، دەبێ بـــە خۆیان

رابگەن".

"پیوتێر ئیوانویچ"ی ئاسنگەر، خۆی بەسەر خوشك و براكە دا چەماندبۆوە و دەستی بەسەری ماشادا هێنا.

ئاندرەی خۆشحاڵ بوو لەوەیكە ئاسنگەر ئەوی بە "ئاندرەی" بانگ كردووە، بە پێچەوانەی ئەوەیكە لە ناو كارگا هەمیشە بانگـــی دەكرد: هۆی "كەرە" یـــان "گێژ و ویژ" و تەنانەت شتی لەوەش خراپتر.

ـ ئەرێ ئینسان جەماعەتی ژنەكان دەناسێت، ئەم رستانەی بە ژێستێكی پیرە پیاوانەوە وت و دەستی ماشای بەردا.

جەماوەرێكـــی رەش، دووكـــەڵاوی و بۆن ناخۆش، دەور و بەریان داگرتبوو.

ـ ماشا لە پشت ســـەری خۆیەوە دەنگێكی بیست. هەر رێك لەو كاتەدا دەســـتی ماشا بەر دەدرێت. كەسێك پێی لە بەنی پێڵاوەكانی نابوو، بەر لەوەی ئاسنگەر فریا بكەوێت لە باوەشـــی بكات، چەكمەی كرێكارێكی تورە و بەدخوو لاقی چەپی پێشێل كرد.

ـ تۆ نەدەبوو ئەمرۆ لە ماڵ بێیتە دەرەوە.

ـ بە نیگەرانیەوە ئەمانەی ووت و بە دەسرەیەك دەم و چاوی ماشای سری.

ـ ئانـــدرەی بەڵێنی پێـــدا بووم كە دەتوانم چـــاوم بە تزار بكەوێت. ماشا بە دەم گریانەوە ئەمانەی وت و دەستی كردە ملی ئاسنگەر.

ـ من بەڵێنییەكـــی ئەو تۆم نەداوە. ئاندرەی هەوڵی دا كە خۆی لەوە دەرباز بكات و بەمجۆرە درێژەی بە قســـەكانی دا: تۆ وەك هەمیشـــە پرتە و بۆڵەت هات و بەهانە گیریت كـــرد. ئەمانەی وت و ژێر بە ژێر چاوێكی لە پیاوەكەی پەنا دەستی خۆی كرد.

ـ بەسیكە ئیتر، تۆ دەبێ وەك پیاوێك هەڵس و كەوت بكەی و نابێت شانە خاڵی بكەی. ئاسنگەر بەم وشانە قسەكانی پێ بڕی و ماشای لەسەر شانی دانا.

ـ بەنـــی پێڵاوەكانـــی بۆ گرێ بدە. بـــەرە و لای ئاندەری گەڕاوە.

ـ بە روویەكی گرژەوە دەستكێشـــەكانی دەرهێنا و بە نا بە دڵی بۆی گرێ دا.

ـ ئەوەندە توند مەیبەســـتە "ئاندروشكا" ! ماشا ئەوەی وت و دەســـتی بۆ لای براكەی درێژ كرد. ئاندرەی بە ســـاردی چاوێكی لێكرد و هەناسەیەكی قووڵی هەڵكێشا.

ـ تۆ نابێ تورە ببی "ئاندرشـــكا"، ماشا درێژەی پێ دا و ویستی دوبارە دەستی بگاتەوە سەری براكەی.

دەنگی بەرزی ئاسـنگەر وای كرد كە ماشا دەستی بباتەوە دواوە.

ـ لەجێی خۆت دانیشە كوڕە!

ئانـــدرەی جاری دواتر كە چاوی لە ماشـــا كرد، ناو چاوانی تێك نابوو.

ـ بەنی پێڵاوەكانت ســـەرلە نوێ و باشـــتر بۆ دەبەستم. ئەمەی لە ناخی دڵیەوە وت و گۆشە چاوێكی لە خوشكەكەی داگرت.

هەمیشە هەر وابوو، بۆ خۆی بەسەر ماشادا دەی نەڕاند و هەر كاتێك هەســـتی بەوە دەكرد كە حەقی بەدەستە، تەنانەت شەقێكیشـــی تێهەڵدەدا، بەڵام ئەگەر كەسێكی تر لە ماشا تورە ببوایە وەیان بەسەریدا بیگوڕاندبایە، خێرا لایەنی ماشای دەگرت و تەنانەت هەندێك جار لە سەریشی بەشەڕ دەهات.

ماشـــا لەسەر شانی ئاســـنگەر تۆزێك خۆآ بەرزكردەوە و بەســـەر ســـوڕمانەوە چاوی لەو جەماوەرە بەرینە كرد كە لە چەشنی روبارێكی رەش بەڵام لەسەرەخۆ و وەك مارێك پێچ و خەمی شەقامەكانی پترزبورگی دەبڕی و بەرەو لای كۆشكی زستانی دەخزین.

ـ لە بەر خۆ یەوە دەیوت: ئەم هەمموو ئینســـانە لە دنیا دا هەیـــە؟ و بە ترس و خۆ فـــەوە چاوی لە دەوروبەری خۆی دەكرد.

ـ تـــزار دەبینـــی؟ یان ئێســـتا خۆی لـــە پلیكانەكانەوە دەرنەخســـتووە؟ ئاســـنگەر پرســـیاری كرد و كڵاوە كەوڵە بەرخیەكەی رێك و پێك كرد.

ـ نا، نای بینم. ماشا وڵامی دایەوە و رووی كردە براكەی و وتی:

ـ من برسیمە ئاندروشكا، دەتوانم پارویەك لەو بابۆڵەیەی كە بابوشكا پێی داین بخۆم؟

براكەی دەستی كرد بە گیرفانی داو تیكەیەكی لە بابۆڵەكە لێ كردەوە و دایە دەستی.

ـ ئـــەوەی دیكەت دواتر پێدەدەم. ئەوەی وت و وردە نانەكانی سەر دەستی خۆی لستەوە. ئاسنگەر دەستی كرد بە پێكەنین و وتـــی: پێكەنینم پێت دآ، بـــەرەو ماڵی تزار رێپێوان دەكەی بـــۆ ئەوەی داوای نانی لێبكەی و كەچـــی بە رێگاوە بابۆڵە دەخۆی؟.

ـ ماشا لە كاتێك دا كە زاری پڕ بوو لە نان وتی: قەرارە تزار نانمان پێبدات؟

ـ مەعلومە كـــە نانمان پێدەدات، لەســـەر پلیكانەكانی كۆشـــكەكە رادەوەســـتێت و نانە خڕ و گەورەكان لە ناو ئەو كەســـانەی كە بە بەردەمی دا تێپەڕ دەبن دابەش دەكات، لە بیرت نەچێت هەر كە نۆرەی تۆ هات جوان لە بەرامبەری دا

تەعزیم بکە. ئاســـنگەر بە قاقای پێکەنینەوە ئەمەی وت و ئەوی زیاتر لەسەر شانەکانی بەرز کردەوە.

ــ ئاســـنگەر بە شۆخی بە پێکەنینەوە وتی: ئێستا لەسەر پلیکانەکان دەبینی یان ئێستاش لە خەو هەڵنەستاوە. کاَ چ دەزانێت شایەد ئەو باشـــترین نانەوا بێت، تۆ بیری لێبکەوە، نانی گەورە و گەرمی جۆ، دەست پوختی خودی" بابە چکۆل" زۆر بە لەزەتە باوەڕ بکە.

ماشـــا بە خۆشـــحاڵیەوە پێکەنی و دەســـتێکی بە ڕیشە زبرەکەی ئاسنگەر دا هێنا.

* * *

ئاندرەی چاوێکی لە خوشـــکەکەی کرد. فرمێســـکەکانی دڵۆپ دڵۆپ دەهاتنە خوارەوە و ســـەر گۆناکانی بە تەواوی تەڕ کردبوو.

ــ کەرە گیان بۆچی دەگری؟

ــ مامە، ئاوا لە بارەی دایکی خۆیەوە دەدوێت، کەچی من دایکی خۆمم لە یاد نیە. لەوانەیە هەر نەشبووبێت. ماشا بە دەم گریانەوە وتی:

ــ هەڵبەت کە بووە، بەڵام تۆ لە یادت نەماوە، دەنا ئەویش وەك دایکی من باش و میهرەبان بوو، تەنانەت ئەگەر لەویش باشـــتر نەبووبێت!. ئاسنگەر دڵخۆشـــی داوە و وتی: ماشا دەزانـــی من بیر لە چی دەکەمەوە؟ من وا بیر دەکەمەوە کە دایکمان هەر ئێســـتا لەگەڵمانن، بەڵام بە جۆرێکە کە ئێمە نایانبینین، من واهەســـت دەکەم، تۆ چـــۆن بیر دەکەیتەوە ئاندروشکا؟ ئەمەی بە کوڕە چکۆلەکە وت و قۆڵی توند لە قۆڵی ئالاَند.

ــ دەبآ هەر وابێـــت پیوتیر ئیوانویچ، بە دڵپڕیەوە وڵامی داوە و توند خۆی بە ئاسنگەرەکەوە چەسپاند.

دەنگێـــك لە ریزی پێشـــەوەی جەماوەرەکەوە بیســـترا کە دەیوت" خودا تزار بپارێزێت" زایەڵەی ئەم ســـرودە کە لەگەڵ شـــنەی بایەکە دا نزیك دەبۆوە فەزاکەی پڕ کرد و زۆر زوو تەواوی جەماوەرەکەی گرتەوە. ئاســـنگەر کڵاوەکەی لەسەر خۆی داگرت و بە دەنگێکی بەرز دەســـتی کرد بە ووتنەوەی سرودەکە.

* * *

ــ لەســـەرەخۆ وتی بابوشکا، بابوشکا، ئاندروشکا بریندار بووە... قاچی پەڕیوە.

بە هێواشـــی پیرەژنەکەی خســـتە لاوە و دالانەکەی بە جآ هێشت و چووە ناو ژوورەکە.

دروشکەچی بە بێدەنگی بە شوێن ئەو دا رۆیشت و ئاندرەی بە ئارامی لەسەر قەڕەوێڵە کۆنە ئاسنەکە دانا.

ــ کاَ خەرجتان دەکێشیَ. پیرەژنەکە هەناسەیەکی هەڵکێشا، چاوێکی لە ئاندرەی کرد و بە ئاە و ناڵەوە درێژەی بە قسەکانی داو وتی: ئـــەی خودای گەورە مەگەر مـــن چ گوناهێکم کردووە کە تۆ ئاوا سزام دەدەی؟

ــ دایکە، بەس ئاە و ناڵە بکە ئیتر، دروشـــکەچی ئەوەی بە توڕەییەوە وت و کۆتەکەی لەبەر ئاندرەی داکەند، مەگەر نابینی ئەو کوڕە لەســـەر خـــۆی دەچآ، پێڵاوەکەی لە قاچی چەپی ئاندرەی دەرهێنا. دەبآ پێڵاوی قاچە راستەکەی ببڕین دەنا دەرنایەت.

ــ پیرەژنەکـــە وتـــی: پێڵاوێك بەم تازەییـــە، نا، نا، نا، ئیجازەت نیە ئەم کارە بکەی.

ــ دروشکەچی بە بآ ئەوەی گوآ بدات بە قسەی پیرەژنەکە کە لە نێوان ئەو و قەرەوێڵەکە دا راوەســـتابوو بە ماشای وت مقەستەکەی بۆ بێنێت.

ئاکولینا ئەلکســـاندروا، دەستی بەرز کردەوە و بە توڕەییەوە بە دروشکەچی وت: ئەتۆ کە پێڵاوی نوآ ناکڕی جەردە. ماشا مقەســـتەکەی بە دەستەوە بوو وەك ئەوەیکە بیهەوآ پرسیارێك بکات لە نێوان هەر دووکیان دا راوەســـتابوو. کاتێك ماشـــا ویســـتی بجولێت، پیرەژن بە دەنگێکی بەرز وتی: تۆ ئەگەر جورئەتت هەیە مقەستەکەی پێبدە!

-دروشکەچی چەناگەی پیرەژنەکەی گرت و تەقریبەن لە جێگای خۆی بەرزی کردەوە و پێی وت بەسیکە ئیتر!

-ئێســـتا ئیتر بێدەنگ بە، دەنا پاتۆڵەکەت لە پێدادەکەنم مارمێلکی پیر.

بۆ چەنـــد چرکەیەك بێدەنگییەکی تەواو ژوورەکەی داگرت. دروشـــکە چی زۆر حەکیمانە لایەکی چەکمەکەی بڕی، ئەو جێگایەی کە بە هۆی ناڵی ئەســـپەکەوە لە سیَ جێگاوە کون ببوو.

پیرەژن وەك پەیکەرەیەك یان وەك ئەوەیکە توانای قسە کردنی لە دەست دابێت راوەستابوو چاوی بڕیبووە حەرەکەتی دەستی پیاوەکە.

ــ پیاوەکـــە لەبـــەر خۆیەوە دەیوت، خـــراپ، زۆر خراپ، گۆرەویـــە پیـــس و چلکنەکەی ئاندرەی بە مقەســـت بڕی، هێواش لە قاچی دەرهێنا. خۆی راســـت کردەوە و پێلاوەکەی فڕێدا بۆ لای پیرەژنەکە.

ــ هانیَ دایە، هانیَ سوپ یان پودینگی خوێنی پیَ دروست بکە (پودینگ= جۆرێك شیرنییە) رەنگە بە کارت بیَ.

پیرەژن بەم قســـانەی ئەو لەرز دایگرت، بە ئاماژەی دەست ســـەلیبێکی لە ســـەر سینەی خۆی کێشـــاوە و چاوێکی لە

پیاوەکە کرد.
ــ من دەبێ چی بکەم هاوڕێم، ئەمەی وت و بەرەو لای ئاندرەی دانەوی.
ــ پارچەیەك لە قاچی ئەو کوڕە بپێچە، من دەچم بە شوێن شکەستە بەندەکەی دراوسێماندا.
لە بەر دەرگاکە ئەوەی وت و رۆیشت.
ــ راوەستا لیێ پرسی پوڵت پێیە پییێ بدەیت؟
ــ بەر لەوەی کە پیرەژن فریا بکەوێ بڵێ نا پێم نییە، ماشا بە راکردن چوو بۆ لای پیاوەکە و وتی:
ــ مامە من پێمە، ئاندروشکا پووڵی پێ داوم. ئەمەی وت و دەستی کرد بە گیرفانیدا بۆ ئەوەی پووڵە وردەکەی (سکە) دەربێنێ. ماوەیەك گیرفانی گەڕا، سەرەتا پەیکەرەیەکی چینی شکاوی فریشتە و چەند کاغەزە شکۆلاتێکی سەوز ڕەنگ کە لە ناو حەسارەکەدا دۆزیبوویەوە دەرهێنا و سەرئەنجام سکەیەکی یەك "کوپکی" دەرهێنا و بە خۆشحاڵیەوە دەستی درێژ کرد بۆ لای پیاوەکە.
ــ ها مامە ئەوەم لێوەرگرە و دواتر لە سەر - پەنجەکانی پێی خۆی بەرز کردەوە.
ئەو جۆرەی ئەتۆ پوڵەکانت خەرج دەکەی هیچ کات پوڵدار نابی.
دروشکەچی ئەمەی وت و بۆ یەکەم جار بزەیەك کەوتە سەر لێوەکانی و بەرەو لای ماشا دانەوی.
پوڵەکە لە سەر دەستە زبەلاحەکانی پیاوەکە خزی و ماشا هەر لە دەستەکانیەوە هەتا سەرو چاوی تێی ڕاما.
ــ بە ئومێدواریەوە پرسی، بەسە مامە؟
-ئەم جارەیان وتی بەڵێ بەسە و، دواتر دەستێکی بەسەر ڕوومەتی ماشادا هێنا.

* * *

ماشا خۆی لە بەرپێی دروشکەچیەکی بێ ئیحتیات کە بارێکی پەتاتەی لە سەر پیادە ــ روکە هەڵدەگرت دەرهێنا. بۆنی کەلەمی ترش، سێو، سوسیس و نانی تازەی جۆ ، فەزاکەی پڕ کردبوو. ئەو عاشقی ئەو ساتەوەختانەی مەیدان بوو. وەك ئەویکە بڵێی ئەم فەزای پڕ لە بۆن و بەرامەی ژیان و قەرەباڵغی و هەرا و هوریای حەشیمەتە ئارامی پێدەبەخشی. ساز ژەنەکان، سواڵکەرەکان و ئەو خەڵکەی لە ناو مەیدانەکە دا راوەستابوون، هەمووی ئەمانە ئارامییان پێدەبەخشی.
لەبەردەم تابڵۆی ڕاگەیاندنەکانی "جل و بەرگی کۆنە دەکڕینەوە" راوەستا. پیاوە پیرە بە عەرەبانە دەستییەکەیەوە کە جل و بەرگی کۆنەی لە سەر بوو بە هاوار کردن دەهات، ئەو شتەی کە دەبووە هۆی خۆشحاڵی خۆی و مشتەریەکانی. پیاوە پیرە بە دەنگی بەرز هاواری دەکرد:

ــ یەك روبل و حەفتا کوپەك، لەوە زۆرتر نادەم و باڵتە کۆنەکەی ڕووبەڕووی کرێکارە فرۆشیارەکە ڕاگرت. کرێکارەکە هەوڵی دا:
ــ بەڵام ئەمن ... پێم دا
پیاوە پیرە قسەکانی پێ بڕی: کۆنە، کۆن، ئەویکە تۆ پێشتر چەندت پێ داوە، بەکاری ئەمڕۆکە نایت.
با پێت بڵێم، کاتێك من زەماوەندم کرد، سێ سەد روبلم دا بەم پیرەژنە، بەڵام تۆ پێم بڵێ ئێستا کێ دەیهەوێت؟ من بە دڵ حەزدەکەم ئەوەندە پووڵە بدەم تا لە دەستی رزگاریم بێت.

تا ئێســـتا هیچکەس حازر نەبووە ئەو کارە بکات. پیاوە پیرە بە بیستنی قاقای پێکەنینی ئەو جەماوەرەی کە لە دەوری کۆ ببوونەوە، لێوی خۆی گەست.
کرێکارەکە وتی:
ــ بــەڵام مـــن ناتوانـــم لە گرێـــوی دابنێـــم و کاتێك کە مانگرتنەکـــە کۆتایی پێهات بێم بیبەمـــەوە؟، بە پاڕانەوەوە درێژەی بە قسەکانی داو وتی: چەن رۆژە منداڵەکانم هیچیان نەخواردووە.
پیاوە پیرە نەڕاندی و قسەکانی پێ بری:
ــ بیر لەوە بکەوە کە باسی دەکەی، من مانم گرتووە؟ نا !، من منداڵەکانم دروست کردووە؟ نا !، ئێوە هەررۆژە رادەکەن بـــۆ ئێرە و بۆ ئەو جلە کۆنانە پوڵتان دەوێ، کێ ئەمانە لە من دەکڕێ؟ هیچکەس. هـــەوڵ بدە بۆخۆت بەم جلە کۆن و دڕاوانە "ســـوپ" دروســـت بکەیت. پیاوە پیرە نەڕاندی و باڵتەکەی بەرەولای پیاوەکە فڕێدا.
باڵتەکـــە بەســـەر پیادەڕۆکەدا خزی و لە بـــەر پێی پیاوەکە کەوتە ســـەر زەوی. دەقیقەیەك دواتر پیاوە پیرە لە نزیك باڵتە کۆنەکانی کەوتبووە ســـەر زەوی و لەوانـــە بوو خەفە ببێت. کرێکارەکـــە دەیوت: پیرە پیاوی لەعنەتی، مارە پیر، رۆژێك ئێمە ملی تەواوتان بەپەتـــەوە دەکەین. بە یەکەم کۆڵەکەی چرا برقەکانەوە. تۆ و کەسانی وەك تۆی خوێنمژ. کرێکارەکە بە توڕەیی و رق هەســـتانەوە ئەمانەی دەوت و پیاوە پیرەکەی لە نێوان هەردوو دەستەکانی دا بە توندی رێك دەگوشی.
دەنگی فیتووی یەکێك لە تماشـــاچیەکان بووە هۆی ئەوەیکە واز لـــە پیاوە پیرەکە بێنێ و بە پەلە بکەوێتە هەوڵی هەڵاتن و خـــۆ دەرباز کردن لەو شـــوێنە. پیاوێك کە جل و بەرگی شەخسی پۆشی بوو بە دەنگێکی بەرز هەرای کرد:
ــ ئەوە تەبلیغ دەکات بیگرن. و لە پشـــتەوە خۆیدا بەســـەر پیاوەکـــە دا. دوو پۆلیـــس یارمەتییاندا تا ئـــەو کرێکارە مانگرتووە لە حاڵێکدا کە بە باتوم لەســـەریان رادەکێشـــا، دەستگیر بکات. پۆلیســـەکان پیاوە کرێکارەکەیان بە جل و بەرگی دڕاو و خوێناوییەوە بە پاڵە پەســـتۆ، بەناو جەماوەرە کپ و خامۆشەکەدا، کە وەك پەیکەرەیەکیان لێهاتبوو بردیان و رۆیشتن.
ماشا بە پەلە پێداویســـتییەکانی کڕی و مەیدانەکەی بەجێ هێشـــت. رووداوەکە شـــتێکی ســـەیر و بەدەگمەن نەبوو، بە ســـەرنجدان بە ناڕەزایەتـــی و مانگرتنەکانـــی کرێکارانی "سێنت پترزبورگ"، رووداوی لەو چەشنە ببوو بە ئەمرێکی ئاسایی.
گەلێك جار دەبیســـترا کە میوانەکانی ناو ســـاڵۆنی نادیە (شوێنی ئابجۆ خواردنەوە)کان باسیان لە تێکهەڵچوونی توند و خوێناوی کرێکارە مانگرتووەکان لەگەڵ قەزاقەکان دەکرد. هەرکە گەیشـــتە ماڵەوە، رووداوەکەی بـــۆ " گۆگا" و پیرە پیاوی تاتار گێراوە.
ــ مەگـــەر نەتدەزانی کە پیاوە پیرە کۆنـــە کڕەکە لەگەڵ پۆلیس هاوکاری دەکات؟، بەتایبەت سەر دەخاتە سەر سەری مشتەریەکانی خۆی تا شتێك بڵێن. لە بری هەر تاکە کەسێك کە دەیانخاتە کونجی زیندانـــەوە، پارەیەکی باش لە پۆلیس وەردەگرێت.

* * *

لە نزیك مەیدانی شـــیروکا لەگەڵ " بولسجوج و پرسپکت" سواری دروشکەیەك بوون. ئەوە لەو کاتەدا بوو کە هەردووکیان گەڕانەوە چاوێکیان لەو ماڵە کرد کە چەند ســـاتێك پێشتر بەپەلـــە و بە ماندوویەتی بەجێیان هێشـــتبوو. والودیا وتی: ئەوەندە بیر لەوە مەکەنەوە، ماشنکا ...، ئێمە دەبێ هەوڵبدەین تەواوی ئەو شـــتانەی کە ئەمشەو روویدا فەرامۆش بکەین. دەبێ بەرەو پێش بیر بکەینەوە، بیر لە داهاتوو.
ماشـــا لە حاڵێکدا کە نوقمی بیرکردنەوە بوو، چاوی بڕیبووە هێڵـــی بەردە مەڕمەڕییەکانی ژێر دروشـــکەکە. چەرخێکی دروشکەکە کەوتە ناو گۆلاوێکەوە و پڕیشکەی قوڕ و چڵپاو بەملاولادا بڵاو بۆوە، ئەم شـــتە ئەوی خســـتەوە بیری ئەو دیمەنە قێزەونەی کە لە ســـاڵۆنی نادیەکـــە دا دیتبووی. لە حاڵێکدا کە دەیویست روو بکاتە والودیا، وتی:
ــ ئەو درۆ دەکات.
ــ کێ ؟
ــ ئیگناتـــاج، لە بـــارەی ئەو وەحییەی کـــە گۆیا مرۆڤە بێشەرمەکان واقیعی ترین مرۆڤەکانن.
ــ هیچ وەحییەك لە ئارادا نەبوو، بەڵام قودرەتی قسە کردنی زۆرە و ناکرێت لێی بستێنی.
ــ یانی تۆ پێتوایە کە ئەو درۆ دەکات ؟
ــ بەڵێ، بێگومان.
ــ بەڵام بۆچی دەبێت ئەو لە بابەت ئەمجۆرە شـــتانەوە درۆ بکات ؟
ــ هەندێك کەس هەن کە هەمیشە حەزدەکەن بەسەر کەسانی دەوروبەری خۆیاندا زاڵ بن. ئەو ئەمشـــەو لە هەوڵی ئەوەدا بوو کە من بە قەناعەت بگەیەنێت و بمخاتە ژێر کاریگەری خۆیـــەوە، بەڵام کاتێك کـــە من وتم، ئـــەوە ویژدانی ئازار چێشتووی خودی ئەوە ناچاری کردووە کە لە بارەی وەحییەوە ئەم درۆیانە بکات، پشتی تێکردم و رۆیشت.
ماشا وتی: نفرەت ئەنگێز بوو. و ئەو جەستە نیوە رووتانەی

که له ناو نادیەکه دا (ســالۆنی ئابجــۆ خواردنەوە) لێك دەئاڵان هێنایەوە بیر خۆی. والودیا وتی:

ــ بەڵی ماشــنکا، کاتێك بەرازەکان بــه یەکەوە پێوەندی جنسی دەگرن، لانی کەم لە بابەت هەوا و هەوەسە جنسیەکانی خۆیان دا لاف و گەزاف لێ نادەن.

* * *

وەرا وڵامی داوە: وەســتا کارەکەمان کەسێکی سەیرە، ئەو تەنیا ئەو کەسانە ئیســتخدام دەکات کە بتوانن لەبەر شێعر بخوێننەوە، ئەگەر چەند شێعرێکت لە پوشکین، لۆرمانتۆف و چەند شــاعیرێکی تر لەبەر نەبێت ئەسڵەن نابێت زەحمەتی ئەوە بە خۆت بدەیت کە داوای کاری لێ بکەیت. دوێنێ چەند کچێك بە مەبەستی کار کردن هاتبوون، بەڵام دەری کردن. ئەو دەڵێ: کەســێك کە چەند شێعر لە شاعیرە گەورەکانی ئێمە نەزانێت، مێشــك لە کەللەی دا نیە. ئەو بۆی هەیە دروست لە کاتی کارکردن دا بێت و داوات لێ بکات شــێعرێکی بۆ بخوێنیەوە. ئەو کات ئینسان ناچارە هەر جارە و بە شێعرێکی نوآ دەست پێ بکات، دەنا ئەو پیاوە پیرە زوو توڕە دەبێت.

ماشــا پرســی: کە وابێت ئەو بە زۆر ناچارتان دەکات کە شێعر بخوێننەوە؟

وەرا لە وڵام دا وتی: هەڵبەت کە مەبەستی ئەوەیە ئیتر. تۆ دەتوانــی لە کتێبەکانی من کەڵك وەربگریت، چەند کتێبێکی نوێم کڕیوە.

ماشا پرسی: ئەو رادیکاڵە؟

وەرا وتــی: نا گومان ناکەم، بەڵام هەمیشــە بۆڵەی دێت و دەڵێ، ئەوە تەنیا شــێعر و ئەدەبیاتە کە ئێمە لە عالەمی حەیوانات جیا دەکاتەوە. مەبەستی ئەوەیە کە گیانلەبەرەکانیش دەتوانن ســەما بکەن گۆرانی بڵێــن، زۆر جوانتر لەوەیکە ئێمەی مرۆڤ تەنانەت بتوانین بیریشی لێبکەینەوە یان فێری ببین. بەڵام شــێعر خوێندنەوە و شــێعر وتن شتێکە تایبەت بــە مرۆڤەکان. هەر بۆیە دەیهەوآ تەواوی مرۆڤەکان لانیکەم ئەگەر ناتوانن بۆخۆیان شێعر بڵێن، دەبآ چەند شێعری کەسانی تر بزانن و لەبەری بکەن.

ماشا وتی: پێت وایە کار بە من بدات، ئەگەر بتوانم شێعر بخوێنمەوە؟

وەرا لە وڵام دا وتی: بەڵێ، شێعرەکان بە باشی لەبەر بکە، دڵنیــام لە بیرت ناچنەوە، چەند رۆژێك تەمرین بکە، دواتر من لێی دەپرسم.

تا چەند رۆژێك ماشــا کتێبێکی لە بەردەمی خۆی دادەنا و لەسەر ئەژنۆ دادەنیشت و شێعری لەبەر دەکرد و شەوانەش بۆ وەرای دەخوێندەوە. رۆژی ســێهەم وەرا هەستی بەوە کرد هاورێکەی ئەوەندە شــێعری لەبەرە کە بتوانێت بۆ داخوازی کار لەگەڵ ئەو دا بچێت بۆ لای وەستاکارەکە.

لە ناو رێگا دا، وەرا بۆ هاورێکەی باس کرد کە ئەو بەشەی کاری تێدا دەکات، بە بەشــی "ســیل" (جۆرە نەخۆشیەکی تەنگی نەفەس) دەناسرێت و وتی: هەر هەموو گیرۆدە دەبن درەنگ یان زوو. بەڵام ئێســتا کە پاوڵ لەوآ نیە، گرنگیش نیە کە ئەو کەی نەخۆشی "سیل" دەگرێت.

ماشــا لێی توڕە بوو و وتی: تۆ بۆت نیە شتی وا بڵێیت، بەمجۆرە پێت وایە من جازر دەبم بێم بۆ ئەوآ؟

نا، فێعلەن کە کرێکاری نوێی پێویست نیە، مەگەر ئەوەیکە ئەو پیاوە پیرە بیهەوێت تۆ لەگەڵ یەکێکی تردا بگۆڕێتەوە.

ماشــا وتی: وروشــکا! تۆ خەیاڵت نیە لەوێ بێیتە دەرێ؟ پاوڵ ئازاد دەبێ. ئاندرەی وتوویە لە دوای شــۆڕش، هیچ زیندانییەك بوونی نابێت.

وەرا وتی: ئەگەر شــۆڕش بکرێ! بەڵام تۆ پێتوایە شۆڕش دەکرێ ؟

ماشــا وتی: ڕەنگە هەر ئەم رۆژانە، ئەمســاڵ، یان شایەد ساڵێکی تر، هیچکەس بەدروستی نازانێت.

وەرا وتی: من هەتا ئەوەندەی کە پێویست بێت چاوەڕوان دەبم، ئەو تەنیا هەر دەرکەوێ.

گەیشتنە کارخانە.

وەرا وتی: قورس و قایم لەســەر قســەی خۆت راوەستە. بە ئەوەڵین برخورد تێك مەچۆ، بۆت گرینگ نەبێت ئەگەرکوو گاڵتەی پێکردی یان پرسیاری بێ سەرە و بەرەی لێکردی.

دواتر رێڕەوی دەفتەری کاری پیاوە پیرەکەی نیشان ماشادا. پیــاوە پیرە بۆخــۆی دەرگای ژوورە تــۆزاوی و خۆڵ لێ نیشــتووەکەی کە لــە قاتی دووهەم بوو بە ڕووی ماشــادا کردەوە. گەلێك فیشەك و پووشەی ڕەنگاوڕەنگ بە دیواری دیوەکەی دا هەڵواســرابوو. هەرکام لەو ڕەنگانە تایبەت بوو بە جۆرە چەکێك.

پیاوە پیرەکە وتی: مەترســە وەرە ژوورەوە! و بزەیەکی هات و دەستێکی بە ڕیشیدا هێنا و پرسی: چەند ساڵتە ؟

ماشا وتی: بەم زووانە دەبمە حەڤدە ساڵ.

چویتە مەکتەب ؟

نا !

پیاوە پیرە بەسەریدا نەڕاندی و وتی: تۆ پێتوایە دەتوانی لێرە دابمەزرێی، لە حاڵێکدا توانایی خوێندنەوە و نووســینت نیە؟ و شانی هەڵتەکاند.

ماشا وتی: بەڵام من دەتوانم بخوێنمەوە و بنووسم و عاشقی شێعریشم، هەر ئەو جۆرەی کە تۆ هەیت.

پیاوە پیرە وتی: ئاوا ! کێ وتوویە من شـیعرم خۆش دەوێ؟ بەم وتانە لە دەنگی دا خۆشی و ئارامی شەپۆلی دەدا.
ماشا وتی: وەرا کە لە بەشی کۆنترۆڵ کار دەکات، باشترین هاوڕێی منـە. حەزدەکەی کامە شـیعرت گوێ لێ بێت؟ شێعری پوشـکین؟ لۆرمانتۆف؟ نگتارسۆف؟ یان کەسێکی تر؟ تۆ بلێ تا بۆت بخوێنمەوە.
پیاوە پیرە بە دڵنیاییەوە لەسـەر کورسـیەکەی دانیشـت، دەسـتەکانی لەسەر سـنگی دانا و بە بزەیەکەوە وتی: زۆر گرینگ نیە هەر چییەك بێت گوێی لێ دەگرم.
چاوەکانی لە سـەریەك دانا و چاوەڕوان بوو. ماشـا لە بەر خۆیەوە دەی وت، دەرم دەکات و هەسـتی کرد کە قاچەکانی دەلەرزن، بە ناباوەڕی و نیگەرانیەوە دەسـتی پێکرد: فریشتە لە میکائیل لورمانتۆف. نەفەسـێکی قووڵی هەڵکێشا و بە دەنگێکی لەرزۆکەوە دەستی کرد بە شێعر خوێندنەوە.
وشەکان بە خێرایی وەپێشی دەکەوتن، مانایان پەیدا کرد و پڕ ناوەرۆك بـوون. دەتگوت لە جێگای خۆی بەرزیان کردۆتەوە و لەگـەڵ خۆیانـدا بردیان. چاوەکانی لەسـەر یەك دانا، دەوروبەری خۆی بە تەواوی فەرامۆش کرد. وشەکان بە جوانی و بە هێزی خۆیان وجودیان داگیر کرد و هەروا بە بەردەوامی دەیخوێندەوە. شـێعرەکانی لۆرمانتـۆف کە تەواو بوو ئینجا چاوەکانی کردەوە.
پیـاوە پیرەکە بە دەنگێکی نزم، وەك ئەوەیکە بڵێی دەترسـا لەوەیکە نەوەکوو ئەو فریشـتەیەی کـە لە ژوورەکەی دا باڵی فڕینی گرتووە، سڵ بکات و خۆی دەرباز بکات، وتی: زۆرتر بخوێنەوە، بەردەوام بە.
ماشـا زۆر بە دژواری توانی بە سـەر خۆی دا زاڵ بێت و پێـش بە خۆی بگرێت لەوەیکە لە ناخی دڵیەوە حەزی دەکرد ڕابکات بۆ لای پیاوە پیرەکە و توند لە باوەشی بگرێت.
پیـاوە پیرەکە جارێکی تر بە نیگەرانیەوە بە ماشـای وت: بخوێنەوە و، چاوەکانی لێك نا.
ماشـا بە هێواشی وتی: شاعیر ئەلکساندر پوشکین و دواتر دەستی کرد بە خوێندنەوە:
کاتێـك "ئاپۆلۆن" خودای خۆرەتاو گەرمت ناکاتەوە، لە لای شـاعیری مێحراب، تۆ بە خاك ئەسـپێردراوی، وەك تەواوی ئێمە، بە شوێن نچیردا و بە دەستی بەتاڵ گەڕایتەوە، ماندوو هیلاك لە بێهوودەیی.
خەوی سارد دڵی تۆی شـکاند و، زایەڵەی ئەو بێداریەی کە ئاوازی چڕاند خامۆش بوو.
لە نێو تەواوی منداڵانی جیهان، تۆ بە نا فەرمانترین هاتیە ئەژمار،
بەڵام ئەو کاتەیکە پەیامێکی خودایی بنێردرێت،
ئەو کاتەی کە هەستی بیستنی جوانت دبزوێ،
رۆحت بە تەوژمێکی گەرم دێتە لەرزین
دروست لە چەشنی باڵندەیەك کە بە باڵە بە هێزەکانی لەنگەر بگرێت
دڵخۆشیە بێ ماناکان تەحەمول ناکەیت
ئێستا ئیتر خەڵك دڵتەنگیی ئەتۆ فەرامۆش دەکەن
ئیتر سەری مەزنی تۆ لە ئاسـت قارەمانەکانی ئەم جیهانە دانانەوێت.
نا! سـەرکێش و بێ قەرار ، لەگەڵ ئاوازەکاندا و لە خۆبایی بـە پڕتاو دەڕۆی بۆ ئەو پێدەشـتەی کە بە شـەپۆلەکانی چارەنووس شۆردراوەتەوە،
بۆ ئەو دارسـتانە چڕەی کە دەنگێکی نامۆ و پڕ ڕەمز و ڕاز سەرتاپای داگرتووە، دوور دوور و پڕ لە درەخت".
پیاوە پیرەکە بە دەنگێکـی بەرز وتی: باش بوو، زۆر باش بوو، "دوایین گوڵ" دەزانی؟
ماشا بە نیشانەی ولامی ئەرێ سەری تەکان دا.
_ بخوێنەوە.
"من عاشقی هاتنی بەهارم،
بـەڵام زۆرتر ئـەو دوایین گوڵەی کـە وەرزی هاوین پێمان دەبەخشێت.
ئەو کاتەیە کە هەموو شتێك زیندوو و نزیك دەبێتەوە،
هەموو ئەو شتانەی کە بەلامەوە گەش و جوان بوون.
ئەو کاتەیە کە سـاتە وەختی لێك دابـڕان، پڕ بایەخترە لە دیداری سەر لە نوێی یار."

* * *

گەشتێك بە کۆمارە یۆتۆپییەکەی لەتیف هەڵمەتدا

سەباح ئیسماعیل

سەباح ئیسماعیل — لەتیف هەڵمەت

به داخەوه هێندەی چیرۆك دەخوێنمەوه، هێنده بەدواداچوونم بۆ شـــیعر نییه. چونکه بەڕاستی شـــیعری ئەمڕۆ مۆمی چەشـــەی ئەدەبیت دەکوژێنێتەوه. کاتت دەباو، که به خۆتدا دەچیتـــەوه، دەبینیـــت له جێی خۆتدای و بـــه درێژایی ئەو کاتـــه گوێدێری گوتارێکی نـــەزۆك و بێ ناوەڕۆك بوویته، ئەمەش له سۆنگەی ئەوەوەیه، که شیعرەکه حسیبەو خاڵییه له مەعریفەو فکرو وێنەی شـــیعریی. نکوڵی لەوه ناکرێت شاعیری به سەلیقەو به توانامان هەن و دەکرێ به شانازییەوه شـــیعرەکانیان بۆ زمانانی دی وەربگێڕرێن و ببنه ناسنامەی نەتەوەیەك، که هەمیشه شوێنگازی دەمی قامچی چەوسانەوه به جەســـتەیەوه دیاره. ئەو شاعیرانه دەتوانن زمانی خەڵکی بەشمەینەت بن و ئاهوناڵەیان به میللەتانی دی بگەیەنن.

ئەحـــلام مســـتەغانمی دەڵێت: (ئەگەر مـــرۆڤ ڕێکەوتی شتێکی جوان، هێجگار جوان بکات.. ئەوا ئارەزووی گریانی هەڵدەستێ)(١).

منیـــش هەر کاتێك، کـــه دیوانێکی شـــیعریی، یا کۆمەڵه شیعرێك بۆ خوێندنەوه دەگرمه دەست، حەز دەکەم ڕێزی لێ بگرم و حەقی خۆی بدەمێ.

زۆر جاران لەگەڵ گەرمیی هەناوی شـــیعرێکدا دەتوێمەوەو بەخۆدا دەچمەوه، هەست ناسکتر دەبمەوەو فرمێسکی خۆشی دەبارێنم و وا هەســـت دەکەم ئەو شـــیعره بـــاس لەمن و له ئازارەکانم دەکات، باس لەو زیندووه بۆگەنانەی دەورووبەرمان دەکات، که نەك هەر ئێمه بەڵکو تەنانەت مردووەکانیشـــیان هەراســـان کردووه. باس له کارەســـات و ماڵوێرانی شەڕێك دەکات، که بەڕێوەیه. ئیدی که ئەو شـــیعرانه دەخوێنیتەوه، هەســـت دەکەیت، فەرامۆش کردنت بۆ شـــیعر جۆرێکه له چەوساندنەوه. چونکه شیعر دنیایەکی پڕ له جوانکاری و پڕ له ژان بۆ هاتنه دنیای نوێ دەدۆزێتەوه. به گشـــتی شیعر ئەستێرەیەکی له مەدار دەرچووی نەدۆزراوەیه. لەم دواییەدا بەرگی دووی دیوانی لەتیف هەڵمەتم به دەستکەوت، لەپاش خوێندنەوەی گەیشتمه ئەو قەناعەتەی، که بەڕاستی لەتیف زەوییەکی بەرپێژەوی شـــیعرەو هەندەی پێویســـت بایەخی پێ نەدراوه، له دەرەوەی گوتـــاری ڕەخنەییدا ماوەتەوەو ئەنجاش له ئەفراندن بەردەوامه. ئاوازی چ گوتارێکی ئینسانی لەنێو

دێڕی شیعرەکانییەوە دەبیستین، هەستی چ ئینسان دۆستییەك لە کانی شیعرەکانییەوە هەڵدەقوڵێ. دەیەوێت کۆمارێك بنیات بنێت بە دەســـت و پەنجەو خامەی شاعیر خۆی، بە دوور لە وێناکانی (کۆمار)ەکەی ئەفلاتـــوون و (المدینە الفاچلە)ی فارابی و (یۆتۆپیا)کەی تۆماس مۆر:

یا جیاع العالم

ادخلوا جمهوریتی

ئەو دەخوازێت شۆڕشێك بەرپا بکات تا ئەو دنیایەی بە شیعر وێنای دەکات و لە خەیاڵیدا بنیاتی ناوە بە واقیعی بکاتەوەو واقیعی پێچەوانەش، واتە واقیعی چەوسانەوە و دژایەتییەکان بگۆڕێت و ســـەر لەنوێ خشت بە خشـــت بە دەستی خۆی بنیاتی بنێتەوە:

پشیلە کلیل بە دەستی موبەقی سیاسەتە

قیر وەك بەفر سپییە / قیر دەوڵەمەندێکی کنۆژە

بەفر وەکو محەمەد عەلی کلای رەشە

قالۆنچە دەرپێ دەکات

ئەدۆنیس دەڵێ: (شیعر واقیع دەگۆڕێ، لەو رووەوە نا، کە بە شێوەیەکی سیاسی یان ئابووری یان کۆمەڵایەتی دەیگۆڕێ، بەڵکـــو لەو رووەوە، کە تێـــی دەپەڕێنێ و وێنەیەکی تازە بۆ واقیعی تازەو باشترو دەوڵەمەندتر پێشکەش دەکات)(٢).

ئەو دەیەوێت نەك جیهان بگۆڕێت، بەڵکو ســـەرجەم مێژووی مرۆڤایەتیش بنووســـێتەوە، ئەو مێژووەش کە نووسراوەتەوە، جگـــە لە مێـــژووی پاڵەوانێتـــی ئیمپراتۆرو میرو پاشـــا و سەرۆکەکان زیاتر چی دی نییە:

مێژوو پشیلەیە

لە مووبەقی پاشاکاندا نان دەخواو

لە کۆشی کەنیزەکەکانیاندا

بالق دەبێ

ئەی خەم خەونەکانم مەدڕە

دوایی لای شادی

شکاتت لێ دەکەم...

لەتیفی شاعیر هەند سەرکێش و یاخییە، هەمیشە لە ململانێی نێوان (من و خۆم و خۆم و من) دایە و بەردەوام جەســـتەی شیعرەکانی شەلاڵی خوێنن و چۆڕاوگەی خوێنیان بەستووە، ئینجە مەمەندێکی بێ شوێن و وڵاتن، سنوورەکان تەی دەکەن و لەکوێ چەوســـانەوە هەبێ ئەوان لەوێن، بەدووی (عەبدی خان و عەلی ســـەفا بەگ و... خانەکان)دا وێڵن و گوندو ناوچەو وڵاتەکان لە دەســـت دەردێنن و ئاسەواریان دەبڕنەوە، کۆمۆنارێکی پاریســـین و پەرچەمی دروشمی (نابێ کەس هـــەژار بێ) یان بۆ دیلانی برســـێتیی دنیا بەرز کردۆتەوە.

ســـەرەنجام شـــاعیر دەیەوێ (رابعە العدویە) ئاسا، گڕ لە بەهەشت بەرداو ئاو بە دۆزەخدا بکات.

شـــاعیر هێند سەرقاڵ و پڕ ئیشە، تەنانەت حەزە تاکەکەسی و بەرژەوەندییـــە تایبەتەکانی خۆی فەرامۆش و پشـــتگوێ خستووە، تا ئەو رادەیەی بواری ژوان و ڕامووسانی دلبەرەکەشی نییە:

هەموو کاتەکانی گەردوون

بەشی دوو عاشق ناکات

تەمەن چەند کورتە

ماچێکی تیادا دروست ناکرێ

ئـــەو بە دوور لەو ئازادییەی کە هەیە، خوازیاری ئازادییەکی واقعییە، ئازادییەك شـــایان بە ئینسانەکان، بێ چەوسانەوەو دوور لـــە جیاوازی کردن و ململانێی چینایەتی، ئەو نایەوێ ئازادی لە مەترسیدا بێت (دیواری نێوان کۆیلەیەتی و ئازادی لە پـــەردەی کچێنی تەنکتر) بێت. هـــەر بۆیە داوا دەکات منداڵان لە دایك نەبن، چونکە تاکو ئێستا مەلۆتکەی قومات کراوی ناو بێشکە لە بری ژن وە یا لە بری خوێن مارە دەکرێن و چارەنووسیان دەدرێت بە ئاوداو ئاگری شەڕو دوژمنداریی خێڵەکییان پێ دەکوژێنرێتەوە و هەوەس و ئارەزووی پیاوانیان پێ دادەمرکێننەوە. یا لە سۆنگەی دەستەنگی دایك و بابیانەوە ناچار دەبن هەر لە منداڵییەوە ئەندامی ساواو نەخەملێویان بخەنـــە ژێر باری قورس و تاقـــەت پڕووکێنی کارەوەو ناچار بن دەرســـەکانیان بە نیوە چڵی جێبهێڵن و لەوانەشە هەرگیز نەتوانن بگەڕێنەوە سەری. یا هەر لە بناغەدا زۆریان لەگەڵ دەرس و قوتابخانە نامۆ دەبن و تەلەفزیۆن و سینەماو وەرزش و یـــاری بۆ ئەم بێدەرەتانانە وەك ئـــارەزوو و خەون و خەیاڵ وایەو هەمیشە حەزو ئارەزووەکانیان وەکو ئاواتی دوورە دەست ئاسا، لە ناخیاندا نوقوم دەبێ و پێناگەن:

لەدایك مەبن..

با راپێچی شەڕی براکوژی نەکرێن..؟

لێرە لەگەڵ لەدایکبووندا

زمانی منداڵ دەردەهێنرێ و

زمانی پێڵاوێك دەئاخنرێتە جێگاکەی

بۆ ئەوەی منالان

گۆرانی عەشق نەڵێن

لێرە لەگەڵ لەدایك بووندا

مامان دڵی منداڵ تووڕ دەدات و

مشتێ بارووت

لە سنگی دا دەچێنێ..!

منداڵان لەگەڵ ســـاتەوەختی لەدایـــك بوونیاندا رووبەڕووی

دۆزەخێك دەبنەوە، كـــە بە درێژایی تەمەنیـــان لەگەڵیاندا دەژێت و ڕۆژانە هەڵمی كارەساتێك هەڵدەمژن:

نازانم بۆنی دووكەڵی دێیەكی سووتاوە دێ

یا دڵی دایكی شەهیدێك

لەتیف بڕوای تەواوی بەوە هەیە، كە ناتوانێت بە نەســـیحەت و ئامۆژگاری دنیاو سیاســـەت بگۆڕێت، چونكە ئەو باش دەزانێت (بە نەســـیحەت بوایە دەبوایە لە كوردستاندا كورد فیشـــەكێكی بە مێشوولەیەكی ناو وڵاتەكەی خۆیەوە نەنایە) (٣).

لەتیـــف بە ئاگایەو (خۆی لە قەفەزی ئاســـنینی شـــیعری تەنگەبـــەردا دیل ناكات، چونكە مەودای فڕینی مەلی بیرو هۆشی ئاسمانی بەرینی هەموو جیهانە)(٤).

ناكـــرێ بە ئاســـانی لە لەتیف و شـــیعرەكانی بگەیت، ئەو پەیامبەرە، جارێك بوزایەو جارێك دەبێتە مەســـیح و جارێكی دی نەتەوەپەرســـتە و جارێكیش كۆمۆنیســـت. ئەمە وەكو ئایدۆلۆژیا. وەكو ڕێبازی ئەدەبیش سەر بە هیچ قوتابخانەو ڕێبازێكی دیاریكـــراو نییە، ئەو جارێك حافزی شـــیرازییە و جارێكیـــش جۆرج ئۆروێـــڵ و جارێكی دیش كازانزاكی و باشلارە.

ئەوەتا لە شـــیعری (تەبایی و ململانێی نێـــوان هاووڵاتییە ئەلەكترۆنییەكانی كۆماری لەتیـــف هەڵمەت)دا، ئەم یاری كردنە بە ڕێبازە ئەدەبییەكان خۆی لە خۆیدا ڕێبازێكی نوێیە و نەمبینیوە پێشتر یەكی دی ئەمەی پەیڕەو كردبێت.

لێ لە بارەی بەكارهێنانی مەزهەب لەگەڵ ماركسیزم و پاشان تێكەڵاوكردن و گونجاندنیان لەگەڵ ناسیۆنالیزمدا، ڕۆیشتن لەمپەڕی ڕاستەوە بۆ ئەوپەڕی چەپ و بە پێچەوانەوە، خۆی لەخۆیدا جۆریكە لـــە تێكەولێكەی فیكری و بزربیی وتاری زانســـتی، ئەو لە یەك كاتدا سۆشیالیســـت و سەرمایەدار، عەلمانی و دینی، دیموكرات و ســـتەمكەر، ناسیۆنالیست و چینایەتی)یە(٥) ئەمەش دەكاتە لوتكەی بێ شوناســـی و بێ پرۆگرامی لە كاری ڕۆشـــنبیری و فكرو سیاســـەت و كۆمەڵایەتی و... هتد دا. لە كاتێكدا ئەو مەبەســـتێتی وەكو هیومانســـتێك خۆی دەربخات و ئاوی ژیانی هیومانیزم بە قوڕگی شـــیعرەكانیدا بكات و هەرگیز وەكو سیاسییەك یا ڕاســـتتر وەكو ئایدیۆلۆژیســـتێك بەرچاو نەكەوێ. ئێمە لـــەوە بووینەتەوە، كە ئەدەبی بێ ئایدۆلۆژیا و بێلایەن نییەو و تەنانـــەت (هونەر بۆ هونەر)یـــش بەرهەمی بێزاری و بێ ئومێدی نووســـەرە، لە ئەنجامی نامۆیی و هەست كردنی بە بەكاڵا بوونی مرۆڤ، لە قۆناغی سەرمایەداریدا:

ئەمە وڵاتی ئەو شاعیرانەیە

كە تاجی زێڕینی شیعر

دەبەخشن بە هەر حزبێك

كورسی‌یەكی شلۆقیان

لە سووچێكی پەرلەماندا

بۆ داگیر دەكات(٦).

لەم هۆنراوە درێژەدا (تەبایـــی و ململانێی نێوان هاووڵاتییە ئەلەكترۆنییەكانی كۆماری لەتیف هەڵمەت)، لەتیف پرســـی بابەتە هەنووكەییەكانی یەك بەیەك بەسەر كردووەتەوە، وەكو (شـــەڕی ناوخۆیی، مافی ئافرەت، مافی منداڵان، ئەنفال، كەركووك و...)، بۆیە ئەم هۆنراوە درێژە (٧٨) لاپەڕەییە، بەقەد درێژیی خۆی و چەند قاتی دییش هەڵدەگرێ لەسەری بنووســـرێ و شـــی بكرێتەوە و بابەت و گوتاری نوێی تێدا ببینرێتەوە.

پەراوێزەكان:

١- ئەحلام مستەغانمی، بیری لەش، و: ساڵح محەمەد ئەمین، دەزگای چاپ و پەخشی سەردەم، سلێمانی ٢٠٠٣ ل٥٥ .

٢- گۆڤاری شیعرستان، ژ (٥)ی ساڵی ٢٠٠٠ ل٧١ .

٣- كتاب كردستان، مەریوان وریا قانع، مۆدیلەكانی ڕۆشنبیری، ژمارە دوو، تاران ٢٠٠٣ ل٢٠٤.

٤- دەســـتكاری وتەیەكی حەمە سەعید حەســـەنە، بڕوانە: گۆرانییە باڵنەكراوەكان. ستۆكهۆڵم ١٩٩٤ ل٦٠ .

٥- مەریوان وریا قانیع، شوناس و ئاڵۆزی، چاپخانەی ڕەنج، سلێمانی ٢٠٠٤ل١٧٤.

٦- شیعرەكان لە دیوانی لەتیف هەڵمەت، بەرگی دووەم، چاپخانەی ڕاز، سلێمانی ٢٠٠٠ ل ١-٧٨، وەرگیراون.

***

"چاو خشاندنێک بەسەر ڕۆمانی شازادە ئیحتجاب، نووسینی هوشەنگ گولشیری"

ن: تەرانە جەوانبەخت
و: هیوا ئەمانی

ڕۆمانی شازادە ئیحتجاب، نووسینی هوشەنگ گولشیری ڕۆمانیکی غەیرە خەتیە کە نووسەر تێیدا ڕوداوەکانی کۆتایی سەردەمی قاجار شی دەکاتەوە. ئەم ڕۆمانە لەو ڕووەوە غەیرە خەتیە کو کاتی ڕابردوو دوای کاتی ئێستا لە چیرۆکەکەدا دەگێڕدرێتەوە.

کەسایەتیە گرنگەکانی ڕۆمان بریتین لە: شازادە ئیحتجاب، هاوسەرەکەی فەخرولنسا، پێشخزمەتەکەی فەخری، شازادە گەورە بابە گەورەی شازادە ئیحتجاب، دایک و باوکی شازادە ئیحتجاب، موراد پێشخزمەتی پێشوی شازادە و هاوسەرەکەی حوسێن. کەسایەتی ئەسڵی ڕۆمان واتە شازاە ئیحتجاب گیرۆدەی نەخۆشی سیلە. ئەو پیاوێکە بە بیر و باوەڕی سوننەتی کە بەڕێوەبردنی کۆشك و سەروەت و سامانی با و باپیرانی وەلا ناوە و سەروەتەکەی لە قوماردا بەفیڕۆ دەدا.

چیرۆکەکە لەلایەن چەند کەسێکەوە دەگێڕدرێتەوە: یەکێك لەوان گولشیری وەك نووسەری چیرۆك و دووەم شازادە ئیحتیجاب و سێیەم فەخری. بەشە جۆراوجۆرەکانی چیرۆك لە زمانی ئەوانەوە دەگێڕدرێتەوە.

ژیانی شازادە ئیحتجاب لەگەڵ هاوسەر و پێشخزمەتەکانی ژیانێکی دووبارە و بێ گەڕانکاریە. هاوسەرەکەی فەخرەلنسا بەردەوام لە ماڵەوە دەمێنێتەوە. ئەم گۆشەگیریە کە بە پێچەوانەی مەیلی دەرونی ئەوە و لەلایەن شازادە ئیحتجابەوە بەسەر ئەودا سەپێنراوە، دەبێتە هۆی ئەوەی ئیحتجاب بتوانێ پیاو سالاری لە ماڵەوەدا حاکم بکات.

شازادە ئیحتجاب لە ئاخرین شەوی ژیانیدا بیرەوەریەکانی بنەکاڵەی دێتەوە بیر و نووسەر لەناو ئەم بیرەوەریانەدا دەست دەکا بە شی کردنەوەی خوێن ڕێژی و زوڵمی با و باپیرانی شازادە. لەم بەشەدا گولشیری دەگێڕێتەوە کە چۆن بابە گەورەی شازادە ئیحتجاب بە ڕشتنی خوێنی ڕەعیەتە ناڕازیەکان ئەوانی سەرکوت کردووە. لەو ڕووەی کە شازادە

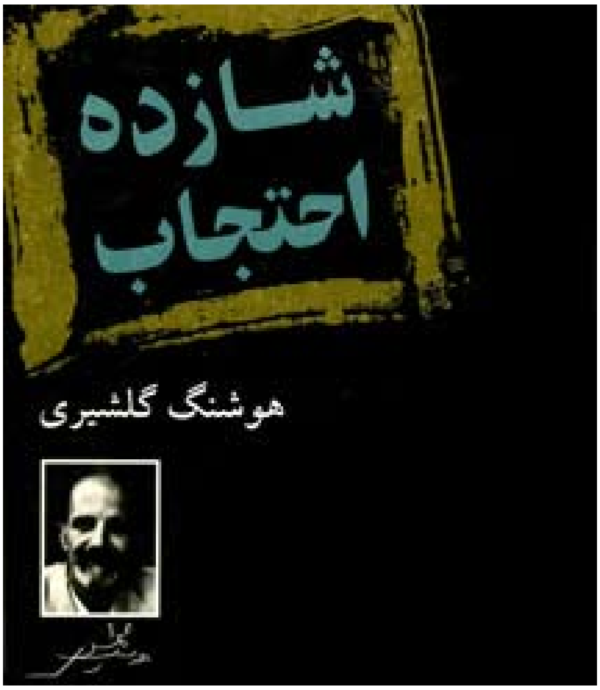

بەڕێوەبردنی کۆشك و سەروەتی بنەماڵەی وەلا ناوە و بۆتە هۆی توڕەیی بابە گەورە و ئەندامانی تری خێزان، ئەوان شازادە بە سەر شۆڕی بنەماڵەی خۆیان دەزانن.

فەخری پێشخزمەتی شازادە تەنیا کەسێکە کە لە کۆتایی چیرۆکەکەدا لەگەڵیەتی و شاهیدی مردنی فەخرولنسا هاوسەری شازادەشە. کەسایەتی فەخری کەساسەتیەکی بەش کراوە، چەنکە لە دوای مردنی فەخرلنسا شازادە لەناو فەخریدا بەدوای هاوسەرەکەیدا دەگەڕێ و ناچاری دەکا وەك فەخرولنسا ڕوخساری جوان بکات. ئەگەرچی فەخری بە دووبارە کردنەوەی ئەم ڕاستیە کە (من فەخریم نەك فەخرولنسا) ناڕەزایەتی خۆی دەردەبڕی، بەڵام ئەم ناڕەزایەتیە سودێکی نەبوو و تا کۆتایی چیرۆك ئەم بەشبوونی کەسایەتیە بەردەوامە و ئەو ناچارە خۆی لەگەڵ ئەم تەوەهومە ڕابێنێ.

شازادە ئیحتجاب ئەوەندە وابەستیی ڕۆحی بە هاوسەرەکەی فەخرولنساوە نییە، بەشێوەیەك بۆ گوێ لێ نەبوون لە کۆخە

بەردەوامەکانی فەخرولنســـا داوای لە فەخری دەکرد کە بە دەنگی بەرز پێبکەنێ. لەم بەشـــەی ڕۆماندا کە شـــازادە بەرەو ڕووی مردنی فەخرولنســـا دەبێتەوە، دەبینین کە ئەو لـــەم ڕوداوە ئەوەنـــدە دڵگران نابێ. ئـــەو بە جێ گۆڕکێ کردنی فەخری بە فەخرولنســـا زۆر زوو عادەتی بە مردنی هاوسەرەکەی گرت.

دوو چەمك کە لە ڕۆمانی شـــازادە ئیحتجابدا تایبەتیە، یەکیان چەمکی خیانـــەت و ئەویتریان چەمکی قوربانیە. لە بەشـــە جیاوازەکانی ئەم ڕۆمانـــەدا دەبینین کە خیانەت لە کەســـانی دەوروبەر وردە وردە دەبێتە خیانەت لەخۆ کردن. شـــازادە نەتەنیا خیانەت لە ژنەکـــەی دەکا و ئەو لە ماڵەوە ئەســـیری ژیانی ڕۆژانە دەکا و پێشخزمەتەکەی لەجێگای ژنەکـــەی دادەنێ، بەڵکو بە باو باپیرانی خۆشـــی بەهۆی نەبوونی هەســـتی مەســـئولیەت لە بەرانبەر بەڕێوەبردنی سەروەت و سامانی باو باپیران، خیانەت دەکا. ئەو تەنانەت خیانەت لە خۆشـــی دەکا و تەمەنی لـــە بێهودەییدا بەڕێ دەکات.

چەمکی قوربانیش لەم ڕۆمانەدا جێگای قســـەیە. باشە قوربانی کێیە و ئەگەر زیاتر لە یەك کەسە، چ کەسانێکن؟ یەکەمین قوربانی کە لە کەســـانی تـــر ڕۆڵی پڕ ڕەنگترە فوخرولنســـا ژنی شـــازادەیە. دووهەمین قوربانی فەخری پێشخزمەتی ئەوە کە لەشی لەلایەن شازادەوە دەست درێژی کراوتە ســـەر و لە هەمان کاتیشدا دەبێ ڕۆڵی ژنەکەی لە مێشکی ئەو پیاوە هیچ و پوچەدا بۆ ئەو بە کردەوە دەربێنێ. سێهەمین قوربانی بنەماڵەی باوکی شازادەیە کە تەمەنیان لەگـــەڵ ئەودا بەفیرۆ چووە، بەڵام قوربانی ســـەرەکی بە بۆچونی من خودی شـــازادەیە، چون تەنانەت لە چەمکی ســـەرەکی ژیان کە جۆراو جۆریەتی و هەوڵی تێکۆشـــانە هەڵدێ و ڕۆژمەرگی و ســـیس بوونی ڕۆح ئەزمون دەکا و تەنانـــەت گەمە لەگەڵ ژنان ناتوانـــێ ڕۆحی ئەو لەو ڕۆژمەرگیەی کە تووشی بووە دەرباز بکا.

زمانی کەسایەتیەکان لەم ڕۆمانەدا لەگەڵ یەکتر جیاوازی هەیە: زمانی فەخرولنسا کۆمیدیە، بەڵام شازادە ئەحتجاب لە زمانێکی ئەمری کەڵك وەردەگرێ و هەوڵ دەدا هەردوو ژنەکە لەژێر دەسەڵات و ئەمری خۆیدا ڕابگرێ.

موراد پێشـــخزمەتی پێشـــوی شـــازادە بەردەوام هەواڵی مردنی نزیکانی شـــازادەی پێ دەدا و لە کۆتایی چیرۆکدا هەواڵی مردنی خودی شـــازادەی بۆ دەهێنێ. لەم بەشەی چیرۆکەکەدا گێڕەرەوە خودی گوڵشـــیریە و چیرۆك دوای پێناسە کردن لە زمانی شازادە و فەخرییە، دووبارە لە زمانی

خودی نووسەرەوە دەگێڕدرێتەوە.

بابەتێکی تر کە لەم ڕۆمانەدا جێگای قسەیە شوبهاندنێکە کە لە بەشـــی کۆتایی ڕۆمان دەتوانـــرێ بمانبێ. بۆچی گوڵشیری سەبارەت بە مردنی کەسانێکی جیاواز لەم ڕۆمانەدا دەنوسێ و لەڕێگای پێشخزمەتی شازادەوە هەواڵی مردنیان دەدرێ بە شازادە؟ و بۆچی هەواڵی کۆتایی مردنی خودی شازادەیە؟ بە بۆچوونی من لە دوو ڕوانگەوە دەتوانرێ چاو لەم باســـە بکرێ. یەکەم، دووبارە بوونەوە و یەك جۆر بوونی ژیانی ئەم پیاوە بۆتە هۆی بێ مەیلی ســـەبارەت بە ژیانی خۆی و کەسانی تر بە شێوەیەك کە تەنانەت هەواڵی مردنی دەور و بەرەکانی هیچ گۆڕانکاریەك لە ژیانیدا ناکا. بەڵام بابەتێکـــی تر کە دەتوانرێ لە قوڵایـــی ئەم ڕۆژمەرگیەوە ببینـــرێ ئەوەیە کە مردنی شـــازادە وێناکەی هەر مردنی دەروونی ئەوە. چۆن دەکرێ پێشـــخزمەتێك بتوانێ مردنی شـــازادە پشـــت گوێ بخا؟ وێنای من لە بەشی کۆتایی چیرۆکی گوڵشـــیری ئەوەیە کە نووســـەر دەیەوێ مردنی دەروونی شازادە لەلایەن ژێر دەستەکەیەوە وەبیری هێندرێتەوە، و بە شـــێوەیەکی ســـەرەکی مردنی لاشەی شازادە لە بیر و زەینی گوڵشیریدا نەبووە.

لـــەم چیرۆکەدا (پۆلی فونـــی) یان چەند زمانی بوونی نییە. وێنەی هیـــچ یەك لە کەســـایەتیەکانی چیرۆك لە کەسانی جیاوازدا بڵاو نابێتەوە و پێکهاتە شکەنی لە بابەتی چیرۆکدا نابینرێ. کەواتە ئەم چیرۆکە چیرۆکێکی مۆدێرنە کە گوڵشـــیری لەودا بە زمانی مۆدێرن باسی بەسەرهاتی ژیانی سوننەتی کۆتایی سەردەمی قاجار دەکا.

سەرچاوە: ئێنترنێت

***

شانۆ، ئامێرێکی ئەکتیڤی هونەریە بۆ خستنە ڕووی دیاردە مێژویی و هەنووکەییەکان

ن: فواد مورادیان

پەیوەندی شـانۆ لـە بوارەکانی کۆمەڵایەتی، سیاسـی، هونەری، کلتووری، بەشێکی گرنگ لە ئەرکەکانیەتی کە گرێدراون بە ڕابردوو و ئێستاوە.

شـانۆ هێزێکی هونەریە کە ڕاستەوخۆ پەیوەندی بەسەر هەمـوو ڕووداوەکانی ناوچەیی و جیهانیەوە هەیە، درامای شـانۆ بە شـێوەیەکی بابەتیانە دیاردەیەکی ناشارسـتانی پەلکێشـی دەکات بۆسەر سەکۆی شـانۆ، وە لەمپەرەکانی کۆمەڵگایەکی دواکەوتوو بۆ کۆمەڵگایەکی پێشـکەوتوو شـی دەکاتەوە و بەڕای جەماوەری دەگەیەنێت، زۆرجاریش بە شێوەیەکی شارستانی دەبێتە ئامرازێك بۆ گواستنەوەی هەموو دیـاردە ئەکتیڤ و نیگەتیڤەکانـی کۆمەڵگا بۆ ناو جەماوەر. هەروەها لـەدوای وەرد بوونەوە لە دیاردەیەك و هەڵسـەنگاندنی ناکۆکـی نێوان دەسـەڵات و جەماوەر ڕوون دەکاتـەوە و خاڵـە نەرێنیەکان دەستنیشـان دەکات و بە شێوەیەکی سـەردەمیانە دەیکاتە بە ڕەخنە و ئاڕاستەی دەسەڵاتی دەکات.

هەروەهـا سـایکۆلۆژیای هەنووکەیـی بۆ دەسـەڵات شـی دەکاتەوە، بە مەبەسـتی کلۆم کردنی لەمپەرەکانی کۆمەڵگایەکی ئازاد و دیموکراتیك، تەنانەت بەربەستەکانی گەیشـتنی کۆمەڵگایەکـی کاڵفام بـە کۆمەڵگایەکگی پێشـکەوتوو و شارسـتانی لەپێش چاوی جەماوەر لەسەر سەکۆی شانۆ شی دەکاتەوە بە مەبەستی بەخۆداچوونەوەی کۆمەڵگایەکـی دواکەوتوو کە پشـتی بە نەریت و کلتوورە دواکەوتوەکانەوە بەستووە.

ئەکتەرەکانی شانۆکار بەم هونەرە بەنرخە توانیویانە جێگە و پێگەیەکی دیاریکراو و پڕ بەها لەنێو هونەری سینەما و شـانۆ پەیدا بکەن کە بە میراسی سەدەکانی ناوەڕاست و بە

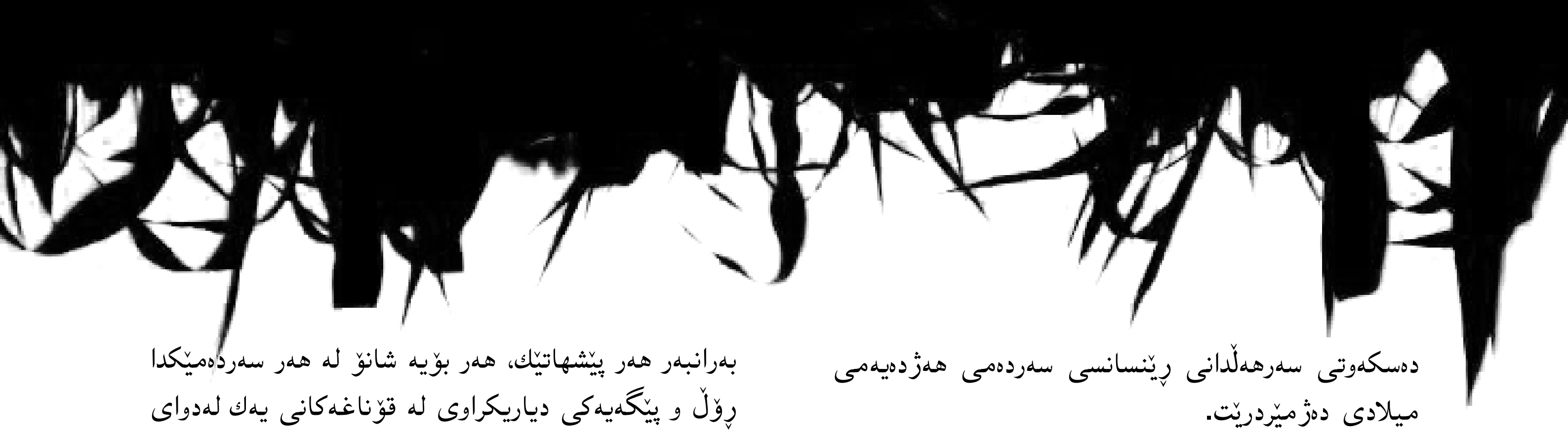

دەسکەوتی سەرهەڵدانی رێنسانسی سەردەمی هەژدەیەمی میلادی دەژمێردرێت.

له کۆمەڵگایەکی سەرمایەداریدا کە دەسەڵات بە شێوەیەکی رەها رۆڵی خۆی لە کۆکردنەوەی سەرمایە و کەڵەکە کردنی پارە و چەوساندنەوەی چینی خواروی کۆمەڵگا بە بەشێك لە حەسانەوە و گوزەرانی خۆشتر لە مرۆڤانێکی تر بە مافی خۆی دەزانێــت، وە خەڵکی هەژار و نەدار لەژێر چەپۆکی تەوەزەلانــی خوێنمژ رۆژ لەدوای رۆژ لەژێر گوشــاری هەرچی زیاتری ئەم سیســتمە دەچەوسێنەوە، ئەرکی شانۆ خۆی دەنوێنێت و بە شــێوەیەکی سیاسیانە ئەم دیاردەیە بە ناپەسەند دەزانێت و بە هۆشیار کردنەوەی دام و دەزگاکانی دەســەڵات و خەبەر کردنەوەی لەو نەهامەتیانە کە بەســەر کۆمەڵگادا سەپاوە، خۆی دەکات بە ئامرازێکی رەخنەگر و بابەتەکە لەسەر سەکۆی شانۆ ئاراستەی دەسەڵات دەکات، وە هەروەهــا ئەم هونەرە پڕ بایەخــە بۆ بە ئاگا هێنانەوەی جەماوەر بۆ داخوازی و داکۆکی کردن لە مافەکانیان، و بۆ پوکانەوەی دەسەڵات هەوڵی خۆی دەدات.

هەروەها شــانۆنووس گەلێکجــار دیاردەیەکی مێژوویی، کلتووری، و داب و نەریتی نەتەوەیەك بە شێوەیەکی بابەتیانە لێکۆڵینەوەی لەسەر دەکات و بە وردبوونەوەی هەرچی زیاتر لــەو نەریتە پێش بە فەوتانی دەگرێــت و بە ئەکتەرەکانی شانۆکار لەســەر سەکۆی شــانۆ زیندووی دەکاتەوە، کە پەیوەندی لەگەڵ ســایکۆلۆژی کۆمەڵگایەکەوە هەیە کە کلتوورێکی ئەنتیکی پێکهێناوە.

تەنانەت شــانۆ لە مێژووودا بــە هونەرێکی کارا و خاوەن رۆڵ ناو دەبردرێت کە لە ســەردەمی دەوڵەت شــارەکان و ئیمپراتۆریــە زەبەلاحەکانی ســەدەکانی رابــردوو ئەژمار دەکرێت، کە پێش هەڵگیرســانی شەرهایەکی بەرگری و هێرشبەری شــانۆکاران بابەتێکی شەڕی مێژووییان لەسەر سەکۆی شانۆ شــی دەکردەوە، کە پەیوەندی بە دەسکەوتی شەڕێکی رابردووی ئەو وڵاتەوە هەبوو کە باسی لە دلێری و ورە بەرزی ئەو نەتەوەیە دەکرد، بە مەبەستی بەهێز کردنی ورەی جەنــگاوەران و خۆڕاگری جەماوەر و دەســەڵات لە بەرانبەر هەر پێشهاتێك، هەر بۆیە شانۆ لە هەر سەردەمێکدا رۆڵ و پێگەیەکی دیاریکراوی لە قۆناغەکانی یەك لەدوای یەکی مێژوو و هەنوکەش هەیبووە و هەیە.

مێتۆدی هەنوکەی شــانۆ کە بە پێی زەمەنی پێگەیشتن و تێگەیشتنی زۆرتر و لێوەشاوەتر لە رابردوو خۆڕ پەلکێش کردووە بــۆ نێو هێڵێکی هونەری جیهانــی کە گەلێکجار ئەکتەرەکانی ئەم شــانۆیە بەپێــی توانایی هەڵبژێردراون و میدالیای هونەری شانۆیی جیهانیان وەرگرتووە. هەر بۆیە بەپێی تێپەڕاندنی قۆناغەکانی مێژوو ئەم دیاردەیە توانیویەتی لایەنگرێکی زۆرتر لە دەوری خۆی کۆبکاتەوە.

گرینگی شانۆ و جێگای تایبەتی خۆی لەوەدا دەرخستوە کە بۆتە ئامرازێکی رەخنەگر لە دەســەڵات و دیاردەیەکی دواکەوتووی کۆمەڵگا، کە بە شێوەیەکی شارستانی و لەسەر سەکۆی شانۆ گوشــاری بۆ دیاردەیەکی دواکەوتوو هێناوە بەرەو پێشــکەوتنی هەرچی زیاتر پالی پێوەناوە و کێشــی خۆی لەم بابەتەوە قورستر کردووە بۆ ناو بازنەیەکی هونەری جیهانــی. ئیدانە کردنی دواکەوتویــی و زیندوو کردنەوەی دەمارە وشکەکانی کۆمەڵگا و بە ئاقار بردنی شارستانیەتی مرۆڤایەتی بەشێك لە ئەرکەکانیەتی.

تەنانەت گەلێکجار لە وڵاتە دیکتاتۆرەکاندا کە روناکبیران و رۆژنامەنووســان توانای رادەربڕینیان لێ زەوت کراوە و لەلایەن دەسەڵاتی حاکمەوە ســەرکوت دەکرێن و کۆمەڵگا هەر لەو ئاســتە دواکەوتوویەدا رادەگرن و گەشــەکردن و پێشــکەوتنیان لێ قەدیس دەکەنەوە، شانۆ شتێك دەهاوێتە ســەر دیاردەکان و بە شــێوەیەکی هونەری راستەوخۆ و بە شــێوەیەکی سرشــتی لە کردارەکان ورد دەبێتەوە و لەســەر ســەکۆی شــانۆ باس لــە رووداوەکان دەکات، وە هەروەها ناڕەزایەتی کۆمەڵگا بە دەســەڵات رادەگەیەنێت و تەنانەت ئاکامەکانی ئەم دیاردەیە لە کورت ماوە یان درێژ ماوەدا بە مرۆڤایەتیر ادەگەیەنێت.

***

"گرینگی میتۆد و شێوازی قسەکردن"

ن: هەژیر نینا

هونەرمەندان و ڕوناکبیران ئەو کەسانەی لەگەڵ دنیای ئەدەب و هونەر تێکەڵاون شێوە و زمانی تایبەت بە خۆیان هەیە و هەوڵ دەدەن هەر لەو چوار چێوەیەدا درێژە بە کار و هەڵسوڕانی خۆیان بدەن، ئەم تێکەڵاویە زۆرجاریش خۆی لەنێو ژیانی ئاسایی مرۆڤەکاندا دەبینێتەوە، مرۆڤی ڕوناکبیر یاخود کەسی هونەرمەند بەشێك لەگەڵ ژیانی هونەری خۆی تەرخان دەکات هەتاکوو لە دەوروبەری نزیك بێتەوە. تاکوو لە هەوراز و نشێوی ژیانی ئەوان و هەروەها لە ئەزموونی ڕۆژانەیان ئەگەرچی زۆریش سادەیە پەیوەندیەکی هونەری ببەستێ و بیانکاتە بەشێك لە ژیان و خەباتی ڕۆژانەی خۆی.

لە نیزامی سەرمایەداریدا ئەدەبیاتی پێشڕەو و پێشکەوتنخواز خەتەرێکە بۆ دەسەڵاتداران و ئەوانەی کە هەست بە مەترسی لەم بوارەدا دەکەن، چونکە یەکێك لە خسڵەتە دزێوەکانی ئەم نیزامە چەواشە کردنی ئەم ئەدەبیاتەیە کە نەتوانێ جەماوەری زەحمەتکێش و چینی ژێر دەستی کۆمەڵگا هوشیار کاتەوە.

بەڵام ئەوەشمان لەبیر نەچێت کە دەست ڕاگەیشتن بە پێداویستیەکانی ئەمڕۆی بەشەر کە بە داخەوە چینی کرێکار و زەحمەتکێش لێی بێبەرین، دەتوانێ دەوری تایبەت لەم بارەوە بگێڕێ، ژیانی ئاسودە و بەختەوەرانە هۆکارێکن بۆ هۆشیاری و زانستی بەشەر لە گشت بوارەکانی ژیاندا.

ئەو بۆچوون و ڕێبازانەی کە زاڵە بەسەر ئەندێشەی تاکەکانی کۆمەڵدا دەتوانێ هەڵسوکەوت و ئەدەبیات و ئەخلاقی هەرکام لە ئینسانەکان بەجۆرێك بگۆڕێ و ئاڵوگۆڕیان بەسەردا بێنێ، ئەوەش هەڵدەگەڕێتەوە بۆ تێگەیشتنێکی ژیرانە و هەڵوێست گرتن لە بەرانبەر ئەو بۆچوونانەی کە دژایەتیان لەگەڵ ئەدەبیاتی پیشڕەودا هەیە، لە کۆمەڵگای چینایەتیدا ئەندێشەکان جیاوازن جا بۆیە ئاساییە کە قسەکردنیش بە شێوەیەکی جۆراوجۆر کە لەگەڵ مەنتقی ئەم ڕۆژەدا یەك ناگرێتەوە جیاواز بێ، ئەگەرچی لە سەردەمی تەکنەلۆژیا و ئامێرە بەرچاوەکانی ئەمڕۆدا بەسەر ئەبەین بەڵام هێشتا مرۆڤەکان نەیانتوانیوە زمان و ئەدەبی خۆیان بە پێی پێویست تێکەڵ بە دونیای عیلم و زانست بکەن، بۆیە جۆرە شێوازێك لە دەربڕین و هەست و ئیحساسی خۆیان لەگەڵ توند و تیژی یاخود جۆرە ناڕۆشنبیریەك بەرەو ڕوو دەکەن کە مرۆڤی بەرپرسیار لە ئاستیدا ئاڵۆزە و خۆی بۆ شەڕی ئەدەبی ئامادە دەکات.

دیارە ئەدەبیاتی قسەکردن لە نێوان مرۆڤەکاندا گرنگیەکی تایبەتی هەیە و دەست ڕاگەیشتن بەم مەسەلەیە خۆ ماندوو کردن و زانستی چڕو پڕی دەوێ کە دەکرێ خوێندنەوەمان بۆ ئەم باسە زیاتر قووڵ بکەینەوە هەتاکوو بتوانین زمانی قسەکردن سەرنج ڕاکێشانی دەوروبەرمان بۆلای خۆمان ڕاکێشین، کێ دەتوانێ و چۆن دەکرێ؟ ئەوەش کەسی تایبەت بە خۆی دەوێ کە شارەزاییەکی تەواوی لەم بوارەدا هەبێت. ئەمڕۆژە هەر کەسە و بە ئەدەبیاتی تایبەت بە خۆی لەگەڵ دەوروبەری هەڵسوکەوت دەکات و هەوڵ دەدات هەر بەو شێوەیە بەرەو پێش بڕوات، مرۆڤەکان زۆرجار نەتەنیا ئەدەبیات و هەڵسوکەوتی یەکتری قبوڵ ناکەن، بەڵکوو بە چاوێکی ڕەخنەگرانە دەڕوانن بۆی، بۆیە زۆر ئاساییە کە کەسەکان لە ئەدەبیاتی یەکتری ڕەخنە بگرن و شێوە و ڕاوێژی قسەکردنیان لەم بارەیەوە جیاواز بێت.

هەمووان لە کۆمەڵگایەکدا دەژین کە زۆرینەی مرۆڤەکان خۆیان لە ئەدەبیاتی ڕاستەقینە بەدوور گرتووە و زمان و قسەکردنیان لەگەڵ پێشکەوتنی ئەم سەردەمە گەلێك نامۆیە، ئەم نامۆ بوونە زۆرجار لە تێگەیشتن لە جوانیەکانی مرۆڤایەتی بە دوورمان دەخاتەوە.

یەکێك لەو هۆکارانەی کە زمان و ئەدەبیاتی مرۆڤەکان بە لاڕێدا دەبات، کۆمەڵێك لە داب و نەریتی دواکەوتوانەیە کە خۆی لە ژیانی ئینسانەکان ئاڵاندووە و وەك فەرهەنگێکی

تایبەت لەلایەن کەسانی تایبەتەوە کاری بۆ دەکرێ و بە عەقڵییەتێکی داڕووخاو دەبێتە پێناسەی بەشێکی زۆر لە تاکەکانی کۆمەڵ، ئەدەبیاتێك کە ڕەنگدانەوەی لەناو کۆمەڵگادا هەمان بۆچوونی کۆن و لاوەکیانەیە کە دەبێتە وێردی سەر زاری جەماوەر و شوێنەواریشی وەك ئامرازێك هەتا هەتایە بناغە دائەکوتێ و دەمێنێتەوە.

ئەگەر بە وردبینیەوە سەرنجی قسەی سەر زاری بەشێك لە مرۆڤەکان بدەین شپرزەییەك بەر چاو دەکەوێ کە ناتوانین لە ئاستیدا بێدەنگ بین، ئەو شێوە قسەکردنە کە مرۆڤی ئەمرۆ لە ژیانی ڕۆژانەیدا بەکاری دەهێنێ زۆرجار لە چەکێك دەچێ کە ڕۆژی دەیانجار هەست و ئیحساسی ئینسانی پێ بریندار دەکرێ. بەشێکی زۆر لە جوانیەکان ژیان بەو زمانە پاراو و مرۆڤ دۆستیەوە جوانە کە دەکرێ وەك ئامرازێك بۆ ئاشتی و خۆشەویستی بە کەڵکی بێنین.

کۆمەڵگایەك گەر بناغەکەی لەسەر ئەساسی فەرهەنگێکی توندوتیژ و شەڕ و ئاژاوە دانرابێ ناتوانی شێوازی چۆنیەتی قسەکردن و هەڵسوکەوتی بەجێگە بکات بە ڕێنوێنی ئینسانەکان.

زۆرن ئەو مرۆڤانەی کە لە شێوازی قسەکردن و بە کەڵك وەرگرتن لە ئەدەبیاتێکی ئەمرۆیی و پێشڕەو ڕەنج دەبەن، ئەمەش سەرچاوە گرتوو لە نیزام و سیستمێکە کە فەرهەنگەکەی پڕە لە خورافات و دواکەوتوویی، دەور و کاریگەری ئەو دابونەریتە کۆنانەی کە لەگەڵ ئەندێشەی ئەمرۆیی نایەتەوە و تەنانەت زۆرجاریش دەبێتە وێردی سەر زاری چینی ژێر دەست و نا هۆشیاری کۆمەڵگا ئەو هۆکارانەن کە دەتوانێ قسە و ئەدەبیاتی ئینسانەکان چەندین هەنگاو بەرەو دوا ببات.

قسەکردن بە هەر زمانێك بێ گرنگ نییە، بەڵام ناوەڕۆك، ئامانج، هەروەها کاریگەری لەنێو جەماوەردا دەتوانێ جێگا و شوێنی ئەدەبیاتی قسەکردن دیاری بکات و بۆ زیاتر کردنی هۆشیاری خەڵك ئامانجی ڕاستەقینەی خۆی بدۆزێتەوە.

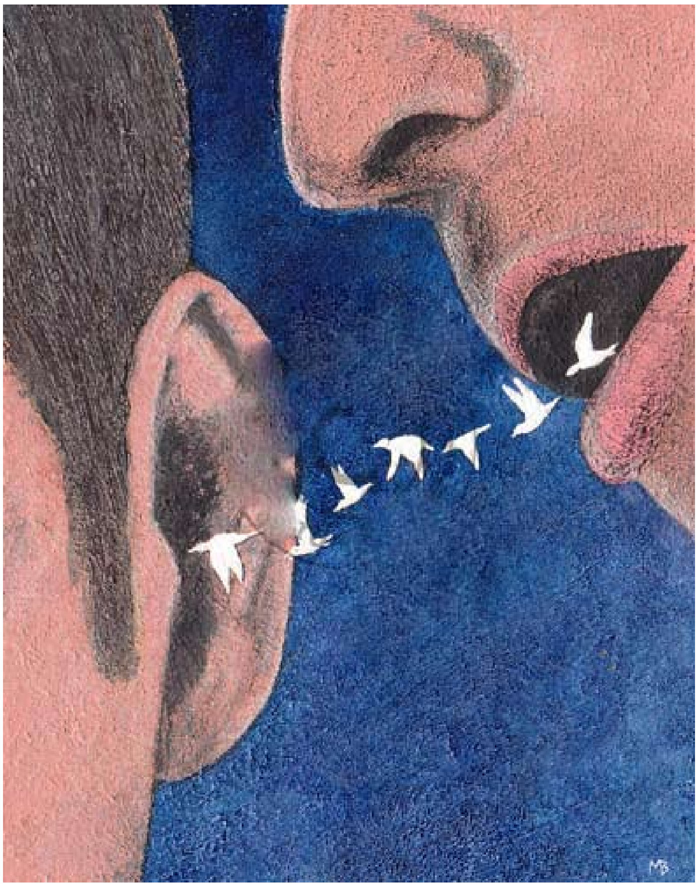

لە ڕاستیدا ئەدەبیاتێك کە بمانەوێ لەناو ژیانی ئاسایی خۆماندا هەروەها لەناو ڕێبازی فکری و سیاسیدا و تەنانەت لە هونەریشدا ڕەنگ بداتەوە، پێویستی بە ئامرازێکی فکری و مادی هەیە کە بە شێوەیەکی زانستیانە پەروەردە کرابێت، ئەویش لە شەرایەتێکدا دەرەخسێ کە سنوورێك لە نێوان زمانەکان و ڕەگەزەکاندا نەمێنێ.

ئەو ئەدەبیاتە لاوەکیانەی کە مرۆڤەکان هەر ڕۆژە لەگەڵیدا بەرەو ڕوون و نایانەوێ ئاڵ و گۆڕێکی بنەڕەتی تێدا پێك بێنن، ئەوە پەرەپێدەری فەرهەنگێکی لۆمپەنیزمانەیە کە هەڕەشە لە کەسایەتی مرۆڤ دەکات و خزمەت بە نیزامی چینایەتی و دەسەڵاتی ئایینی دەکات.

دیارە لە کۆمەڵگایەکدا کە پڕە لە جۆرەها ڕێبازی فکری، بە تایبەتی، کە سەورەکی ترینیان ئایینە، ئاساییە کە قسەکردنی ئینسانەکان جیاواز بێت. بەڵام لێرەدا مەبەستم زیاتر ئەو ئەدەبیاتەیە کە دەتوانێ بە گشتی چرای ڕێنوێنی ئینسان بێت، ئەویش ئەدەبیاتێك کە ئاسۆی ڕوونی مرۆڤەکان دەست نیشان بکات ئدەبیاتێك کە ئاوێنەی باڵا نوێنی بەشەری ئەمرۆ بێت ئەگەر نەزانین چۆن قسە بکەین ناشتوانین لە بەرانبەر ئەو هەڵوێستانەی کە بەرانبەرمان ئاڕاستە دەکرێ بەرەو ڕوو بینەوە.

قسەکردنی بە جێگە و شیاو لە شوێنی خۆیدا خۆی لە خۆیدا هونەرێکە، زمان و فکر کە پەیوەندیەکی قووڵیان پێکەوە هەیە پێویستی بە مرۆڤێکی ژیر هەیە کە چۆن ئەو فکر و زمانە پەروەردە بکات. هەموو مرۆڤێك خاوەنی ئەو عەقڵیەتەیە گەر خۆی تەسلیمی دیاردە دزێوەکانی کۆمەڵگا نەکات و لە کۆتاییدا ئەوە بڵێم کە قسەی بە پوخت و هەڵسوکەوتی مرۆڤانە بەشێکە لە کەسایەتی ئینسان کە پێناسەی ئەوە بۆ کۆمەڵایەتی بوونی.

***

هونەر لەناو زینداندا

ن: سودابە اردوان
و: هێمن.ا

هونەر شەهادەتێکە لە ڕووی پاکیەوە:
تیشکێك کە کێشەکان وەردەگرێ
تا مرۆڤ
پیرۆزیە وون بووەکەی بناسێتەوە.
شاملو
((مدایح بی صله))

زۆربەی کات دەروون ناسەکان، شوێنێکی تایبەت بۆ لێکۆڵینەوەکانیان پێك دەهێنن تا لەگەڵ ڕەنگدانەوە و فەرایەندی دیاریکراودا و ئەو هاندەرانەی کە خۆیان هەڵیدەبژێرن، ئەزموون وەرگرن.

ناخی مرۆڤ بە هەموو توانا و بێ هێزی خۆیەوە ئێستاش جێگای قسە لەسەر کردن و بابەتی لێکۆڵینەوەی دەروون ناسەکانە. پێناسەکان، هەڵسەنگاندنەکان و ئەوەی دەگەڕێتەوە سەر شێوەی مرۆڤانە، هەمیشە هاو تەریب نییە، چونکە زۆربەی ئەو لێکۆڵینەوە و دەسکەوتانە خۆیان لەگەڵ کۆمەڵگایەکی بورژوازی و چینایەتی، ڕێك دەخەن.

بەڵام ئەوەی کە ڕوون و ئاشکرایە، ناخی مرۆڤ لە بناغەوە لەگەڵ ڕووبەڕوو بوونەوەی هەوراز و نشێوەکان بە شێوەیەکی گشتی، خۆی بە دوور دەگرێ و ئەم جۆرە هەڵسوکەوتە لە هەمووواندا یەکسان و هاو ئاستە. مرۆڤ کاتی تووش بوون لەگەڵ کێشەکان، بۆ دوور خستنەوەی ئەو ناخۆشی و ناڕێکیانە، دەست بۆ ڕێگای جیاواز ئەبات کە دەسکەوتەکەی گێڕانەوەی جۆراوجۆرە لە ژیانی مرۆڤ. سروشتی مرۆڤەکان لە زیندان و ئەشکەنجە بێزارە و هەستی ئازادی لە قسە و هەڵسوکەوتدا و هەروەها لە ناخیدا شاراوەیە.

زیندان، بە تایبەت زیندانی کۆماری ئیسلامی لە دەیەکانی ٦٠ کە بۆ ڕێگە گرتن لە ئازادی بیرکردنەوەی مرۆڤ دروست کرابوو، لە شێوەی خۆیدا بێ وێنە بوو لەبەر ئەوەی کار تەنیا بە بیر کردنەوە کۆتایی نەدەهات. جێگرتنەوەی شێوەی بیر کردنەوەزی ئیرتجاعی و نا مرۆڤانەی پاسەوانەگان و دەسەڵاتدارانی سەردەم، ئەمرێکی خۆنەویست بوو. بەم مەبەستە پاسەوانەکان تا ئەو جێگایەی کە دەیانتوانی، شوێنی ژیانیان بچوك و پێداویستیان ئەگەیاندە کەمترین ئاست... ژوورەکان لە چوار چێوەیەکی بچووك پێك هاتبوون و بەبێ هەر جۆرە پێداویستیەکی ژیان بوو. لە بەرانبەریدا، زیندانیانێك بوون کە لە ئەژمار نەدەهاتن و لەگەڵ هەزاران دەردی جەستەیی و ڕۆحی، ناچار بە ژیان لەم شوێنانەدا بوون و هەموو کەم و کوڕیەکانیان بەو شتانەی لە ناخیاندا شاراوە بوو چارەسەر ئەکرد.

بۆ نموونە، بۆ کەمی جێگا و کەرەستەی پێویست بۆ ژیان، کەڵك و یارمەتیان لە هێزی بیر کردنەوەی خۆیان وەر ئەگرت و پێداویستیەکانیان بە شێوەیەکی زۆر سەرەتایی دروست دەکرد، بە بەرنامە داڕشتن، جێگای خەو و حەسانەوەیان بەرابەر و یەکسان، بۆ هەمووان بەش دەکرد. زۆربەی کات لەبەر کەمی خواردن و لە ڕووی برسێتیەوە، پێناسە و شیکردنەوەی جیاوازیان بۆ هەموو خواردن و خواردنەوەکان دەکرد، و تەنیا مەبەست لێی گاڵتە و پێکەنین بوو کە بەردەوام لە کۆتاییدا بە بەراورد کردنی هەل و مەرج و ئیمکاناتی بەردەست دەبڕایەوە.

لەتە نانێکی بچووك، یەك یان دوو کڵۆ قەند بۆ هەر کەسێك، چایەکی پڕ لە خڵتە، کەمێك برنج بە ڕادەی دوو یان سێ کەوچك بۆ هەر کەسێك، ماوەیەکی زۆر خواردنی بەندکراوانی زیندانی ئێوین بوو. هەڵبەتە، ئەو برسێتیە ناخۆشە لە پەنای لە سێدارەدان و ئەشکەنجە و گەلێك کردەوەی نامرۆڤانەی دیکەی ڕژێمی کۆماری ئیسلامیدا، هەڵسوکەوتێکی نا سروشتی نەبوو.

ئەو شتە قەدەغە کراوانەی کە ئێمە ناوی دەنێین پێداویستی ڕۆژانەی مرۆڤ ، شکڵی جۆراوجۆری هەبوو. هەستە عاتفیەکان کە بە هاوڕێیەتی قووڵ لە نێوان کەسەکان بە

شێوەیەکی سروشتی ڕەنگی دەدایەوە و دەردەکەوت، وە حەزە سێکسییەکان لەو چوار چێوە تورە و پڕ ترس و تۆقاندنەی زینداندا، مەجالی بوونی خۆی لەدەست دابوو.

هەستی جوانی ناسی و باس لەم بابەتە تەنانەت ئەمڕۆش لە زۆربەی بابەتەکاندا وەکوو باسێکی ڕۆشنبیرانە و نا پێویست پێناسە دەکرێ، بەم ئەزموونەم لە زینداندا —ئەویش لە کاتێکی نە ئەوەندە کورت و لە شوێنێکی تەواو جیاواز لە شوێنی ژیانی مرۆڤ- لەو بڕوایەدام کە ئەم هەستە واتە گرینگی بینینی ڕەنگ و شێوە و جوانی لە ناخی مرۆڤدا هەر ئەو ڕەنگدانەوەیەی هەیە کە لەش بە شێوەی سروشتی خوازیاری خواردەمەنیە بۆ پارێزگاری و تەندروستی.

لە هەل و مەرجی دەرەوەی زیندان و لە شوێنێك کە ئێمە تێیدا دەژین هەست کردن بەم نیازە قورس یا تەنانەت حاشا هەڵگرانە دەنوێنێ، بۆ نموونە ئێمە سەیری تەلەفزیۆن دەکەین، دەڕۆین بۆ سینەما، داری سەر جادە و گوڵە نێژراوزەکانی ناو باخچەکان دەبینین و تێدەپەڕین، هەر ڕۆژە و لە هەر سەعاتێکدا شایەتی ویترینی ڕازاوەی دوکان و بەلای زۆربەیاندا بێ گرنگی پێدان تێدەپەڕین. ئایا هیچ کاتێك بیرتان لەوە کردۆتەوە ئەگەر ئەمانەتان نەبینیبایە و بە جێگای ئەمانە دیوار بە ڕەنگی کرێمی و خۆڵەمێشی تەنیا شوێنی ژیانی ئێوەی پێك بهێنایە و تەنانەت ڕێگای بینینی ئاسمانی بێ کۆتایشتان نەبوایە، چی ڕووی دەدا؟ لێرەدا من باسی یەکێك لە بیرەوەریەکانم دەکەم:

ماوەیەك لە ژووری تاکەکەسی ناو زینداندا بووم. ژوورێکی چۆڵ بوو و تەنانەت جلە زیادیەکانیشیان پێ نەدابووم. دیواری ژوورەکە بە ڕەنگی کرێمی بوو. پەتووەکەم خۆڵەمێشی، عاباکەم ڕەش و جلەکانم قاوەیی بوو. من بیرم لەو ڕەنگانە نەدەکردەوە و شەو و ڕۆژم بە خەیاڵی جیاواز بەڕێ دەکرد، ڕۆژێك با لە کەلێنی ژێر درگاکەوە پەتکێکی سوری بچوکی هێنایە ژوورەوە. لە کاتێکا کە پیاسەم دەکرد چاوم پێی کەوت و بە پەرۆشەوە بەرەو لای ڕۆیشتم، دانیشتم و بە تامەزرۆیی سەیری جوانی ئەو پەتەم دەکرد. ئافەرینم پێ ئەوت کە لە ناکاو هاتمەوە سەر خۆم: ((ئەمە تەنیا پەتێکە))، لەو هەڵسوکەوتە سەیرەی خۆم سەرم سوڕما، ئەوە تەنیا پەتکێکی بێ سود بوو بەڵام من بۆچی ئاوا سەرنجم بۆلای ڕاکێشرابوو؟

ڕۆژێك لاجوەردی بەرپرسی گشت زیندانەکان هاتبووە بەندەکەی ئێمە لە زیندانی ئێوین. چەند کەسێك کەوتنە قسە لەگەڵیدا و ویستیان دەرگای هەواخۆری بەیانیان، چەند سەعاتێك کراوە بێت تا زیندانیەکان لە هەوای بەیانیاندا بتوانن پیاسە بکەن. لاجوەردی نارەزایی دەربڕی و وتی: ئێمە دەزانین کە تەنانەت دارێکیش بۆ ئێوە گرنگی هەیە و ئێمە بە ئەنقەست ئێوەمان لە بینینی بێبەش کردووە. دەرگای هەواخۆری لە بەیانیاندا ناکرێتەوە.

ئەم بێ بەش کردنانە لە بەندەکاندا لە زۆر لایەنی جیاوازدا بوونی هەبوو. هەروەها ئەو هەڵسوڕانە وەکوو بەشێك لە دروست کردنەوەی بیر و مێشك و تەندروستی مەمنوع کرابوو. کاری دەستیش، جوڵەیەك کە زیندانیەکان کاتی خۆیان پێ بەڕێ دەکرد و هیوا و بۆچونەکانی خۆیانیان تێدا وێنا دەکرد مەمنوع بوو.

کاردەستی بچووك کە زیندانیەکان بە ئامرازە سفرەکانی زیندان دروستیان دەکرد لە بۆنە و مەڕاسماتێکی تایبەتدا وەك دیاری بۆ هاوسەر، بنەماڵە لە پیشاندانی هەستی عاتفی ئەواندا ڕۆڵێکی بەرچاوی هەبوو. هەڵکەندنی گوڵێکی مێلاقە لەسەر بەردێکی بچووك بۆ ڕێز گرتن لە یادی برایەك یان خوشکێك کە لە سێدارە درابوو ڕەنگدانەوەی لەسەریان لەو پەیکەرەی ناوەڕاستی شاری تاران کە خاتوو زەهرا ڕەهنەوەرد بە هێزی کرێکارە ئەفغانیەکان دروستی کردبوو زیاتر بوو. لە پاش و پێشی هەوای قەرەباڵخی بەنددا، لە نێوان گرمەگرم و هات و چۆکاندا، تۆبەکارەکان (تەوابەکان) و جاسوسەکان، پاسەوان و ئەشکەنجەکانیان، پرسیار و جواب و لەسێدارەدان، زیندانی و بیر و ئاواتەکان و لە کۆتاییدا ئەو ئەدەبیاتەی دڵیان پێ بەستبوو لە چپەچپ و هەروەها لەو کارە هونەریانەدا کە زۆربەی کات بە شێوەی شاراوە دەکران، زیندوو ڕادەگرت. ئەدەبێك کە لە ناخ و هەڵسوکەوتیدا خۆشەویستی خەڵکی زەحمەتکێش و هەڵسوڕان دژی ڕژێمی زۆرداری کۆماری ئیسلامی کردبووە بناغەی کاری خۆی. ئەو ورەیە و ئەو هەلومەرجە لە دژی زوڵمێك کە هەیە هەندێ کات شێوەیەکی وەك نیشانەی مرۆڤایەتی لەخۆ دەگرت و سەرنجی هەموانی بەلای خۆیدا ڕادەکێشا. بۆ نموونە دایکێکی پیر دوای بینینێکی حەوت خولەکی لەگەڵ کچەکەیدا، کاتێك کە تەلەفۆنەکان پچڕابوون، نیگاکانی کۆتایی لە نێوانیاندا گوازرایەوە، دەستی باوکی یەکێك لە زیندانیەکان بە نیشانەی یەککگرتوویی و شۆڕش بەرانبەر بە زیندانیەکان لە هۆڵی چاوپێکەوتندا بەرەو سەرێ ئەچوو... هەستی سەربەرزی و هیوا بەم کارە ماوەیەك ڕەنگدانەوەی خۆی لەسەر ناخی زیندانیەکان بەجێ هێشت.

یادیان بەخێر! هیچ کام لەم دوو کەسە ئێستا لە ژیاندا نەماون.

لەو هەلومەرجەی کە من لە زینداندا بووم و کارە هونەرییەکان بەشـــێك لە ژیانمی پێکدەهێنا لەناکاو بوومە باوەڕپێکراو و جێی متمانەی نهێنی کەســانێکی زۆر لـــە بەند کراوەکان لەبارەی پەیوەندیە عاتفیەکانیان بۆ دروســت کردنی کاری هونەری وەکوو دیاری، بۆ کەســێکی خۆشەویست دەبوومە جێی پرس پێکردن. دروست کردنی کاردەستیەك وەکوو دیاری دڵۆپێك بوو لەو دەریای هەستانە کە لەوانەیە بەندکراوێك لە ماوەی ژیانیدا لە زیندان، هەمیشـــە لەگەڵ خۆی ئەیهێنا و ئەیبرد و هەروەها هەســت بۆ دەربڕینی خۆشەویســتی و عەشــق و هیوا بۆ خۆشەویســتیەك چ لە ژوورەوە و چ لە دەرەوەی زیندان وەکوو یەکێك لە پێداویستیە گرنگەکانی ژیان دادەنرا، چوونکە دووریەکان و جیاییەکان لە شێوەی خۆیدا بە ئازار بوون. دڵ خۆش بووم کە منیش بەشـــدارم و هەموو هێزی خۆم بەکار دەهێنا، کـــە ئەنجامەکەی کۆمەڵێك لە هەستە جوانەکانی مرۆڤ بوو کە لەلایەن ئەوانەوە بۆم دەهات.

هەروەهـــا ئـــەو کارانـــەی من یان ئەوانی تر وەکـــوو کارێکی هونەری لـــە زیندژاندا ئەمانکـــرد، ئەیتوانی یارمەتی ئەوانی تـــر بدات تا ناخی خۆیـــان و بیر و ڕایـــان بۆ ماوەیەك، چەنـــد خولەکێك یـــا تەنانەت چەند ســـەعاتێك لە دونیایەك گەورەتر لەو بەندەی تێیدا بوون بفڕێنێ.

دەفتەرێکم هەبوو لە زیندانی (قزل حســـار) کـــە وینەی زۆربـــەی هاو بەندیەکانم تێدا کێشـــابوو. ڕۆژێك لەلایەن چەند کەسێکەوە کەوتمە بەر ڕەخنە کە بۆچی هەموو وێنەکان خەماوین؟ وتم: لەبەر ئەوەی هەر کەســێك کە بۆتە مۆدێلم دوای ماوەیەك ئەچێتە ناو خۆیەوە و ڕوخســارێکی خەماوی بە خۆیەوە ئەگرێ. یەکێکیان هەر لەو کاتەدا وتی من ئەبمە مۆدێلت و تا کۆتایی پێئەکەنم. ســەرنج ڕاکێش بوو و لێم پرســی بەڕاســتی ئەتوانی تا ماوەیەکی کەم بۆ نموونە ١٥ خولەك پێبکەنی؟ تۆ وێنە بکە و من پێئەکەنم.

ئێمە دانیشـــتین و دەستمان پێکرد. پێکەنینی ئەو منیشی وەپێکەنین هێنابوو و هەروەها ئەوانەی کە لە دەوران دەورمان بوون. هێـــواش هێواش ڕێـــژەی بینەران زیاتـــر ئەبوون و پێکەنینەکە لەوانیشدا ڕەنگی دەدایەوە. دەنگی پێکەنینەکە وا بەرز ببـــۆوە کە بەڕێوەبەری بەنـــد هوما کەلهوڕ —لەو زیندانیانەی کە تۆبەی کردبوو- لە ژوورەکەی هاتە دەرێ تا بزانێ زیندانیەکان بەچی پێئەکنن و ئەگەر توانی لە دژیان شتێك بنووسێ.

هەلومەرجی زیندانیە سیاســیەکان لەسەر بابەتێك خۆی لەخۆیدا زۆر تازە و نوێ بوو. زۆربەی کات فشار و بێبەشی لـــە لوتکەی خۆیـــدا بوو. زۆرێك لەو زیندانیانە لەدەســت ئەشـــکەنجەی وەکوو دار تەرمی حاجی داوود لە زیندانی (قزل حسار) هاوسەنگی دەروونی خۆیان لەدەست دابوو. دار تەرمەکان و ئەو بەرنامەی حاجی داوودەی بۆیانی دروست کردبوو هەر بۆ شتنەوەی مێشکی زیندانیەکان بەکار دەهات. هیـــچ لێکۆڵەرەوەیەك لە دەرەوەی زیندان مەجالی دەســت پێڕاگەیشـــتنی بەم جۆرە شوێنانە نیە بۆ لێکۆڵینەوە، چوون ڕەنگە بکـــرێ هەلومەرج و مرۆڤەکان بەم شێوەیە و نموونەی هەر ئەم شوێنە دابنرێتەوە و لێکۆڵینەوەی لەسەر بکرێ، بەڵام ئەو شـــوێنە پڕ ترس و ســـامە کە تاوانباران و جەللادەکان دروســـتی دەکەن لـــە دەرەوەی توانایيەکانی هەر لێکۆڵەرەوەیەکی مرۆڤ دۆستە.

دروســـت کردنی بەرهەمی هونەری لە زیندان تەواو لە ڕوی پێویستیەوەیە بۆ دەروون و ڕەوانـــی مرۆڤەکانی ناو بەند. خولقاندن لە هەر شێوەیەکدا خۆی هەواڵێکە بۆ لە ژیاندامانی مرۆڤەکان. لە زیندانی تاکەکەسی گەوهەردەشتدا یەکێك لـــە هاوڕێکانم بـــە ئاڵوگۆڕ کردنی ڕیشاڵەکانی، پارچەیەکی سپی کردبـــووە پارچەیەکـــی ڕەنگاڵەیی لە شـــێوەی گوڵێکی ســـووردا. ئەم کارە هونەریە لە بەرانبەر ڕەنگاڵەیی دەرەوەدا هیچ جوان نەبوو بەڵام کاتێ ســـەیری هاتوچۆکانی ئەو لەتە پارچەیەکم لەو ماوە ملمیانەدا دەکرد، ژیانی کچێکی لاوم ئەبینـــی کە توانیبووی بیر و باوەڕ و تەندروستی ناخی خۆی لەو ژوورە تاکەکەسیە ترسناکانەی گەوهەردەشـــتدا لە ماوەی چەند مانگ و ساڵێك بەو شێوە زیندوو ڕابگرێ. بە تەماشا کردنی ئەم گوڵە سوورە ڕەنگ پەڕیوە هەستێکم نەبوو بێجگە لە پیاهەڵدان و ستایش کردن، بێجگە لە بەرز نرخاندنی ڕۆحی گەورە و مرۆڤانەی ئەو.

دوانزەی ژوئیەی دووهەزار و حەوت.

سەرچاوە: ئینتەرنێت

ئیعتیاد لە نێو منداڵان و لاواندا

وتووێژی سوسەنی بەهار لەگەڵ داریوشی ئیقباڵی
و: دلێر محەممەدی

سوســـەنی بەهار: بەرلە هەمـوو شتێك، زۆر سوپاسی ئێوە داریوشـــی عەزیز دەكەم بۆ قەبوڵ كردنی ئەم وتووێژە. ئێوە هەمووكاتێك هۆنەرمەندێكی پێشڕەو بوون. بەڵام ئەم كارەی دوایتان و ئـــەو حەرەكەتە ئینســـانییە گەورەیە كە بەدژی ئیعتیاد دەســـتت پێكردوە، بە ســـەرنجدان بە بەربلاویی ئەم كێشـــەیە لە كۆمەڵـــگای ئێرانـــدا، زۆر كارێكی بەجێیە. چوونكە ئێمە كەمتـــر هۆنەرمەندێكمان هەیە، كە لە بوارە كۆمەلایەتییەكاندا هەنگاو هەڵێنن و تەواوی ژیان و وزەیان لەم رێگایەدا بەكار بێنن.

ئەگەر كۆمەڵگای ئێمە بەو ئاكامە دەگەیشـــت كە تووش بوون بە ئیعتیادی بەرەسمیت بناسیبا، نە ئەوەی كە رێگەی پێبداو هانی بدا، بەڵكو ئەگەر موعتاد بوونی ئینســـانێك لـــە بنەماڵەدا ئاواها مەحكوم نەدەبوو، ئایا خوودی بنەماڵە نەیدەتوانی باشـــتر كۆنترۆڵی بكات؟ ئایا بەشێك لەوانەی كـــە بەرەو ئیعتیـــاد دەڕۆن، زۆرتر ترس لـــە دەربڕینی ئەم مەوزوعە و داوا كردنی یارمەتی لە خوودی بنەماڵە نییە؟ ئەم پرســـیارە هەمـوو كاتێك لە مێشكی مندا بووە كە وەكوو بنەماڵە یـــان دایك و باوك چ هەڵســـوكەوتێك لەگەڵ ئەم مەسەلەدا گونجاوە؟ ئەگەر لاوان هەست بەو ئەمنیەتە بكەن كە بڵێن تووشـــی ئیعتیاد بوون، ئایا رێگەیەكی باشتر نییە بۆ یارمەتیدانیان؟ تا ئەوەیكە بنەماڵەكان وەكوو ئینســـانێك چاو لە موعتاد بكەن، نەك ئەوەیكە وەكوو ئینســـانێكی بێ دەرك و فام چاویان لێبكـــەن. ئەوەیش لەحاڵێكدایە كە ئەو كەسانە زۆرن چاوپۆشـــی لە زۆربەی جینایەتەكان دەكەن، بەڵام موعتاد كە خۆی قوربانی جینایەتێكە، وەكوو تاوانبار سەیری دەكەن.

داریوش: ئێوە ئاماژەیەكی دروستتان بە لایەنە جۆراوجۆرەكانی كێشـــەی منداڵان و ئیعتیاد كرد. مەســـەلەی فەرهەنگی هەڵبەت لەنێو ئێمەدا زۆر قووڵە و بەقەولی هاوڕێیەك ئەم بیرە زۆر قووڵە، بەڵام هەیە و ئەم واقیعیەتە كۆمەڵگایەك دەبێ قەبووڵی بكات، ئێمە لە كۆمەڵگای خۆماندا هەمووكاتێك دەمانهەوێ كەسێكی دیكە تاوانبار بكەین. مەسەلەی شت شاردنەوەمان هەیە. حاشای لێدەكەین، یەكێك لە گەورەترین ئەو شتانەی كە لە كۆمەڵگەی ئێمەدا لەپێش چاو ناگیرێت، مەسەلەی "منداڵە، بیشارەوە با نەزانێ"، "منداڵەكەم موعتادە مەهێڵە كەس بزانێ"، "حەیامان دەچێ"، تەواوی ئەمانە لە فەرهەنگی ئێرانیـــدا هەیە. گرنگ ئەوەیە كە خەڵك دەبێ رێگاچارەگەلێك قەبوڵ بكـــەن، هەوڵی بۆبدەن و زەحمەتی بۆبكێشن، ئێمە دەمانهەوێ منداڵەكانمان بەچەشنێك بن كە ئێمە پێمان خۆشە، بەڵام وەها شتێك مسۆگەر نییە. منداڵ كەسایەتی خۆی هەیە. بەڵام لە شوێنێك كە ژیان دەكا و لەو تەغزیـــە دەكا، ئەوەیكە دایك و باوكی چی پێ دەڵێن، چۆن لەگەڵیدا هەڵسوكەوت دەكەن، زۆر گرنگە. وەكوو رەواڵ لە كۆمەڵگای ئێمەدا، باوكان كاتێك منداڵ دەكەوێتە نێو داوی ئیعتیاد، دەســـت پێدەكەن كە ئەو كاتە زۆر درەنگە، ئێمە لە بەرنامـــەی تەلەفزیۆنی خۆماندا "ئاوێنە" زۆر جار ئەوەمان وتووە، كە دایك و باوكان دەبێ ئەوە بزانن كە بەشـــێوەیەكی زانستییانە لەگەڵ مەسەلەی ئیعتیاددا هەڵسوكەوت بكەن. من هەشت ساڵە، خەریكە بەرەو چاك بوونەوە دەچم و حەوت ساڵیشـــە لەم بوارەدا ئیش دەكەم. نابێ تەنیا بڵێم، كە "باشە دەتوانێ نەكێشـــێ، بۆچی كێشـــای؟"، دەبێ بڕۆین هۆی كێشـــانەكەی پەیدا بكەین و بزانین چ شتێك بووەتە هۆی ئەوە منداڵەكە تووشی ئیعتیاد بێت.

منـــداڵان قوربانی كۆمەڵگایەكن كە نیســـبەت بە ئەوان كەمتـــەر خەم بووە. ئەم قوربانییانە، هەر ئەوانەن كە دوارۆژ لە زیندانەكاندان؛ كە دوارۆژ دەبنە باندی مافیا و قاچاخ. بەداخـــەوە رۆژ لەگەڵ رۆژ لە وڵاتـــی ئێمەدا ئامارەكەی بەرەو زیادبوون دەڕوا. هۆیەكەشـــی كەم ســـەرنجدان و باش

هەڵسوکەوت نەکردنە، ئێمە هەموو کاتێك لە بەرنامەکانماندا دەڵێین پێشــگیری گرنگتر لە دەرمانە. من هەموو کاتێك باس لەو نموونەیە دەکەم کە من ســەربازێك بووم و رۆیشتم بۆ شەرێك و لەم شەڕەدا شکستم خوارد و نەخۆشیی ئیعتیاد بەسەر مندا زاڵ بوو. بەڵام ئەگەر لە مێرمنداڵیدا بەمنیان بگوتبایە و دایك و باب ئەم ئاموزشەیان ببوایە، فێر ببوایەن کە ئیعتیاد تەنیا مەسەلەی مەوادی موخەدیر نییە و دەیان لــق وپۆی تری هەیە کە یەکێك لەوانە مەوادی موخەدیرە، مەسەلەیەکی دەروونی و رەوانیە، ٥ لەسەدی جسمی و ٩٥ لەسەدی دەروونی و رەوانیە، رەنگە ئەم شتە روونەدات.

منداڵ لە کوێ پەروەردە دەبێ؟ لە کۆمەڵگادا. من هەموو کاتێك دڵم دەخوازێ ئەوە بڵێم، کە دەبێ راشکاوانە و ئاشکرا لەگەڵ منداڵەکانماندا قســەبکەین و نهێنیکاری نەکەین. کارێك بکەیــن کە منداڵەکانمان لەبارەی ئیعتیادەوە شــت بزانن، لەبارەی مەســەلەی ئەخلاقییەوە بزانن، ئێمە دەڵێین دەبێ لەگەڵ منداڵەکانماندا قســە بکەین. من فێر بووم کە بهێڵم منداڵەکانم لەگەڵمدا قســە بکــەن. ئەگەر دە دەقیقە کاتمــان هەیە، کــە وەکوو باوك کوڕ قســە بکەین، لەم دە دەقیقەدا من یەك دەقیقە قســە دەکەم بەڵام ئەو ٩ دەقیقە. کەچی وەکــوو رەواڵ لە فەرهەنگی ئێمەدا، ئێمە ٩ دەقیقە قسە دەکەین و منداڵەکە ١ دەقیقە.

منداڵان خەســارەت دیتووترین کەسەکانی نێو کۆمەڵگەن، بــێ بەرگری ترین، بێ تاوان تریــن، هێندێ جار منداڵی ناکەن، منداڵییان سەرکوت دەبێ، هەستیان سەرکوت دەبێ.

ئێمە لەگــەڵ چەندین ئەنجومەنی منداڵانــی کاردا لە پەیوەندی داین، لە پەیوەند لەگەڵ پێشــگیری لەگەڵیاندا هــاوکاری دەکەین، هەوڵ دەدەین، کە بتوانین یارمەتیدەریان بیــن. کاتێك کە گوێ بۆ قســەکانیان دەگریــن، دەبینین منداڵی وا هەیە لە ســێ ساڵەیەوە کار دەکات ئەم توێژە لە منداڵان، قوربانییەکانی کۆمەڵگان. زۆر جێگای داخە، کە کۆمەڵگا وەکوو منداڵ سەیری ئەمانە ناکات. منداڵێك کە خۆراکــی نییە، جل وبەرگی نییە، منداڵێك کە ناچارە کار بکات، باشــە یاری چ دەردێکی چارەسەر دەکات؟ دەرسی بۆچییە؟ ئەمانە لــە نێو زبڵدانەکاندا خواردنیان دەدۆزنەوە. پێشێل کردنی یاسای منداڵان، کەمتەرخەمی دەوڵەتە.

منداڵانــی کار، منداڵانــی کاری سەرشــەقام، کچانی هەڵاتــوو لەماڵ، زۆر دەبن. دەبــێ بنەماکانی ببینینەوە. ســەرنج نەدانی بەرپرســان، نەزانینی رێگاچارەکان، حاشا کردن، شــاردنەوە، ئەمانە خەریکە کۆمەڵــگا و نەوەکانی داهاتــووی ئەم وڵاتە، لە ناو دەبــات، ئێمە هەموو کاتێك دەڵێین، کە ئێمە نەوەی ســووتاوین، بــەڵام ئەمانە نەوەی نەخۆشــن. دەبێ کێ بەهانایانەوە بێ؟ لە لایەکەوە دەوڵەت زۆر کەمتەرخەمە، زوڵمی زۆری دەرحەق بە منداڵان کردوە، لە لایەکی ترەوە کۆمەڵگاش بەرپرسە. ئێستا ئێمە دەتوانین چ بکەین بۆ منداڵانی وڵاتەکەمان؟ وەکو ئینسانێك، وەکوو کەســێك کە هەستی ئینسانیمان هەیە، دەبێ ئەوە بزانین کە ئینســانێکی تریش هەیە. راستییەك لەو وڵاتەدا ئەوەیە کە ئــەو هەموو کۆێرەوەریەی هەیە، چ باشــتر کە خەڵك قۆڵ هەڵماڵن، چ باشــتر کە خەڵك برۆن ئەم رێکخراوانە ببینن، پشتیوانی لە منداڵەکانەوە بکەن، نەهێڵن منداڵەکان مەجبور بــەکار کردن بن. یارمەتی بنەماڵەکان بدەن. لە ئێن.جی.ئۆ جۆراوجۆرەکان پشتیوانی مادی و مەعنەوی بکەن.

سوســەنی بەهار: من منداڵانی ئێرانم هەموو کاتێك وەکوو لەبیرکراوتریــن منداڵانــی جیهان ناو لێنــاوە. بۆ ئەوەیکە ئێران تەنیا وڵاتێکە لە جیهاندا، کە راســتەوخۆ یاسایەکی دژ بــە منــداڵان هەیە. یەعنــی جیا لە قەبــوڵ کردنی تەواوی کۆنوانســیۆنەکانی مافی منــداڵان، لە ژێرناوی کۆنوانسیۆنگەلی هاوئاهەنگ کردن، هەر ئەو کۆنواسیۆنانە پێشێل دەکات، یەکەمینی ئەم یاسایە مادەی ١٢١٠ی یاسای مەدەنی ئێرانە، کە کچانی ٩ ســاڵ تەمەن وەکوو باڵغ ناو لێدەبا و ئیزنی زەواجیان پێدەدا. ئێمە یاسای تەنێی ئاییینیمان هەیــە، کە تەنانەت ئەگەر منداڵێــك لەژێر لێدانی باوکیدا گیانی لەدەســتدا، باوك دەتوانێ بەدانی سزای نەقدی یان دە رۆژ حەبس رزگاری بێ و یان هیچ کارێکیان بەسەریەوە نەبێ. یاساکان نیشاندەری پرنسیبەکانی کۆمەڵگان، کاتێك کە لە یاسای (فقهی)، شەرعی و مەدەنی، وەها بەندگەلێك دژبــە منداڵان هەیە، سروشــتییە کە لــەو کۆمەڵگایەدا توندوتیــژی و بێ حۆرمەتی دەرحەق بــە منداڵان زۆرە. پرســیارێك کە من لێرەدا لە ئێوەم هەیە، ئەوەیە کە تەواوی ئەو کەســانەی کە کاری لێکۆڵینەوە لە ئێران دەربارەی ئەم کێشــانەوە دەکەن، لە جیاتی ئــەوەی کە بڵێین کۆمەڵگاکە زیان ئــاوەرە، لەگــەڵ لاوان و منداڵاندا وەکوو خەســارە کۆمەڵایەتییەکان هەڵسوکەوت دەکەن. چەندە ئەم منداڵانە لە کۆمەڵگادا خەســارەتیان دیوە، تا ئەوەیکە خەســارەتیان بوویێ بــۆ کۆمەڵگا؟ ئەگەر ئەوە قەبــووڵ بکەین کە لە دەرەجەی یەکەمدا کۆمەڵگا خەسارەتی بە لاوان و منداڵان گەیاندووە، کەوابوو بنەماڵە دەتوانێ ئەوەندە گەرانتی بدات کە ئەو کۆمەڵگا نەخۆشە خەسارەت لە منداڵان نەدات. من وەکوو خۆشویســتن چاو لــەم گەرانتییە دەکەم. ئێوە رۆڵی عەشق و خۆشەویســتی لە چ ئاستێکدا دەبینن؟ دەربڕینی

عەشـــق و خۆشەویستی راســـتەوخۆ بە منداڵ و بە لاوێك، چەندە بایەخی هەیە؟ ئایا خۆشویستنی منداڵان و لاوان بۆ پێشگیری لە خەسارەتە کۆمەڵایەتییەکان یارمەتییان دەدا؟ یا ئەوەی کە بەقەولی فەرهەنگی ئێمە، منداڵ بەلارێدا دەبا و بۆ خەتا کردن ئامادەی دەکا؟

داریوش: شتێك کە من دەیزانم، ئەوەیە کە کەسایەتی منداڵ تا تەمەنی ســـێ چوار ساڵی شکڵ دەگرێ. بەڵام منداڵ تا کاتێك دایك و باوکی هەیە، لە هەر تەمەنێکدا پێویستی بە عەشق هەیە. بەشێوەیەکی سروشتی لە سەرەتاوە دەبێ بە عەشقەوە لەگەڵ منداڵدا هەڵسوکەوت بکرێ. دەبێ بایەخی زۆری پێ بدرێ. هێندێ کەس وا بیردەکەنەوە کە بایەخ دان بە منداڵ، یانی ئەوەکـــە کەلوپەلی یاری بۆ منداڵەکانیان بکڕن و جلوبەرگی نوێیان بۆ بکڕن. کاتێك وەها منداڵگەلێك کە لە ناز و نیعمەتدا گـــەورە بوون، موعتاد دەبن، دایك و باوك ســـەریان ســـوڕ دەمێنێ و دەڵێن: ئێمە خۆ لە بنەماڵە باشەکانین، ئێمە مرۆڤگەلێکی دەوڵەمەندین، ئێمە شتێکمان کـــەم نەبوو، بۆچی منداڵەکەی ئێمـــە موعتاد بووە؟ ئێمە دەبێ پێداویستییەکانی منداڵ بناسین. ئەگەر منداڵە سێ ساڵ و نیو تەمەنەکەم دێ بۆلام و من هیچ بایەخێکی پێ نادەم، ئەو هەڵســـوکەوتی من دەبینێ و هەر ئەو کاردانەوەیە نیشان دەدات. ئەوە خەتای منە، نیشاندەری کردەوەی منە. ســـەرەنجام عەشق لەم نێوە رۆڵێکی کاریگەری هەیە. دەبێ بزانین چلۆن ئەم عەشـــقە بەرانبەر بە منداڵەکانمان دروست بکەین. لە هەر هەلومەرجێکدا دەبێ ئێمە فیداکاری بکەین. بەڵام دەبێ فیداکارییەکە وشـــیارانە بێ، دەبێ فێرکراو بێ، بەتایبـــەت لەم ســـەردەمەدا کە بنەماڵـــە دەتوانێ تەواوی زانیارییەکان لە رێگەی ئینترنێت و میدیاکانەوە و لە رێگەی ئەو توێژە جۆراوجۆرانەوە دەســـتەبەر بکـــەن کە لەم بارەدا کار دەکـــەن، لە دەرەوەی ئێـــران میدیایەك نییە، کە دەروون ناسێکی نەبێ. دەتوانی بچی بۆلای ئەوان، بەڵام تێڕوانینی کۆمەڵگەی ئێمە لە ناوخۆ، ئەگەر بمانهەوێ لەگەڵ دەرەوە لێکی بدەینەوە، رۆیشـــتن بۆلای دەروونـــاس نیگەتیڤە. تەنانەت لە دەرەوە ئەم تێڕوانینە باشترە، بەڵام دیسان دەبینین نهێنیکاری تێدایە. کاتێك باسی رۆیشتن بۆلای دەروونناس دەکرێت، هێندێك کەس دەڵێن خۆ من شێت نیم، پێویستیم بە دەروونناس نییـــە. بەڵام من پێم وایە وردەوردە و بە دووپات کردنەوەی، بە ســـیمناری جۆراوجۆر، دەتوانرێ کارێکی وا بکرێ کە کۆمەڵگا دەست لە حاشا کردن هەڵگرێ و بزانێ کە پێویســـتی بە یارمەتیدان هەیـــە. نەك دوای ئەوەی کە منداڵەکەی تووشـــی ئیعتیاد بێت، داوای یارمەتی بکات. باشتر وایە بەر لە رووداني کارەساتەکە ئامادە بێت، کە دەبێ چلۆن هەڵســـوکەوت بکات، بەداخەوە بووار بۆ سەرهەڵدانی خەســـارەتەکان زۆرە. وەکوو دێوەزمەیەك کەوتووەتە نێو ئەم کۆمەڵگا و دەیهەوێ قووتی بدات. ئەو عەشقەی کە هەمانە دەڵێین تەنانەت لە چینە جۆراوجۆرەکانی کۆمەڵگەدا هەیە، عەشق شتێکە کە پەیوەندی بە چینەوە نییە. دیاردەیەکە کە دەبێ لە ناخی هەر ئینســـانێکدا بێت تا بتوانێ پێشکەشی بکات، بەڵام سەرلێ شێواویەك لەو وڵاتەدا هەیە، کە کاتێك بیری لێدەکەمەوە، ئازارم دەدات. بەخۆم دەڵێم، دەتوانی چی بکەی بۆ ئەم لاوانە، بۆ نەوەی دوارۆژ؟ لەوێشـــدا دیسان من گرفتم هەیە، چوون دایـــك و باوکانێك هەن کە خۆیان قوربانین، ناتوانن ئەو فیداکارییە بۆ منداڵەکانیان بکەن.

سوسەنی بەهار: وێنەیەکی دڵهەژێنە، بەڵام دڵخۆشییەك، خاڵێکی رونیش ئەوەیە کە ئێوە دەستان پێکردووە و بە تایبەت ئـــەو کارەش کە لە بارەی منداڵانەوە دەیکەن. دەزانی کە لە دەرەوەی ئێران کەمتر قسەیەك لە منداڵان دەکرێ. لە ژنان، کرێکاران و بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان زۆر قسەیان لێدەکەن، بەڵام لـــە منداڵان نا، تەنانەت لـــە پەیوەند بە بزووتنەوەی کرێکاری قســـەیەك لە منداڵانی کارەوە ناکرێ. بە وتەی جێگـــری وەزارەتی کاری کۆماری ئیســـلامی، ئەم چەند ســـاڵەی رابردوو، منداڵان لە ٢٣ بوواری کاردا پیشـــەیان هەبووە، لە بوواری یاســـاییەوە کار کردن لەم جۆرە بووارانەدا قەدەغـــە کراوە. بـــەڵام خاڵی جێگەی ســـەرنج ئەوەیە، کە ئەم قەدەغـــە بوونە بۆمنداڵانی ژێر ١٥ ســـاڵ تەمەن کە لە کورەخانەکان، کارخانەی شوشـــە، قاڵـــی چنین و هتد کار دەکەن. لەبارەی ئێرانەوە دڵنیا نیم، بەڵکوو لە ئاســـتی جیهانیدا دەزانم کە بۆ وێنە لە کامبوج و تایلەند و ویتنام بە منداڵگەلێك کە لە ســـەنعەتی کەشتیڕانی و ماسی گرتندا سەرقاڵی کارن، مەوادی موخەدیریان پێدەدەن تا کاریان لێ بکێشنەوە، پێرار کە بۆ خۆپیشاندان دژ بە بازرگانی منداڵان لە هێندوســـتان بووم، لەگەڵ هێندێك لەو منداڵانە وتووێژم کرد. ئەمانە لە کارخانەکانی شـــقارتە ســـازی، فشفشەو تەرەقە ســـازی، کانی بەرد، تاشینی ئەڵماس و ... کاریان کردبوو. دەیانگوت، خاوەن کارەکان تریاکیان لە نێو چای یان لە نێو عارەقدا حل دەکرد و دەیدەن بە منداڵە تەمەن ٥و٦و٧ ســـاڵەکان بۆ ئەوەی زۆرتر کار بکەن. خودی کار کردن بە منداڵان خـــۆی جینایەتێکە کە کۆمەڵگای ئێمە ئەنجامی دەدات و گیرۆدە کردنی ئەم منداڵانە بە مادەســـڕکەرەکان جەنایەتێکی دووقاتە. بە هەرحاڵ، ئەوەی کە گرنگە وتنی ئەم مەســـەلانەیە. بەتایبەت لەلایەن کەسانێکی وەك ئێوە کە

خاوەنـــی ئۆتۆریتەیەکی مەعنەوین لە کۆمەڵگادا. هەزاران گوڵ پێشکەش بە ئێوە.

داریوش: مەمنونم، منیش سوپاســـی ئێوە دەکەم. جێگای داخە، بەراستی نارەحەت دەبم، دڵم دەخوازێ ئینسانهایەکی زۆر بۆ یارمەتی دانی منداڵان هەنگاو هەڵێنن، پەیامی من ئەوەیە کە خەڵکی ئێمە، تەنانەت ئێســـتاکەش کە لەدەرەوەی ئێرانین، دەبێ سەربازێك بین لەم ڕێگەدا. یەك کەس دەتوانێ دووسەعات لە کاتی خۆی لە هەفتەدا تەرخانی ئەم تێکۆشانە بکات، ئەوی تر ڕۆژێك. یەکێکی تر توانای دارایی هەیە و دەتوانێ یارمەتی بدات. ئەمە گرنگە، بەمانەیە ژیان مانا پەیدا دەکات. دەبێ خۆگێل کردن لە راســـتییەکان قەبووڵ بکەین. هێندێ کەس چەواشەکارن، هێندێ کەس دەیشارنەوە، حاشـــای لێدەکەن. بەڕای من، ئینســـانێك کە حاشا دەکات نەخۆشە، ئینسانێك کە نهێنی کارە، لە نێو ماڵەکەی خۆیدا شتێك لە هاوسەرەکەی دەشارێتەوە نەخۆشە، خۆش بەحاڵی ئینسانگەڵێك کە گەیشتوون بە دەرەجەیەك لە سەعادەت کە کێشەکانیان بەڕەسمیەت بناسن و خۆیان لە ئاوێنەدا ببینن و بێنە مەیدان، بێنە لای خەڵك و بڵێین تەنیایی باشـــە، بەڵام بەبێ خەڵك ژیان کردن جەهەنمە.

ڕێگەچارە ئەمەیە، کە بێینە لای ئەو منداڵانە کە ســـبەی ڕۆژ دەکەونە زیندانەکان و قاچاخچییەکان ئەوان بەرەو باندی مادەســـڕکەرەکان دەکێشن، راوەســـتین و یارمەتییان بدەین، بگرە منداڵەکـــەی منیش، هیچ کـــەس ناتوانێ بڵێ، کە ئەمە کێشـــەی منداڵەکەی من نییە. نـــا ئەم کارە مەکەن من هەمووکاتێك وەکوو دێوەزمەیەکی جیهانی وەکوو خۆرکە ســـەیری ئیعتیاد دەکەم، کە بنەماکانـــی بنەماڵەکان تێك دەدات. ئێمە دەبێ لە خۆمانەوە دەســـت پێ بکەین و بزانین چ جـــۆرە ئینســـانێکین و دەتوانین چ کارێك بۆ ئەم گۆی زەوییە بکەین.

سوســـەنی بەهار: داریوش گیان یەك دونیا سپاســـی ئێوە دەکەم. وتووێژەکە بۆ لاوانە. من دەمێکە پرســـیارگەلێکم لە "داروەگ"دا تەرح کردووە و لە تەواوی گەروەکان دەپرســـم. یەکێك لە پرسیارەکان ئەمەیە، بەرای ئێوە عەشق چ ڕەنگێکی هەیە؟ دەبێ ئیتر وەك هونەرمەندێك وەڵامی ئەم پرســـیارە بدەیتەوە. کە شادی هێنەریش بێت، حەتمەن ئەو گۆرانییەت بیستوە دەڵێن: ڕەش ڕەنگی عەشقە.

داریـــوش: نەوەڵا، ئەو شـــاعیرە کەمێك گرفتی قافیەیی هەبووە. من عەشـــق وەکوو کریستاڵێك دەبینم. کریستاڵێکی زۆر ناسك، کەبە پڵتۆکێك دەشکێ. دەبێ عەشق لە پەیوەندی ئینسانەکاندا بپارێزرێ و نەهێڵی بشکێ. لە پەیوەندی دوو کەسدا، وەکوو ئەوەیە کە ئەم کریستاڵەیان بەدەستەوە گرتووە و بەسەر تەنافێکدا دەڕۆن.

سوســـەنی بەهار: دوایین پرسیاری من ئەمەیە، کە وەکوو هونەرمەندێکی سێ نەوە چ پەیامێکت لە بواری هونەریدا بـــۆ لاوان هەیـــە؟ بەتایبەت کە ئێســـتا خەریکی کارێکی بەربڵاوی کۆمەڵایەتی و ئینسانی، بەڕای ئێوە لاوان چۆن دەتوانن هەنـــگاو هەڵێنن لەم جـــۆرە بووارانەدا کە هەم بۆ خۆیـــان یارمەتیدەر بێت و هەم ئـــەوان بتوانن بەش بەحاڵی خۆیـــان یارمەتی کۆمەڵـــگا بدەن؟ ئایـــا پەراوێز کەوتنی هونەر ئەمڕۆکە بەســـەرنجدان بە هەلومەرجی خەفەقانێك کە بەوتەی شاملو و دەنگە خۆشەکەی خۆت، ڕۆژگارێکی سەیرە، چ دەبینی؟

داریـــوش: کۆپلەیـــەك هەیە کە دەڵێـــت: هونەرمەندێك کە ئینسان نەبێت، هونەرمەند نییە. ئینسانێك کە هونەرمەندە، تێڕوانینی بۆ جیهان کەمێك هەســـتیارترە؛ ناسکترە. هەموو کاتێـــك وتوومە، ئەگەر ئێمە گۆرانی بۆ عەشـــق دەڵێین، لە خۆشەویســـتی دەدوێین، باسی یەکگرتوویی و هاوپشتی دەکەین، لە کردەوەیشـــدا دەبێ ئەمانە نیشـــان بدەین. دەبێ ســـازماندراو بێت، دەبێ دڵەکانی ئێمـــە پێکەوە نزیك بێت، زۆر لەو گۆرانییانەی کە لەم دوایانەدا دەیبیسم، هەموویان هەڵســـوکەوتێکی نگەتیڤیان هەیە. راســـتە کە لە هەستەوە ســـەرچاوەیان گرتووە، بەڵام نابێت ئەوەندە نگەتیڤ سەیری ژیان بکرێ. ژیان لایەنی جوانیشـــی هەیە. گۆرانیەکانی ئێمـــە دەبێ ئەم جوانیانەش بگوازنەوە بۆ خەڵك. یانی دەبێ مۆمێـــك بن بۆ ڕووناك کردنی کۆمەڵگا. هونەرمەند ڕۆڵی شەپیورچی کۆمەڵگای هەیە، لەریزی یەکەمدایە و هەموو کەس دەیبینێ و چاوەروانیان لێ هەیە. هیوادارم هونەرمەندە لاوەکان، ئینســـان دۆســـت بن، یارمەتیدەر بن، یاریدەر بن، حەتمـــەن بەمجۆرە دەبـــێ. چوون ئەگەر جیـــا لەمە بێ، گوێگری باشی نابێت.

سوسەنی بەهار: یەك دونیا سوپاست دەکەم. من دەتوانم تا بەیانی پرسیارت لێ بکەم و ئێوەش بەجوانی وەڵامم بدەنەوە، بەڵام بەهۆی ماندوویی و کارەکانی بەیانیتەوە، پرسیارەکانم تەواو دەکەم.

داریوش: منیش سپاســـی ئێوە و حزورتان لەم بوارە گرنگەدا دەکەم.

***

مۆتەکەی مەرگ

نووسینی: سانا نیکی یوس
و: یوسف عەلی پور

پێناسەیەکی کورت

ســـانا نیکی یوس ساڵی ١٣٤٧ی هەتاوی لە ئێران چاوی بە ژین پشـــکوتوە و لە ســـاڵی ١٩٩٦ی زایینیەوە لە سوید دەژیت. ئەم نووسەرە لە نووسراوەکانی خۆیدا باس لە لایەنە جۆراوجۆرەکانی پرســـی ژنـــان و پەیوەندیی ئەوان لە گەڵ چین و توێژە جۆراوجۆرەکان و لەگەڵ جیهانی دەوروبەریان دەکات. چیرۆکی "مۆتەکەی مەرگ" بەســـەرهاتی ژنێکە کـــە لە پارکێکی خۆش و دڵرفێن دانیشـــتووە و لە کاتێکدا کـــە چۆڵی و بێدەنگیی پارکەکە نوقمی خەیاڵاتی کردوە و وەبیر تەڵاق و هەڕەشەکانی هاوســـەرەکەی خستوەتەوە، لە ناخی دڵەوە هەســـت بەو کات و ساتە دڵنشینانە دەکات کە تێیاندا بەســـەردەبات و بیر لە داهاتوویەکی خۆش بۆ خۆی و منداڵەکانی دەکاتەوە.

***

"مۆتەکەی مەرگ"

ئێـــرە رێك هەر ئەو جێگایە بوو کە حەزی لێی بوو. پێڵاو و گۆرەویە سپیەکانی دانان و دواتر لە سەر بەردێك لە تەنیشت ئاوەکە دانیشت. دەلینگە فشەکانی پانتۆڵەکەی هەتا نزیك ئەژنۆکانی هەڵدانەوە و لە ســـەرخۆ قاچەکانی خستنە نێو ئاوەکەوە. فێنکایی ئاوەکە لەشـــی ئەویشـــی فێنك کردەوە. بەرلەوەش یەك دووجار هاتبوە ئێرە، چونکە جێگایەکی خۆش بوو. نێوەڕۆیان چۆڵتر و بێدەنگتر بوو. ئەوەیکە "زەری" بەرەو ئێرە رادەکێشا، بێدەنگی و سروشتە رازاوەکەی بوو. نەختێك لەولاوە رێگایەکی باریکی بۆ پیاســـە و پاسکیلسواری لێ بوو. یەك دوو جارەکەی پێشـــوو کە هاتبوە ئێرە، دوو منداڵە زیتەڵەکەشی واتا "هانی و هودا"شی لەگەڵ بوون و شتیان دەدا بـــە مراویـــەکان. دەوروبەریـــان پڕببوو لـــە مراوی و بەچکەکانیـــان و خەریکـــی خواردنـــی وردەنـــان بـــوون. هودا لە سەر رانی زەری دانیشتبوو و سەیری مراویەکانی دەکرد، هانیش دەستە خەپەکانی درێژ دەکـــرد بۆ ئـــەوەی یەکێـــك لە مراویـــەکان لە باوەش بگرێت. هودا لە بەر زەری دەپاڕایەوە کە یەکێك لە مراویەکان ببەنەوە بۆ ماڵەوە.

***

ســـاڵێك بوو کە زەری بە خواستی خۆی لە فەرامەرز جیابۆوە. هەرچەند ژیانی تەنیایی و هەبوونی دوو منداڵی ٣ساڵ و ٥ ساڵ تەمەن

زۆر دژوار بوو، بەڵام سەرەڕای ئەوەش زەری بڕیاری دابوو کە خۆی لە گەڵ تەواوی تەنگەژە و دژواریەکان رابێنیێ.
کاتێك کە لەگەڵ فەرامەرز بەرەو باشووری سوید کۆچیان کرد، زەری بەوپەڕی خۆشەویستیەوە هاوسەرەکەی خۆش دەویست و رەنگە هەر لە بەر ئەو ئەوینەش بوو کە خۆی لە زۆریەك لە کێشە و ناکۆکییەکان نەدەگەیاند. دوای ماوەیەك پێکەوە ژیان بڕوبیانوەکانی فەرامەرز دەستی پێکرد. دەبوایە باڵادەستیی خۆی نیشان بدابایە. لەوە دەچوو کولتووری ئێرانیەکەی ئیزنی ئەوەی پێنەدەدا کە زەری هەرچی پێ خۆش بوو، بیکات. جنێو، شەڕ و مەرافعە، لێدان و پێدادانەکانی فەرامەرز ئەوەندە ژیانی لە زەری تاڵ کردبوو کە زەری ناچار بوو داوای تەڵاق بکات.
کاتێك باسی تەڵاق هاتە پێشەوە، فەرامەرز کەوتە پاڕانەوە و تەواوی هەوڵی خۆی خستەگەڕ بەڵکو بتوانیێ زەری لەم کارەی پەشیمان بکاتەوە. بەڵام زەری هیچ رێگایەکی نەمابوو و ماوەیەك بوو لە سەر ئەو بڕیارەی ساغ ببوەوە.

***

ئاوێکی روون لە نێو قامکەکانی قاچەکانیدا تێپەڕ دەبوو، بەقامکە گەورەی قاچی وردە بەردەکانی نێو ئاوەکەی دێنان و دەبردن و قاچەکانی تێکهەڵدەسوون. سێبەری دارەکان کەوتبوە نێو ئاوەکە و هەموو شوێنێك بەرگی سەوزی پۆشیبوو. سەری داخستبوو و ئاوەکە ماندوویەتیەکەی لە لەشی دەردەکرد. زوڵفە رەش و درێژەکانی بەرەولای ئاوەکە شۆڕ ببوونەوە. خوڕەی ئاوەکە ئەوی نوقمی خەیاڵات دەکردەوە. دەنگی باڵندەکان سەرتاپێی ناخی داگرتبوو. لق و پۆپی دارەکان بەریان بە خۆرەکە گرتبوو. شنەبایەکیش دەهات و گەرماکەی لەگەڵ خۆی دەبرد. تیشکی خۆرەکە کە لەنێو لق و پۆپی دارەکانەوە خۆی دەگەیاندە ئاوەکە، ئاوەکەی دەدرەوشاندەوە.
ژنێك بە سواری گالیسکەیەك بە خێرایی لەوێوە تێپەڕی کە دەنگەکەی نیگاکانی زەری بەشوێن خۆیدا راکێشا. لە ناکاو ژنەکە لە سەراولێژییەك لە بەرچاوی زەری وون بوو.
سەگێك کە کوتەدارێکی بەدەمەوە گرتبوو، بە بەردەم خاوەنەکەیدا رایدەکرد. زەری لە نێو لاپەڕەکانی مێشکیدا پیاسەی دەکرد و چاوێکیشی هەر لە بەردە ورد و درشتەکانی نێو ئاوەکە بوو.
دوێنێ شەو خەونی دیتبوو کە لە تاریکانێکدا رادەکات و سێبەرێکیش کەوتبوە شوێنی. ترسابوو و ماندووهیلاك لە خەو راپەڕیبوو. سەر لەنوێ چاوی لە بیرە خەوەوە چووبوون و ئەمجارەیان خۆی لە چاڵێکدا دیتبۆوە. هەوڵیدابوو بە کەڵك وەرگرتن لە ریشەی درەختەکان خۆی لە چاڵەکە بێنێتە دەرێ، بەڵام بەر لەوەی لە خەو راپەڕێ وەبیری هاتبۆوە کە خەون دەبینێت. قژەکانی لە پشتەوە کۆکردەوە و خستیە سەرشانی راستی.
"ئەمە سێبەری کێیە؟ بۆ لێم ناگەڕێ؟ دەزانم کە فەرامەرزە لە خەویشدا لێم ناگەڕێت. ساڵێکە کە دایمە بەشوێنمەوەیە. دەستبەردارم نابێت. رەنگە ئێستاش هەر لەم دەوروبەرە بێت و سەیری من بکات داخوا چیدەکەم". ئاوڕی دایەوە و سەیرێکی دەوروبەری خۆی کرد. بەڵام بێجگە لە دوو سمۆرە کە لە سەر لقی دارەکان خەریکی بازبازێن بوون و کەروێشکێکیش کە وەك ئەو بەتەنیایی لە سووچێکەوە هەڵکورمابوو، هیچکەسی بەرچاو نەکەوت. سەرلەنوێ چاوی بڕیەوە ناو ئاوەکە و بێ ئەوەی کە بۆ خۆی بیهەوێ بیری لە فەرامەرز دەکردەوە کە هێشتا دەستی لە هەڕەشەکانی هەڵنەگرتبوو و پێی وتبوو:
دەتکوژم، دڵنیابە درەنگ یان زوو هەر دەستم بتگاتێ دەتکوژم. لە من جیا بوویتەوە بۆ ئەوەی خەریکی قاحبەتیان بی. بە هەڵە چووی پێتوایە دێڵم کاتێك کە منداڵەکانم گەورە بوون خەڵکی پەنجەیان بۆ بکێشن و بڵێن کە ئەوە کچەکانی زەرییە جندەن؟ ناهێڵم بەساغی بمێنیەوە، منداڵەکانیشم لەگەڵ خۆم دەبەمەوە بۆ ئێران. بەڵام تا ئەو کات مەجالت هەیە کە بە باشی فکری خۆتی لێ بکەیتەوە، یان دەگەڕێیتەوە و دەڵێی کە هەڵەم کردوە و گوم خواردوە، یان ...

***

یانی ئەو کارە دەکات؟ ئەو کاتیش کە لە ئێران بووین، هەمیشە لەو قسانەی دەکرد، بەڵام تەنانەت نەیدەتوانی مریشکێکیش سەر ببڕێت. نا ... پێموا نییە، هەر رەنگ و رووشی لە کەسێکی مرۆڤ کوژ ناچێت. بۆیە ئەوقسانە دەکات کە منیان پێ بترسێنێت، دوو منداڵمان هەیە، شتی وا چۆن دەبێ؟
هەروا کە چاوی لە ئاوەکە دەکرد، حەپەسابوو. خێرا سەری وەرسووڕاند و بەچاوە رەشە پیاڵەییەکانی سەیرێکی دەوروبەری خۆی کرد. هیچکەس لەوێ نەبوو، نە سمۆرەکان و نە کەروێشکە بۆرەکەش ... تۆزێك ترسا.
نا، شتی وا هەر نابێت، بۆیە ئەو قسانە دەکات بۆ ئەوەی من بترسم ... دوای چەندساڵ پێکەوە ژیان، یانی من هێشتاش ئەوم نەناسیوە؟
ئەوە لەگەڵ هیچکام لە بیروبۆچوونەکانی زەری نەدەهاتەوە، بەڵام سەرەڕای ئەوەش هەر نیگەران بوو و لەوە دەترسا کە رۆژێك ئەم کارەساتە رووبدات. لە نێو جانتاکەی جگەرەیەکی

دەرهێنا و دایگیرســـاند. کاتێك کە مژی لە جگەرەکەی دا، هەستی کرد کە رۆژێکی زۆر ئارام و خۆشە!
قاچەکانی لە ئاوەکە هێنایـــە دەرەوە. دڵۆپ دڵۆپ ئاو لە قاچەکانی دەتکایـــەوە ناو ئاوەکەوە و هەرکامەیان بۆ خۆی بازنەیەکی لە سەر ئاوەکە دروست دەکرد. لە دوورەوە هێندێك مراوی بەرەولای دەهاتـــن. دەنگێك کە لە دەنگی راکردنی کەسێك دەچوو نیگەرانی کرد. بەنیگەرانییەوە خۆی کۆکردەوە، مراویەکانیش زیاتر لێی نزیك ببوونەوە. مژێکی دیکەی لە جگەرەکەی دا و سەری خستە سەر ئەژنۆکانی.
کۆرســـی نوێی خوێندن کە دەست پێبکات، هەموو هەوڵی خۆم وەگەڕ دەخـــەم و دواتر بۆ زانکۆ نێونووســـی دەکەم. هەرچەندە هەبوونی دوو منـــداڵ کارەکەم دژوارتر دەکاتەوە بەڵام من تا ئێســـتا کاری زۆر لەوە دژوارتریشم بە ئەنجام گەیانـــدوە. ئەگەر خوێندنەکەم تەواو کـــرد، ئۆتۆمبێلێکی هەرزانیـــش دەکـــڕم و جارجارە لە گەڵ منداڵـــەکان پێی دەچین بۆ سەیران و ئیســـراحەت. دەچین بۆ جێگایەکـــی دڵخـــواز و خۆش بۆ ئەوەی تا دەتوانن یاری بکەن و بە خۆشیەوە رابوێرن.
وەبیـــر ســـەردەمی منالّیەکـــەی خۆی کەوتەوە، ئـــەو کاتانەی کە لە باکوری ئێران بـــوو، لە قەراخ دەریا، ئەو رۆژە کە شەپۆلێك هات و بووکەڵەکەی لە گەڵ خۆی برد و ئەویش هەتا چەند رۆژ بەهیوای دۆزینەوەی بوکەڵەکەی لە قەراخ دەریا بەشـــوێنیدا دەگەڕا... ئەم بیرەوەرییـــەی هیچـــکات لەبیـــر نەدەکرد.

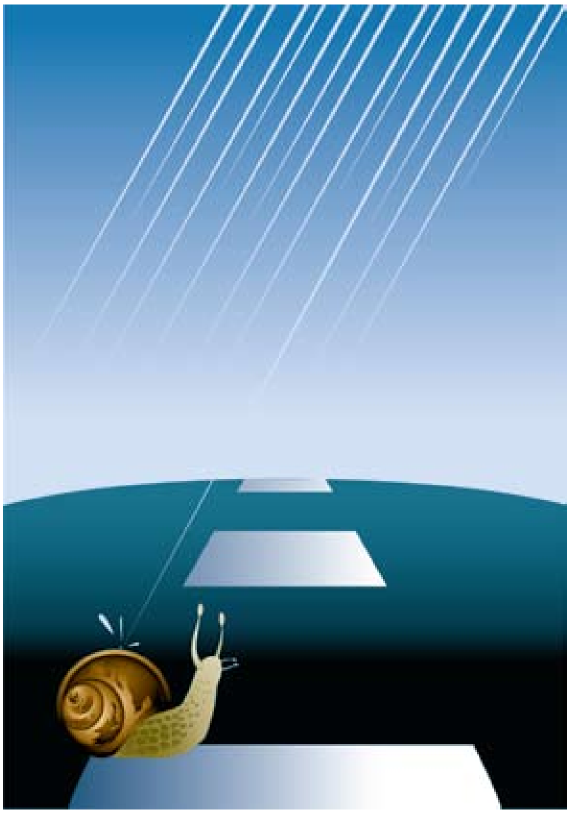

وەبیـــری هاتـــەوە کە لـــە کاتی رۆیشتندا لە سەر رێگا بەستەنی بۆ منالّەکەی بکڕێ و کاتێك منالّەکەی لە باخچەی ساوایان هێنایەوە لـــە پارکی نزیك ماڵەکەی خۆیان هێندێك کایەیان لە گەڵ بکات، بۆ خوانی ئێواریّ ماکارۆنی دروست بکات و دوای نانخواردنیش منالّەکان بشـــۆرێت. زۆر لەمێژ بوو دەیهەویست لە گەڵ هاوڕێکانی بچێتە دەرێ و پێکەوە سەما بکەن، بەڵام نەدەکرا منالّەکانی بە کەس بســـپێرێت. ئەگەر فەرامەرز هەڕەشـــەی ئەوەی لـــێ نەکردبایە کە منالّەکان دەباتەوە بۆ ئێران، یان لە حەوشـــەی باخچەی ساوایاندا لە زەری نەدابایە، ئەگەر منالّەکانی حەشارنەدابایە و زەری و پۆلیسیشی ناچار نەکردبایەن هەفتەیەك بەشوێنیدا بگەڕێن و بە هەزاران ئەگەری دیکەش، ئەمڕۆ فەرامەرزیش دەیتوانی وەکو هەر مرۆڤێکی ئاســـایی، وەکو باوکێکی راستەقینە لە لای منالّەکانی بێت. ئەوانە هـــەر هەمووی بیرەوەرییەکی تاڵ بوون کە مێشکی زەری یان زاخاو دەدا.
زەری ســـەری بەرز کـــردەوە و بۆ جاری چەندەم ســـەیری دەوروبەری خۆی کرد.
راوێژکاری سۆســـیال بەڵێنی پێدابـــوو یارمەتی بکات بۆ ئەوەی تۆزێـــك ئازادتر بێت، ئەویش بیری لـــەوە دەکردەوە کـــە ئەگەر یارمەتی بدرێت، بەدڵنیاییەوە شـــەوێك لەگەڵ هاوڕێکانی دەچێتە دەرێ و تا دەتوانێ سەما و هەڵپەڕکێ دەکات. بیرکردنەوە لە ســـەما و هەڵپەڕکێ بزەیەکی خستە سەر لێوی.

***

"هیوادارم فەرامەرز دەست لە سەرم هەڵگـــرێ و ئەو شـــەوە نەیەتەوە شـــوێنم... نا، نایەت. خۆناتوانێ هەمیشـــە دەســـت لە کاروژیانی هەڵگرێ و بەشوێن من بکەوێ تا بزانـــێ چی دەکەم و چی ناکەم... جیالـــەوەش ماوەیەکە کە هەر دیار نییە... ناکا چووبێتەوە بۆ ئێران؟ یان خۆی لەمن دەشارێتەوە... هەمیشە ئەوە پیشەیەتی کاتێك کە منالّەکان لـــە باخچـــەی ســـاوایان دێنمەوە چەند جار بـــە ئۆتۆمبێلەکەی بە بەردەمماندا دێت و دەچێت... یانی واهەیە کە لە کۆڵم بێتەوە؟! بڕیاری دابوو بڕێك پارە کۆبکاتەوە و بچێتە بریتانیا بۆ سەردانی خوشکەکەی. زۆر لەمێژ بوو یەکتریان نەبینیبوو.
"ئەگـــەر بتوانم بچمە بریتانیا، زۆر خۆش دەبێ... دەبێ تا ئەو کات کەمێك خۆم فێری زمانی ئینگلیزی بکەم".

***

لەماوەی ئەم یەکساڵەدا کە لە فەرامەرز جیا ببۆوە لەگەڵ هیچ پیاوێك ئاشـــنا نەببوو. هێشـــتاش لە هەڕەشـــەکانی فەرامەرز دەترســـا. چونکە ســـوێندی خواردبوو کە ئەگەر لەگەڵ پیاوێکی دیکە ببینێ، دەست بەجێ دەیکوژێ.
"تا چەند ســـاڵی دیکە کێشەکان تەواو دەبن و فەرامەرزیش

بەخۆیـــدا دێتـــەوە و منیش تا ئـــەو کات فکرێك بۆ خۆم دەکەمەوە".

بزەیەك کەوتە سەر لێوی و بەهۆگرییەکی تایبەتیەوە، بیری لە هاوسەری داهاتووی دەکردەوە.

***

فەرامەرز پێی وتبوو تۆ ئیتر پیر بووی، کێ دێڵەسەگێکی وەك تۆی دەوێ ئەویش بە دوو منداڵەوە؟

ئەم قسەیە زۆری زەری دەڕەنجاند.

"پێی دەســـەلمێنم کە هەڵەی کـــردوە، پێی دەڵێم داخوا پیرم یان نا؟ ســـی و دوو ســـاڵ و پیری؟ منداڵداریش کە هیچ پەیوەندییەکی بـــەم کارانەوە نییە. لێرە هەموو کەس منداڵی خۆش دەوێ، قســـەی قۆڕی کرد تەنیا دەیهەوێ ورەی من دابەزێنێ بۆ ئەوەی پێموابێ کە لە دونیادا هیچکەســـم لەو باشـــتر چنگ ناکەوێ ... پێی دەڵێم. دوای ئەوە خۆ هەر بەتەنیـــا منداڵی من نین، منداڵی ئەویشـــن. ئەگەر من بە دوو منـــاڵ ئاوا پیر و پەك کەوتە بم، خۆ ئەو نۆ ســـاڵیش لەمن گەورەترە. ئەگەر من کەســـم چنـــگ ناکەوێ، ئەو سەگێکیشی پێ رازی نابێ".

نێوچاوانی تێك نابوو، دەیهەویست سەرکۆنەکانی فەرامەرز لەبیر خۆی بەرێتەوە. حەزی دەکرد کە ئەو خەون و مۆتەکانە کۆتاییان پێ بهاتبایە.

***

ســـمۆرەکان خۆیان بە لقی دارەکانەوە هەڵواسیبوو. گۆرەوی و پێڵاوەکانی هەڵکێشان و ئاخێکی هەڵکێشایەوە. دەستێکی بە قژەکانی داهێنا و زوڵف و ئەگریجەکانی خســـتنە پشت ســـەری. زوڵفەکانی بەهێمنی هەروەك ئاوریشـــمێکی رەش لەسەرشانی خزانە سەر پشتی.

خۆر هێشـــتا گەرم بوو و تیشـــکی هەتاو لەنێو گەڵاکانەوە خۆی دەردەخســـت. بەرەولای دارستانەکە وەڕێکەوت. ژن و پیاوێك لەگەڵ ســـەگەکەیان بە بەردەمیدا تێپەڕین. چەندە لای یەکتری خۆشەویست بوون!

"خۆزگە فەرامەرزیش پیاوێك بوایە وەکو یەکێك لەم پیاوانە ..."

تەنانەت بۆ تاقە جارێکیش نەیانتوانیبوو وەکو دوو دۆســـت لەگەڵ یەکتری بجوڵێنەوە. هاوســـەرگیرییەکی شکســـت خواردوو. ساڵە پڕبایەخەکانی تەمەن لە دەست چوون. چیها خۆزگە و ئاواتم لە دڵدا بوو. ئێســـتاش دانیشـــتووم و کارم بوەتە ئەوەکە داخوا دەمکوژێ، خۆ ئەگەر نەشمکوژێ هەر ئەو فکر و خەیاڵانە لەناوم دەبەن.

فرمێسك لە ناو چاوەکانیدا قەتیس مابوون.

لەبەرخۆیـــەوە دەیگوت: گوێـــی نادەمێ، هەرچی دەبێ با ببێ، بۆچی بگریم؟ من لە فەرامەرز ناترسم، خۆ شارێکی بەرەڵا نییە هەرچی پێی خـــۆش بوو بیکات، لێی گەڕێ با هەر خەریکی پرتە و بۆڵە بێت. پێیوایە کێیە؟ گەللۆری بەرەڵا...".

***

هەرکە نزیکی ماڵەوە بۆوە، بەستەنی بۆ منداڵەکانی کڕی. دواتر چوە ماڵەوە و بەســـتەنیەکانی خستە ناو فریزێرەکەوە و بۆ ئەوەی لە کاتی خۆیدا بگاتە پاســـەکە، هەر لەماڵەوە تا شوێنی وەستانی پاسەکە بەهەڵاتن چوو.

لە یەکێك لە کورســـیەکانی پێشەوە دانیشت. هەتا باخچەی ساوایان دەبوایە سێ وێســـتگە تێپەڕ بکات. ئەو رۆژانەی کـــە کاتی هەبوایە، هەتا ئەوێ بە پێیان دەڕۆیشـــت. ژن و پیاوێکی بەسالاچوو لە تەنیشتی لای چەپی ئەوەوە دەست لە ناو دەستی یەکتری دانیشتبوون. ژنەکە کراسێکی سووری لەبەربوو، نینۆکەکانیشی سوور کردبوون و پێڵاویی کەتانیی سووریشـــی لە پێ کردبوون. کەوتەوە بیر دایکی کە بیست ساڵ لەو ژنە لاوتر بوو بەڵام دە ساڵ لەو ژنە پیرتر دەینواند و لە تەمەنی چل ساڵی بەملاوە بێجگە لە جلوبەرگی رەش و بـــۆر و رەنگ مردوو، هیچی دیکـــەی لەبەر نەکردبوو. دەترسا لەوەیکە خەڵك لێرەولەوێ باسی بکەن، ئەگەر رۆژێك دایکی هاتبایە بۆ ســـوید، بەدیتنی هاوتەمەنەکانی خۆی چ هەستێکی لا دروســـت دەبوو؟ چەندە جیاوازی هەیە لە نێوان ژنانی دانیشتووی ئێران و ژنانی سوید! بەدڵگرانیەوە سەرێکی لەقاند، پاسەکە لە دووهەمین وێستگە بوو. چەند کەس دابەزین، لە تەنیشت وێستگەکە پیاوێك ژنێکی لاوی لەباوەش گرتبوو و ئەویندارانە ماچی دەکرد.

زەری بە بزەوە لەبەر خۆیـــەوە وتی: دیمەنێکی زۆر جوانە، پیاوێکـــی دەرەکـــی لەگـــەڵ ژنێکی ســـویدی! زۆر کەم هەڵدەکەوێ بەمجۆرە لە تەنیشت شەقامەکان لێوی یەکتری راموسن.

داخی ئەوەی کە کەســـێك لە شوێنێك ئەوی بەمجۆرە ماچ کردبێ، بە سەر دڵیەوە نیشت. پاسەکە وەڕێ کەوتبوو بەڵام نیگاکانی زەری هەروا وێڵی دیداری ئەم دوانە بوو. پاسەکە خەریك بوو دوور دەکەوتەوە کە زەری بە ســـەر ســـوڕمانەوە هەستایە ســـەر پێ. ئاوڕی دایەوە و سەرلەنوێ لەم دووانە راما. ئیتر بۆی پرســـیار نەبوو کـــە فەرامەرز لە کوێیە... چونکە ئەوە فەرامەرز بوو و ئەو ژنە سویدیەش کە لەباوەشی گرتبوو، کەسێکی نامۆ بوو.

***

گەڵا

ن: شەهروز ناسری

هێشتا شەو لانکی خەوی ڕادەژاند و شەقام وەك ڕەش مارێکی سڕ بە درێژایی شارێکی بێدەنگ هەناسەی لە خۆی بڕیبوو. پیادەڕۆ وەکوو پیاوێکی کارتۆن خەو، لە بن دیواری ماڵە دەرك قوفڵ دراوەکاندا ڕاکشابوو. ریزی چنارەکانی سەر شەقام، هەر وەکوو خێر، هەموو لەشی پیادەڕۆکەی گەڵاپۆش کردبوو. سرە بایەکی بەتۆز بەربینگی بە گەڵاکان گرتبوو و یەکبین ژیانی بە "با" دەکردن.

" ئەو" کە چاوەکانی تێکرۆخابوون و پشتی چەمابۆوە، دەنك دەنك ڕەشایی لە ڕیشیدا مابوو. کورتە باڵایەکی لاواز ! وەبیری دەهات ئەوکاتەی کە منالْ بوو، ئەو ریزە چنارە ساوا بوون. ئەوان ئاوا باڵایان کرد و سەریان گەیشتە ئاسمان، بەڵام ئەو زۆر گەورە نەبوو و بەرەو زەوی چەمابۆوە ! تەنانەت دەسکی گەسکەکەی دوو هێندەی خۆی دەبوو ! .

ئەم بەری بەیانیە پڕ لە نەهامەتیە وەکوو سەدان و هەزاران بەیانی دیکەی تەمەنی لە جەمسەری پیادە ڕۆکەوە دەستی کرد بە ماڵین. جارناجارێك دەکۆخی. سنگی بڕێك تونتر ببوو. وەك ئەوەی هەڵامەتی گرتبێ. بەڵام، نا، ئەم نەخۆشیە لە مێژ بوو بەر بینگی پێگرتبوو. دڵی نەخۆش بوو. چەند جار چوو بوو بۆلای دوکتۆر. دوکتۆر پێی وتبوو دەبێ جگەرە نەکێشێ و زۆر خۆی ماندوو نەکا و لە بەعزە خواردنێکیش پارێز بکات. ماوەیەك بوو وازی لە جگرە کێشان هێنابوو بەڵام ئەوانی دیکەی بۆ جێبەجێ نەدەبوو. جگەرەکەشی هەڵگرتەوە ! دڵی پێویستی بە نەشتەرگەری هەبوو. بەڵام خەرجی نەشتەرگەری دڵ شتێك نەبوو کە " ئەو" تەنانەت هەر بیریشی لێبکاتەوە. کرێکارێکی گرێبەستی شارەداری بوو. چەند ساڵ بوو لەوێ کاری دەکرد بەڵام رەسمیی نەکرابۆوە. هەربۆیە بیمە، خەرجی نەشتەرگەرییەکەی وەئەستۆ نەدەگرت.

تاك و توك ئەو پیرە پیاوانەی کە پەلەی ئەوەیان بوو نوێژی بەیانییان لێ قەزا نەبێ، لە ماڵ وەدەر دەکەوتن. خۆیان گەرم داپێچابوو و بە دەم " قولهوئەللا و فاتیحا"وە بەلای " ئەو" دا تێپەڕ دەبوون و دەستێکیان بە مانای سڵاو بۆ تەکان دەدا. ئەویش سەرێکی بە مانای وڵام بۆ دەلەقاندن! " با" هەروا بێ ئەمان بوو. ئەویش هەروا گەسکی دەدا. دەتگوت پیادەڕۆ لە رۆژان درێژتر بۆتەوە. بە چەند هەنگاوێك کۆگایەکی گەڵا کۆدەکردەوە بەڵام دەرەقەت نەدەهات. باوەش باوەش گەڵا دەوەری. ماندو و شەکەت ببوو. نیوەی پیادەڕۆکەی ماڵیبوو. سینگی زیاتر رێك دەگوشرا. کۆگایەك گەڵای دیکەی لەبن دار چنارێك کۆ کردەوە. برێك تێی راما. گەسکەکەی راکێشا و لەسەری دانیشت. سیگارێکی داگیرساند و مژێکی قووڵی لێدا. ئاورێکی لە پشت سەری خۆی داوە. ئارەقەیەکی سارد هەموو لەشی داگرت. هەرچەندە پیادەڕۆی ماڵیبوو هەمووی پڕ ببۆوە لە گەڵا. هەناسەیەکی ساردی هەڵکێشا. هەر گەلایەك ساتێکی تەمەنی وەبیر دەهێنایەوە. رەنجی بەخساری تەمەنی " با" بردووی .

ئەو رۆژە پیادەڕۆ تابلۆی تەمەنی ئەو بوو.

لەپڕ دەستی بۆ لێوی نەچوو. گەڵا هەروا دەوەری. سیگارەکەی لە دەستی داکەوت. سرە بایەکی بەتۆز، وەك نەشتەرێك لە جەستەی ڕابچێ ئازاری دەدا. وڵات تا دەهات زەردتر هەڵدەگەڕا. وەك بەردێکی چەند پووتی لەسەر سینگی دابنێی کەوتە ژێر گوشارێکی زۆرەوە. کەوت بەلادا. چنارەکان باڵایان بەرز و بەرزتر دەبوو. وای هەست دەکرد کە لەجاران چکۆلەتر بۆتەوە. سەری کەوتە سەر کۆگا گەڵاکە. دەیویست هاوار بکات. گەڵایەك کەوتە سەر زاری. دەیروانییە دەوروبەری بەڵکوو کەسێك بێتوو یارمەتی بدات. گەڵایەك کەوتە سەر چاوی. هێچی بۆنەکرا. ئەوجار چنارەکان وەك بگرین و سەر و رووی خۆیان بڕنن، ڕادەژان و گەڵایان هەڵدەوەراند. کفن پۆش کرا. تۆز و خۆڵێکی زۆر بەری ئاسمانی گرتبوو. پیادەڕۆ قەبرستانی گەڵابوو. " با" ئەو قاتڵە بێ بەزەییە، بۆ چرکەیەکیش رانەدەوەستا. خەڵکانێك کە بەپەلە بەرەو کاری رۆژانەیان دەچوونەوە، خۆیان داپێچابوو، دەستیان بە لوتیانەوە گرتبوو و لەبەر خۆیانەوە دەیانوت:

" ئەو کرێکارە بێ مێشکە ئەو گەڵایانەی بۆچی لێرە ئاگر داوە . . . "

* * *

تابلۆ

ن: هیجران شێواو

لــه یەکێ لە پارکــە جوانەکانی وڵاتــی (بولگاریا)دا، لەسەر مەستە بەیەك دانیشتبوو دەیڕاونییە خەڵکەکە، کە بە کۆمەڵی بچووك و جووت، هەندێ جاریش تاك دەسوڕانەوە. یانیش لە گەشەیەکدا دانیشتبوون و خەریکی ئاخاوتن بوون. لە ناکاو چاوی بە کیژێکی جوان کەوت. سەرسـامانە هەڵسایە سەر پێ وەك وڕێنە بکا بەدەم خۆیەوە وتی:

وای!، بڵێــی ئــەم کەرتە ســێوی دووهەمــی هێــرۆ بێت..؟ بەدەم ئەم قســانەوە خەیاڵ گەڕانییەوە گوندێکی بچکۆلەی قەشەنگ بۆسەر ئەو ڕێگایەی کــە ڕۆژانە هێرۆ دەمەو نیوەڕۆ خواردنی دەبــرد بۆ بــاوك و براکانی کە لەسەر خەرمان خەریکی دوورینــەوە و گێــرە کردن بوون. لەکاتــی گەڕانەوەیدا بوو خۆی گەیاندێ...

ئەوە بــەم نیوەڕۆ گەرمە لەکوێوە دێیتەوە؟ (شەماڵ پرسی)

خواردنــم بۆ بابم و ئەوان برد و کەمێکیشــم مەڵۆ بۆ کیچشانەوە.

هێرۆ دەمەوێ هەتا زووترە بنێرمە خوازبێنیت و کۆتایی بەم ئازارەم بهێنم.

تۆ ئەڵێی چی؟ شــەرم دیدەگرێ.. ناســکتر قسان دەکا، کەیفی خۆتە.. کەواتە تۆ ڕازیت.

خەیاڵەکەی پسا کەوتەوە وڕێنە کردن.. دەستێکی بە ڕانیدا کێشا ئاخ (لافنا)ی بێ شەرم و بەدناو، چۆن خۆشەویستەکەمت لێ کردم و خۆشــمت ئاوارە کرد و دێیەکەشمت کردە وێرانە، شــەرتبێ ڕۆژێ بێمەوە تۆڵەی هەموو ئازارەکانم.. تۆڵەی خوێنی هێرۆی ئێســتای بێ ناو و نیشانمت لێ بکەمەوە.. ڕســوای جیهانت بکەم..

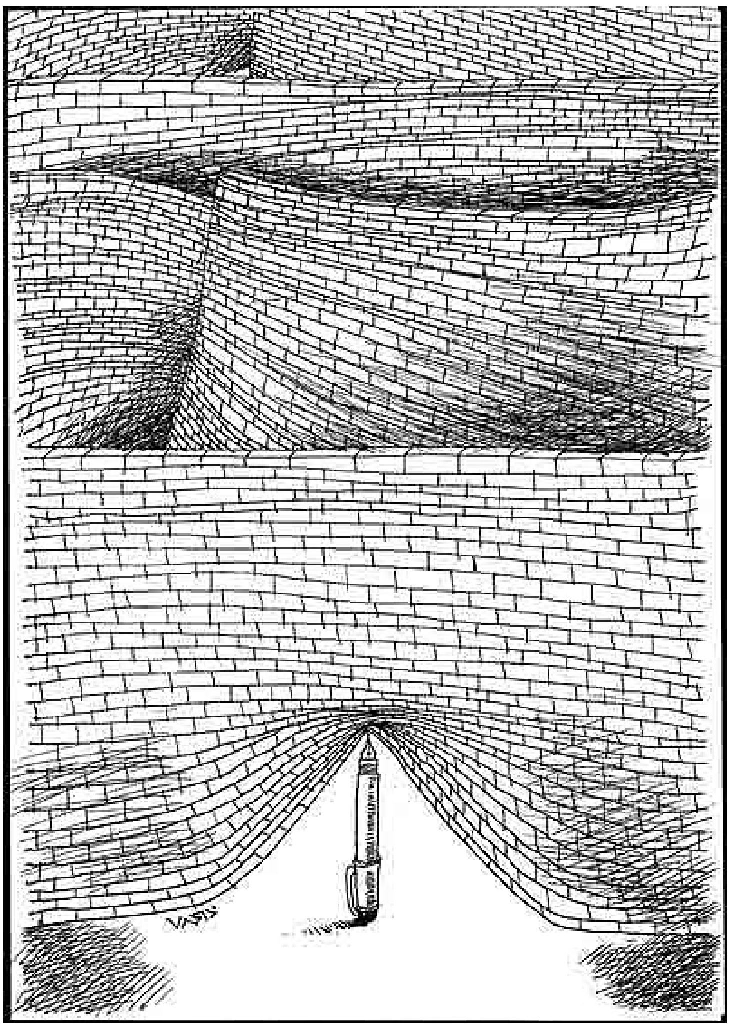

دووبارە چاوی بە کچەکە کەوتــەوە، لەژێــر لێوەوە بزەیەکی بۆ کرد، ئەویش زەردەخەنەیەکی بۆ کرد.

شــەماڵ گوڵێکــی سووری بە دەستەوە بووبە دوو دڵیەکی زۆرەوە بەرەو لای کچەکە ڕۆیشــت و گوڵەکەی بۆ ڕاگرت.

دەکــرێ خانمەکەم ئەم گوڵەم لێ قبوڵ بکەیت؟

کچــە بیانییەکە وتی: سوپاس.. گوڵەکەی لێ وەرگرتم.

شەماڵ پەشۆکاو دەهاتە پێش چاو کەمێك بەبیریدا هاتەوە.

ببورە من ناوم (شەماڵ) ە.

منیــش (لیــزا) پێخۆشحاڵم

هەروەها منیش

ئینجا بە دڵخۆشــیەوە بەرەو شوقەکەی گەڕایەوە و لەسەر پشت خۆی ڕاکێشا و دڵی هەر لەلای کچەکە بوو.

بۆ ڕۆژانی دواتــر بە ڕێکەوت لە جیگایەکی دی یەکیان بینی و زیاتر لە یەکتری نزیك بوونەوە و بڕیاری پێکەوە ژیانی

هەتا هەتاییان دا بە یەکتر و ئەڵقەیان گۆڕیەوە..

لەپاش هەفتەیەك جلێکی بووکێنی پۆشـــی و بە جووتە بە مەبەستی (هەنگوینە مانگ) بەڕێکەوتن.. وەلێ مەخابن لەکاتی دابەزیندا تووشـــی کۆمەڵـــێ (چەتە) دەبن و پاش ئـــەوەی گازی بەنجکـــەر بە دەم و چاویانـــدا دەڕێژن و ئەم لـــە هۆش خـــۆی دەچێت، پاش کوتانێکی بـــاش لیزای لێ دەرفێنن..

پۆلیـــس گەیشـــتە جێـــی ڕووداوەکە و پاش پرســـیار و لێکۆڵینـــەوە پەیمانی ئەوەیان پێـــدا کە چیان لە تواناداا بێت دریغی نەکەن..

دوای چەنـــد ڕۆژێـــك لە هەمان ئـــەو جیگایەی کە بۆ یەکەمجار یەکتریان تیا ناســـیبوو بە ڕیشـــێکی درێژەوە بە غەمباری دانیشتبوو، دەستێکی بۆ باغەڵی برد و کاغەزێکی لە گیرفانی دەرهێنا و تەماشـــای کـــرد و دوای ئەوە نایەوە باغەڵی و هەڵسـا و ڕۆیشـــت (ئەو کاغـــەزە بریتی بوو لە ئەدرێســـی کۆنە هاوڕێیەکی) کە دەگاتەوە شوقەکەی خۆی دەست بە پێچانەوەی شتومەکەکانی دەکا و بەرەو وڵاتێکی دی بەڕێ دەکەوێ.. لە پاش گەیشـــتن دەست لە ئۆتۆمبێلێکی تاکسی ڕادەگرێ و پاش سوار بوون پارچە کاغەزەکە دەداتە دەستی شۆفێرەکە تاکو جێ و شوێنی هاورشێکەی پێ نیشان بدات کە لە (شـــوتت گار)ە پاش دۆزینـــەوەی هاوڕێکە.. هاوڕێکەی بە بینینی زۆر دڵخۆش بوو.. بە تودی باوەشـــیان بە یەکدا کرد.

دوای پشـــودانێکی کورت ئەم کەوتە گێڕانەوەی بەسەرهاتە جگەر بڕەکانی خۆی، دیار بوو هاورشێکەی زۆری پێ ناخۆش بوو بۆ ئەو کارەساتە بۆیە کەوتە دڵدانەوەی..

دوای چەند ڕۆژێك کارتێکـــی داوەت نامەیان بۆ هات.. ئەودەمانە ئەو پشوویەکی بە خۆی دابوو هێورتر دەهاتە پێش چـــاو.. بێگومان ناوەڕۆکی ئەو داوەت نامەیە بریتی بوو لە پێشانگایەکی شـــێوەکاری.. ئەوەبوو بۆ بەیانی هەردووکیان بەرەو پێشانگاکە بەڕێ کەوتن و لە نێو هۆڵەکەدا بە درێژایی دوو ڕیـــز تابلۆکان دانرابوون و بە وردی ســـەرنجدانی یەکە یەکەی تابلۆکان.

لەناکاو شـــەماڵ لەبەردەم تابلۆیەکدا چەقی و کەوتە لێ وردبوونەوەی پێی وابوو (هێرۆ)یە و لەبەر دەمی وەستاوە.

تابلۆکەی داگرت تاکو توانی بە خۆیەوە گوشی و زیاتر و زیاتر بە خۆیەوە گووشی هاواری کرد کاتێ بە ئەگا هاتەوە لەژێر لیفەیەکی چڵکندا چووقەی دانی دەهات..

"سێ پەنجەرەو ئێوارەیەك"

دەریا

١

هەمیشە گلەیی بوو، دەیوت: کە دەگەمە ڕاستی ئەو هەناسەم سوار دەبێت. پێم وایە شتێ بەرەو لای خۆی پەلکێشم دەکات، وەك ئەوەی قووتم بدات! ئەوەندە توونند جاری وایە جلەکانم دادەماڵدرێن. خۆت باش دەزانیت منیش بە رووتی دەبمە یەك پارچە ئاگر.....

دەیوت: ئەگەر لە من دەپرسی قەت حەزم لە رووتبوونەوە نیە، چوونکە کە ڕووت دەبمەوە لە نێوان من و خۆشەویستترین کەسم دا دوورترین مابەین پێك دێت، بۆیە هەمیشە ئەڵێم: خۆزگە منیش وەك مانگ بمتوانیایە ئۆقرە بگرم و لەو گشتە کولانە بکەوم، تا بێ ئەوەی ئازاری پێبگەیەنم بە سەر گۆنایەوە لەنگەرم گرتبا و شۆقم دابایەتەوە....

خۆزگە سەرد سەرد دەبووم.

بەڵام خۆت باش دەزانی هەموو نیوەرۆیەك خۆرەتاو رووت رووت دەبێتەوە..... خۆی لە ئۆقیانووسەکان هەڵدەکێشێت بەشکم سارد بێتەوە. ئەویش تەنیا بۆ ئەوەی تۆ لێی تێبگەیت. ئێستا وەرە بەر پەنجەرە و چاو لە سەمای باران بکە، هەر دڵۆپەی سووتووی جەستەی دەریایەکە و لە دڵی بێگەردی خۆیدا پەیامێکی خۆرەتاوی پێیە بۆت.

٢

ئێوارەیە لە سەر سەربان دانیشتووم و چاوم بڕیوەتە خۆرئاوابوون .نازانم بۆچی وا هەست دەکەم ئەم دیمەنە لەگەڵ دوونیای ئێحساساتی ناخی مندا زۆر نزیکە. هەموو شتەکان خەریکە بەرەو ئارامییەکی پڕ لە گومان دەبزوێن، وا ئەزانی لە چاوەروانییەکی مەزن دا جینگڵ ئەدەن.

شنە بای گەرمیی هاوینی لە بلێسە کەوتووە و دەستی پڕ لە لاواندنەوە بە رووخسارت دا دێنێت. فرۆکەیەکی سپی لە پاش خولانەوە بە سەر ئاسمانی شارەوە ڕۆدەنیشێتە سنگی پڕ لە بلێسەی فرۆکەخانە و دوای ماوەیەکیش بێدەنگییەکی وا دایدەگرێ... کۆترەکان بەسەر باڵەکانی ئەوەوە ماڵاوایی لە خۆرەتاو دەکەن.

هەورێکی درێژ و بە دەست و سەر کە زیاتر لە مارمێلکە ئەچێت لە دوورەوە خۆی بە سەر لێواری خۆر ئاوابووندا درێژکێشاوە. هەتاوی دابەزیوی تاقی ئاسمان کە تا ئەم ساتە سەری شار و پشتی هەورەکانی ئەدۆزی، ئێستا لە ژێر ڕکێفی دووندی کێوەکاندا خەریکە دوا هەناسەکانی ئەکێشێ و بەرۆکی هەورەکان دەگرێ، بە هەموو دەمای خۆی دەیهەوێت بڵێ: زیندووم !......

مارمێلکە بنزگ سوورەکە هێدی هێدی بە ڕەنگی خۆڵەمێشی دەردێت و لە هەر چاو تروکانێکا پتر ڕەش دادەگیرسێت.

سیسرکەکان لە بن دیوار و قوژبنان دەرژێنە دەر و گیتارەکانییان لە جانتا دەردێنن... تا لە باڵ و پیل ئەکەون، ئەژەنن. هەموان بە شوێن میداڵیای فستیواڵی ئەم شەوەوەن.

.... گلۆپەکان یەکدابەدوو دادەگیرسێن. سات بە سات زیاتر هەست بەوە دەکەیت کە هەموو شتەکان وا خەریکە دەچنە قولایی چاوەروانی گۆڕانێکی مەزنەوە.

٣

ئەستێرەکان هەمیشە لە جوانی شەو ئەدوێن، سیسرکەکان لە ئاوەدانی شەو و تەنەکان لە دڵوالایی....، بەڵام تۆ هەمیشە باس لە ترس و خۆفەکانی شەو ئەکەیت. گلەییشت لە رۆژ ئەوەیە، بەرینایی ناشیرینییەکانی بەر دەم نیگات، جوانیی جیهانی رونی لێ حەرام کردوویت. جاری وایە لە شەودا سێبەری خۆت لێ ئەبێتە دێوەزمەیەك کە لە چیرۆکەکانی سەردەمی منداڵێتا بیستوتن.

کە دوو پشیلە بە شەودا لێیان دەبێتە شەڕ و یەکیان لە پڕ دا زیقەی لێ بەرز ئەبێتەوە، ڕەنگە هەر هێندە بترسی کە بە قەولی خۆت، هەموو جارێك نیوەگیان ئەبیت!

لەگەڵ شەو دا ئەوەندە نامۆیت، لات وایە چرکەکان و وێستگەکانی پێوەندیان بە ژیانەوە نییە. هەڵبەت کەم نیین ئەوانەی وەك تۆ خوویان بە رۆژ یا شەو گرتوە، لایان وایە هەر ئەو بەشە تایبەت بە ئەوانە یا تەنیا بۆ ئەو بەشە دەشێن....

بۆ وێنە ئەگەر چاو لە دەفتەری بیرەوەرییەکانی شەمشەمەکوێرەیەك بکەیت، دەبینی کە لە بەرەبەیانییەوە تا ئێوارەی هەموو رۆژێکی بە (...........) ! پڕ کردووەتەوە.

بەڵام بزانە کە لە پشت پەنجەرەوە ناتوانیت لە شەو تێبگەیت ، سەر بکێشە ناو دڵی تاریکی، با ئەستێرەکان لە چاوەکانتا بزربوێنەوە.

***

نامەیەک بۆ ئەو کۆرپەلەی کە هەرگیز چاوی بە ژین نەپشکوت!

Letter to Child Never Born

ORIANA FALLACI
YOUSEF ALI POUR

لە جیاتی پێشەکی:

ئۆریانا فالاچی لە سەر ئەو باوەڕە بوو کە بەهەشتی سەر گۆی زەوی ئەو رۆژە لە ناو نەچوو کە خوا بە ئادەم و حەوای گوت لە مەوبەدوا دەبێ بە ئارەقەی نێوچاوان بژیوی ژیانیان دابین بکەن و لە بارودۆخێکی ئاوا دژواردا وەچە بخەنەوە، بەهەشت ئەو رۆژە لەناو چوو کە ئادەم و حەوا تێگەیشتن ئەربابێکیان هەیە کە سێو خواردنی لێ قەدەغە کردوون. ئەو مانای ژیانی راستەقینەی لە مل نەدان بە یاسا و رێسا داسەپاوەکاندا دەدۆزیەوە و دەیگوت مەرگی راستەقینەی کەسێك ئەو کاتەیە کە گوێڕایەڵ و ملکەچی دابونەریتە داسەپاوەکان دەبێت.

ئەو کتێبەش پێشکەشە بە خۆشەویستەکەم و سەرجەم ئەو کەسانەی کە رەزایان بە قەزا نەدا و خۆیان بە دەستی چارەنوس نەسپارد.

به پێویستی نازانم درۆ بکەم!
من وەکو زۆربەی هاوڕەگەزەکانم راستییەکان ناشارمەوە!
ئەوەیکە لە زمان قارەمانی ئەم کتێبەوە گێڕاومەتەوە،
بەسەرهاتێکە کە ـ زۆر لە مێژ نییە ـ بە سەر خۆم هاتوە!
من دووگیان بووم،
عاشقی ئەو کۆرپەلەیە بووم کە لە سکم دابوو
و ...

ئەمشەو هەستم بە بوونی تۆ کرد: وەکو دڵۆپێك لە ژیان کە لە هیچەوە تکابێ! چاوم هەڵێنابوون و لە تاریکانێکدا کە چاو چاوی نەدەبینی، راکشابووم کە لە ناکاو مچوڕکێکی دڵنیایی لە بوونت بە لەشم دا هات: بەڵێ! تۆ لەوێ بووی! لەوێ بووی! هەر وەك ئەوە دەچوو کە گوللەیەك لە دڵم درابێ! کاتێك سەر لە نوێ ترپەی دڵیم بیستەوە، هەستم کرد کە لە چاڵێکی مەترسیدار کەوتووم! خەریکم لە گەڵ تۆ

دەدویێم، بەڵام مەترسییەکی هەژێنەر سەرتاپێمی داگرتوە! لە چواردیواری ئەو مەترسییەدا یەخسیر بووم و خۆم لێ ون بوو! هەوڵبدە لێم تێبگەی! من لە خەڵکی تر ناترسم و کارم بە کاریانەوە نییە! لە خوداش ناترسم! باوەڕم بەم قسانە نییە! تەنانەت ئێش و ئازاریش نامترسێنێ! هەموو ترسی من تۆی! تۆیەك کە دەستی چارەنووس لە هیچی جیا کردوویەوە و بە سکی منیەوە نووساندووی! بەردەوام چاوەڕێت بووم و هیچکات ئامادەی پێشوازی لێکردنت نەبووم! بەردەوام ئەم پرسیارە مەترسیدارەم بۆ دەهاتە پێشەوە کە: نەکا نەتهەوێ چاوت بە ژین بپشکوێ؟ نەکا ڕۆژێك لە ڕۆژان بە سەرمدا بنەڕێنی کە: کێ وتبووی منت بوێ؟ بۆ دروستت کردم؟ بۆ؟

ژیان یانی هیلاکی! بچکۆلەکە! ژیان شەڕێکە کە بەردەوام دووپات دەبێتەوە و لە جیاتی شادیەکانی ـ کە تەنیا بە قەدەر چاوتروکانێکن ـ دەبێ نرخێکی زۆر بدەی! ئاخر چۆن بزانم کە فڕێدانت کارێکی شیاوە یان نا؟

چۆن بزانم کە حەز دەکەی بە بێدەنگی بگەڕێیەوە یان نا؟ خۆ تۆ ناتوانی لە گەڵم بدوێی! ژیانت تەنیا گرێ کوێرەیەکە! گرێ کوێرەیەك کە چەنددانە خڕۆکەی (سلول) نوێ پێکیان هێناوە! لەوانەشە هەر ئەگەرێك بی و زیندەوەرێك لە گۆڕێدا نەبێ! بەڵام سەرەڕای هەمووی ئەمانەش ئامادەم هەموو دارونەدارەکەم بدەم لە پێناو ئەوەیدا کە تۆ بە ئاماژەیەك یارمەتیم بدەی! دایکم دەیگوت لە لایەن منیشەوە ئاماژەیەکی ئاوای پێکراوە و هەر بۆیە هێشتوویەتی منی بوێ! دایکم نەیدەویست منی بوێ! من بە هۆی هەڵە و چەند ساتێك خافڵانی باوکمەوە دروست بووم! بۆ ئەوەیکە لە دایك نەبم، هەموو شەوێ حەبێکی لە پەرداخێك ئاودا دەتواندەوە و بە گریانەوە دەیخواردەوە! هەموو شەوێ ئەوە کاری بوو هەتا جارێکیان هەستی بەوە کرد کە من خەریکم لە ناو سکیدا بیحاریان دەکەم بۆ ئەوەی تێی بگەیەنم کە نامهەوێ لە ناوم بەرێت! ڕێك لەو کاتەدا کە پەرداخەکەی بۆ لای دەمی دەبرد، لە مانای بێحاریەکانی من تێگەیشت و حەبە تواوەکەی نێو پەرداخەکەی ڕشت و نەیخواردەوە! چەند مانگ دواتر من وەکو قارەمانێکی بڕاوە لە ژێر خۆری هەتاودا گلۆرەم دەکردن! سەرەڕای هەمووی ئەوانە دیسانیش نازانم کە دایکم کارێکی باشی کردوە یان نا؟ کاتێك کە خۆشحاڵم پێموایە کاری باشی کردوە و کاتێکیش خەمینم پێموایە کارەکەی هەڵە بوە! بەڵام تەنانەت ئەو کاتانەش کە هەست بە چارەڕەشیی خۆم دەکەم، ناڵێم خۆزگە لە دایك نەبووبام! هیچ شتێك لە نەبوون خراپتر نییە! دیسانیش دەڵێم لە ئێش و ئازار ناترسم! ئێش و ئازار لە گەڵ ئێمە لە

دایك دەبێ، لە گەڵ ئێمە گەورە دەبێ و لە گەڵمان ئاوێتە دەبێ! بە چەشنێك کە هەست دەکەین وەکو دەست و پێ دەبێ هەمیشە لە گەڵمان بێت! ئەگەر ڕاستییەکەیت بوێ من لە مەرگیش ناترسم! کاتێك کەسێك دەمرێ ئاشکرایە کە بەر لەوە لە دایك بووە و ئاوا کەسێك ڕۆژێك لە ڕۆژان هەر لە هیچەوە سەریهەڵداوە! من لە هیچکات نەبوون و لە گوتنی ئەوەیکە هیچکات زیندوو نەبووم، دەترسم! زۆربەی ژنەکان لە خۆیان دەپرسن: بۆچی منداڵم بوێ؟ بۆ ئەوەی برسێتی بکێشێ؟ لە سەرما هەڵلەرزێ و بە هۆی خەیانەت و بێحورمەتی تووشی عەزاب بێ؟ یان بە هۆی نەخۆشی و لە گۆڕەپانەکانی شەڕدا تێدا بچێ؟ ئەم ژنانە هیچ هیوایەکیان بەوە نییە کە منداڵەکانیان تێر بن و جێگایەکی گەرم و گوڕ بۆ ژیان بدۆزنەوە! هیوایەکیان بەوە نییە کە کەسێك ڕێز لە مافی منداڵەکانیان بگرێ و ئەوانیش گەورە بن و ئەوەندە بژین هەتا بتوانن شەڕ و نەخۆشی لە سەر گۆی زەوی بسڕنەوە! لەوانەیە ئەو دایکانە ناحەقیان نەبێ، لەوانەشە هەر وانەبێ! بەڵام تۆ پێم بڵێ نەبوون باشترە یان ئازار چێژتن؟ من تەنانەت لە کاتی گریان بۆ ئەو شکست و ئێش و ئازارانەش کە لە ژیانمدا بە سەرم هاتوون، دیسانیش لە سەر ئەو باوەڕە بووم کە ئازار چێژتن لە نەبوون باشترە! ئەگەر سەبارەت بە ژیان یان پێ نانە نێو ئەم جیهانەوە ڕای منت دەوێ، دەبێ زۆر ڕاشکاوانە پێت بڵێم کە: لە دایك بوون زۆر لەوە باشترە کە هیچکات لە دایك نەبی! بەڵام ئایا ئەوە مافی منە کە سەبارەت بە تۆش ئاوا بڕیارێك دەربکەم؟ ئایا ئەو کارە بەو مانایە نییە کە من، تۆم تەنیا بۆ خۆم بوە؟ هەر نامهەوێ لە بەر دڵی من چاوت بە ژین بپشکوێ، چونکە هیچ پێویستییەکم پێت نییە!

لینگە فرتە ناکەی و وەڵامم نادەیتەوە! بە ڕاستی دەکرێ تۆ ئاوا هێزێکت هەبێ؟ ماوەیەکی کورت لە تەمەنت تێپەڕیوە! زۆر گاڵتەجاڕانەیە کە لە دوکتورەکان ئیزن وەرگرم! بەڵام من لە جیاتی تۆ بەڵێنم دا: تۆ لە دایك ببی! دوای بینینی وێنەکەت ئەو بڕیارەم دا! وێنەی جنین"ئاولەمە"ێکی سێ حەوتوویی کە وەکو هەموو وێنە زانستییەکانی دیکە لە گەڵ بابەتێك سەبارەت بە دووگیانی لە ڕۆژنامەدا بڵاو کرابۆوە! کاتێك لەو وێنەیەم دەڕوانی، ترسەکەم هەر بەو خێراییەی کە بەرەولام دەهات، ئاواش لێم دوور دەکەوتەوە! وەکو گوڵێکی سیحراوی بووی! گوڵێکی بلووری کە سەرێك (تۆپە گوڵێك)ی لە سەر بێ! خاڵێکی گەورە کە دواتر بڕیار بوو ببێتە مێشکی تۆ! تۆزێك خوارتر کونێکی تێبوو کە ڕەنگە دواتر ببوایە بە دەمت! هەر بەو چەشنە کە لە وێنەکاندا دەردەکەوێ لە ماوەی سێ حەوتووی یەکەمدا

هیچ نیشانەیەکت لێ دەرناکەوێ، بەڵام سەرەڕای ئەوانەش تارماییەك لە چاو و مووروغەی پشت و عەسەب و ریخۆڵە وردە وردە لە لەشتدا چەکەرە دەکات! دەڵت تەواوە! زۆریش گەورەیە! لە چاو جەستەی خۆت نزیکـــەی نۆ جار لە دڵی من گەورەترە! خێراخێرا وەکو ترومپـــا کار دەکات و دوای رۆژی هەژدەهـــەم لێدانەکەی ئاسایی دەبێتەوە! چۆن دەتوانم فرێت بدەم؟ بە من چی کـــە تۆ بە هۆی هەڵەیەکەوە دروست بووی؟ بۆ مەگەر ئـــەو جیهانەی کە ئێمە تێیـــدا دەژین هەر لـــە ســـەر هەڵەیەکـــی وا دروســـت نەبـــوە؟ هێندێك کـــەس دەڵێن لە ســـەرەتادا هیچ شـــتێك نەبوە بێجگە لە هێمنـــی و بێدەنگییەکی تەواو! دواتر بروســـکەیەك لێـــدرا، جوولەیەکی گەورە ... دواتریش شتێك دروست بوو کە هەتا ئەو کات نەبوو! هەر لـــەم کات و ســـاتەدا رەنگە بە هۆی هەڵەیەکەوە بە هەزاران هـــەزار خرۆکە بەرهەم هاتبن! ئەو خرۆکانە بوونە خرۆکەی تر و ئەوەندە بەرەوپێش چـــوون کە دار و درەخت و ماسی و مرۆڤەکان ســـەریان هەڵـــدا! پێتوایە کەســـێکە بەر لەم رووداوانە توانای هەڵبژاردنی بووبێت؟ کەســـێك لـــە خرۆکـــەی یەکەمی پرســـیوە کە داخوا لـــەم بەســـەرهاتانە رازییە یان نـــا؟ پێتوایە هیچکەس نیگەرانی برسێتی و سەرما بوە؟ من ئاوا گریمانەیەکم قەبوڵ نییە! خۆ ئەگەر کەسێکیش بووبێ کە ـ وەکو خودایەك

کە لە سەرووی زەمەنەوە بێت و لە سەرەتا و کۆتایی هەموو شـــتێك ئاگادار بێت ـ پێموانییە زۆر ئاگاداری باشـــی و خراپی رووداوەکـــە بوبێت! هەمـــوو رووداوەکـــە بۆیە رویداوە چونکە قەرار بوو روو بـــدات! بۆ تۆش هەر ئاوایە! من بەرپرسیارێتی ئەو هەڵبژاردنە وەئەســـتۆ دەگرم! بە هۆی لە خۆبایی بوون نییە کـــە ئـــەم رێگایەم هەڵبـــژاردوە! بچکۆلەکە! نامهـــەوێ بە لـــە دایك بوونی تـــۆ کاتی خۆم بە ســـەر بەرم! بە بیریشم دا نایـــەت کە بە ســـکێکی زەلامەوە لە شـــەقامەکاندا ئاموشـــۆ بکـــەم! ئەوەندە تاقەتـــم نییە کە شـــیرت بدەمێ و تەڕ و وشـــکت کەمەوە و فێری قسەکردنت بکەم! من ژنێکم کە کۆڵێك بەڵێن و بەرپرســـیارێتی و گیروگرفتی هەیە! گوتم کە هیـــچ پێویســـتییەکم بە تـــۆ نییە، بـــەڵام تۆ هەر دەبێ لـــە گەڵم بی! گرینگ نییـــە کە خۆت پێـــت خۆش بێـــت یان نا! من هـــەر ئەو زوڵمەی کە لە دایك و بـــاوك و نەنك و باپیریشم کراوە، دەیکەمە دیارییەك بۆ تۆش! دڵنیام ئەگـــەر لـــە یەکەمیـــن گیانلەبەر کـــە ناویان ناوە ئادەم، بیانپرســـیبایە کە: پێت خۆشە چاوت بە ژین بپشکوێ؟ لە ترسان سەری لێ دەشێوا و وەڵامی نەرێی دەدایەوە! بەڵام هیچکەس هیچ شـــتێکی لەو نەپرسی و ئەو چاوی بە ژین پشکوت و

ژیا و دوای ئەوەیکە گیانلەبەرەکانی دیکەشـــی ـ کە هیچ کەسـیش هیچی لەوان نەپرســـی ـ وەدوای خۆیدان، مرد! بە کورتی هەموان هەر ئەو کارەیان کرد و ئەم بەســـەرهاتە بە هەزاران ســـاڵە درێژەی هەیـــە و رەنگە ئەگەر بە زۆری نەبوایە، ئێمەش ئێستا زیندوو نەبووینایە!
ورەت بەرز بـــێ! بچکۆلەکە! باچاوت بە ژین بپشـــکوێ! پێتوایە تۆوی گیایەك کـــە زەوی کوون دەکات و وردەوردە چەکەرە دەکات، بێ ورەیە؟ هەر ئەوەندە بەســـە کە شەماڵێك بێت و ئەو چەکەرەیە بکاتەوە بە هیچ! یان بەچکە مشکێك تۆزێك مەحکەم پێی لێ بنێت و سەر لە نوێ لە ژێر گڵی راکاتەوە! سەرەڕای هەمووی ئەوانە، ئەو ناترسێت و گەورە دەبێ و تۆوی دیکە دەردەکات و دارســـتانێکیان لێ بەرهەم دێنێـــت! ئەگەر رۆژێك لێم تووڕە بی کە بۆچی منت بوە؟ پێت دەڵێم: من رێك هەر ئەو کارەم کردوە کە دارودرەختەکان لە هەزاران ســـاڵ لەوە پێشەوە، دەیانکرد و ئێستاش دەیکەن! منیش پێموایە کارێکی گونجاوە!
گرینگ ئەوەیە کە کاتێك تێگەیشتین کە مرۆڤ دارودرەخت نییە، کاتێك تێگەیشتین کە خەم و خەفەت و مەینەتیەکانی مرۆڤ بە هەزاران بەرابەر گەورەترن لە هی دارودرەختەکان، کاتێك تێگەیشتین کە ئێمە پێویستیمان بەوە نییە کە دارستان بەرهەم بێنین، کاتێك تێگەیشـــتین کە هـــەر تۆوێك نابێتە درەخت و زۆربەی تۆوەکان بەر لە گەورە بوون هەڵدەوەرن یان لە ناو دەچن! بۆچوونەکانمان نەگۆڕین!
بچکۆلەکـــە! لەوانەیە بـــە پێچەوانەی هەر ئەو شـــتەش رووبدات!
بیرکردنـــەوەی ئێمە پڕاوپڕە لە شـــتی ناکۆك و دژ بە یەك! لەوانەیە تۆ قسەیەکت پێ باش بێت و هەر ئەو ساتەوەختەش هەست بەوە بکەیت کە بە پێچەوانەی ئەو قسەیەش راستە! بیرکردنەوەی ئەمرۆکەی من لەوانەیە سبەینێ بە ئاماژەیەکی قامکم پێچەوانە بێتەوە! هەر لە بەر ئەوەیە کە هەست دەکەم گێژ بووم! رەنگە هۆکارەکەی ئەوە بێ کە بێجگە لە گەڵ تۆ ناتوانم لە گەڵ کەســـێکی دیکە دەردە دڵ بکەم! من ژنێکم کە ژیانی تەنیایی هەڵبژاردوە! باوکت لە گەڵم نییە! بۆ ئەوە ناڕەحەت نیم، تەنانەت کاتێکیش کە چاو لەو دەرگایە دەکەم و دەحەپەســـێم کە ئەو بە هەنگاوی خێرا لێی چۆتە دەرێ و منیش هیـــچ تەقالایەکم بۆ پێشـــگرتن لە چوونەدەرێی نەکردوە! چونکە تەنانەت ئەگەریش رامگرتبایە، دیسانیش من و ئەو هیچ قسەیەکمان پێ نەبوو بە یەکتری بڵێین!
بردمیـــە لای دوکتۆر! زیاتـــر حەزم دەکرد بـــۆ چۆنێتی ئـــاگاداری کردن لە تۆ هێندێك رێنوێنیم بکات! دوکتورەکە هەروا کە ســـەری دەلەقاند وتی کە جارێ دەبێ راوەســـتم!
وتـــی لە دووگیانبوونـــم دڵنیا نییە. پێشـــنیاری کرد دوو حەوتووی دیکە ســـەردانی بکەمەوە بۆ ئەوەی دەربکەوێ کـــە تۆ هەڵقوڵای خەیاڵ پڵاوەکانی من نی! بەڵام من دوو حەوتـــووی دیکە تەنیا بۆ ئەوە دەچمەوە لای هەتا پێی بڵێم کە تەواوی زانیاریەکانی لە پاڵ حاســـەی شەشـــەمی من و وارســـکەی من، پولێك ناهێنن! چـــۆن پیاوێك دەتوانێت هەســـتی ژنێك دەرك پێبکات کە منداڵێك لە ســـکی دایە؟ خۆ پیاوەکان دووگیان نابن! بەڕاســـتی بەڕای تۆ دووگیان نەبوونی پیاوان کەموکوڕییە یان تایبەتمەندییەکی باشـــە؟ هەتا دوێنێ پێموابوو تایبەتمەندییەکی باشـــە، بەڵام ئێستا دەزانم کە نەهامەتییە! زۆر باشە کە مرۆڤ توانای ئەوەی هەبێ کە گیانلەبەرێکی دیکەی لە سکی دابێ و لە جیاتی کەسێك خۆی بە دوو کەس بزانێ! لە کاتی دووگیانیدا کات و ســـاتی وا دێتە پێشەوە کە هەست دەکەی بە سەر هەموو جیهانـــدا زاڵی! نە ئێش و ئازار و نە ئەو ئازادیانەش کە بە هۆی کۆرپەکەوە لێت زەوت کراون، هیچکامیان ناتوانن ئەو ئارامییەی کە هەتە کەمڕەنگی بکەنەوە!
تۆ کچی یان کوڕ؟ حەز دەکەم کچ بیت و رۆژێك لە رۆژان هەر ئەو شتانەی کە ئەمڕۆکە من هەستیان پێدەکەم، تۆش هەســـتیان پێبکەی! دایکم دەڵێ: کچ بوون نەهامەتییەکی گەورەیە! و من هەموو قســـەکانیم قەبوڵ نییە! کاتێك زۆر دڵتەنـــگ دەبێ دەڵێ: ئاخ! خۆزگە پیـــاو بوومایە! دەزانم جیهانی ئێمە بە دەســـتی پیاوان و هەر بۆ ئەوانیش دروست کراوە و زۆرویژی و سەرەڕۆییش لە ناخیاندا رەگ و ریشەی کۆنی هەیە! لەو چیرۆکانەدا کە پیاوان بۆ پاســـاوی خۆیان لە ســـەر یەکیان ناون، یەکەمین بوونەوەر ژن نییە، پیاوێکە بەناوی ئادەم! دواتر سەروسەکتی حەوا دەردەکەوێ هەتا ئادەم بە تەنیایی نەمێنێتەوە و چەرمەســـەریی بۆ دروست بکات! لە رەســـمەکانی سەر دەرگا و دیواری کڵێسەکاندا، خوا پیرە پیاوێکی ریش ســـپییە، نەك پیرەژنێکی قژ سپی! سەرجەم قارەمانەکانیش هەر پیاون! لە پرومتەوە کە داهێنەری ئاگر بوو، هەتا ئیکار کە حەزی لە هەڵفڕین بوو! مەسیحیش کە بە روحێکی پیرۆز ناو دەبرێت، داکی تەنا وەك دایەن ســـەیر کراوە! ســـەرەڕای هەمووی ئەو قســـانەش تەنانەت ئەگەر رۆڵی مریشـــکێکی کورکیش ببینی، ژن بوون شتێکی زۆر جوانە! شـــتێکە کە جەربەزەیەکی لە بڕان نەهاتووی دەوێ! شەڕێکی بێ کۆتاییە! ئەگەر کچ بی، دەبێ زۆر شت فێر ببی! بەر لە هەموو شتێك دەبێ زۆر بجەنگی هەتا بتوانی بڵێی ئەگەر خوایەك هەبێ دەکرێ وەکو پیرەژنێکی قژ سپی یان کچێکی جوان وێنەکەی رەسم بکەی! دەبێ زۆر بجەنگی هەتا بتوانی بڵێی، کاتێك حەوا ســـێوە قەدەغەکراوەکەی لێ

کردەوە، گوناه پێك نەهات، ئەو رۆژە هێزێکی بەشکۆ سەری هەڵدا کە پێی دەڵێن گوێڕایەڵ نەبوون! دەبێ زۆر بجەنگی هەتا بتوانی بڵێی لە جەستەی تۆدا شتێك بەناوی عەقڵ هەیە کە حەز دەکەی گوێ لە دەنگی بگری! دایکایەتی نە پیشەیە و نە ئەرکە! مافێکە لە نێوان ئەو هەموو مافانەی کە هەتە! هێندە هاوار دەکەی بۆ مافی خۆت کە هیلاك دەبی و بەشی زۆری ژیانت تووشی شکست دەبی! بەڵام نابێ دڵسارد ببیەوە! تێکۆشان لە سەرکەوتن خۆشترە! بەرەولای ئامانج رۆیشتن لە گەیشتن بە ئامانجەکە پڕبایەخترە! کاتێك بە ئامانج دەگەی یان براوە دەبی، لە خۆتدا هەست بە بۆشاییەك دەکەی! بۆ پڕکردنەوەی هەر ئەو بۆشاییە دەبێ سەر لە نوێ رێ بکەوی و ئامانجێکی نوێ بدۆزیتەوە!
بەڵێ حەز دەکەم تۆ کچ بی! هیوادارم کە هیچکات قسەکانی دایکم دووپات نەکەیتەوە، هەروەك چۆن من هیچکات دووپاتم نەکردنەوە!

* * *

ئەگەر تۆ کوڕیش بی، هەر خۆشحاڵ دەبم! تەنانەت لەوانەیە لە کچ بوونیشت زیاتر! ئەو کات تاموچێژی کۆیلەتی و هێندێك سوکایەتیش ناچێژی! بۆ وێنە ئەگەر کوڕ بی هیچکەس لە تاریکیدا دەستدرێژی ناکاتە سەرت! پێویست ناکات روخسارێکی جوانت هەبێ هەتا لە یەکەمین نیگادا سەرنجی هەموان راکێشی! کاتێك کە لە گەڵ هاوسەرەکەت خەوتووی، پێویست ناکات مل بە هەموو شتێك بدەی! هیچکەس پێت ناڵێت گوناه ئەو رۆژە دروست بوو کە حەوا سێوە قەدەغەکراوەکەی لێکردەوە! کەمتر تووشی عەزاب دەبی! پێویست ناکات بجەنگی و بیسەلمێنی کە دەکرێ خواش وەکو پیرەژنێکی قژسپی رەسم بکەی، نەك تەنیا وەکو پیرە پیاوێکی ریش سپی! دەتوانی هەر کاتێك حەزت کرد، شۆڕش بکەی! دەتوانی دڵداریی بکەی، بێ ئەوەی شەوێك لە خەو راچڵەکی و هەست بە نوقم بوون لە زەلکاودا بکەی! دەتوانی بەرگریی لە خۆت بکەی بێ ئەوەیکە قسەی پڕ و پووچ ببیستی!
ئەگەر کوڕ بی دەبێ لە بەرامبەر لایەنەکانی دیکەی زوڵم و زۆر و کۆیلەتییەکاندا راوەستی! پێتوانەبێ ژیان بۆ پیاوەکان زۆر ئاسانە! ئەگەر بەهێز بی، کۆمەڵێك بەرپرسیارێتی قورس دەکەوێتە سەرشانت! چونکە ریشت هەیە، ئەگەر دەست بەسەر داهێنانێکت بوێ یان بگری، هەموان پێت پێدەکەنن! دەبێ لە شەڕەکاندا یان کەس بکوژی یان خۆت بکوژرێی! چ بتهەوێت و چ نەتهەوێت، لە زوڵم و زۆرە سەیر و سەمەرەکاندا بەشدارت دەکەن! بەڵام لەوانەیە بۆ هەمووی ئەوانە پیاوبوون شتێکی خۆش بێت! حەز دەکەم

ئەگەر کوڕ بووی و گەورە بووی، ئەو پیاوە بی کە هەمیشە لە خەیاڵەکانمدا وێنام کردوە! لە گەڵ لاوازەکان دڵنەرم و لە گەڵ زاڵمەکان توندوتیژ بی، لەگەڵ ئەو کەسانەی کە خۆشەویستی لە دڵیاندایە نەرم و نیان و لە گەڵ دەسەڵاتداران بێ بەزەیی بی! دوژمنی سەرەکیی ئەو کەسانە بی کە دەڵێن مەسیح کوڕی ئەو ژنە نییە، کە لێی لە دایك بوە!
بچکۆلەکە! هەوڵبدە تێبگەی پیاو بوون تەنیا ئەوە نییە کە زەقاییەکەت لە پێشەوە هەبێ! پیاو بوون یانی بۆ خۆت خاوەنی کەسایەتییەك بی! بە لای منەوە گرینگە کە تۆ چۆن کەسایەتییەك دەبی! مرۆڤ بوون شتێکی زۆر جوانە، چونکە هیچ جیاوازییەك لە نێوان ژن و پیاودا دانانێت! دڵ و مێشکی مرۆڤەکان هیچ رەگەزێکیان نییە! هیچکات لە بەر ئەوەی پیاوی یان ژنی، بە زۆری زۆرداری داوات لێناکەم کە چ کارێك بکەی! تەنیا دوو شتم لە تۆ دەوێ: یەکێکیان ئەوەیە کە لە موعجیزەی لە دایکبوونت ئەوپەڕی کەڵك وەرگری و ئەوی تریشیان ئەوەیە کە هەمیشە کەسێکی بەکەڵك بی! بێکەڵکی وەکو گیانلەبەرێکی خوێن مژە کە هەمیشە لە سەر رێگامان لە بۆسە دایە! نینۆکەکانی بە بیانووی جۆراوجۆری وەکو مەسەڵەحەت و عەقڵ و پارێز، لە جەستەی هەموو مرۆڤەکان رۆ دەکات و کەمە کەسی واش کە بتوانێ لە بەرامبەریدا خۆڕاگری بکات! مرۆڤەکان کاتێك هەست بە مەترسیی دەکەن، بێکەڵك دەبن و کاتێکیش مەترسییەکە لە سەریان لاچوو، سەر لە نوێ دەچنەوە نێو کەوڵی خۆیانەوە! هیچکات نابێ لە کاتی بەرەو ڕوو بوونەوە لەگەڵ مەترسی، سەرت لێ بشێوێ، تەنانەت ئەگەر ترس سەرتاپێی جەستەشتی داگرتبێ!
لە دایکبوون خۆی مەترسییەکی هەیە! مەترسی پەژیوانی لە لەدایکبوون! رەنگە جارێ کاتی بیستنی ئەو قسانەت نەهاتبێ! لەوانەیە باشتر وابێ کە لە ناحەزیەکان و خەم و خەفەتەکان ئاگادارت نەکەمەوە و تەنیا باسی جیهانێکی رازاوە و جوان بکەم! بەڵام نامهەوێ کڵاو بنێمە سەرت و پێت بڵێم کە ژیان وەکو فەرشێکی نەرم وایە کە دەتوانی بە پێی پەتیش بە سەریدا بڕۆی، نا! ژیان رێگایەکی خواروخێچی پڕ کەندولەندە! ئەو کەندولەندانەی کە بە زەویت دادەدەن و خەڵتانی خوێنت دەکەن! ئەو بەردانەی کە تەنیا بە چەکمەی ئاسنین دەکرێ بە سەریاندا بڕۆی! تازە ئەوەش هەموو شتێك نییە، چونکە کاتێك قاچیشت داپۆشی، یەکێك هەر پەیدا دەبێ کە بەرد بە سەرت دابدات!
زۆر باشە! وانەی ئەمڕۆمان تەواو بوو! کوڕەکەم یان کچەکەم! خۆ لەوانە تێگەیشتی؟ خوا دەزانێ ئەگەر خەڵك گوێیان لە قسەکانمان بێت، چیمان پێدەڵێن! پێتوانییە بە کەسێکی

شێت و بێبەزەیی تاوانبارم بکەن؟ لە دوایین وێنەتم دەڕوانی! لە ماوەی پێنج حەوتوودا بالآت بە قەدەر سانتیمەترێکیش نابێ! زۆر گۆڕاوی! ئێستا لە جیاتی گوڵێکی نەناسراو، هەر دەڵێی کەلووی (قۆزاخەی کرمی هاوریشم)! وەکو ماسییەکی چکۆلە کە تازە باڵەکانی دەرکردوون! چواردانە باڵ کە دواتر دەبنە دەست و پێی تۆ! چاوەکانت وەکو دووخاڵی رەش لە نێو بازنەیەکدا دیارن و شتێکی زەقی چکۆلەشت هەیە! لە رۆژنامەدا نوسراوە کە لەو تەمەنەدا لە گەڵ بەچکەی گیانلەبەرانی دیکە هیچ جیاوازییەکت نییە! یانی ئەگەر بەچکە پشیلەیەکیش بوایەی هەر بەم شێوەیە دەبووی! نە دەموچاوێك، نە مێشکێك ... من لە گەڵت دەدوێم و تۆش لێم تێناگەی! لە نێو تاریکیدا نوقم بووی و تەنانەت هەست بە بوونی خۆشت ناکەی! لە دەستم دێ فڕێت بدەم و هیچکاتێکیش نازانی کە فڕێدراوی! هیچکات نازانی کە بە فڕێدانت چاکەم لە گەڵ کردووی یان زوڵمم لێکردووی.

***

دوێنێ باش نەبووم! ببورە کە سەبارەت بە فڕێدانت یان ئەوەیکە هیچ نازانی، لە گەڵت دوام! هەمووی هەر قسە بوو! ئەو بڕیارەی کە دابووم هێشتا هەر لە سەر جێی خۆیەتی! تەنانەت ئەگەر کەسانی دیکەش بە بیستنی واقیان وڕ بمێنێ! دوێنێ شەوێ کە لە گەڵ باوکت قسەم کرد! بە تەلەفوون لە بوونی تۆ ئاگادارم کردەوە! راستیەکەی هەر پێی خۆش نەبوو! سەرەتا چەند دەقیقەیەك بێدەنگ بوو و دواتر بێ ئەوەیکە هەر بۆشی گرینگ بێ، گوتی:

ـ چەندەی دەوێ؟

لە مەبەستەکەی تێنەگەیشتم ... گوتم:

ـ رەنگە نۆ مانگ! یان هەشت مانگ!

گوتی:

ـ خەریکم باسی خەرجەکەی دەکەم!

ـ خەرجی چی؟

ـ خەرجی خۆدەربازکردن لە چنگانی!

بەڵێ! رێك هەر ئەو رستەیەی بەکار هێنا! هەر وا وێدەچوو کە تۆ هیچ جیاوازییەکت لە گەڵ زبڵەکە نەبێ! زۆر بە هێواشی پێمگوت کە تۆ لەناو نابەم! بە دەنگێکی سەیر کە هێندێك جار وەکو نەسیحەت بوو، هێندێك جاریش وەکو بڕیاری لێدەهات و جاری واش هەبوو کە شێوازی پاڕانەوەی بە خۆیەوە دەگرت، دەیهەویست تێمبگەیەنێت کە بە هەڵەدا دەچم! بە تایبەت لە بەر ئەوەیکە ئەو نایهەوێ لە گەڵم بژیت! هەر دەیگوت:

ـ بیر لە کارەکەت بکەوە! لە بەرپرسیارێتییەکەت! لە قسەی خەڵك!

من وەڵامم نەدەدایەوە و ئەویش پێیوابوو بێدەنگیم نیشانەی رەزایەتمە! لە دواییشدا گوتی نیگەرانی خەرجەکەی نەبم و ئەو حازرە نیوەی پارەکە بدات!

حاڵم تێکچوو! هەستم دەکرد هێندەی نەماوە بە سەر تەلەفۆنەکەدا بڕشێمەوە! ئامێری تەلەفۆنەکەم لە سەر جێگاکەی دانایەوە و بیرم لەوە دەکردەوە کە سەردەمانێك ئەو پیاوەم خۆش ویستوە! خۆشم دەویست! من و تۆ رۆژێك دەبێ سەبارەت بەم خۆشەویستییە قسە و باسێك بکەین! ئەوەی راستی بێ، من هێشتاش نەمزانیوە مەبەست لە عەشق چییە؟ واپێدەچێ کە عەشق فێڵ و تەڵەکەیەکی گەورە بێت کە بۆ رابواردنی خەڵکی دروست کراوە! چاوت بە هەر کەسێك دەکەوێ هەر لە عەشق دەدوێ: قەشەکان، رێکلامەکان (پڕوپاگەندە)، نووسەرەکان، کەسانی سیاسی و سەرەنجام ئەوانەش کە هەر بە راستی خەریکی عەشق و عاشقین! من رقم لە وشەی عەشقە کە لە هەموو شوێنێك و لە سەرجەم زمانەکاندا بۆتە بنێشتە خۆشەی سەر زاری خەڵك!

حەزم لە رێکردنە! حەزم لە خواردنەوەیە! حەزم لە جگەرەیە! حەزم لە ئازادییە! دۆستەکەمم خۆش دەوێ! مناڵەکەشم خۆش دەوێ!

هەوڵدەدەم هیچکات وشەی" خۆشم دەوێی" بە کار نەهێنم و هیچکات بە خۆم نەڵێم ئەو شتەی کە دڵ و روحمی داگیر کردوە، عەشقە! نازانم تۆم خۆش دەوێ یان نا؟ من بە تەنیا بە هەستی عاتیفەی ژیانەوە لە تۆ دەڕوانم، نەك بە عەشق! هەرچی بیر دەکەمەوە دەبینم کە هیچکات باوکیشتم خۆش نەویستوە! ئەوم دەویست و هەمیشە باسی چاکەی ئەوم دەکرد، بەڵام خۆشم نەدەویست! سەرجەم کەسەکانی پێشووتریش تەنیا سێبەری گەڕانێك بوون کە بەردەوامیش شکست هاوڕێیان بوە! ژیان لە گەڵ باوکت لەوەی تێگەیاندم کە هیچ شتێك بە قەدەر هۆگریی پیاو بۆ ژن و یان هۆگریی ژن بۆ پیاو هەڕەشە لە ئازادیی مرۆڤ ناکات! هیچ زنجیر و تەنافێك ناتوانێ تۆ وەکو کۆیلەیەکی بەندکراوی بێ هیوا بەند بکات! جا چ بگات بە کەسێك کە خۆی هەر بۆ ئەو هۆگرییە بە دیاری بدات بە کەسێکی تر! بەمکارە خۆمانمان لە بیر دەچێتەوە و تەواوی ماف و ئازادیەکەمان لە دەست دەدەین! وەکو سەگێك کە لە دەریا کەوتبێ و پەلەقاژە دەکات هەتا خۆی بگەیەنێتە ئەو کەنارەی کە بوونی نییە!

کەنارێك بە ناوی خۆشەویست بوون و مەعشوقی کەسێکی دیکە! ئەگەریش بەو کەنارە بگەی تازە لە خۆت پرسیار دەکەی: کە بۆچی خۆت فڕێداوەتە ناو ئاوەکەوە؟ چونکە لە

خۆت رازی نەبووی و ئەوە نەبووی کە دەتهەویست؟ یان بە هۆی مەترسیی بێدەنگی و تەنیاییەوە؟ لەوانەیە پێویستیت بەوە هەبێ کە کەسێك داگیر بکەی یان کەسێك داگیرت بکات؟ هێندێك کەس بەوە دەڵێن عەشق! بەڵام بەڕای من عەشق زۆر لەوە کەمترە کە بۆم باسکردی! وەکو چەشنێك برسێتییە کە دوای تێربوون قورساییت لە سەر دەکات و تێکت دەدات! دواتریش نۆرەی دڵ تێکەڵهاتنە! بۆچی هیچکەسێك و هیچ شتێك نەیتوانی من لە مانای ئەو وشەیە تێبگەیەنێت؟ زۆر حەز دەکەم لە ماناکەی تێبگەم! تینووی تێگەیشتن لە ماناکەیم! هێندێك جار دەڵێم رەنگە هەر ئەو شتە بێ کە دایکم پێی دەگوتم! یانی هەستێکی دایکانە کاتێك کە دایك منداڵەکەی لە باوەش دەکات! لانیکەم تا کاتێك کە منداڵەکە چکۆلەیە و جنێوت پێنادات و ناتوانێ ئازارت بدات! ئەگەر داوا لە تۆ بکەم، لە تۆ کە منت لە خۆم بەتاڵ کردوە و خوێنم دەمژی، کە سێ پیتی عەین و شین و قافم بۆ مانا بکەیەوە، چیم پێدەڵێی؟

لە نێوان من و مرۆڤە عاشقەکاندا خاڵێکی هاوبەش هەیە! ئەوان بە روانین لە وێنەی خۆشەویستەکەیان هێور دەبنەوە و منیش هەروا! هەمیشە وێنە جوانەکانت لە نێو دەستمدان! هەستیار بوومەتەوە! کاتێك کە ماندوو و هیلاك دێمەوە ماڵەوە بە شوێن تۆدا دەگەڕێم و رۆژنامەکان لە سەر زەویەکە بڵاو دەکەمەوە و رۆژەکانی تەمەنت دەژمێرم! ئەمڕۆ شەش حەوتوو لە بوونت تێپەڕیوە! چەندە جوانی! ئیتر نە گوڵی و نە کەلووی! بە سەرە زەلام و تاسەکەتەوە وەکو مرۆڤت لێهاتوە! مۆرەغەکەی پشتت جوان دیارە! دەستەکانت ئیتر وەکو باڵی ماسی نین! دوو باڵن! باڵت لێ رواوە! حەز دەکەم هەم جەستەت و هەم دوو باڵەکەشت بلاوێنمەوە! ژیان لەو هێلکەیەدا چۆنە؟ لە وێنەکانتا دەردەکەوێ کە لە وێدا سەراو کەوتووی! وەکو ئینجانەیەکی شوشەیی کە گوڵێکی سووریان تێ هاویشتوە!

هەودایەك لە هێلکەکە جیا بۆتەوە کە دەگاتە ئەو ئینجانە سپییەی کە دەماری سوور و خاڵی بۆری تێدایە! دەڵێن گۆی زەویش لە دووریی چەند کیلۆمەترییەوە هەر بەو شێوەیە! هەر بە راستی واپێدەچێ حەبلێك کە وەکو ژیان درێژە، لە زەویەوە بەرەو لای تۆ هاتبێت! چۆن دڵیان دێ کە بڵێن پێکهاتنی مرۆڤ بە رێکەوت بوە؟

دوکتۆر گوتی کە دوای تەواو بوونی شەش حەوتوو سەر لە نوێ بچمەوە لای! سبەینێ دیسانەوە دەبێ بچمەوە بۆ لای! هێندێك جار ترس و هێندێك جاریش خۆشحاڵی دامدەگرێ!

دوکتۆرەکە کە خەریك بوو لە کاغەزی سەر مێزەکەی دەڕوانی، بە چەشنێك کە هەوڵیدەدا خۆشحاڵ و میهرەبان بێ گوتی:

ـ خانم! پیرۆز بابیت لێدەکەم!

هەر خێرا قسەکەیم راست کردەوە:

ـ خانم نا، گەورەکچ!

دەتگوت زللەیەکی چاکم لە بناگوێچکەی داوە! خۆشحاڵی و میهرەبانی بە روخساریەوە نەما! زۆر بە بێوازیی گوتی:

ـ ئەها!

دواتر خەتێکی بە سەر خانمەکەدا هێنا و نووسی: گەورە کچ! بەم چەشنە بوو کە لە ژوورێکی سپیدا پیاوێکی سپی پۆش بە شێوەیەکی فەرمی منی لە بوونی تۆ ئاگادار کردەوە! سەری سوڕما لەوەیکە ناوەکەی خۆمم لە سەر کاغەزەکەی راست کردەوە! کاتێك پێی گوتم کە رووت ببمەوە و لە سەر قەرەوێڵەکە راکشێم، زۆر بە میهرەبانی قسەی دەکرد! بە بیستنی قسەکەی زۆر نەپەشۆکام! بۆ خۆم دەمزانی تۆ لەوێی! دوکتۆر و هاوکارەکەشی هەر لە سەروچاویان نەدەڕوانیم! هەر دەتگوت پشکنین بۆ گیانلەبەرێکی مەترسیدار دەکەن! بەڵام بە چاو یەکتریان لە هێندێك شت تێدەگەیاند!

کاتێك لە سەر قەرەوێڵەکە راکشام، هاوکاری دوکتۆرەکە زۆری پێ ناخۆش بوو چوونکە بە باشی لینگم لێك نەکردبوونەوە و لە شوێنێکی باشیشم دانەنابوون! بە زۆری لینگی لێك کردمەوە و گوتی:

ـ یەکێکیان لێرە دابنێ و ئەوی دیکەشیان لە وێ!

ئەو کات هەستم بەوە کرد کە تەنیا کوتە گۆشتێکم و هیچی تر! چەند دەقیقە دواتر بەشی مەترسیداری رووداوەکە دەستی پێکرد: دوکتۆرەکە دەستکێشە لاستیکیەکانی لە دەست کردن و دەستی کرد بە پشکنینی جەستەم! ئێشی زۆر بوو! وامزانی دەیهەوێ بتخنکێنێ! ئاخرەکەی دەستکێشەکانی لە دەستەکانی دەرهێنان و گوتی:

ـ هەموو شتێك باشە، هەموو شتێك ئاساییە!

خێرا کاغەزێکی بۆ دەواو دەرمان نووسی و وەکو توتی دەستی کرد بە قسەکردن و گوتی کە دووگیانی نەخۆشی نییە و پێی گوتم دەتوانم هەر ئەو کارانەی کە پێشووتر کردوومن، ئێستاش بیانکەم! تەنیا دەبێ زۆر جگەرە نەکێشم و بە ئاوی زۆر گەرم خۆم نەشۆم و بیر لە جینایەت نەکەمەوە!

پرسیم:

ـ جینایەت؟

ـ بەڵێ! هەڵبەتە خۆ دەزانی کە دەوڵەت ئەم کارەی قەدەغە کردوە!

بۆ ئەوەیکە هەڕەشەکانی کاریگەری خۆیان دابنێن حەبی

(ڕۆتئین)ی بۆ نووسیم و داوای لێکردم هەر پازدە رۆژ جارێك سەردانێکی بکەم! دواتر گوتی حەقی ویزیت (پسوولە)کەش بدەم بە سکرتێرەکە و لە کاتی گوتنی تەواوی ئەو قسانەدا تەنانەت بزەیەکیشی نەهاتێ! هاوکارەکەشی هیچ ڕوویەکی خۆشی نەدامێ و کاتێك دەرگاکەم پێوە دایەوە چاوم لێ بوو کە هەر دووکیان بە خەفەتەوە سەریان دەلەقاند!
دەترسم تۆ لە گەڵ ئەو شتانە ڕانەیەی! ئەو جیهانەی کە بڕیارە تێیدا چاوت بە ژین بپشکوێ ـ سەرەڕای ئەو قسانەی کە سەبارەت بە گۆڕانی زەمەن دەیکەن ـ بە ژنێك کە بە بێ هاوسەرگیری منداڵی ببێ، پێی دەڵێن بەرەڵڵا! لە باشترین حاڵەتیشدا ئەو وەکو قارەمانێك نێو دەبەن و پێی هەڵدا دەڵێن! بەڵام هیچکات بە چاوی ژنێکی ئاسایی لێی ناڕوانن!
ئەو دەرمانفرۆشەی کە حەبی رۆتئینەکانی پێ فرۆشتم پێشووتریش منی دەناسی و دەیزانی کە هاوسەرم نییە! کاتێك کە چووم ئەو دەوا و دەرمانانە وەربگرم کە دوکتۆرەکە نوسیبوونی، نێوچاوانی گرژ کرد و بە سەر سووڕمانەوە لێی ڕوانیم! دواتر چوومە لای بەرگدروەکەم بۆ ئەوەی باڵتۆیەکم بۆ بدورێت! زۆری نەماوە بۆ زستان و نامهەوێ تۆش سەرمات بێت! لە کاتێکدا کە هێندێکی دەرزی بە دەمەوە گرتبوون، دەستی بە قیاس کردنم کرد! کاتێك گوتم کە لە بەر دووگیانیم با باڵتۆکە هێندێك گەورەتر بێ چونکە سکم وردە وردە گەورە دەبێ، لە خەجاڵەتییان سوور هەڵگەڕا! وا حەپەسابوو کە ترسام دەرزییەکان بە گەرویدا رۆبچنە خوارەوە! بەڵام دەرزییەکان بەر بوونەوە سەر زەوی و مەترەکەش لە دەستی داکەوت و منیش بەم قسانەم سەرم لێ شێواند، پەژیوان بوومەوە! لە پەیوەند لە گەڵ بەرپرسەکەشم هەر ئەو شتە رویدا! بە هەر حاڵ چونکە بەرپرسی منە و مانگە و مانگ پارەم دەداتێ جوان نییە کە پێی نەڵێم تا چەند مانگێك ناتوانم کار بکەم! بە مەبەستی باسکردنی ئەو قسەیە چوومە ژوورەکەیەوە! تۆزێك بێدەنگ بوو! دواتر وەخۆی هاتەوە و بە پرتەپرت گوتی کە ڕێز لە بڕیارەکەم دەگرێ! گوتم من زۆر بە جەرگم بەڵام باشتر وایە کە هەموو کەس لەم رووداوە ئاگادار نەکەمەوە!
ـ باسکردنی ئەم بابەتە لە نێو خۆماندا شتێکە و باس کردنیشی لای کەسانێك کە دەرکت ناکەن، شتێکی دیکەیە! لەوانەشە تا چەند رۆژێکی تر لە بڕیارەکەت پاشگەز ببیەوە! وایە یان نا؟
لە سەر ئەوەیکە لە بڕیارەکەم پاشگەز ببمەوە زۆر جەختی کردەوە! گوتی هەتا سێ مانگ کاتم بە دەستەوەیە بیر بکەمەوە و بڕیارێك بدەم کە بیسەلمێنێ کەسێکی تێگەیشتووم! گوتی کارەکەم زۆر باشە و حەیفە لە بەر ئەوە دەست بەرداری بم! ئەو گوتی زۆر زیاتر لە چەند مانگ و تەنانەت ساڵێکیش دەخایەنێ و ڕێڕەوی ژیانم دەگۆڕێ! مەبەستی ئەوە بوو کە بە بوونی تۆ، من ئیتر ئەو کەسە نامێنم و ناتوانم وەکو پێشووتر کار بکەم! ئەوەشمان لە بیر نەچێتەوە کە کۆمپانیاکەی ئەو منی کردبوە کەسێکی ناسراو و حیسابی لە سەر دەکردم! کۆڵێك بەرنامەی بۆ داهاتووم لە بەر چاو گرتبوو! ئەگەر لە بڕیارەکەم پاشگەز ببومایەوە دەبوایە ئاگاداری بکەمەوە و داوای یارمەتی لێبکەم!
باوکت سەر لە نوێ تەلەفۆنی کردەوە! دەنگی دەلەرزی و دەیهەویست بزانێ کە وەڵامی پشکنینەکە ئەرێ بوە یان نەرێ؟ گوتم کە ئەرێ بوە! بۆ جارێکی دیکەش پرسیاری ئەوەی کرد کە کەی بە تەمام بە قەولی خۆی کارەکە جێبەجێ بکەم! بێ ئەوەی هیچ قسەیەك بکەم تەلەفۆنەکەم داخستەوە!
ئاخر بۆچی ئەگەر کەسێك بە شێوەی ئاسایی دووگیان دەبێت، خێرا جەژنی بۆ دەگرن و داوای لێدەکەن کە خۆی هیلاك نەکات و پێیدەڵێن کە دووگیانی کارێکی زۆر باشە، بەڵام سەبارەت بە من هەموان بێدەنگ دەبن و باس لە لەبار بردنی کۆرپەلەکە دەکەن؟ هەموان خەریکی پیلانگێڕین بۆ ئەوەی من و تۆ لە یەکتر جیا بکەنەوە! هێندێك جار نیگەران دەبم و لە خۆم دەپرسم: ئاخرەکەی کێ دەیباتەوە؟ ئێمە یان ئەوان؟
ڕەنگە نیگەرانییەکەم هی زەنگەکانی ئەم تەلەفۆنە بێت! ئەو تاڵی و ناڕەحەتیانەی کە لە بیرم چووبوونەوە بە زەنگی تەلەفۆنەکە وەبیرم دێنەوە! ئەو ناڕەحەتیانەی کە لە کۆمەڵێك خەیاڵ پڵاوی خۆش دروست ببوون و منیان لەوە تێگەیاند کە عەشق تەنیا شانۆیەکی ئاڵۆزە! برینەکان چاك دەبنەوە و شوێنەکانیشیان وردە وردە لە ناو دەچێت بەڵام زەنگێکی تەلەفۆنەکە بەسە بۆ ئەوەی تەواوی ئێش و ئازارەکان بگەڕێنەوە سەر جێگای خۆیان! ئازاری شکستە کۆنەکان لە کاتێکدا کە زەمەن هەروا بەرەو پێش دەچێت!

***

جیهانی تۆ هەر ئەو کیسەیە کە شەش حەوتوویە تێیدا هەڵتروشکاوی و سەر ئاو کەوتووی! بەو کیسەیە دەڵێن کیسەی جنینی! ناوەکەی پڕە لە ئاوێکی سوێر کە ناهێڵێ تووشی هێزی ڕاکێشان ببی وجموجۆڵەکانی من بەملاو لات دابدات! هەتا چەند رۆژ لە مەو بەریش هەر پێویستی خۆراکیی خۆت لەم کیسەیە دابین دەکرد! دوای هێندێك رووداوی سەیر و سەمەرە، تۆ نەختێك لەو شتە ئاوەکیەت دەخواردەوە، بڕێکی تێکەڵاوی جەستەت دەبوو و بەو شتەش کە دەرت دەدایەوە سەر لە نوێ ئەو شتە ئاوەکیەت دروست

دەکردەوە! ئێستا چوار ڕۆژە کە لەڕێگای ناوکتەوە بە منەوە پەیوەنــد دراوی و خواردەمەنیت لە منەوە دابین دەکەی لەم چەند ڕۆژەدا زۆر شــت روویانــداوە کە من بە خاتری ئەوان سپاســی تۆ دەکەم ! ئەو شوێنەی کە هێلکەکەی لە خۆیدا ڕاگرتــووە زۆر توونددبووە! خانەکانی نــاو خوێنت بەردەوام زیاتــر دەبن هەمووی ئەوانە خەریکە بە خێرایەکی ســەیرو سەمەرەوە روو دەدەن! شەبەکەی دەمارەکانت ئیتر دەبیندرێ ! دەمارەکانت و ناوکیشــت کە مــن و تۆی پێکەوە پەیوەند داوە، توندو تۆڵتربووە! سیپەلاکیشــت بە تەواوی هەڵاوساوە و سەرجەم ئەندامەکانی تریشت خەریکن دێنە سەر شێوازی خۆیان ! ئەندامی زاوزێشــت چەکەرەی داوە! ئێســتا ئیتر خۆت دەزانی کە کچی یــان کوڕ! بەڵام کۆرپەلە! ئەوەیکە لە هەموو شــتێك زیاتر پێم خۆشــە ئەوەیە کە دەستەکانت هاتوونەتە سەر شــێوازی خۆیان! قامکەکانت دەرکەوتوون! دەمێکی چکۆلە و لێوێکت هەیە! زمانیشت ڕواوە! جێگەی بیست دانە ددانیشت دیارە! سەرەڕای ئەوەیکە چکۆلەی دوو چاویشت هەیە! دوو چاو کە کێشەکەیان لە سێ گرەم زیاتر نییــە! ناتوانم باوەڕ بکەم کە ســەرجەمی ئەوانە لە ماوەی چەند حەوتوودا دروست بوون! بەڕای من زۆر ئاسایی نییە! بەڵام دەســپێکی جیهانیش هەر دەبی ئاوا بووبێ! بزووتنێك، ئاوســانێك ... دەســپێکی ژیان! بێ کۆتایی و ئالۆز، بێ کۆتایی و دژوار ،بێ کۆتایی و خێرا و ڕێك و پێك و کامڵ ...

ئەو هەموو جموجۆڵەت لە چییــە! کۆرپەکە! کێ دەڵێ لە لانکە ئاویەکەتــدا خەوتووی؟ تۆ هیچکات ناخەوی وئارام نابیتەوە! کێ گوتوویەتی تۆ لە ئارامیدای؟ کێ گوتوویەتی تــۆ ئارامی و تەنیا لایەلایەیەکی جــوان لە دەنگە نەرم و نیانەکانی دەوروبەرت دەبیستی؟
دەزانم بەردەوام خەریکی جموجۆڵ و هەناسەدانی خێرا خێرای و دەنگە دەنگێکی بەرزیشت لێوە دێت! کێ گوتوویەتی تۆ گیانــت لەبەر نیەو وەکو گیایەك دەکرێ بە کەوچك لە ژێر گڵ دەرت بێنن!
پێــم دەڵێن ئەگەر بمهەوێت لە چنگانت ڕزگار بم، ئێســتا کاتیەتی! یانی دەبێ ڕاوەســتم تــا ببیتە مرۆڤێکی خاوەن چاو و دەســت و دەم، هەتا بتکوژم، نەك بەر لەوە! پێشووتر تــۆ چکۆلە بووی بە هاســانی نەدەدۆزرایــەوە و نەدەکرا بکوژرێی!
ئەوان هەموویان شێتن!

***

هاوڕێکەم لە ســەر ئەو بڕوایەیەکە من شــێتم! ئەو زەواجی کردوە و لەم ســێ ســاڵەی دواییدا چــوار منداڵی لە بار بردووە! دوو منداڵی هەیە و نایهەوێ سێهەمیشیان لە دایك ببێ! داهاتی هاوســەرەکەی کەمە و خۆیشــی کار دەکات و ناشــیهەوێ کارەکەی لە دەســت بدات چونکە حەزی لە کارەکەیەتی! خەســووی بــە منداڵەکانی ڕادەگات چونکە خــۆی بە تەنیایــی ناتوانێ ڕەوزەیەك بەڕێــوە بەرێ! لە دایکبوونی منداڵ شــتێکی زۆر شاعیرانەیە، بەڵام بەڕای هاوڕێکەم، ڕاستیەکە شتێکی دیکەیە، ئەو دەڵێ:
ـ تەنانەت مریشکەکانیش لە قەدەر توانای خۆیان جووجەڵە هەڵناهێنــن! ئەگەر هەر هێلکەیەك جووجەڵەیەکی هەڵێنابا، دونیا دەبووە هێلانە مریشــك! مەگــەر نازانی کە هێندێك لە مریشــکەکان، هێلکەکانی خۆیان دەشکێنن و دەیانخۆن؟ مەگــەر نازانی لە ســاڵێکدا تەنیا یەك دوو جار لە ســەر هێلکە هەڵدەنیشن؟ تەنانەت کەروێشکەکانیش بەچکە کز و لاوازەکانیــان دەخۆن هەتا ئەوانی دیکە چاکتر بەخێو بکەن! بەڕای تۆ باشــتر نییە هەر لە ســەرەتاوە نەهێڵن ببن نەك ئەوەیکە بێڵن چاویان بە ژین بپشکوێ و دواتر بخورێن؟
من پێم گووت باشــتر وایە کە هەر هیچ منداڵێك دروست نەکەن! بەڵام ئەو ئەم قســەیەی منی بە دڵ نەبوو و باسی لــەوە کرد کە هەمــوو شــەوێك حەبی دەخــوارد بۆ ئەوەی دووگیان نەبێ! حەزی لەم کارە نەبووە، بەڵام هەموو شەوێك حەبــی خواردوە! هەتا شــەوێکیان کە لە بیــری دەچێتەوە حەبەکەی بخوات و هەر ئــەوەش دەبێتە هۆی کەوتنەوەی منداڵی یەکەمیان و بە سۆندێك(sonde) منداڵەکەیان لــە ناو بردبوو! من ئەو کات بە باشــی نەمدەزانی کە ئەو سۆندە چیە! پێموابوو میلەیەکە کە منداڵەکەی پێ دەکوژن! دواتر زانیم کە زۆربەی ژنان سەرەڕای ئەوەیکە دەشزانن کە ئێش و ئازاری زۆرە و لەوانەیە لە سەریشی زیندانیی بکرێن، بەڵام هەرکەڵکیشی لێ وەردەگرن!
تا ئێســتا لە خۆتت پرسیوە کە بۆچی چەند رۆژێکە تەنیا هەر سەبارەت بەم شتانە لە گەڵت دەدوێم؟ بۆ خۆشم نازانم! رەنگــە لە بەر ئەوە بێ کە کەســانی دیکــە هەتا رادەی ئەشکەنجەدان لەمبارەیەوە لەگەڵم دەدوێن، بەڵکو بتوانن رازیم بکەن! رەنگە لە بەر ئەوە بێ کە خۆشــم بیر لەوە دەکەمەوە! رەنگە لە بەر ئەوە بێ کە نامهەوێ هیچکەســێك بەشداری ئەو هەڕەشــەیە بێت کە لەگیانم بەربوە! بیری کوشتنەکەی رۆژگارم بە فیرۆ دەدات، بەڵام دیسانیش بیری لێدەکەمەوە! ئەو قسانەی کە سەبارەت بە مریشکەکان بیستمن، لە زەینم ناسڕێنەوە، هەروەها سەروچاوی توورەی هاوڕێکەم کاتێك کە وێنەکانی تۆم پیشانی ئەو دەدا و ئاماژەم بە دەستەکان و چاوەکانت دەکرد! ئەو پێی گوتم کە چاوو و دەستەکانی تۆ بە میکرۆسکۆپیش نابیندرێن و من لە ناو خەیاڵاتدا دەژیم!

ئەو پێیوایە من وەکو شتێکی راستەقینە دەڕوانمە خەیاڵەکانم و پێی گوتم:

ـــ ئەی بۆچی بەچکە بۆقەکان لە گۆمی ماڵەکەت دێنیە دەرێ هەتــا نەبنە بۆق و شــەوانە بە قرەقـــر وە ئەمانت نەهێنن؟

دەزانم کە بەردەوام خەریکم بۆت باسی ناحەزیەکانی جیهانێك دەکــەم کە بڕیارە پێـــی تێ بنێی و لـــەو کارە ناحەزانەی کـــە رۆژانە پێیەوە خەریکین، ئـــاگادارت دەکەمەوە! دەزانم تێگەیشتنی ئەو شـــتانە بۆ تۆ کارێکی هاسان نییە بەڵام هێندێك شت وردەوردە تێمدەگەیەنن کە تۆ لە هەموو قسەکانم حاڵی دەبی! ئەو شتە لە رۆژێکەوە دەستی پێکرد کە هەوڵم دەدا تێتبگەیەنم کـــە گۆی زەوی هەر وەکو ئەو هێلکە کە تـــۆ لێی هاتویـــە دەرێ، خڕە و دەریاش هەر لە شـــتێکی وەکو ئەوە دروســـت بـــوە کە تۆ تێیدا ســـەرئاو کەوتبووی! دەمهەویســـت لەوانەت تێبگەیەنم بەڵام نەمدەزانی بە چی شـــێوەیەك! لە ناکاو زانیم کە لە خۆڕا گوشار دەخەمە سەر خۆم، چونکە خۆت هەمووی ئەوانە لە من باشـــتر دەزانی! لە تێگەیشتنی ئەم بابەتە وڕ بووم و هەتا ئەم ساتەوەختەش پێموایە گومانەکەم راســـت بوە! ئەگـــەر لە هێلکەیەکدا کە تۆی لێ بەرهەم هاتووی، یەك دنیای تێدایە، ئەی بۆچی دەبێ نەکرێ کە هـــەر لەو دونیایەدا بیر بکەیتەوە؟ مەگەر ناڵێن کە شتەکانی ویژدانی نائاگا هەر بیرەوەریەکانی ژیانن بەر لەوەی پێ بنێیتە رووناکییەوە؟ بە راستی ئاوایە؟ کەوایە تۆ کە هەموو شـــتێك دەزانی، پێم بڵـــێ کە ژیان لە کوێوە دەســـت پێدەکات؟ پێم بڵێ! تکات لێدەکەم! بڵێ تۆ دەستت پێکرد! لە کوێ را؟ هەر لەو کاتەوە کە دڵۆپێك نوور کە پێی دەڵێن ئێســـپێرماتۆزۆئید، هێلکەکەی کوون کرد؟ لەو کاتەوە کە دڵت پێك هات و دەستی کرد بە ناردنی خوێن! لەو کاتەوە کە مێشکت دروست بوو و وەکو مرۆڤت لێهات! رەنگە هێشتا کاتی ئەوە نەهاتبێ و تۆش وەکو ماتۆڕێك وای کە خەریکن کوت و لەتەکانی لە سەر یەك دەنێن؟

ئامـــادەم دارونەدارەکەم بدەم بۆ ئەوەی تـــۆ ئەو بێدەنگییە بشکێنی و لەو زیندانە تێبگەم کە تۆ لە ناویا خۆت حەشار داوە و مـــن دەرگاوانەکەیم! ئامـــادەم دارونەدارەکەم بدەم و بتبینـــم و گوێم لە دەنگت بێت! ئێمە پێکەوە جووتێکی زۆر ســـەیرین! هەموو شـــتێکی تۆ پەیوەندیی بە منەوە هەیە و هەموو شـــتێکی منیش پەیوەندیی بە تۆوە هەیە! ئەگەر تۆ نەخۆش بی، منیش نەخۆش دەکەوم و ئەگەر من بمرم تۆش دەمری! سەرەڕای هەمووی ئەوانەش نە من دەتوانم ئاوێتەت بم و نە تۆش دەتوانی! ســـەرەڕای ئەوەیکە لە جیهانەکەی خۆتـــدا عەقڵێکی تەواوی، بەڵام هەر نازانی کە شـــکڵ و شـــێوازی من چۆنە و تەمەنم چەنـــدە و بە چ زمانێکیش دەدوێم! تەنانەت ئەگەر زۆریش گوشار بخەیتە سەر مێشکت، دیشانیشـــەوە ناتوانی لەوە تێبگەی من سپیم یا خود رەشم، لاوم یـــان پیر، باڵابەرزم یان کورتە باڵا، هێشـــتاش لە خۆم دەپرسم تۆ کەسێکی یا خود نا!

هیچکات دوو کەسی غەریب لە کاتێکدا کە یەك چارەنوسیان هەیە بە قەدەر ئێمە لە یەك بێ ئاگا نەبوون!

هیچکات دوو کەسی نەناسیاو کە هەردووکیان یەك جەستەیان هەیە بە قەدەر ئێمە لە یەکتر دوور نەبوون!

خـــراپ خەوم لێکەوت دڵم ژانی دەکرد! یانی تۆ بووی؟ بە دڵەڕاوکێوە لە ســـەر تەختی نوستنەکەم پێچم لە خۆم دەدا، خەوەکـــەم پڕ بـــوو لە خەونی ئاڵۆز! لـــە یەکێك لەو خەونە ئاڵۆزانەمدا باوکت خەریك بوو هاواری دەکرد و وەزعی باش نەبوو! هیچکاتێك گریانی ئەوم نەبینیبوو و گومانم نەدەکرد بتوانێ بگری! فرمێســـکەکانی وەکو دڵۆپی فلزی قاڵبۆوە دەڕژانـــە نێو حەوزەکەوە! هەمـــوو حەوزەکە بە توێژاڵی لیج و درێژ داپۆشـــرابوو! هەموو توێژاڵەکانیش هێلکۆکەیەکی چکۆڵەیـــان پێوە بوو! ئەوان بەچکە بۆق بوون! هیچ کارێکم بە باوکت نەبوو، تەنیا لە بیری کوشـــتنی بەچکە بۆقەکاندا بووم! نەمدەویست ئەوان ببنە بۆق و بە قیرەقیرەکەیان خەوم بزڕێنن! کارێکی هاسان بوو! هەر دەبوایە توێژاڵەکان هەڵگری و لە ســـەر چیمەنەکە بڵاویان بکەیەوە هەتـــا خۆرەتاوەکە وشـــکیان بکاتەوە! بەڵام توێژاڵەکان دەئاڵۆزان و سەرلەنوێ دەچوونەوە نێـــو قەوزەی حەوزەکەوە! نەمدەتوانی لە ســـەر چیمەنەکەیان دابنێم! ئاخرەکـــەی باوکت گریانەکەی تەواو بوو و هاتە یارمەتیم! ئەو زۆر بە هاسانی دەیتوانی ئەو کارە بکات! بە لقـــە دارێك توێژاڵەکانی لە ئاوەکە دەردێنان و لە ســـەر چیمەنەکە کۆی دەکردنەوە! کارەکەی بە وردی و لە سەرخۆیی دەکرد! من نیگەران بووم! پێموابوو شایەتی مردن و خنکانی بە هەزاران کۆرپەم! لقە دارەکەم لە دەستی باوکت دەرهێنا و هاوارم کرد:

ـــ لێیانگەڕێ با بە زیندوویـــی بمێننەوە! تۆش رۆژێك لە رۆژان لە دایك بووی! وانییە؟

لـــە خەونێکی دیکـــەدا چاوم بـــە کانگوڕویـــەك کەوت! کانگوڕویەکی مێ بوو کە شتێکی نەرم و زیندوو لە منداڵدانی دەهاتە دەرێ! کرمێکی زۆر نەرم! بە سەرســـووڕمانەوە لە دەوروبەری خۆی دەڕوانی دەیویست بزانێ لە کوێیە؟ دواتر بە جەستەی پەشـــمینی کانگوڕوەکە هەڵگەڕا! لە سەرخۆ ســـەردەکەوت! هیلاك دەبوو، هەڵدەخلیســـکا، هیلاك دەبوو، رێگـــەی لێ ون دەبوو ... بەڵام ســـەرەنجام خۆی گەیاندە کیســـەکەی دایکی! هەموو هەوڵی خۆی خستە گەڕ و بە

ســەرەوە چوە ناو کیســەکەی دایکییەوە! تێگەیشتم کە ئەو وەکــوو تۆ نییە! ئەو بەچکە کانگوڕویەك بوو! ئەوان زوو لە دایك دەبن و لە کیســەی دایکیاندا گەورە دەبن! لە گەڵی دەدوام! هــەر دەتگوت ئەو بەچکــە کانگوڕویە تۆ بووی! سوپاسم کرد بۆ ئەوەی پیشانیدام کە گیانلەبەرە نەك شتێکی بێ گیان! پێمگوت ئیتر پێکەوە غەریبە نین و لە خۆشــیان پێکەنیم! زۆر پێکەنیم ... بەڵام لە ناکاو پیرە ژنێك گەیشتە ئەوێ! زۆر پیر و خەمین بوو! دەتگوت قورســایی هەموو جیهان لە سەر شانی ئەوە! منداڵێکی تازە لە دایکبووی بە دەســتە چرچەکانی هەڵگرتبوو کە چاوی نەپشکوتبوون و سەریشی لە قەدەر جەستەی نەبوو! پیرە ژنەکە گوتی:

ـ چەندە هیلاکم! کۆڵێك پــارەم خەرجی لە بار بردنی کرد! هەشــت منداڵم بوە و هەشــت جاریش کۆرپەلەکانم لە بار بردون! ئەگەر دەوڵەمەند بوایەم دەمهێشت هەموو منداڵەکانم ببن و ئێستا شازدە منداڵم هەبوو! هەموو جارێك کە دووگیان دەبم هەر وەکو جاری یەکەمە! بەڵام قەشــەکان لەو شــتانە تێناگەن!

منداڵەکــە لە نێو دەســتەکانیدا هەر بە قــەدەر ئەو خاچە چکۆلانەیــە بوو کــە ئیماندارەکان هەمیشــە لای خۆیان هەڵیدەگرن! پیرەژنەکە هەر بەو شــێوەیەی کە منداڵەکەی وەکو خاچێك بە دەســتەوە گرتبوو، چووە ناو کڵێســەکە و دوای ئەوەیکە لە بەردەم یەکێك لە شوێنەکانی دان پێدانان بە خراپەکاریەکانیدا، لە بەر خۆیەوە دەستی کرد بە ورتە ورت! لە نێو ژوورەکە هاواری قەشەیەك بەرز بۆوە:

ـ تۆ گیانلەبەرێکت کوشتوە! تۆ گیانلەبەرێکت کوشتوە!

پیرەژنەکە لە ترسی ئەوەیکە نەکا کەسانی دیکە گوێیان لە قسەکانی قەشەکە بێت، لە بەرخۆیەوە دەیگوت:

ـــ هاوار مەکە! باوکی پیرۆز! تکا دەکەم! کارێك مەکە من بخەنە زیندانەوە!

بەڵام قەشــەکە بــەردەوام هەر هاواری دەکــرد! پیرەژنەکە هەســتایە ســەرپێ و رایکرد! بە کۆڵانەکەدا هەڵدەهات و پاسەوانەکانیش بە شوێنیەوە بوون!

دیمەنی راکردنــی پیرەژنەکە ئازاری دەدام! لە جیاتی ئەو، من عەزابم دەکێشا و لە بەر خۆمەوە دەمگوت:

ـ ئێستا دڵی لە لێدان دەکەوێ! ئێستا دەمرێ!

پاســەوانەکان لە بەر دەرگای ماڵەکەی خۆیان گەیاندێ! منداڵەکەیان لێ ســتاند و کەلەپچەیــان کرد! پیرەژنەکە بە غرورەوە دەیگوت:

ـ پەژیوانم، بــەڵام ناچار بووم ئــەو کارە بکەم! نامهەوێ منداڵەکەم لە ناو بــەرم، بەڵام ناتوانم خەرجیی ئەو هەموو منداڵە دابین بکەم! ناتوانم!

هــەر لەو کاتــەدا بوو کە بــە هۆی ژانەســکەوە لە خەو هەستام!

ئیتر نابێ هاوڕێکەم ببینم! قسە هەڵیت و پڵیتەکانی دەبێتە هۆی ئەوەیکە خەونــی ناخۆش ببینم! دوێنێ بۆ خواردنی نانی ئێوارێ منی دەعوت کردبوو و چونکە هاوسەرەکەشی لــە ماڵەوە نەبوو، ســەبارەت بە تۆ زۆری قســە لە گەڵدا کردم! موسیبەتێك بوو! دەتگوت دوکتۆرێك بە ناوی"ئێچ بی مۆنسۆن" هاوڕایەتی!

ئەو لە ســەر ئەو باوەڕیە کە جنین شتێکی بێ گیانە! وەکو تــۆوی گوڵێك کە دەکرێ بــە کەوچکێك دەری بێنی! ئەو دوکتۆرە بە جنین دەڵێ: نیزامی رێك و پێکی پێداویســتییە وەدەی نەهاتــوەکان! بەڵام بــە رای زۆریەك لە دوکتۆرەکان ژیانی هەر کەسێك لە کاتی تێکەڵبوونی تۆوی نێر و مێیەوە دەست پێدەکات! چونکە هێلکۆکە دوای جوتبوونی، DNA ی تێدایــە! یانی هەر ئەو ئەسیدزوکســی ریبونوکلئیك کە بنەمای تەواوی ئەو پرۆتئینانەیە کە مرۆڤ پێك دێنن!

بــەڵام دوکتۆر مۆنســۆن دەڵــێ: ئێســپێرماتۆزۆئید و هێلکۆکــەش لە ناو خۆیاندا DNAیــان تێدایە! ئەو کات دەبێ ئێســپێرماتۆزۆئید و هێلکۆکەکانیش بە زیندەوەر ناو بەرین! ژمارەیەك لە دوکتۆرەکان لە ســەر ئەو باوەڕەن تۆو دوای بیســت و چوار حەوتوو دەبێتە مــرۆڤ، یانی هەر لــەو کاتەوەی کــە دەکرێ لە منداڵــدان دەری بێنی و بە دامودەزگای پزشــکی نەهێڵێ بمرێت! هاوڕێکەم دەیگوت، کۆرپە مرۆڤ نییە چونکە هێشتا کاریگەری فەرهەنگ و کۆمەڵی بە ســەرەوە نییە! تووشی شەڕ بووین! ئەو هاوڕای قســەکانی دوکتۆر مۆنسۆن بوو و منیش قسەکانی ئەوانی دیکەم بە دروســت دەزانی! تووڕە بوو و منی بە لایەنگری لە قسەی قەشەکان تاوانبار کرد و هاواری کرد:

ـ تۆ کاسۆلیکی! تۆ کاسۆلیکی! کاسۆلیك!

پێم ناخۆش بوو! ئەو بە باشــی دەیزانی کە من کەســێکی کاسۆلیك نیم و نەیاری قسەی قەشەکانیشم لەمبارەیەوە! من قەناعەت بە قسەکانی مۆنســۆن ناهێنم! هیچکات ناتوانم ئەوە قەبوڵ بکەم کە مرۆڤ سۆندێك دەخۆی رۆبکات وەکو ئەوەی خۆراکییەکی قورســی خواردبێت و بیهەوێ دایبنێ! قەناعەت ناکەم مەگەر ئەوەیکە ...

مەگــەر ئەوەیکــە چی؟ رەنگــە خەریکــی خەیانەت لە بڕیارەکــەم بم! پێموابوو بە تەواوی لــە بڕیارەکەم دڵنیام و هەموو کەڵکەڵە و دڵەڕاوکێکانم وەلاناون! ئەی بۆچی سەرلە نوێ بە ســەدان بیانوو سەریان هەڵداوەتەوە؟ لە بەر ئەوەیکە خەم و خەفەتەکان تووشــی سەرئێشەم دەکەن؟ بۆ ئەو خەم و خەفەتانەی کە لە سەر دڵم کۆبوونەوە؟

دەبێ خۆڕاگر بم! بچکۆلەکە! دەبێ متمانەم بە خۆم هەبێ و تۆ رابگرم! دەبێ تــۆ لە ناو خۆمدا رابگرم هەتا لەدایك بی و گــەورە ببی! دەزانم کە تۆ نە وەکو ئەو قەشــەیەت لێــدێ کە لە خەوندا هاواری دەکرد، نەك وەکو دۆســتەکەم بەو دوکتــۆرە نەگبەتەوە، نەك وەکو ئەو پاســەوانانەی کە لە خەونمــدا پیرەژنەکەیان کەلەپچە کرد! یەکێك تۆ بە هی ئاســمان دەزانێ! یەکێك تۆ بە کۆیلەی دایکت ناو دەبات و پاســەوانەکانیش پێیانوایە لە داراییەکانی دەوڵەتی! تۆ هی هیچکــەس نی! تەنیا هی خۆتی! تۆ خۆت بڕیارت داوە و مــن بە هەڵەدا چووبووم کە پێموابــوو بە زۆری دەمهەوێ بتهێنمە سەر ئەم دونیایە! من بۆ راگرتنت خەریکم هەر لەو شتە پەیڕەوی دەکەم کە بروســکەی بوونی تۆ، پیشانیدام! من بڕیارەکەم جێبەجێ کرد نەك ئەوەیکە بۆ خۆم موختار بم لە هەڵبژاردنیدا! لە نێوان من و تۆدا رەنگە ئەو کەسەی کە دەبێتە قوربانیی، من بم، نەك تۆ! کاتێك کە وەکو شەمشەمە کوێرەیەك خۆت بە جەســتەمەوە دەنوسێنی، مەبەستت هەر ئــەوە نییە؟ مەگەر ئەو کاتانــەی کە خەریکی کارێکی و لەوانەیە منیش دڵم تێکەڵ بێت، مەبەستت هەر ئەوە نییە؟ حاڵــم باش نییە! ئێســتا ئەوە مــاوەی حەوتوویەکە کە بە کارکردن هیلاك دەبم! یەکێك لە قاچەکانم ئیلتیهابی کردوە! زۆر ناخۆشە ناتوانم بچمە سەفەر! بەرپرسەکەم هەستی بەوە کردوە! ئەمڕۆ بە شــێوەیەکی هەڕەشە ئامێزەوە لێی پرسیم دەتوانم بچمە ســەفەر یان نا؟ دواتریــش گوتی کە دەبێ بچی! ئەم سەفەرە شتێکی گرینگی تێدایە کە زۆر بە دەرد دەخوات! بەرپرسەکەم پێی خۆشە! منیش هەروا! ئەی ئەگەر نەتوانم بچم؟ بە دڵنیاییەوە دەتوانم! مەگەر دوکتۆر نەیگوت دووگیانی نەخۆشــی نییە و شــتێکی سروشتییە؟ مەگەر نەیگوت دەتوانم هەر درێژە بە کارەکانی پێشووترم بدەم؟ تۆ خیانەتم پێناکەی!

***

شتێکم بۆ هاتە پێشەوە کە هەر بە بیریشمدا نەدەهات! دوکتۆر منی خەواند و وکو نەخۆشێك کەوتمە نێو جێگا! دەبێ راکشێم و جوڵە نەکەم! کارێکی سانا نییە! دەزانی؟ چونکە بە تەنیا دەژیم و ئەگەر کەسێك زەنگی دەرگاکە لێبدات دەبێ هەستم و دەرگاکــە بکەمەوە! تازە دەبــێ خواردنیش ئامادە بکەم! دەبێ خۆشــم بشۆرم! بۆ چێشــت لێنان و خۆ شۆردن دەبێ لە جێــگا بێمە دەرێ! وانییە؟ جــارێ هاورێکەم گرفتی چێشتەکەی چارەســەر کردوە! کلیلی ماڵەکەم داوەتێ! ئەو فەقیرە رۆژێ دووجار خواردنم بۆ دێنێ! پێی دەڵێم:
ــــ تۆ بە منداڵی ســێهەمت رازیی نەبووی بەڵام ئێســتا ناچاری ئاگاداریی لە مرۆڤێکی گەورە بکەی!

ئەو گوتی کەسێکی گەورەی لە منداڵ پێ باشترە چوونکە ناچار نییە شیری بداتێ! ئەگەر بڵێم کە هاورێکەم کەسێکی باشــە، باوەڕم پێدەکەی؟ بە راستی کەسێکی باشە! نەك لە بەر ئەوەیکە ســەردانم دەکات! بەڵکــو لە بەر ئەوەیکە ئیتر باســی مۆنســۆن و دوکتۆرەکانی دیکە ناکات! دەڵێی لەوە ترســاوە کە رەنگە تۆ لە دەســت بدەم! نیگەران مەبە! هیچ مەترســییەك نییە! دوکتۆر چەند رۆژ لەمەوبەر پشکنینی بۆ کــردم و گوتی خەریکە زۆر باش گــەورە دەبێ! تەنیا گوتی بۆ دڵنیایی چەند رۆژێك لە ســەر جێگا هەڵنەستم بــۆ ئەوەی ئێش و ئازاری ســکم زووتر بــاش ببێتەوە! تۆ ئێســتاکە دوو مانگــی و کۆرپەش لــە دوو مانگیدا زۆر هەستیارە! هەر لەو کاتانەدایە کە تۆوەکە دەبێتە کۆرپەیەکی راســتەقینە! یەکەمین خانەکانی ئێســقان دروست دەبن و جێگای نەرماییەکان دەگرنەوە! قاچەکانت وەکو لقی دارەکان گەشــە دەکەن و قامکەکانت وەکو چرۆ لە ســەریان سەوز دەبن! هەتا ســێ مانگی دەبــێ ئاگامان لە خۆمان بێت و دواتر دەتوانین بچینــەوە بۆ لای کارەکەمان! ئەم جموجۆڵ نەکردنە تەنیا پــازدە رۆژ دەخایەنێت! بە درۆ خۆم نەخۆش کــرد و بەرپرسەکەشــم قەناعەتی کــرد و گوتی دەتوانێ ســەفەرەکەم پازدە رۆژ بخاتــە دواوە! گوتی دەتوانێ هەتا ئــەو کات خاوەخــاو بە بەرنامەکان بــکات! زۆر باش بوو! ئەگەر بە شــتەکەی زانیبایە، کەسێکی دیکەی لە جیاتی من دەنارد! لەوانە بوو دەریشم بکات! ئەو کاتە ئێمە تووشی چەرمەسەرییەکی گەورە دەبووین! کێ خواردنی دەداینێ؟
ئیتــر هیچ هەواڵێك لە باوکت نییە! رەنگە پێی خۆش نەبێ خــۆی تێکەڵاوی گیروگرفتەکانی مــن بکات ... چییە پێــت ناخۆش بوو؟ باوەڕ بکە هەر ئەو تۆزە هەســتەش کە بەرامبەر بــەو بووم دوای ئەم یەك دوو تەلەفۆنەی دوایی، کۆتایی پێهات! چونکە لە جیاتی ئەوەیکە خۆیم پیشانبدات و چاو لە چاوم ببڕێت، بە تەلەفۆن قســەی لە گەڵ کردم! لانیکەم دوای گەڕانەوە دەیتوانی خۆیم پیشانبدات! تۆ ئاوا بیر ناکەیتەوە؟ ئەو بــاش دەزانێ کە داوای لێناکەم ژیانی هاوســەریم لەگەڵ پێك بێنێت! هیچکاتێك ئەم داوایەم لێی نەبوە! هیچکاتێك ئارەزووی هاوسەرگیریم نەکرد و ناشیکەم! ئەی بۆچی خۆی شاردۆتەوە؟ لەوانەیە لە بەر ئەوە بێ کە چونکە تەنیا لە کاتی خەوتندا منی خۆش ویستوە، هەست بە گوناە دەکات!
رۆژێکیان پیرەژنێك چوو بۆ لای قەشــەیەك بۆ ئەوەی کە لە ناخی دڵەوە دان بــەو کارانەدا بنێ کە کردبوونی، بەڵام قەشەکە پێی گوت:
ـ لە گەڵ هاوسەرەکەت مەخەوە!

بە رای زۆر کەس گوناهی راستەقینەی ژن و پیاو ئەوەیە کە پێکەوە دەخەون! ئەوان دەڵێن بۆ ئەوەی گوناە نەکەین، هەر ئەوەندە بەسە کە منداڵمان نەبێت! بەڵام لەو رووەوە دەکرێت تێبگەی کێ تاوانبارە و کێ بێتاوانە، کەواتە وەرن هەموومان هیچ خەتایەك نەکەین هەتا پیر دەبین! ئەو کات هەموو مرۆڤەکانی جیهان دەبنە پیرەپیاو و پیرەژن کە لە منداڵبوون عاجزن! وردەوردە مرۆڤایەتی بەرەو نابودی دەچێت و ریك هەر وەکو چیرۆکە زانستی و خەیاڵاویەکان کە لە گۆی مەریخ روو دەدەن، شارەکان پڕ دەبن لەو بینا داڕوخاوانەی کە تەنیا روحەکان تێیاندا دەژین! روحی ئەو کەسانەی کە دەیانتوانی بژین، بەڵام نەیانویست! روحی تەواوی ئەو کۆرپانەی کە هیچکات چاویان بە ژین نەپشکوت! کەوتنە شوێن هاوڕەگەزەکانیش هەر ئەو ئاکامەی هەیە: هەسارەیەك کە پڕە لەو کەسانەی کە لە منداڵبوون عاجزن و ئەو شارە کاولانەی کە تەنیا روحی منداڵانی لە دایك نەبوو تێیاندا نیشتەجێن!

رەنگە بکرێ لەو مرۆڤە بە ساڵاچوانە کەڵك وەربگری! لە شوێنێکدا خوێندمەوە کە دەکرێ جنین لە سکی کەسێکەوە بۆ کەسێکی تر بگوازرێتەوە! بە شێوازی بایۆلۆژیا و تێکنۆلۆژیا! ئەو هێلکۆکەیەی کە پرۆسەی جووت بوونی بە ئەنجام گەیاندوە لە سکی دایك دەریدێنن و دەیخەنە سکی ژنێکی دیکەوە کە ئامادەگی هەبێ و لێی دەگەڕێن لە لای دایکی تازەی گەشە بکات! ئەگەر کەسێکی تر ئامادە بوایە تۆ قەبوڵ بکات — بۆ وێنە پیرەژنێك کە حەزی لە خەوتن لە جێدایە ـ تۆ زۆر بە هاسانی چاوت بە ژین دەپشکوت و منیش هێندەم خەفەت لێ نەدەخواردی! منداڵ بەرهەم هێنان هەر کاری کەسانی بەساڵاچووە! ئەوان تاقەتی باشیان هەیە بۆ ئەو کارە! رەنگە بێحورمەتی بێ ئەگەر بێجگە لە من بتخەنە سکی ژنێکی تریشەوە! چوونە ناو سکێك کە تاڵی و سوێری رۆژگاری چەشتوە و هیچکات بۆڵەبۆڵت بە سەردا ناکات، بۆ دەبێ نارەحەتت بکات؟ خۆ ژیانت لێ ناستێننەوە! تەنیا ماڵێکی دیکەت پێدەبەخشن ...

بمبورە! قسەی هەڵیت و پڵیت دەکەم!

گرفتەکە ئەوەیە کە ئەم جموجۆڵ نەکردنە تورە و مرچ و مۆنم دەکات!

***

ئەمرۆ روداوێکی خۆشم بۆ هاتە پێشەوە! زەنگیان لێدا و بە بۆڵە بۆڵ لە جێگاکەم هاتمە دەرێ! کارمەندی پۆست (بەریدە)کە پاکەتێکی هێنا! پاکەتێك لە لایەن دایکمەوە کە نامەیەکی خۆی و باوکیشمی لە گەڵ بوو! چەند رۆژ لەمەوبەر لە بوونی تۆ ئاگادارم کردبوونەوە! هەستم بەوە دەکرد کە ئەوانیش مافی خۆیانە بیزانن! هەموو بەیانییەك چاوەڕێی بیستنی وەڵامی ئەوان بووم و کە بیریشم لەو قسە ناشیرینانە دەکردەوە کە قەرار بوو ئاراستەمی بکەن، هەڵدەلەرزیم! ئاخر دەزانی، ئەوان مرۆڤی نەوەی رابردوون! بەڵام نامەکەیان تێیگەیاندم کە سەرەڕای ئەوەیکە لەم هەواڵە سەریان سوور مابوو، بە بوونی تۆ خۆشحاڵن و بەمجۆرە پیرۆزبایی خۆیان ناردبو:

ئێمە ئیتر دوو درەختی وشك هەڵاتووین و هیچمان نییە کە فێری تۆی بکەین! ئێستا ئەوە تۆی کە دەتوانی هێندێك شت فێری ئێمە بکەی! ئەگەر ئاوا بڕیارێکت داوە، بێگومان بڕیاری بە جێ هەر ئەوەیە! ئێمە بۆیە نامەمان بۆ تۆ نووسی بۆ ئەوەی بزانی کە وانەکانی تۆمان لا پەسندە!

دوای خوێندنەوەی نامەکە پاکەتەکم هەڵپچڕی! سندووقێکی چکۆڵەی پلاستیکی تێدا بوو کە جوتێك پێڵاوی چکۆڵەی سپی و سووکی تێدا بوو! یەکەمین پێڵاوەکانی تۆ! لە سەر بەرە دەستم جێگایان دەبێتەوە و تازە لە دەستیشم چکۆلەترن! کاتێك بە دەستیانەوە دەگرم، کۆڵەگری لە گەرووم دەمێنێ و دڵیشم لە لێدان دەکەوێت! بە دڵنیاییەوە دایکمت خۆش دەوێت! بە دایکمەوە تۆ دوو دایکت هەیە و ئەوەش نیعمەتێکی گەورەیە! ئەوت خۆش دەوێت، چونکە پێیوایە کە بە بێ منداڵان، جیهان کۆتایی پێدێت! ئەوت خۆش دەوێت چونکە خەپە و میهرەبانە و گەدەیەکی نەرمی هەیە کە دەتوانی لە سەری دابنیشی و بە دەستە قەڵەوەکانی دەتوانێ تۆ هەڵبگرێ! دەنگی بە هەزاران زەنگوڵە لە پێکەنینەکانیدایە! هیچکات نەمزانی چۆن ئاوا پێدەکەنێت! بەڵام پێموابێ هۆکارەکەی ئەوە بێت کە زۆر دەگریت! تەنیا ئەو کەسانەی کە زۆر دەگرین دەتوانن قەدری جوانیەکانی ژیان بزانن و بە باشی پێبکەنن! گریان هاسانە و پێکەنین دژوار! زۆر زوو ئەوەت بۆ دەردەکەوێت! کاتێك چاوت بە ژین دەپشکوێ بە کوڵ دەگری و دواتریش هەتا ماوەیەك بێجگە لە گریان هیچت لە دەست نایەت! هەموو شتێك دەتگریەنێت: شۆق، برسێتی، پەشێوی! چەند حەوتوو و چەند مانگ دەخایەنێت هەتا بزە بێتە سەر لێوانت و گەرووت بە پێکەنین بلەرێتەوە! بەڵام نابێ بەو قسانە بێ هیوا بی! کاتێك بزەت هاتێ، کاتێك پێکەنی، دەبێ پێکەنینەکانت پێشکەشی من بکەی هەتا بەمشێوەیە هەست بەوە بکەم کە کارێکی باشم کرد رووم لە بایۆلۆژیا ـ تێکنۆلۆژیا نەکرد و سکی دایکێکی ترم بە نسیبی تۆ نەکرد!

***

ئەو وێنەیەی کە لە دوو مانگیدا تۆم پیشان دەدات، لە رۆژنامەکەم کردەوە! وێنەی دەمووچاوت کە چل جار گەورە

کراوەتەوە! ئەوم لە دیوارەکە داوە و لە سەر قەرەوێڵەکەمەوە لێی دەڕوانم! ئەفسوونی چاوەکانت بووم! لە قەدەر جەستەت چەندە گەورەن و چۆنیش هەڵتهێناون! بە ڕاستی ئەوان چی دەبینن؟ تەنیا ئاو؟ لە گەڵ دیوارەکانی زیندانەکەت؟ لەوانەیە هەر ئەو شتانەی کە من دەیانبینم! گومانم هەیە لەوەیکە تۆ لە ناو منـدا دەرێ ببینی! خەفەت دەخۆم بە زانینی ئەوەیکە چەند ڕۆژی تر دەبێ چاوەکانت لێك بنێی! ماددەیەکی وەکو هەویر سەر پێڵوەکانتی داپۆشیوە کە هەتا چەند ڕۆژێکی تر پێکیانەوە دەنوسێنێ! بۆ ئەوەی هەتا کاتێك کە پێڵوەکانت کامڵ دەبن، چاوەکانت هیچیان لێ نەیەت! هەتا حەوت مانگی چاو هەڵناهێنی! بیست حەوتوو لە تاریکاییەکی چاونەبین دای! حەیف! لەوانەیە واش نەبێ! کاتێك هیچ شتێکت بۆ لێ ڕوانین نەبێت! باشتر گوێ بۆ قسەکانم ڕادەگری! هێشتا زۆر شت ماوە کە پێتی بڵێم و ئەم ڕۆژانە کە بە تەواوی ئیسراحەت دەکەی دەرفەتێکی باشە چونکە لەم ڕۆژانەدا بێجگە لە خوێندنەوەی کتێب و لە تەلەفزیۆن ڕوانین، هیچ کارێکی دیکەم نییە! تازە دەبێ تۆ بۆ بەرەوڕوو بوونەوە لە گەڵ دنیایەك ڕاستیی تاڵ ئامادە بکەم! هیوا بەوەیکە تۆ هەر ئێستا هەموو شتێك دەزانی، منی پێ بە قەناعەت ناگات! بەڵام دەربڕینی هەموو شتێکیش ئاسان نییە! چونکە ئەگەر ڕوحێکت هەبێ، باوەڕت بە هێندێك شتە کە لەگەڵ ئەو شتانەی کە لە جیهاندا دەیانبینی، جیاوازیی زۆرە! تۆ تەنیای! تەنیایەکی شکۆدار! تەنیا ئەزموونت هەر بۆ خۆتی! بەڵام هی ئێمە لە ئەژمار نایەن! بە هەزاران هەزار مرۆڤین! ئەزموونی هەرکامێکمان پەیوەندیی بەوانی دیکەوە هەیە! شایی و ئازارەکانیشمان هەروا ...

باشە لێرەوە دەست پێدەکەم! ڕایدەگەیەنم کە لە جیهاندا بە تەنیا نی و ئەگەر بتهەوێ تاك تەنیا بی، سەرکەوتوو نابی! لەم جیهانەدا هیچکەس ناتوانێ وەکو تۆ تەنیا بێت و بۆ خۆی پێداویستییەکانی چارەسەر بکات! ئەگەر وابکات شێت دەبێت! یان لە باشترین حاڵەتدا شکست دەخوات! هێندێك جار کەسانێك هەن کە ئەم کارە تاقی دەکەنەوە! دەچنە نێو دارستانەوە یان دەچنە لای دەریاکان و سوێند دەخۆن کە پێویستییان بە کەس نییە و هیچکەسیش ناتوانێ بیاندۆزێتەوە! بەڵام دەیاندۆزنەوە! تەنانەت هێندێك جار بۆ خۆیان دەگەڕێنەوە! بە هیوابڕاوی دەگەڕێنەوە سەر جێگاکەی هەوەڵیان و نێو هیلانە مێرووله و بەرداشەکانی ڕۆژگار هەتا بە شوێن ئازادییدا بگەڕێن! دواتر سەبارەت بە ئازادی شتی زۆر دەبیستی! ئێمە لێرە وشەیەکمان هەیە کە زۆر زیاتر لە وشەی عەشق نێوی زڕاوە! پیاوی وادەبینی

کە بۆ ئازادی هەلاهەلابوون و ئەشکەنجە و تەنانەت مەرگیشیان بە گیان و بە دڵ قەبووڵ کردوە! هیوادارم تۆ یەکێك لەوان بی! سەرەڕای هەمووی ئەوانەش کاتێك لە پێناو ئازادیدا کوت و لەتت دەکەن، تێدەگەی کە هەر بوونی نییە! لانیکەم بەو چەشنەی کە تۆ دەتهەوێت، بوونی نییە! وەکو بیرکردنەوەیەك، وەکو خەیاڵێك کە لە ویژدانی بەر لە لەدایك بوونتەوە سەرچاوەی گرتوە! لەو کاتەدا کە ئازاد بووی چونکە بە تەنیا بووی، لە نێو سکی مندا یەخسیر کرای! جێگاکەت تەنگ و تاریکە و هەتا بیست حەوتووی دیکەش دەبێ هەر لەوێ بمێنیتەوە! بەڵام لەو جێگا تەنگەدا، لەو تاریکییەدا، بە ڕادەیەك ئازادی کە هیچکات لەم جیهانە بێبەزەییەدا وەها ئازادییەك نابینیەوە! نە دەبێ داوای یارمەتی لە کەس بکەی، نە داوای لێبوردن بکەی، چونکە نە هیچکەسێك لە لاتە و نە لە یەخسیربوونی کەسانی دیکەش ئاگاداری! کاتێك هاتیە دەرێ! بە هەزاران خاوەنت بە سەر سەرەوەیە! یەکەمین خاوەنت منم چونکە بە بێ ئەوەی بمهەوێ و بزانم، ئەو شتانەت بە سەردا دادەسەپێنم کە بە ڕای خۆم باشن، نەك بە ڕای تۆ! بۆ نموونە هەر ئەو پێڵاوە بچکۆلانە! بە ڕای من جوانن بەڵام ڕای تۆ دەبێ چی بێت؟ کاتێك ئەوانت لە پێکەم تۆ دەگری و خۆت تێك دەنێی! دڵنیام کە پێڵاوەکان تێکت دەدەن! بەڵام سەرەڕای ئەوەش لە پێت دەکەم و بە خەیاڵی خۆم بۆیە ئەو کارە دەکەم بۆ ئەوەی سەرمات نەبێ! تۆش وردە وردە لە گەڵیان ڕادێی! ڕام دەبی! هێندە لە گەڵیان ڕادێی کە بە بێ ئەوان تووشی ئازار دەبی! ئەوە سەرەتای هەموو ئەو کۆت و بەندانەیە کە هەمیشە ئاڵقەی یەکەمی لە لای منە، چونکە تۆ پێویستت بە منە! من دەبێ خۆراکت بدەمێ، دەبێ بتشۆرم، دەبێ لە باوەشت بکەم و بتبەم بۆ گەڕان! دواتر خۆت پێ هەڵدەگری، بۆ خۆت شت دەخۆی، خۆت بڕیار دەدەی کە کەنگێ و لە کوێ بۆ گەڕان بچیتە دەرێ و کێ دەمووچاوت بۆ بشوات! ئەو کات کۆت و بەندی نوێ دێنە سەر ڕێگات: قسەکان و نەسیحەتەکانم! تۆ دەترسی لەوەیکە کارێکی پێچەوانەی ئەو شتانە بکەی کە من پێم گوتووی، نەکا لێت بڕەنجێم! کاتی زۆری دەوێ هەتا لێت بگەڕێم بە کەیفی خۆت هەرچیت پێ خۆش بوو بیکەی! ڕێك هەر وەکو ئەو بێچوە چوێلەکانەی کە کاتێك فێری هەڵفڕین دەبن، دایك و باوکیان ئەوان لە هێلانەکەیان وەدەر دەنێن! ئاخرەکەی ڕۆژێك دێ کە لێت گەڕێم بڕۆی! لێت گەڕێم تەنیا بی و لە کاتێکدا کە چرای سەر شەقامەکە سوورە، بەوێدا تێپەڕی! تازە هانیشت دەدەم! بەڵام ئەو کارە هیچ شتێك بە ئازادیتەوە زیاد ناکات، چونکە هێشتا زیندانیی

خۆشەویستیەکانی منی و میهرەبانیەکانم تۆیان لە خۆیاندا زیندانی کردوە. هەر ئەو شـــتانەی کە بنەمای بنەماڵەیی پێدەڵێن! من بـــاوەڕم بە بنەماڵە نییـــە! بنەماڵە درۆیەکی گەورەیە! ئەوانەی کە ئەم جیهانەیان بە شێوەیەك رەخساندوە کە بتوانن کەڵك لە خەڵکەکەی وەرگرن و بە سەریاندا زاڵ بن ئەم درۆیەیان لە سەریەك ناوە! مرۆڤی تەنیا زووتر رادەسێ و کاتێك لە گەڵ کەسانی دیکەیە، خۆی بە دەستی چارەنوس دەسپێرێ! بنەماڵە وەکو شوێنێکی نیزامی (سەربازی) وایە کە لە چوارچێوەیەکی دیاریکراودا قەتیست دەکات! بنەماڵە هەر شـــتێکی شەریف نییە! تەنیا شتێك کە هەیە ئەوەیە کە چەند ژن و پیاون و بڕیارە هاوناو بن و لە شـــوێنێك پێکەوە بژین! زۆربەشـــیان یەکتریان خۆش ناوێ! سەرەڕای ئەوەش هێندێـــك هۆگریی پێکدێت و وەکو ئـــەو درەختانەی کە لە بەرامبەر تۆفاندا رادەوەســـتن، لە ناخماندا رەگ دادەکوتن! ناکرێ وەکو برسێتی و تینوێتی لە گەڵیان بەرەوڕوو ببیتەوە! تەنانەت بە ویســـت و عەقڵیش ناکرێ لە چنگانیان دەرباز بیت! مرۆڤ هەســـتدەکات لە بیری کردوون بەڵام لە پڕرا دەبینی سەرلەنوێ زیندوو بوونەوە و بێبەزەییانەتر لە هەرچی جەللادە تەنافێکیان لە ملی ئاڵاندوە و پشـــوویان لێ بڕیوە! بێجگە لەو کۆیلەتیانە، کۆت و بەندی تریش هەن کە دەبێ لە بەرامبەریاندا راوەستی! ئەو کۆت و بەندانەی کە لە لایەن بە هەزاران هەزار مێروولەی ئەو هێلانە گەورەیەوە تووشـــت دەکرێن! شتەباوەکان و یاساکانیان! هەر ناتوانی بیریشی لێ بکەیتەوە کە سەردانەواندن بۆ ئەو داب و نەریت و یاسایانەی کە کەسانی دیکە پێکیان هێناون، چەندە ناخۆشە! ئەم کارە مەکـــە، ئەو کارە بکە! ئاوا بە، ئاوا مەبە! ... ئەو قســـانە ئەگەر لـــە کۆمەڵگایەکدا بکرێن کە مرۆڤەکانی لە مانای ئازادیی ژیان تێدەگەن، تەحەمـــول دەکرێ، بەڵام هەیهات لەوەیکە لە ژێر دەســـەڵاتدارێتی دیکتاتۆرێکدا بی، چونکە تەنانەت لە تـــام و چێژی بیر کردنەوە لە ئازادیش بێبەریت دەکات! ئـــەو کات ژیان دەبێتە جەهەننەم! یاســـا زاڵمانەکان تایبەتمەندییەکیان هەیە ئەویش ئەوەیە کە تەنیا بە خەبات و لە خۆ بوردوویی دەکرێ لە گەڵیان تێکەوی! بەڵام یاساکانی کۆمەڵگایەك کە مرۆڤی میهرەبان تێیدا دەژین، هیچ رێگەی دەربازبوونت بۆ ناهێڵێتەوە، چوونکە بە خۆتی دەســـەلمێنی کە قەبوڵکردنیان کارێکـــی بەجێیە! لە هەر کۆمەڵگایەکدا بـــژی، ناتوانی لە گەڵ ئەو بنەمایە بجەنگی کە هەرکەس بەهێزتر و دڵڕەشـــترە، هەمیشـــە براوەیە! ناتوانی لە گەڵ یاســـایەك بجەنگی کە دەڵێ دەبێ بۆ خواردنی خۆراك پارە خـــەرج بکەی، بۆ خەوتن دەبێ پارە بـــدەی، بۆ خۆ گەرم کردنەوەی زستان دەبێ پارە بدەی و بۆ هەبوونی پارەش دەبێ کار بکەی! ســـەبارەت بەوەیکە کار کردن شتێکی پێویست و پیرۆزە و مرۆڤ دەگەشـــێنێتەوە، کۆڵێك قسەت بۆ لە سەر یەك دەنێن! هیچکات باوەڕیان پێ مەکە! ئەوانە هەر پیلانی ئـــەو ئەربابانەن کە جیهان ئیدارە دەکـــەن! کار، کۆیلەتییە! تەنانـــەت کاتێك کە بە حەزیشـــەوە بیکەی هەر کۆیلەتییە! هەمیشە بۆ کەســـی دیکە کار دەکەی و بۆ خۆشت هیچ! هەمیشـــە بە هیلاکیەوە کار دەکەی نەك بە گەشـــاوەییەوە! کاتێك دەتهـــەوێ کار بکەی، کار نییـــە! تەنانەت ئەگەر ســـەر بە کەسێك یان شـــوێنێك نەبی، ناچاری زەویەکەشت کاتێك بکێڵی کە هەتاو و بارانیش لە لایەن ورزەکانی ساڵەوە دیـــاری دەکرێ! تەنانەت ئەگـــەر گوێڕایەڵی کەس نەبی، تەنانەت ئەگەر کارەکەشـــت هونـــەر ـ کە ناخی ئازادییە ـ بێت، دیسانەوە هیچ رێگە چارەیەکت بێجگە لە قەبوڵکردنی وردە فەرمایشـــەکان و بێحورمەتییەکانـــی ئەم و ئەو نییە! رەنگە لە رابردوویەکی زۆر دووردا ئاوا نەبوبێ و کارکردنیش بۆ خۆی خۆشـــییەکی تێدا بوە! بەڵام ئەو کاتە مرۆڤەکان کەمتر بوون و دەکرا لێیان دوور بکەویەوە! تۆ هەزار و نۆسەد و حەفتا و پێنج ساڵ دوای پیاوێك لە دایك دەبی کە ناوی مەسیح بوو! مەســـیحیش ئەو پیاوەیە کە ئەویش بۆ خۆی بە هەزاران ســـاڵ دوای پیاوێك لە دایك بووە کە هیچکەس ناوی نازانێت! لەم سەردەمەی ئێمەدا هەلومەرجەکە هەر بەو چەشـــنەیە کە باســـم کرد! ئامارێکی نوێ دەڵێ ژمارەمان گەیشتۆتە چوار میلیارد کەس! بچکۆلەکە! تۆ پێ دەنێیتە نێو ئەو چوار میلیارد کەسەوە! دواتریش زۆر خەفەت بۆ ئەو تەنیاییەی ئێستات دەخۆی!

***

ســـێ چیرۆکم بۆ نوســـیوی! یانی لە راستیدا نەمنوسیون چونکە ئاوا بە راکشـــانەوە ناکرێ هیچ بنوسی! باشتر وایە بڵێم لە زەینی خۆمدا ئەو چیرۆکانەم بۆ لە سەر یەك ناوی! یەکێکیانت بۆ دەگێڕمەوە!

رۆژێك بوو، رۆژێك نەبوو، کچۆڵەیەکی چکۆلە عاشـــقی داری ماگنۆلیـــا بـــوو! (Magnolia نـــاوی دارێکی هەمیشە سەوزە کە گوڵی جوان و بۆن خۆش دەردەکات.) ماگنۆلیایەکیان لە ناوەڕاستی باخەکە ناشتبوو و کچۆڵەکەش بـــە دێژایی رۆژ تێـــی رادەما! لە ســـەرەوەڕا لە دارەکەی دەڕوانی چونکە لـــە دوایین نهۆمی بینایەکدا دەژیا کە لە تەنیشت ئەو باخە بوو! لە پەنجەرەیەکەوە لەو دارەی دەڕوانی کە تەنیا هەر ئەو پەنجەرەیە رووی لە باخەکە بوو! کچۆڵەکە زۆر چکۆلە بوو و بۆ ئەوەی بتوانێ ســـەیری ماگنۆلیاکە بکات ناچار بوو بچێتە سەر کورسییەك و کاتێك دایکی ئاوا چاوی پێی دەکەوت هاواری دەکرد:

ـ ئەی هاوار! ئێستا بەر دەبێتەوە! ئێستا بەر دەبێتەوە ...
ماگنۆلیاکە گەورە بوو و لق و پۆپی گەورەی داهێشتبوو! گوڵە گەورەکانی وەکو دەسماڵی خاوێن بە حەواوە پشکوتبوون و کەسیش دەستی نەدەگەیشتنێ هەتا لێیان بکاتەوە! هەر بۆیە پیر و زەرد دەبوون و هەڵدەوەرین! بەڵام کچەکە بەردەوام لەو خەیاڵەدا بوو کە کەسێك هەر دەبێ بتوانێت یەکێك لەو گوڵانە کە هێشتا سپییە و هەڵنەوەریوە، لێ بکاتەوە! هەر بەو خەیاڵەوە بە درێژایی رۆژ لە بەر پەنجەرەکە هەڵنەدەستا! دەستی دەخستنە سەر پەنجەرەکە و سەریشی وێ دەکردن! هیچ ماڵێکی دیکە رووبەڕووی باخەکە یان لە دەوروبەری باخەکە نەبوو! تەنیا دیوارێکی بەرز بە دەوری باخەکەدا کێشرابوو کە هەیوانێکیش لەو سەریەوە دیار بوو! لە سەر تەلەکانی هەیوانەکە هەمیشە جلی شۆراوی لە سەر بوو! کاتێك جلەکان وشك دەبوونەوە و بە دەم باکەوە دەجووڵانەوە، ژنێك بە زەمبیلەیەکەوە دەهات و کۆی دەکردنەوە و دەیبردنەوە ژوورێ! بەڵام رۆژێکیان ئەو ژنە هاتە دەرێ و لە جیاتی لە جلەکانی بڕوانێ لە ماگنۆلیاکە راما! دەتگوت لە بیری لێکردنەوەی یەکێك لەو گوڵانە دایە! بۆ ماوەی چەند دەقیقەیەك لەوێ راوەستا و خەیاڵات هەڵیگرت! جلە وشکەکان هەروا دەجووڵانەوە! هەر رێك لەو کاتەدا پیاوێك هات و ژنەکەی ماچ کرد! ئەویش ماچی کردەوە و وردە وردە لە سەر زەویەکە راکشان و دوای ماوەیەك جموجۆڵ بە جەستەی شەکەتەوە خەویان لێکەوت! کچۆڵەکە پێی سەیر بوو! نەیدەزانی ئەو دووانە لە جیاتی بیر لە لێکردنەوەی گوڵێکی ماگنۆلیاکە بکەنەوە، بۆچی لە هەیوانەکە خەویان لێکەوتوە! هەروا چاوەڕوان بوو هەتا پیاوێکی دیکە هات! ئەو پیاوە زۆر توڕە بوو! هیچی نەدەگوت بەڵام دیار بوو کە زۆر توڕەیە! سەرەتا پەلاماری پیاوەکەی دیکەی دا بەڵام ئەو رایکرد! دواتر کەوتە شوێن ژنەکە کە هەوڵیدەدا لە لای جلەکانەوە کەلێنێك بدۆزێتەوە و بچێتە ئەو دیوی هەیوانەکە! ژنەکەی گرت و بەرزی کردەوە ـ بە چەشنێك کە دەتگوت هەر کێشی لە بەر نییە ـ دواتر لە هەیوانەکەوە خستیە خوارەوە و کەوتە سەر دارە ماگنۆلیاکە! تا ژنەکە گەیشتە دارە ماگنۆلیاکە زۆری پێچوو! کاتێك کەوتە سەر دارە ماگنۆلیاکە لقێکی شکا! هەر لەو کاتەدا کە لقەکە شکا، ژنەکە گوڵێکی لێکردەوە و دواتر لە جوڵە کەوت! کچۆڵەکە بانگی دایکی کرد و گوتی:

ـ دایە! ژنێکیان بەردایەوە سەر ماگنۆلیاکە و ئەویش گوڵێکی لێکردەوە!

دایکی بە پەلە خۆی گەیاندێ و هاواری کرد:

ـ ئەو ژنە مردوە!

لەو رۆژە بەدواوە کچۆڵەکە تێگەیشت کە بۆ لێکردنەوەی هەر گوڵێك دەبێ ژنێك بمرێ!

ئەو کچۆڵەیە من بووم! خۆزگە رۆژێکی وا نەیەت کە تۆش وەك من هەست بەوە بکەی کە بە هێزترین و دڵڕەشترین هەمیشە براوەیە! خۆزگە وەکو من لە سەردەمی لاوێتیدا هەست بە شتی وا نەکەی! خۆزگە بزانی کە ژن یەکەمین کەسێکە کە تاوانی ئەم راستییە دەداتەوە! بەڵام لە خۆڕا شتێکی ئاوا بە ئاوات دەخوازم! دەبێ هیواداربم کە هەرچی خێراتر ئەو بەستەزمانییەی کە پێیدەڵێن سەردەمی منداڵی یان سەردەمی خەیاڵ پڵاو لێت دوور کەوێتەوە! دەبێ فێرت بکەم کە هەر لە منداڵییەوە لە هەمووان بەهێزتر و خێراتر بی! دەبێ بتوانی داکۆکی لە خۆت بکەی و هەمیشە ئەوە کەسانی دیکە بن کە لە هەیوانەکە بەر دەبنەوە! بە تایبەتی ئەگەر ژن بی، دەبێ زۆرت بەهێز بکەم! ئەوەش یاسایەکە! لە هیچ شوێنێك نەنوسراوە بەڵام بە ناچار دەبێ پەیڕەو بکرێ: یان من، یان تۆ! یان من خۆم دەرباز دەکەم، یان تۆ خۆت دەرباز دەکەی! بنەمای یاساکە هەر ئەوەیە! ئاگات لە خۆت بێت لە بیرت نەچێتەوە!

لەم جیهانەدا هەموو کەس کەسێکی تر ئازار دەدات! بچکۆلەکە! ئەگەر تۆ ئەو کارە نەکەی نابوت دەبی! گوێ لە قسەی ئەو کەسانە رامەگرە کە دەڵێن هەمیشە کەسانی باش لە ناو دەچن! جاری وایە ئەوە لاوازەکانن کە لە ناو دەچن نەك باشترینەکان! من هیچکات نەمگوتوە کە ژنان لە پیاوان باشترن و دەبێ بە هۆی ئەو دڵە پاکەیانەوە بمرن! دڵی پاك و دڵی ناپاك هەر حیسابیشی بۆ ناکرێ! لەم جیهانەماندا ژیان هیچ پەیوەندیی بەم شتانەوە نییە! تەنیا دەسەڵات و هێز و جینایەت جیهان ئیدارە دەکات! تەنیا بە توندوتیژیەوە زیندوو دەمێنیتەوە! رۆژێك پێڵاوی چەرمین لە پێ دەکەی چونکە کەسێك گایەکی سەربڕیوە و پێستەکەی لێکردۆتەوە بۆ ئەوەی لە چەرمەکەی کەڵك وەربگرێت! رۆژێك باڵتۆی پەشمین لە بەر دەکەی چونکە کەسێك ئاژەڵێك ـ یان لەوانەیە بە سەدان ئاژەڵ ـ ی کوشتوە بۆ ئەوەی بە پەشمەکەیان باڵتۆ دروست بکات! جەرگی مریشك دەخۆی، چونکە کەسێك پەلەوەرێکی سەربڕیوە کە دەرەقەتی مرۆڤ نایەت! تازە خودی ئەو مریشکانەش ئازاری بوونەوەری دیکە دەدەن! ئەوانیش ئەو کرمە چکۆلانەیان دەخوارد کە خەریکی خواردنی کاهو بوون! هەمیشە کەسێك هەیە کە ئەوی دیکە دەکوژێ یان کەوڵی دەکات بۆ ئەوەی بۆ خۆی زیندوو بمێنێتەوە! لە مرۆڤەوە بگرە هەتا دەگاتە ماسی! تەنانەت ماسییەکانیش یەکتری دەخۆن! گەورەکان، چکۆلەکان دەخۆن! هەروەها سەرجەم

باڵنـــدە و جڕ و جانەوەرەکانی دیکەش هەروان! ئەوەندەی من ئـــاگادار بم تەنیا درەختەکان بە کەســـەوە نادەن و نایکوژن! لە ڕێگای ئـــاو و هەواو و خۆرەوە دابین دەبن! بەڵام جاری وا هەیـــە کە درەختە گـــەورەکان ناهێڵن خۆر بگاتە درەختە چکۆلەکان و وشکیان دەکەن! ئایا بە ڕاستی پێویستە بۆ تۆ کە بە بێ کوشـــتار دەژی و خۆراك دەخۆی و خۆت گەرم دەکەیەوە، لە گەڵ وەها کوشت و کوشتارێك ئاشنا ببی؟

***

ئەوەش چیرۆکێکی دیکە:

ڕۆژێك بوو، ڕۆژێك نەبوو، کچۆڵەیەکی چکۆلە بوو کە زۆری حەز لە شوکلات بوو! بەڵام هەرچی زیاتر ئیشتیای دەچۆیە، کەمتر وەدەستی دەکەوت! دەزانی بۆ؟ چونکە پێشووتر ڕۆژێك لە ڕۆژان بە هەر ڕادەیەك کە ویستبووی دابویانێ! ئاخر ئەو پێشـــووتر لە ماڵێکدا دەژیا کە لە ســـەرجەم پەنجەرەکانیەوە ئاســـمان دیار بوو! بەڵام ڕۆژێکیان لە ماڵێکی بێ ئاسمان و بێ شـــوکلاتدا لە خەو هەســـتا! لە پەنجەرەکانیەوە کە بە میچەکەوە نووسابوون و وەکو پەنجەرەکانی زیندان دەچوون، تەنیا پێی ئەو کەســـانەی دەبینی کە لە ســـەر شەقامەکە ئاموشۆیان دەکرد! ســـەگەکانیش دیاربوون و ئەوەش خۆی نیعمەتێك بوو، چونکە لانیکەم هەموو جەســـتەیان دەبیندرا! بەڵام ســـەگەکان لـــە ناکاو قاچێکیان بـــەرز دەکردەوە و بە پەنجەرەکەیان هەڵدەمیزت! ئـــەو کات دایکی کچۆڵەکە لە کاتێکدا کە بوغز گەرووی گرتبوو دەیگوت:

ـ نا! لەوێ نا! لەوێ نا!

دایکی هەمیشە دەگریا! بە تایبەت کاتێك کە لە گەڵ سکی ئاوساوی خۆی و کەسێك کە لەوێدابوو قسەی دەکرد:

ـــ نەتدەتوانـــی کاتێکـــی گونجاوتر بۆ لـــە دایك بوونت بدۆزیتەوە؟

لەو کاتانەدا باوکی کچۆڵەکە کە لە ناو جێگاکەدا کەوتبوو، دەستی بە کۆخە کۆخ دەکرد! کۆخەیەکی قورس کە هەموو جارێ نیوە گیان دەبوو! باوك بە دەموچاوێکی زەردهەڵگەڕاو و فرمێسکاوی و خەمین، بە درێژایی ڕۆژ هەر لە نێو جێدا دەمایەوە! هەتا ئەو جێیەی کە کچەکە دەیزانی شوکلاتەکان هـــەر ڕێك دوای نەخۆش کەوتنی باوکی و گواســـتنەوەی ماڵەکەیان بۆ ئەو ماڵە بێ خۆرەتاوە تەواو ببوون! یانی دوای ئەوەی پارەیان نەمابوو! بۆ دابینکردنی پارە، دایکی کچۆڵەکە ببوە خزمەتـــکاری ژنێکی دەوڵەمەند کە هاوتەمەنی خۆی بـــوو! ژنێکی زۆر دەوڵەمەند کە بەردەوام جلی جۆراوجۆر و پێڵاوی جۆراوجۆریشـــی لە بەر دەکرد! ماڵەکەیان لە سەر لێواری چەمەکە بوو و لە پەنجەرەکانیەوە بە تەواوی ئاسمان دەبینـــدرا! بەڵام ئەو ژنە جوانە هیچـــکات ڕازیی نەبوو و بەردەوام دەیبۆڵاند! بۆ وێنە بۆ ئەوە بۆڵەی دەهات کە کڵاوە نوێیەکەی زۆری لێ ناکاڵێتەوە! خزمەتکارەکەی پێشـــووی مانگێك بوو چووبۆوە بۆ پشـــوودان و هیچ هەواڵێکی لێی نەبوو! هەر بۆیە دایکی کچۆڵەکە جێگای ئەو خزمەتکارەی گرتبۆوە! لە ســـەعات نۆی بەیانیەوە هەتا یەکی دوانیوەڕۆ لەوێ کاری دەکرد! هەر تەنیا لەو ماوەیەدا لە هاوسەرەکەی دوور دەکەوتـــەوە و کچۆڵەکەشـــی لە گـــەڵ خۆی دەبرد! دەیگوت مانەوە لە هەوای ئازاددا لەوە باشـــترە کە لە لای پیرەپیاوێکی نەخۆش بی! کچۆڵەکەی بە پێی پەتی دەبرد! ڕێگایەکـــی دوور و درێـــژ لە کوچە و کۆڵانە بێ ســـەر و بنەکاندا! لە نێو ڕێگادا دایکی کچۆڵەکە بیری لەوە دەکردەوە کە ئەمڕۆ دەبێ لە گەڵ کام یەك لە خەمە پڕ و پوچەکانی ژنـــی خاوەن ماڵ هاودەردی بکات! بـــە لە لێدانی زەنگی ماڵەکە بە خۆی دەگوت:

ـ ورەت بەرز بێت!

کەســـێك بە بێتاقەتی وەڵامی زەنگەکەی دەدایەوە و دواتر دەنگی هەنگاوە بێوازەکان لەو دیوی دەرگاکەوە دەبیسترا و کاتێـــك دەرگاکە دەکرایەوە ژنەکە بە جلێکی درێژی خەوەوە دەهات دەرگاکەی دەکردەوە! جاری وابوو ڕەنگی جلەکە سپی بـــوو، جاری وابوو پەمەیی و جاری واش هەبوو ئاســـمانی بوو! کاتێك دەچوونە ژوورەوە بە ســـەر فەرشی جۆراوجۆردا دەڕۆیشـــتن! دواتر دایکی کچۆڵەکە ئـــەوی وەکو پاکەتێك لە سەر کورســـییەك دادەنا و پێی دەگوت بزۆزی نەکات و قســـەش نەکات! ئەو کات دەچوە چێشتخانەکە و خەریکی شتوشـــۆری قاپ و قاچاخەکان دەبوو! ژنە دەوڵەمەندەکەش بە پێچەوانەی ئەو لە سەر قەنەفەیەك پاڵی دەدایەوە و هەروا کە دارجگەرەکەی بە لا لێوەوە بوو، ڕۆژنامەشی دەخوێندەوە! هەر دەتگوت هیچکارێکی دیکەی نییە! کچۆڵەکە نەیدەزانی داخوا بۆچی بۆخۆی قاپ و کەوچکەکان ناشوات و داوا لە دایکی دەکات کە بە سکی پڕەوە ئەو کارە بکات!

ئەو ڕۆژە ژنـــە دەوڵەمەندەکە بۆ بڕێك حیســـاب و کیتاب ســـەری لێ شـــێوا بوو! لە کاتێکەوە کە دایکی کچۆڵەکە خەریکی شـــۆردنی قاپ و کەوچکەکان بوو دەستی کردبوو بە ناڵە ناڵ هەتا کاتێك کە دایکی کچۆڵەکە خەریکی تەپ و تۆز پاککردنەوەی شتەکان بوو، هەروا دەیگوت:

ـ لەوە زیاترم ناداتێ! تێدەگەی؟

کاتێك دایکی کچۆڵەکە وەڵامی دایەوە:

ـــ ئەگەر ئـــەو پارەیـــە هی مـــن بوایە هەســـتم دەکرد شازادەیەکم!

ئەو توڕە بوو و گوتی:

ـ ئەو پارەیە بەشـــی کرێی سەیارەکەشم ناکات! خۆ تۆ نابێ

خۆت لە گەڵ من هەڵسەنگێنی!
دایکی کچۆڵەکە سوور هەڵگەڕا و بە بیانووی خاوێن کردنەوەی فەرشەکە دوولا هاتەوە و رووی لە زەویەکە کرد! کچەکە هەستی کرد شتێك بەری گەرووی گرتوە! دەیویست فرمێسکەکەی پاك بکاتەوە کە هۆشی چوو بۆ لای شتێك کە لە بەر خۆرەکە دەدرەوشایەوە! جێگە شوکلاتێکی شوشەیی کە پڕ بوو لە شوکلات! شوکلاتی گەورە گەورە کە دووسێ بەرابەری ئەوانە دەبوون کە لە ماڵە کۆنەکەی خۆیان دەیخواردن! ئێشی گەرووی لە بیر چۆوە و تامی شوکلات جێگاکەی گرتەوە! دایکی زانی و خۆی لێ مۆڕ کردەوە و تێیگەیاند کە ئەگەر شتێکی بوێ، دواتر پەژیوان دەبێتەوە! کچۆڵەکە زانی و لە میچی خانوەکە راما! هێشتا هەر لەو خەیاڵانەدا بوو کە ژنە جوانەکە هەستا و چوە هەیوانەکە و دەستی بە جمگە دەستی خۆیدا دێنا! ئەو هەیوانە کەوتبوە سەرووی هەیوانێکی دیکە کە دوو بەچکە دەوڵەمەند لەوێ خەریکی کایە کردن بوون! کچۆڵەکە دەیزانی کە ئەوان دەوڵەمەندن و چونکە پێشووتریش بینیبوونی دەیزانی کە زۆریش جوانن! ئەوانیش بە قەدەر خاوەنکارەکەی دایکی جوان بوون! ژنە دەوڵەمەندەکە کە هەروا دەستی بە جمگە دەستیدا دێنا، چاوی پێکەوتن! بزەیەکی هاتێ و چوە پێشەوە بۆ ئەوەی بانگیان بکات:

ـ سڵاو کۆترە بچکۆلانەکانی من! ئەمڕۆ چۆنن؟

دواتر گووتی:

ـ راوەستن ئەمڕۆ شتێکم بۆ هێناون!

دواتر هاتە ژوورێ و جێگە شوکلاتە شوشەییەکەی بە وریاییەوە هەڵگرت بۆ ئەوی نەکا لە دەستی بەر بێتەوە و دواتر چۆوە هەیوانەکە و دەستی کرد بە فڕێدانی شوکلات بۆ منداڵەکانی!

شوکلاتەکانی بۆ دەهاویشتن و دەیگوت:

ـ ئەوەش شوکلات بۆ کۆترە بچکۆلەکانم! کۆترە بچکۆلەکانی خۆم!

هەروا بەدەم پێکەنینەوە نیوەی شوکلاتەکانی بۆ هاویشتن و دواتر گەڕایەوە و لە سەر مێزێك دایانان! بۆ خۆشی دانەیەکی هەڵگرت و کاغەزە ئاڵتونیەکەی لێکردەوە و لە سەر خۆ لە دەمی هاویشت و چوە ناو خەیاڵاتەوە! دیار نەبوو بیری لە چی دەکردەوە! وردە وردە مژی و لە دواییشدا قوتی دا ... و کچۆڵە بچکۆلەکەش هەروا تێی رامابوو!

هەر لەو رۆژەوەیە کە من ئیتر ناتوانم شوکلات بخۆم! ئەگەر بیخۆم تێك دەچم! هیوادارم تۆش حەزت لە شوکلات بێت، چونکە دەمهەوێ کۆڵێك شوکلاتت بۆ بکڕم! دەمهەوێ چوار دەورت پڕ بکەم لە شوکلات بۆ ئەوەی لە جیاتی منیش هەتا پێت خۆش بوو، هەتا کاتێك کە من بیرەوەریی ئەو زوڵمە لە یاد دەکەم، شوکلات بخۆی! تۆ هەر بەو چەشنە کە لەگەڵ توونداوتیژی ئاشنایەتی پەیدا دەکەی، تامی زوڵمیش دەچێژی! دەبێ خۆت ئامادە بکەی! باس لەو زوڵمە ناکەم کە لە کاتی سەربڕینی جوجەڵەیەك بۆ خواردن، یان گایەك بۆ کەوڵ کردن، یان ژنێك بۆ تەمبێ کردن روودەدات! مەبەستم زوڵمێکەکە دارا و نەدار لێك جیا دەکاتەوە! زوڵمێك کە تامی ژەهری بەو کچۆڵەیە چێشت کاتێك کە دایکە دووگیانەکەی بە سەری شۆڕەوە خەریکی خاوێن کردنەوەی فەرشەکە بوو! نازانم چۆن دەکرێ لە گەڵ ئەو ستەمە بجەنگی؟ ئەوان ویستیان ئەو کارە بکەن، بەڵام کەسێك کە فەرشەکانی خاوێن دەکردەوە گۆڕیان! لە هەر نیزامێکدا کە لە دایك ببی و مرۆڤەکانیشی لە سەر هەر دینێك بن، هەمدیسان ژنێکی دووگیان هەیە کە فەرشەکان خاوێن دەکاتەوە و کچۆڵەیەکی چکۆلەش هەیە کە بۆ خواردنی شوکلاتێك سوکایەتی پێدەکرێت! هیچکات نیزامێك نادۆزیتەوە کە بتوانێت ئاڵوگۆڕ لە دڵی مرۆڤەکاندا پێك بێنێت و رق و بێزاری لە دڵیان دەرباوێت! هەرکەس پێی گوتی: لە وڵاتی ئێمەدا عەداڵەت هەیە! تۆ پێی بڵێ درۆزن و داوای لێبکە پێت بسەلمێنێت کە لە وڵاتەکەیدا خواردنی تایبەتی دەوڵەمەندان و هەژاران جیا نییە! زستان وەرزی دەوڵەمەندەکانە! ئەگەر دەوڵەمەند بی سەرما بۆ تۆ گەمەیەکە کە دەتوانی بە باڵتۆی پەشمین چارەسەری بکەی و گەرمت ببێتەوە و خلیسکەش بکەی! ئەگەر هەژار بی، سەرما بۆ تۆ بەڵایەکی ئاسمانییە! ئەوکات فێر دەبی کە چۆن لە دیمەنە بە بەفر داپۆشراوەکان بێزار بی!

بچکۆلەکە! بەرابەری تەنیا لەو جێگایەدا هەیە کە تۆی تێدای! ئازادیش هەروا! بەڵام ئایا بە راستی پێویستە بۆ تۆ کە کۆیلەی هیچ کەسێك نی، لە دایك ببی و تەواوی ئەو زوڵمانە تەحەمول بکەی؟

* * *

نازانم ئەوە چیرۆکە یان نا، بەڵام بۆتی دەگێڕمەوە! رۆژێك بوو، رۆژێك نەبوو، کچۆڵەیەکی چکۆلە بوو کە باوەڕی بە داهاتوو هەبوو! هەموان هانیان دەدا سوور بێ لە سەر بۆچوونەکەی و بەردەوام پێیان دەگوت کە رۆژێکی لە ئەمڕۆش باشتر دادێت: قەشەکە باسی بەهەشتی دەکرد و دەیگوت هەمیشە سبەینێ لە ئەمڕۆ باشترە! لە قوتابخانە پێیان دەگوت، مرۆڤ خەریکە بەرەو پێش دەچێت! ئەو مرۆڤانەی کە لە سەرەتادا لە ئەشکەوتەکاندا دەژیان، سەرەتا چوونە ناو ماڵە بێ سۆبەکانەوە و دواتر وردەوردە توانیان گەرمای بۆ دابین بکەن! هەر ئەوە دەریدەخات کە هەمیشە

ســـبەینێ لە ئەمرۆ باشـــترە! باوكی نموونـــەی مێژوویی دێنایەوە و دەیگوت كە هەمیشـــە دەسەلاتدارە زاڵمەكان لە كۆشكی پاشایەتی خراونەتە خوارێ و ئەوە دەرخەری ئەوەیە كە داهاتوو لە ئێســـتا باشتر دەبێ! كچۆڵەكە هەر زۆر زوو گومانی خستە سەر قسەكانی قەشەكە! رۆژی دواتر قەشەكە مرد و بـــۆ كچەكەش ئەوە ســـەرنجڕاكێش نەبوو كە دوای مردن لە میوانخانەیەكی رازاوە بە ناوی بەهەشت دا بژیت! وردە وردە تێگەیشت كە قســـەكانی قوتابخانەش هەر هیچ نەبوون، چونكە هەمیشە لە زستاندا دەست و قاچەكانی بە سەرما دەقەڵشین! بەڵێ! ئەوە شتێكی باش بوو كە مرۆڤەكان توانیبوویان خۆیان لە ئەشكەوتەوە بگەیەننە ئەو ماڵانەی كە هەمـــوو ژوورەكانی وەكو یەك گەرم دەكران، بەلام لە ماڵی ئەواندا تەنانەت سۆبەشـــی تێدا نەبوو! كچۆڵەكە باوەڕی بە قســـەكانی باوكی كرد! باوكی پیاوێكی بوێر و بەهێز بوو! بیست ساڵ بوو لە گەڵ زاڵمانی رەشپۆش بە شەڕ دەهات و هەموو جارێك كە بە لێدان شین و مۆریان دەكردەوە، بوێرانە دەیگوت:

ـ هەر وا نامێنێ!

ئەو كات ســـەردەمی شـــەڕ بـــوو و واپێدەچوو كـــە زاڵمە رەشپۆشەكان هەتا هەتایە دەمێننەوە، بەلام باوكی كچۆڵەكە بەردەوام ئەو قسەیەی دووپات دەكردەوە كە:

ـ هەر وا نامێنێ و ئاخرەكەی رۆژگارێكی تریش دێت!

كچۆڵەكە لە یەكێك لە شەوەكانی مانگی ژوئیەدا، قەناعەتی بە قسەكانی باوكی كرد! ئەو شەوە خەڵكی زاڵمەكانیان وەدەر نـــان و واپێدەچوو كە شـــەڕ تەواو بوە و ئـــەوا ئەو رۆژەی كە باوكی ئامـــاژەی بۆ دەكرد، هاتـــوە! بەلام لە مانگی ســـێپتامبردا زاڵمەكان گەڕانەوە و ئەمجارە كۆمەڵێك زاڵمی دیكەش كە بە زمانی ئاڵمانی قســـەیان دەكرد، لە گەڵیان بوون! شەڕەكە خراپتر لە پێشوو دەستی پێكرد!

كچۆڵەكە پێیوابوو كلاویان لە سەری ناوە! لە باوكی پرسی و ئەویش گوتی:

ـ رۆژگار هەر وا نامێنێ!

و لە درێژەدا گوتی:

ـ زۆری نەماوە چونكە زۆر كەس چاوەڕوانی دەكەن! هاوڕێكانی ئەوان لە ناو رێگادا بوون! ئەرتەشـــێكی دۆست بە ناوی متفقین. ســـبەینێی ئەو رۆژە هەر ئەو شارەی كە كچۆڵەكە تێیدا دەژیا بە دەســـتی هەر ئەو دۆســـتانەی كە ناویان متفقین بوو بۆمباران كرا و تەنانەت بۆمبێكیش هەر رێك لە بەر دەرگای ماڵەكەی ئەوان تەقیەوە! كچۆڵەكە كە مات بوو، پرسی:

ـ ئەگەر ئەوانە دۆستن، ئەی بۆچی ئاوا دەكەن؟

باوكی وەلامی دایەوە:

ـ بە داخەوە ناچارن! ئەم كارە هیچ شـــتێك لە دۆستایەتییان كەم ناكاتەوە! دواتر بۆ سەلماندنی قسەكانی كچۆڵەكەی برد بۆ بینینی دووكەس لە متفقین كە كاریان هاویشـــتنی ئەو بۆمبانە بوو و لە زیندانی زاڵمەكان رایانكردبوو!

باوك ئـــەوەی بە كچەكەی دەگوت كە دەبـــێ یارمەتییان بدەن، چونكە داهاتویەكی باش ئامانجی هاوبەشی هەموانە! كچۆڵەكـــە قەبوڵی كرد و هاوڕێ لـــە گەڵ باوكی كە بۆ رزگار كردنی ئەوان ئیعدامیشـــی لە خۆ گرتبوو، دەست بە كار بوون! حەشـــاری دان و خۆراكیی بۆ بردن و هەتا نزیك ســـنورەكەش وەكو چاو ســـاغێك لەگەڵیان چوو! دوای ئەو كارانە دانیشت و چاوەڕوانی ئەرتەشێكی دەكرد كە بڕیار بوو ئـــەو رۆژگارەی كە باوكی دەیگوت، بە دیاری بێنێت! ئەو ئەرتەشـــە وا وێدەچوو كە هیچكاتێك نەگاتێ! حەوتوەكان و مانگەكان تێدەپەڕین و مرۆڤەكانیش بە بۆمب و ئەشكەنجە دەمردن یان گوللەباران دەكران و داهاتوویەكی باشـــیش ئیتر ببـــوە خەیاڵ! باوكی كچۆڵەكەش گیرا و ئەشـــكەنجە كرا! كچۆڵەكە لە زیندان چوو بۆ ســـەردانی و هێندە دەموچاوی هەڵقرچابوو كە نەیناسیەوە! بەلام باوكی هەر بەو سەروچاوە ئاوساوەوە پێی گوت:

ـ ئاخرەكەی رۆژگارێكی تریش دێت، رۆژگارێكی بە دوور لە سووكایەتی!

ســـەروچاوی باوكی لە كەســـێكی غەریـــب دەچوو، بەلام دەنگەكەی ناسیەوە! ئەو دەنگەی كە پێی دەگوت:

ـ ئاخرەكەی رۆژگارێكی دیكەش دێت. ئەو ئەو رۆژگارەی كە لەودا بێحورمەتی و سوكایەتی تێدا نییە!

ئەو رۆژەی كە چاوەڕوان دەكرا، هات! لە بەرەبەیانی یەكێك لە رۆژەكانی مانگی ئوت! شـــەوی پێشـــوو شاریان چاك بۆمباران كردبوو! پردەكان و جادەكان خراپ ببون و مرۆڤی بێتاوانیش زۆر كوژرابوون! لە گەڵ بیستنی دەنگی ناقوسی جەژنی پاك، متفقین گەیشـــتنە ئەوێ! ئەو فریشتانەی كە بە بزەوە و بە جلوبەرگی ســـەربازیەوە لە نێو خەڵكدا بە ریز دەڕۆیشتن و خەڵكیش گوڵی بە سەردا دەباراندن و هاواریان دەكرد: هەر بژی! باوكـــی كچۆڵەكە كە تازە ئازاد كرابوو، هەمووان رێزیان لێدەگرت و ســـۆمای خۆشی لە چاوانیدا دەدرەوشایەوە!

كەسێك هاتە لای باوكی و پێی گوت خێرا خۆی بگەیەنێتە ژووری فەرمانـــدەی متفقین چونكـــە روداوێكی ناخۆش رویدابوو! باوكی كچۆڵەكە هەروا كە بە هەلاتن دەڕۆیشت، لە خۆی پرسی: ئەو روداوە ناخۆشە دەبێ چی بێت؟

روداوە ناخۆشەكە پیاوێكی ســـی ساڵە بوو كە لە سەر دەم

لە سـەر چیمەنەکە ڕاکشـابوو و خەریکی گریان بوو! بۆ پێشـوازیی لە دۆسـتان جلێکی شـینی لە بەر کردبوو و گوڵێکی سـووری کاغەزیشـی لە بەرۆکی دابوو! لە سەر سەریشـی فریشتەیەکی یۆنیفۆڕم لە بەری چەك بە دەست لینگی لێك بڵاو کردبوون!
باوکی کچۆڵەکە دوولا هاتەوە و لە پیاوەکەی پرسی:
ـ چیت کردوە؟
پیاوەکە لە پڕمەی گریانی دا و تەنیا توانی بڵێت کە:
ـ دایە ... دایە ... دایە ...
باوکی کچۆڵەکە ویسـتی فەرماندەی متفقین قسە بکات! فەرماندەکە کە کەسێکی نێوچاوان گرژ و سمێڵ سوور بوو، هەروا کە شەللاقەکەی ڕادەوەشاند ڕووی لە باوکی کچۆڵەکە کرد و گوتی:
ـ ئێوە لەو کەسانەن کە خۆیان بە نوێنەری خەڵك دەزانن؟
باوکـی کچۆڵەکە وەڵامـی ئەرێی دایـەوە و فەرماندەکە گوتی:
ـ کەواتە پێت دەڵێم کە میللەتی ئێوە بە دزی پێشوازییان لە ئێمە کرد! ئەم کابرایە دزی کردوە!
باوکی کچۆڵەکە پرسی:
ـ چی دزیوە؟
فەرماندەکە وەڵامی دایەوە:
ـ کۆڵەپشتییەکی پڕ لە خۆراك و بەڵگە و سەنەد!
باوکی کچۆڵەکە گوتی:
ـ بەڵگە و سەنەدی چۆن چۆنی؟
فەرماندە شەللاقەکەی ڕاوەشاند و گوتی:
ـ دەفتەری گیرفانی خاوەن کۆڵەپشتییەکە!
باوکی کچۆڵەکە پرسی:
ـ دەفتەرەکەتان دۆزیەوە؟
فەرماندە گوتی:
ـ بەڵێ بەڵام دڕاوە!
باوکی کچۆڵەکە چاوێکی لە دەفتەرەکە کرد و بینی کە بە هاسانی چاك دەکرێتەوە و پرسی:
ـ ئەی خۆراکییەکە؟ خۆراکییەکەشتان دۆزیوەتەوە؟
ـ خۆراکییەکەی خواردوە!
شەللاقی فەرماندەکە وشەوشی دەهات! باوکی کچۆڵەکە بە بزەوە گوتی:
ـ ئەو پیاوە کارێکی باشی نەکردوە! من وەکو نوێنەری خەڵك بەڵێنتان پێدەدەم، خەسارەتەکەتان بۆ قەرەبوو بکەمەوە!
فەرماندەکە سـەر لە نوێ شـەللاقەکەی بـەرز کردەوە، گوتی:
ـــ لە ئەرتەشـی ئینگلیـس دا دزەکان گوللەباران دەکەن!

نوێنەری خەڵکیش چاوی دەرێت!
دزەکە سـەری خسـتبوە نێو چیمەنەکەوە و هەر دەگریا و دەیگوت:
ـ دایە ... دایە ... دایە ...
فریشتە یۆنیفۆڕم لەبەرەکە هەروا لە سەر سەری لینگی لێك کردبوونەوە و چەکەکەی لە سەر پشتەملی ڕاگرتبوو! کاتێك کچۆڵەکـە لە گەڵ باوکی لەوێ دوور کەوتنەوە گوێیان لە تەقەیەکی بەرز بوو! دەنگی میل هێنانەوەی چەکەکە ... کچۆڵەکە هیچکات نەیزانی کە ئەو دزەیان گوللەباران کرد یـان نا؟ بەڵام لەو کاتە بەدواوە هیچ هیوایەکی بە داهاتوو نەما! چونکە هەر ئەو وشـەی داهاتویەکی باش، کە ئەوی بە دۆستەکانیەوە پەیوەند دابوو، لە وانیشی کرد!
دوای ئەرتەشی ئینگلیس، ئەرتەشی ئامریکا هات! هەموان دەیانگوت ئامریکاییەکان باشترن! کچۆڵەکە ئاواتەخواز بوو کە ئەو قسانە ڕاست بن! ئامریکاییەکان هەمیشە پێدەکەنین و دەنگەدەنگیان دەهات! کچۆڵەکە زۆر زوو تێگەیشـت کە ئەوان هەر بەو پێکەنینەیان دەیانهەوێ خۆیان لە بەر چاوی هەمـوان خوێن شـیرین بکەن و خۆیان بە سـەر هەموواندا بسـەپێنن! ترسـێکی دیکە جێـگای سـبەینێی گرتەوە! برسێتیش هەروەکو خۆی مابۆوە! ژمارەیەك لە ژنەکان بۆ تێر کردنی سکیان دەستیان کردبوو بە لەشفرۆشی! ژمارەیەکیش خزمەتی دەسـەڵاتدارە نوێیەکانیان دەکرد و دەیانشـۆردن! تەواوی هەیوانەکان و سـەربانەکان پڕ ببون لە یۆنیفۆڕم و شۆرت و گۆرەوی دەسەڵاتدارە ئامریکاییەکان! هەر کەسێك کە زۆرتری بشۆردبایە، خۆراکی زیاتریشی وەردەگرت:
شەش جووت گۆرەوی= نانێك
سێ بلوز= قتویەك گۆشت و لوبیا
قاتێك یۆنیفۆڕم= دوو قتو گۆشت
باوکـی کچۆڵەکە نەیدەهێشـت ئەو و دایکی دەسـت لە جلوبەرگی ئامریکاییەکان بدەن!
دەیگوت:
ـــ چ باش بێ و چ خراپ! ئەو ڕۆژگارەی کە چاوەڕوانیم دەکرد ئەوە هاتوە و دەبێ لە گەڵی ڕابێین!
بۆ سەلماندنی قسەکانی هاوڕێکانی دەعوەت کرد و لە بەشە خۆراکی خۆیانی دەدانێ!
شـەوێك دوای کۆڵێك قسـەکردن سـەبارەت بـە هاوڕێ بوێرەکانی کە لە زیندانی زاڵمەکان ڕایانکردبوو و سـەبارەت بە داهاتوویـەك کە هی هەموان بوو، سـەعاتە زێڕەکەی دەستیشـی وەك دیاری دا بە ئەوان! هاوڕێکانیشی سەعاتە زێڕەکەیان لێ وەرگرت و لە بەرامبەریشدا کۆڵێك جلوبەرگی نەشۆراویان دایە! کچۆڵەکە زۆر پەشۆکا! برسێتی گوشاری

زۆری هێنابـــوو! چەند رۆژ دواتـــر کچۆڵەکە بێ ئەوەیکە باوکـــی ئاگای لێی بێت، چوو کۆڵێك جلی چڵکنی هێنان بیانشۆرێت! دوو کیسەیان دانێ! یەکێکیان جلی چڵکن بوون و ئەوی تریشیان خۆراکی! خێرا کیسەیەکیانی کردەوە! سێ قتو لۆبیای کولاو، دوونان، بەستەیەك بادام و بەستەنییەك! دواتریش کیســـەی جلە چڵکنەکانی کـــردەوە! کاتێك رۆی کردنە نێو تەشـــتەکەوە، زۆر تورە بوو! کیســـەکە پڕبوو لە شۆرتی پیسی سەربازەکان! لە کاتی شۆردنی ئەو شۆرتانەدا بوو کە زانی هێشـــتا رۆژگارێکی باشتر نەهاتوە و لەوانەیە هیچکاتێکیش نەیەت!

هەمیشـــە بە وەعدە و بەڵێنـــی خافڵاندوویانین! بە هێندێك فێڵ و تەڵەکە و درۆ کە جلکی هیوایان لە بەر کردوون هەتا ئێمەیان پێ هێوەر بکەنەوە!

بچکۆلەکە! بە راستی داهاتووی من و تۆ هەڵدێت؟

بە میلیۆن ســـاڵە مرۆڤەکان بە هیوای گەیشتن بە داهاتوو منداڵیـــان دەبێ و هیـــوادارن منداڵەکانیـــان داهاتوویەکی باشـــتریان هەبێت! ئایا ماڵێکی گەرم و گوڕ بە تەنیا بەسە بۆ ئەوەی خۆشبەخت بی؟ کاتێك کە لە سەرما هەڵدەلەرزی ئەو گەرمایە شتێکی باشە، بەڵام ئەوە ناتوانێ خۆشبەختت بـــکات و داکۆکی لە ئابڕووی تۆ بکات! تەنانەت بە بوونی ماڵێکی لەم چەشـــنەش دەبێ درۆکان و فێڵ و تەڵەکەکان تەحەمـــول بکەی و داهاتووی باش دیســـانەوە هەر درۆیە! پێشـــووتر پێمگوتی کە هیچ شتێك لە نەداری خراپتر نییە، نابێ لە ئێش و ئازار یان لە مردن بترســـی، چونکە کەسێك کـــە دەمرێ، بە دڵنیاییەوە دەبێ پێشـــووتر لە دایك بووبێ! پێشـــووتر پێمگوتی کە عەزابی لە دایك بوون لە بێدەنگی و نەبوون باشـــترە! بەڵام ئایا بە راستی ئەم قسانە راستن؟ بچکۆلەکە! ئایـــا دەکرێ تۆ لە بۆمبارانی یان بە گوللەی کەسێك بمری کە بەشە خۆراکەکەت دزیوە؟ هەرچی گەورەتر دەبی! من زیاتر دەترســـم! زەوقی جارانم بۆ گەیشتن بە تۆ نەماوە! هەموو رۆژێ زیاتر لە رۆژی پێشوو تووشی گومان دەبم! گومانێك کە وەکو هەڵکشـــان و داکشـــانی دەریا لە ناخمدا ســـەروخوار دەکات، جاری وایە تەواوی جەستەم تەڕ دەکات و جاری واش هەیە دادەکشێت و تەنیا ئاسەوارێك لە خۆی بـــە جێدێڵێت! نامهەوێ هێوا براوت بکەم! باوەڕ بکە نامهەوێ هانت بدەم بۆ ئەوەی لە دایك ببی! تەنیا دەمهەوێ پێت بڵێم کە چ بەرپرســـیارێتییەکم لە ئەستۆیە و دەمهەوێ تۆشیان تێدا بەشـــدار بکەم! بچکۆلەکە! هێشتاش مەجالی بیرکردنـــەوەت هەیە! چ گرفتەکانم لە ســـەرێ بن و چ لە خـــوارێ مابنەوە من بۆ هاتنی تۆ خۆم ئامادە کردوە! بەڵام ئەی بۆ خۆت؟ ئامادەی چـــاوت بە ژنێك بکەوێ کە بەر دەبێتەوە سەر درەختی ماگنۆلیا و دەمرێ؟ ئامادەی بارانی شـــوکلات بە سەر سەری کەسانێکدا ببینی کە هەر حەزیان لە شـــوکلات نییە؟ ئامادەی شۆرتە پیسەکانی کەسانێکی دیکە بشۆری و تێبگەی کە داهاتوو هیچ جیاوازییەکی لە گەڵ رابردوو نییە؟ لەو شـــوێنەی تۆ، دوێنێت سبەینێیە و سبەینێشت سەرکەوتنە! تۆ هێشتا نازانی تاڵترین راستییەکە کامەیە! ئەو راســـتییە کە جیهان دەگۆڕێت، بەڵام هەموو شتێك هەر وەکو رابردوو دەمێنێتەوە!

***

حەوتووی دەهەم! بە خێراییەکی سەرسوڕهێنەر گەورە دەبی! پازدە رۆژ لەمەوبەر باڵات نەدەگەیشـــتە سێ سانتی مەتر و کێشیشـــت هەشـــت گرەم بوو! کامڵ بووی! لەو ماسیە چکۆلەیەی پێشـــوو تەنیا کۆ ئەندامی هەناسەت ماونەتەوە بـــۆ ئەوەی بتوانی لە نێو ئاودا هەناســـە هەڵێنیەوە! ئاوەکە دەنێریە بۆریەکانی هەناســـەوە و دیســـانەوە دەری دەدەیەوە! ئێسقانەکانت خەریکە خۆ دەگرن و کرکراگەکانیشت قایمتر دەبن و پەراسوەکانیشت لە پێشەوە وێك دەکەونەوە! جەستەت وەکـــو باڵتۆیەکە کە لە پێشـــەوە دوگمەی هـــەن و بە هەر رادەیەك پێستەکەت زیاتر گەشە بکات، ئەو باڵتۆیە تەسکتر دەبێتەوە! هەر زۆر زوو دەست دەکەی بە تەقالا و جموجۆڵ! بۆ یەکەمین جار دەست و قاچەکانت دەجوڵێنی! هەنیشك و ئەژنۆکانـــت لێرە و لەوێ دەکوتی! منیش چاوەڕوانی ئەوەم! ئـــەو خۆ تێکوتانە یەکەم ئاماژەیە! نیشـــانەی رازی بوونە! لە بیرتە بۆم باســـکردی کە منیش هەر ئەو کارەم کرد هەتا دایکم تێبگەیەنم کە ئەو دەوا تاڵە نەخوات؟

چاوەڕوانیی من بە پێچەوانەی گەورە بوونی تۆیە! هەرچی ئەو چاوەڕوانییە زیاتر بێت، تۆ گەورەتر دەبی! من وەبیر ئەو ئەرتەشە دەخەیتەوە کە هیچکات نەدەگەیشتێ! ئەو چەشنە بیرکردنەوانە سەرچاوەکەیان جموجۆڵ نەکردنە! دوو حەوتوویە کە لە نێو جێدا کەوتووم و ئەم ساتانە زۆر دوور و درێژن بە لامەوە! ئەی ئەو ژنانەی کە دەبێ حەوت هەشـــت مانگ لـــە جێدا بکەون، چی دەچێژن؟ ئەوان ژنن یان کرمن؟ تەنیا شـــتێك کە ئارامم دەکاتەوە هەر ئەوەیە! ئیتر هیچ باسێك لە زەبری ئەو ئێش و ئازارانەی کە وەکو چەقۆ لە ژێر ســـکم دران، نییە! دڵیشم تێکەڵ نایەت! قاچەکانیشم ئیتر نائاوسێن، بەڵام چەشنێك لە بێوازی و نیگەرانی جێگاکەی گرتۆتەوە! نازانـــم بۆ! رەنگە هەر هی ئەو جموجۆڵ نەکردنە بێت! هەتا ئێســـتا هیچکات بێکار نەبـــووم و نەمدەزانی بێ تاقەتی چییە! چاوەڕوانم هەتا دوایین رۆژەکانی پشووم تەواو ببێت! ئەو دوو رۆژەی کە هەســـت دەکەم دوو ســـاڵە! ئەم بەیانییە لە گەڵت بە شـــەڕ هاتم! ناڕەحەت بووی؟ شێت ببووم! پێم

گوتی کە منیش مافی خۆمە و هیچکەسێك و تەنانەت تۆش ناتوانی ئەو مافە لە بەر چاو نەگری! بە سەرمدا قیژاندی و وتم کە هیلاکم و تاقەتم نەماوە! گوێت لێیە؟ چونکە چاوەکانت هەڵنەهێناوە هەست دەکەم کە ناتهەوێ گوێ لە قسەکانم رابگری و هەر بۆشت گرینگ نییە! هەستە لەخەو! ناتهەوێ هەستی؟ کەواتە وەرە ئێرە! وەرە لای من! سەرە بچکۆلانەکەت بخەرە سەر سەرینەکەم! با لە لای یەکتری بخەوین! من و تۆ، من و تۆ، من و تۆ ...
هیچکەسێکی دیکە نایەتە سەر جێگاکەمان!

ئەو هات هیچکاتێك پێموانەبوو بگەڕێتەوە! دەرگاکە کرایەوە و پێموابوو هاوڕێکەم هاتوە! ئەو هەموو شەوێك بەر لە نانخواردن، دێتە دەیدەنیم! دڵنیا بووم کە ئێستا بە هەناسەبڕکێ و بە پاکەتێکەوە دێت و دەڵێت:
- ببورە، بە پەلەم! گۆشتی سارد و میوەم بۆ هێناوی! سبەینێ دەتبینمەوە!
بەڵام کەسێك خەریك بوو بە ئەسپایی لە سەر پەنجەی پێی دەڕۆیشت! لە سەر جێگاکەم وەرسوڕام و دیتم کە خۆیەتی! نێوچاوانی هەڵقرچابوو و چەپکە گوڵێکیشی بە دەستەوە بوو! سەرەتا هەستم کرد یەکێك بە سکم دانوساوە! ئێشەکەی وەکو جاران نەبوو! هەر وەك ئەوەی لە بینینی ترسابی مستت لێدەدام و دەتهەویست لە پشت دڵ و ریخۆڵەکانمەوە حەشارت بدەم! هەناسەم راوەستا و هەوایەکی سارد، جەستەمی لەرزاند!
تۆش هەستت پێکرد؟ تۆش ناڕەحەت بووی؟
بێ ئەوەیکە هیچ قسەیەك بکات، بە نێوچاوانی تێك چرژاو و بە چەپکە گوڵێکەوە هەر لەوێ راوەستابوو! حەزم لەو سەر و سیما و گوڵانە نەبوو! بۆ وەکو دزێك هاتبۆ سەر سەرم؟ بۆ نەیدەزانی کە نابێ ژنە دووگیانەکان بترسن؟ لێم پرسی:
- چیت دەوێ؟
بە هێواشی گوڵەکانی لە سەر جێگاکە دانا! گوتم گوڵ لە سەر جێ دانان زۆر مەیمەنەتی باش نییە، چونکە گوڵ دەخەنە سەر تابوتی مردوو! گوڵەکان زەرد ببوون و دەمزانی کە لە دوایین ساتدا و بە بێ هیچ هەستێك ئەوانی کڕیون! بە بێ جووڵە راوەستابوو و سێبەرە رەش و زەلامەکەی دیواری ژوورەکەی داپۆشیبوو! چاوی لێ نەدەکردم! چاوی لە وێنەکانی سەر دیوارەکە دەکرد! هەر ئەوانەی کە تۆیان لە دوو مانگیدا نیشان دەدا! هەر ئەوانەی کە چل جار گەورە کرابوونەوە! دەتگوت ناتوانێ چاوی لە سەر چاوانت هەڵبڕێ! هەر چی زیاتر لێی دەڕوانی، زیاتر خۆی کوشمەڵە دەکرد! ئاخرەکەی دەستی بە دەموچاوی گرت و دەستی بە گریان کرد! سەرەتا بە بێدەنگی دەگریا! وردە وردە دەنگی بەرز بۆوە! لە سەر لێواری قەرەوێڵەکە دانیشت بۆ ئەوەی ئاسودەتر بگریت! گریانەکەی قەرەوێڵەکەی دەلەراندەوە! هەستم کرد ئەو لەرینەوەیە ئازارت دەدات! پێم گوت:
ـ خەریکی قەرەوێڵەکە دەلەرێنییەوە! منداڵەکە ئەزیەت دەبێ!
دەستەکانی لە سەر دەموچاوی هەڵگرت! چاوەکانی بە دەسماڵێك وشك کردنەوە و لە سەر کورسییەکە دانیشت! هەر ئەو کورسییەی کە لە ژێر وێنەکەی تۆ دامناوە! کە تۆی لە تەنیشت خۆی هەست پێکرد، مات بوو! تۆ بە پێڵوە بێ جوڵەکانت و ئەویش بەو چاوانەی کە هیچ شتێکی شاراوەیان تێدا نەبوو! وتی:
- منداڵەکە هی منە!
لە داخا وەخت بوو بتەقم! لە سەر قەرەوێڵەکە تۆزێك خۆم بەرز کردەوە و هاوارم کرد کە تۆ نە هی منی و نە هی ئەوی! تۆ هی خۆتی! گوتم من بەو گاڵتەجاڕیانە و ئەو کارانەی کە عاشقەکان لە فیلمەکاندا دەیکەن، تێك دەچم! گوتم دوکتۆر پێی گوتوم ئارام بم و ئیسراحەت بکەم! هەر بە راست بۆچی هاتبوە ئەوێ؟ بۆ ئەوەیکە بێت و چەرمەسەریی تۆ لە کۆڵ خۆی بکاتەوە و بتوانێ خەرجی لە باربردنەکەت بدات؟ چەند جار گوڵەکانم لە مێزەکە راکێشان! ئەوەندەم وا کرد کە گوڵەکان هەڵوەرین! کاتێك کە سەر لە نوێ سەرم کردەوە سەر سەرینەکەم، جلە خەوەکانم بە ئارەقە تەڕ ببوون و ژانە سکیش ئەمانی لێ بڕیبووم! بە پێچەوانە باوکت هەر لە سەر جێگاکەی جوڵەشی نەکرد! تەنیا سەری داخست و گوتی:
- زۆر دڵڕەقی! چۆن دەتوانی هێندە بەدفەڕ بی؟
دواتر سەبارەت بەوەیکە من خەریکم کڵاو لە سەری خۆم دەنێم، کۆڵێك قسەی کرد و دەیگوت تۆ هی هەردووکمانی و ئەویش بە قەدەر من بیری لەوە کردۆتەوە و عەزابی کێشاوە و دوومانگە لە بەر تۆ ئەزیەتی کێشاوە و دواتر دەستی کرد بە هەڵیت و پڵیت سەبارەت بەوەیکە بڕیارەکەی من لە مەڕ راگرتنی تۆ بە باش دەزانێت و نابێ منداڵ فڕێ بدرێت! چونکە منداڵ، منداڵە خۆ خۆڵ و خاشاك نییە و ... قسەی قۆڕی دیکەی لەم چەشنە! قسەکەم پێ بڕی و گوتم:
- خۆ منداڵەکە لە سکی تۆدا نییە؟ تۆ ناچار نی لە کۆڵی بکەی!
واقی وڕما و گوتی:
- پێموابوو تۆ منداڵەکەت خۆش دەوێت و دەتهەوێت بتبێت! لەو قسانەدا بووین کە شتێك روویدا و هۆکارەکەشی نازانم! لە ناکاو گریام! هەتا ئەو کات نەگریابووم! حەزم نەدەکرد بگریم، چونکە گریان هەم لە پێش چاوی ئەو سوکی دەکردم

و هەمیش ناشیرین! بەڵام هەر چەند ئەسرینەکانم دەسڕینەوە، خێراتر بە سەر کولمەکانمدا دەباریـن! هەولمدا جگەرەیەك داگیرسێنم! ئەسرینەکانم جگەرەکەیان تەڕ کرد!

باوکت لە سەر جێگاکەی هەستا و هاتە سەر سەرم و دەستی بە سەرم داهێنا و گوتی:

ـ ئێستا قاوەت بۆ ئامادە دەکەم!

دواتر چوە ناو چێشتخانەکەوە! کاتێك گەڕایەوە من باشتر ببوم بەڵام ئەو تورە بوو! فنجانە قاوەکەی بە پارێزەوە بە دەستەوە گرتبوو! قاوەکەم خواردەوە و چاوەڕێ بووم ملی ڕێگا بگرێت و بڕوات! بەڵام نەڕۆیشت! پرسیاری کرد ئاخۆ چی دەخۆم؟ وەبیرم هاتەوە کە بە پێچەوانەی هەموو شەوێك دۆستەکەم نەهاتبوو! زانیم کە ئەو باوکتی ناردۆتە لام! رقم لێی بوو! لە ئەو و لە تەواوی ئەو کەسانەی کە پێیانوایە بە یاسا زۆرە ملەکانیان دەتوانن یارمەتی کەسانی دیکە بدەن! مریەم زۆر باشە، هەم خۆی و هەم منداڵەکەشی! تەنیا شتێکی جێی پەسندی چیرۆکەکە هەر ئەوەیە:

" ئەفسانەی بە شکۆی ئەو جنینەی کە بە بێ خەوتن لە گەڵ هیچ کەسێك دروست بوە!"

پێم بڵێ بزانم لە چیرۆکی ئێمەدا هاوسەر بۆچی دەبێ؟ بە کەڵکی ڕاکێشانی وڵاخێك کە بە ڕێگادا ناڕوات؟ بڕینی ناوك و چاودێری بە سەر منداڵدا؟ یان ئاگاداریی لە ئابڕووی ژنێکی بێ هاوسەر کە دووگیان بوە؟ پێم بڵێ ...

باوکت لە سەر زەویەکە دانیشتبوو و خەریك بوو گوڵەکانی کۆ دەکردەوە! تەنانەت بە قەدەر نوکە دەرزییەکیش خۆشم نەدەویست! بە هاتنی ئەو هاوسەنگیی نێوان من و تۆ تێکچوو! لەمپەرێکی لە نێوان ئێمەدا دروست کردبوو! تێدەگەی؟ غەریبەیەك پێی نابوە ناو ژیانی تایبەتیی ئێمەوە! غەریبەیەك لە نێوان ئێمەدا بوو! هەر ڕێك وەکو قەنەفەیەك کە هیچ پێویستییەکت پێی نییە بەڵام لە خۆڕا بەشێك لە دیوەکەت داگیر دەکات و دەبێتە کۆسپی سەر ڕێگات و تێی هەڵدەنگوی! ڕەنگە ئەگەر هەر لە سەرەتاوە لەگەڵمان بوایە، ئێستا بە لامانەوە ئاسایی دەبۆوە! بەڵام ئێستا ڕێك وەکو مرۆڤێکە کە سەری داخات و بێتە ناو ڕێستۆڕانێکەوە و بێ ئەوەیکە دەعوەتی بکەی بێتە سەر مێزەکەت دابنیشێت!

تووشی عەزاب ببووم! دەمهەویست پێی بڵێم: تکات لێدەکەم بڕۆ! ئێمە پێویستمان بە تۆ نییە! نە بە تۆ، نە بە یوسف، نە بە خوا! هەر باوکمان ناوێت! هاوسەرمان ناوێت! تۆ زیادەی! بەڵام نەمدەتوانی! وەکو کەسێك کە ناتوانێ بەوەیکە لە سەر مێزەکەیان دانیشتوە، بڵێ لێرە دامەنیشە! پێموایە سکم پێی دەسووتا! بەڵام وردە وردە ئەو دڵسۆزیە وەکو ئاشتبوونەوەی لێهات! جیاواز لە هەموو کارە خراپەکانی، ئەویش لەم ڕووداوە

ناڕەحەت بوو و تووشی عەزاب ببوو! نازانم چەپکە گوڵ کڕین و هاتنی بۆ ئەوێ چەندە دژوار بوە! لەوانەیە زۆری گوشار بۆخۆی هێنابێت هەتا بەو قەناعەتە گەیشتوە بێتە لامان! هیچکەس بە بێ تۆو لە دایك نابێ! ئەو دڵۆپە ڕووناکاییەی کە هێلکۆکەکانی کوون کردبوو، هی ئەو بوو! تۆ لە دوو بەش بەشێکت هی ئەو بوو! ئەوەی کە من و تۆ لە بیرمان کردبوو، حیساب کردنی نرخی یاسایەکە کە هیچکەس قەبووڵی نییە:

ژن و پیاوێك پێکەوە ئاشنا دەبن، حەزیان لە یەکترە، یەکتریان دەوێ، لەوانەیە عاشقی یەکتریش بن ... دوای ماوەیەك یەکتریان خۆش ناوێت و حەزیان لە یەکتری نامێنێت و خۆزگە دەخوازن کە یەکتریان نەناسیبایە! ئەوەیکە بە دوایدا دەگەڕام، دۆزیبوومەوە: منداڵ، عەشقی نێوان ژن و پیاو وەکو بەهار و پاییزە! کاتێك عەشق سەرهەڵدەدات، بەهار بە گەڵای سەوز دادەپۆشرێ، بەڵام کاتێك کە دەمرێ بێجگە لە خەزان هیچ شتێك لە دوای خۆی بە جێ ناهێڵێ!

هێشتم خواردنی شەوم بۆ ئامادە بکات! هێشتم ئەو شامپاینەی کە بۆی هێنابووم، هەڵپیچڕێ! (لە کاتی هاتنی بۆ ناو ماڵ لە کوێ شاردبوویەوە؟) هێشتم ئاوێك بە خۆیدا بکات! (لە حەمامەکەدا فیتووی لێدەدا و گۆرانیی دەگوت! دەتگوت هەموو کێشەکەمان چارەسەر بوە!) هێشتم لە سەر جێگاکەی ئێمە بخەوێت! بەڵام ئەم بەیانییە دوای ڕۆیشتنی، بە تەواوەتی خەجاڵەتیم کێشا! هەستم کرد بەڵێنەکەم شکاندوە و خەیانەتم پێکردووی!

خۆزگە جارێکی دیکە نەیەتەوە بۆ ئێرە!

***

دوای ئەو هەمووە لە نێو جێگادا مانەوە! هەست کردن بەو هەوایەی کە لە دەموچاوت دەدات و شۆقی هەتاو کە لە چاوانت دەچەقێ! و لێڕوانینی ئەو خەڵکانەی کە بە ژیانی خۆیانەوە نوساون! سەرنجڕاکێشە! ئەگەر (بینگە) عیادەی دوکتۆرەکە دوور نەبوایە بە پێیان دەچووم و لە ڕێگادا بۆ خۆم گۆرانیم دەگوتن! ناچار بووم بانگی تاکسییەك بکەم! شۆفێرێکی بێ شعور بوو! ئەو جگەرە بۆن ناخۆشەی کە لە لا لێوی نەدەکردەوە، تێکی دەدام! هێندە خراپ شۆفێری دەکرد کە هەموو جارێ لە گەڵ ستۆپ کردن بە کورسی پێشەوە دادەدرام! دوای چەند دەقیقە کە بە سەر ڕۆیشتنەکەماندا تێپەڕی، تووشی دڵ ئێشە بووم و خۆشحاڵیی دەمەوبەیانیشم نەما و سەرگێژە هەمیشەییەکەم تووش بۆوە! کاتێك چوومە (بینگە) عیادەی دوکتۆرەکە لەگەڵ دە پازدە ژنی دووگیان بەرەوڕوو بوم! سکرتێری دوکتۆرەکە داوای لێکردم چاوەڕێ بکەم و منیش زیاتر

توڕە بووم! پێم خۆش نەبوو لەگەڵ ئەو ژنە سك هەڵمساوانە لە ژوورێكدا دابنیشم! هیچ شتێكم وەكو ئەوان نەبوو! سكم چكۆلە بوو هەر دیار نەبوو كە دووگیانم! ئاخرەكەی چوومە دیوی دوكتۆرەكەوە! جلەكانم دانا و لە سەر قەرەوێڵەی پشكنینەكە راكشام! دوكتۆرەكە بە قامكەكانی بە شوێن تۆدا دەگەڕا و منیشی ئازار دا! لە كۆتاییدا دەسكێشەكەی دانان و زۆر بە سارد و سڕیەوە پرسی:

ـ هەر بە راستی ئەو منداڵەت دەوێت؟

باوەڕم نەكرد! گوتم:

ـ بەڵێ! بۆچی؟

ـ چونكە زۆربەی دایكەكان دەڵێن لە كاتی منداڵ دروست كردندا، ئاگایان لە خۆیان نەبوە و لە راستیدا رازیی بە منداڵبوون نەبوون! دواتر هەرچی لە دەستیان بێت دەیكەن بۆ ئەوەی منداڵەكە لە دایك نەبێت!

نارەحەت بووم و بە دوكتۆرەكەم گوت كە بۆ دەردەدڵ لە گەڵ دەروونناس نەهاتومەتە ئەوێ! تەنیا دەمهەوێ بزانم كە تۆ (منداڵەكە) حاڵت چۆنە؟ شێوازی قسەكردنەكەی گۆڕا و زۆر ماقوڵانە گوتی:

ـ لەوانەیە هێندێك گیروگرفت هەبێت! هۆكارەكەشی هێشتا نادیارە!

دواتر درێژەی بە قسەكەیدا و گوتی:

ــ هەڵبەت بارودۆخی جنینەكە باشە و رێك لە سەر جێگاكەی خۆیەتی و بە شێوەیەكی ئاسایی گەشەی كردوە! بەڵام گرفتێك هەیە! منداڵدان زۆر هەستیارە و رەنگە هۆكارەكەشی هەر ئەوە بێت كە خوێنی تەواو ناگاتە ئەو بەشە لە منداڵدان (پلاسنتا) كە لە رێگای ناوكەوە هەوا و خۆراك دەگەیەنێتە جنینەكە ...

تۆ ئیسراحەتی تەواوت كردوە؟

ـ بەڵێ!

جگەرە و مەشروبیشت نەخواردۆتەوە؟

ـ نا!

ـ كاری قورس چی؟

ـ نا!

ـ پەیوەندیی جنسیی چی؟

ـ لەم چەند حەوتوویەدا نا!

تۆ ئاگاداری كە راستم دەكرد! ئەو شەوە سەرەڕای ئەوە كە باوكت جەختی دەكردەوە، نەمهێشت دەستم لێبدات! دوكتۆرەكە تۆزێك بیری كردەوە و پرسی:

ـ نیگەرانی شتێكی؟

ـ بەڵێ!

ـ شتێك نارەحەتی كردووی؟

ـ بەڵێ!

پرسیاری نەكرد داخوا نیگەرانی چیم و چی نارەحەتی كردووم! دواتر گوتی:

ـ نیگەرانی و مشەوەش بوون و كاریگەرییە دەرونییەكان لە سەر ژنی دووگیان، زیاتر لە كاریگەریە جەستەییەكان كاری تێدەكەن و دەبێتە هۆی ئەوەیكە منداڵدان بە توندی وێك بێتەوە و ژیانی كۆرپەلەكە بكەوێتە مەترسییەوە! دەبێ ئەوەمان لەیاد نەچێ كە منداڵدان لە گەڵ غودەی هیپۆفیز (Hypophyse) لە پەیوەندی دایە و هەر هۆكارێك كە غوددەی هیپۆفیز هەڵخرێنێ، خێرا لە سەر كۆئەندامی زاوزێ كاریگەری بە جێدێڵێت! تووڕەیی، نارەحەتی دەروونی و رووداوێكی ناخۆش دەبێتە هۆی ئەوەیكە كۆرپەكە لە ناكاو لە دیواری منداڵدان جیا بێتەوە و بكەوێتە مەترسییەوە! تووڕەیی بەردەوامیش بۆ كۆرپەلە زۆر مەترسیدارە ...

هێوری و لەسەرخۆ بوون تەنیا دەوایەك بوو كە دوكتۆر بۆی نوسیم! پێم گوت:

ــ ئەو بڕیارەی تۆ وەك ئەوە وایە كە داوام لێبكەی رەنگی چاوانم بگۆڕم! سروشتم ناهێڵێ لە سەر خۆ و ئارام بم!

زۆر بە بێوازی وەڵامی دایەوە:

ـ ئەوە ئیتر پەیوەندیی بە خۆتەوەیە! لانیكەم هەوڵبدە تۆزێك قەڵەو بی!

دواتریش چەند دانە حەبی بۆ نوسیم بۆ ئەوەی ماسولكەكانم گرژ نەبنەوە و گوتی: ئەگەر دڵۆپە خوێنێكت بینی، خێرا وەرەوە لای خۆم!

دەترسم! گێژ بووم! تۆ پێتوایە من چیم؟ سندوقێك، پاكەتێك؟

من ژنێكم، مرۆڤم! ناتوانم جەرەكانی مێشكم شل و توند بكەم و بەر بە كاركردنی بگرم! ناتوانم هێڵی سوور بۆ هەستەكانم دیاری بكەم و لە بەرامبەریاندا راوەستم! ناتوانم لە بەرامبەر شادی و خەمدا بێ لایەن بم! لە بەرامبەر زۆر شتدا كاردانەوەم هەیە! سەرم سووڕ دەمێنێ، نارەحەت دەبم ... تەنانەت ئەگەر خۆشم بمهەوێت ناتوانم وەكو مەكینەیەكی بەرهەم هێنانی مرۆڤم لێ بێت! تۆ چاوەڕوانیەكانت لە ئاستێكی باڵا دایە! بچكۆلەكە! سەرەتا جەستەمت داگیر كرد و ئەوت لە مافە سەرەتاییەكەی كە رێگا رۆیشتن بێت، بێبەش كرد و ئێستاش دەتهەوێ دڵ و مێشك و روحیشم لە گەڕ بخەی؟ ئەوانەت لاواز كردوە! توانای بیركردنەوە و هەستكردنیشت لێ زەوت كردووم! تەنانەت ویژدانی نائاگاشم بە تاوانبار دەزانی! خەریكی زیاتر پێ لە بەرەی خۆت رادەكێشی و ئەوەش ئینساف نییە! بچكۆلەكە! ئەگەر دەتهەوێت بە یەكەوە بین! هێندێك

مەرج هەن کە دەبێ قەبوڵیان بکەی! من کارێکت بۆ دەکەم: قەڵەو دەبم و جەســـتەم لـــە ئیختیاری تۆ دەنێم! بەڵام روحم هەر هی خۆمـــە! کاردانەوەکانم هی تۆ نین! ئەوان ناکەمە کۆیلەی تۆ! تۆ نابێ تەنانەت کارت بەو شـــتانەش بێت کە من حەزم لێیانە! ئێستا هەرچەندێك پێم خۆش بێت ویسکی دەخۆمەوە و جگەرە لە ســـەر جگەرە دادەگیرسێنم! سەر لە نوێ دەست دەکەمەوە بە کار کردن! لە شێوازی سندوق بوون دەردێم و ســـەر لەنوێ دەبمەوە بە مرۆڤ! مرۆڤێك کە هەر کاتێك حەزی لێ بێت و پێی خۆش بوو، دەگریت، دەگریت، دەگریت ... پرســـیارت لێناکەم داخوا ئەم کارانەم نارەحەتت دەکەن یان نا؟ چونکە ئیتر بە راستی ماندووت کردووم!

* * *

بمبـــورە! رەنگە ســـەرخۆش بوبم یان لە کەللـــەی دابووم! ســـەیری قونچکە جگەرەکان بکە! ســـەیری ئەو دەسماڵە بکە! هێشـــتاش تەڕە! زۆر دیمەنێکی شـــێتانە و پیسە! لە خۆبایی ببوم! حاڵت چۆنـــە؟ بچکۆلەکە! هیوادارم لە من باشـــتر بی! ســـەبرم نەماوە! هیلاکم بەڵام دەمهەوێ شەش مانگـــی دیکەش خۆڕاگـــر بم و تۆم ببـــێ و دواتر بمرم! تۆ لەم جیهانـــەدا جێگاکەی من پـــڕ دەکەیتەوە و منیش هەتا هەتایە ئیســـراحەت دەکەم! پێموایە کاتی مردنم هاتوە! پێموایە هەمووی ئەو شتانەی کە دەبوایە بیانبینم، بینیومن و ئەو شـــتانەش کە دەبوایە بیانزانم، فێریان بووم! کاتێك تۆ لە جەســـتەم بێیتە دەرێ، ئیتر پێویســـتت بە من نییە! هەر ژنێك کە خۆشـــی بوێی دەتوانێ جێگای دایکت بگرێتەوە! ئەو هاوخوێنییە درۆیەکی گەورەیە! دایك ئەو کەسە نییە کە تۆ لە ســـکی خۆیدا ئەملا و لا پێدەکات، دایك ئەو کەسەیە کە گەورەت دەکات! دەتوانم وەکو دیارییەك پێشکەشـــت کەم بە باوکت! باوکت زوو گەڕایەوە و چەپکە گوڵێکی شـــینی بۆ هێنام! دەڵێن گوڵی شـــین هێمای کوڕ بوونە! ئێستا ئەو ئیتر تەنانەت بیر لە ڕەنگەکەشت دەکاتەوە و حەز دەکات کوڕ بی! کوڕ لە دایك بوون بە رای ئەو تایبەتمەندییەکی باشە! چەشـــنێك گەورەییە! ئەو چارەڕەشە خەتابار نییە! هەمیشە هەر ئەوانەیان بە گوێیدا خوێندوە کە خوا پیرە پیاوێکی ریش ســـپییە و مریەم هەر تەنیـــا منداڵەبەرێکی بێ بایەخ بوە و بە بێ یوسف تەنانەت نەیتوانیوە ئاخوڕێکیش بۆ شوێنی لە دایك بوونی مەسیح بدۆزێتەوە! تەنانەت لە ئەفسانەکانیشدا، پرومتـــە ئاگری هەڵکردوە! نامهەوێ بێحورمەتی بە باوکت بکەم بەڵام دڵنیام کە من و تۆ هیچ پێویســـتییەکمان پێی نییە! تەنانەت چەپکە گوڵە شینەکەشـــمان ناوێت! پێمگوت لە ماڵەکەمان بچێتە دەرێ و لێمان گەڕێت با ئاسودە بین! دەتگوت بە کوتەك لە سەریان داوە، بێ ئەوەیکە هیچ قسەیەك بکات، لینگی تێك باڵدران و چۆ دەرێ و دەرگاکەشی پێوە دایەوە!

تاوێکی دیکە دەبێ من و تۆش بچینە سەر کار! بەرپرسەکەم بە تەلەفۆن پێی گوتم کە بارودۆخی من دەرك دەکات بەڵام منیش دەبێ ڕێز لە بەرپرسیارێتیەکانم بگرم! ژنی دووگیان کە ســـکی بوو بە شـــەش مانگانە نابێ بچێتەوە سەر کار! ئاماژەی بە سەفەرەکەش کرد و هەڕەشەی ئەوەی دەکرد کە ئەو کارە بە پیاوێك دەســـپێرێت چونکە لانیکەم پیاوەکان لە هێندێك بەســـەرهات لە ئەماندان! دەمهەویست مستێکی لە سینگی دەم، بەڵام خۆم کۆنترۆڵ کرد! دە ڕۆژی دژوارمان لە پێشـــە و دەبێ قەرەبووی کاتە بەفیڕۆ چوەکان بکەینەوە! با شـــتێکت پێ بڵێم: ســـەر لە نوێ چوونەوە سەر کارەکەم دەبێتـــە هۆی ئەوەیکە لەو گێژییە و لە هەســـت بە لاوازی کردن لە بەرامبەر مەرگدا کە لە ناخمدا خۆی حەشار داوە، رزگار بم! خۆشبەختانە زستانە و سکە هەڵامساوەکە لە ژێر باڵتۆدا زۆر بەرچاو نییە! سکم هەروا دێت و گەورەتر دەبێت! کراسەکەم بە سکمەوە نوساوە! لە ماوەی چوارده حەوتوودا بالاکەت چەند سانتی مەترە؟ نزیکەی دە سانتی مەتر! تازە دەبێ حیسابێکیش بۆ منداڵدانم بکەین! تۆ زۆر بێ بەزەییانە هەموو ناخی منت داگیر کردوە!

* * *

من لەو کەسانە نیم کە لە خوێن دەترسن! ژن بوون فێرگەیەکە بۆ ئاشـــنا بوون لە گەڵ خوێن! ئێمە هەر مانگەی جارێك لەگەڵ دیمەنی قیزەونی خوێن بەرەوروو دەبین! بەڵام کاتێك کە ئەو دڵۆپە خوێنەم لە سەر مەلافەکە بینی، بەرچاوم لێڵ بوون و ئەژنۆم شـــکان! سەرەتا ترس و دواتریش بێ هیوایی سەرتاپێی داگرتم و خۆم بە لەعنەت کرد! لە بەرامبەر تۆدا خۆم بـــە تاوانبار دەزانی چونکـــە نەتدەتوانی بەرگری لە خۆت بکەی و توانای ڕاخوشـــینت نەبوو! تۆ بە بێ پارێزەر یەخســـیری گەمە و کایە و بێ موبالاتیەکانی من ببوی! ئەو دڵۆپە تەنانەت ســـووریش نەبوو، بەڵکـــو پەمەییەکی کەمڕەنـــگ بوو! بەڵام هەر ئەو دڵۆپە پەمەییەش دەیتوانی پەیامەکەی تۆم پێبگەیەنێـــت و تێمبگەیەنێت کە لەوانەیە ژیانت بەرەو کۆتایی بچێت! مەلافەکەم کۆ کردەوە و هەڵاتم! دوکتۆرەکە ئەمجارەیان میهرەبان بوو! خێرا هێشـــتی بچمە ژوورەوە و گوتی ئارام و لە ســـەرخۆ بم! تۆ لە منداڵدانەکەم هەڵنەکەنرابووی! لە حاڵی مردنیشدا نەبووی! تەنیا تۆزێك ئازارت پێ گەیشتبوو! ئیسراحەتێکی تەواو هەموو شتێکی دێنایەوە ســـەر جێی خۆی! هەڵبەتـــە دەبوایە زۆر بە پارێز بوومایـــە و تەنانەت بـــۆ کاری توالێتیش نەدەبوایە لە جێ بێمـــە دەرێ! بۆ ئیســـراحەتێکی لەم چەشـــنە دەبوایە لە

نەخۆشخانە بیانخستمایە! ئێستا ئێمە لە نەخۆشخانەین! لەم جیهانە خەمینەدا! حەوتوویەکی تـــەواوە من لێرە خەوتووم! هێورکەرەوەکان گێژیان کردووم! ئەمرۆ هێورکەرەوەکانیان لێ بڕیـــوم بەڵام بارودۆخەکە نالەبارتر بوە! ئیتر نازانم ئەو کاتە زیادییـــەی کە ئەو دڵۆپە بێ بایەخانەی تێدا هەڵدەچۆڕێن، چۆن بە ســـەر بەرم! داوای رۆژنامـــەم کرد و بۆیان هێنام! تەلەفزیۆنم داوا کرد، بۆیـــان نەهێنام! داوای تەلەفۆنم کرد بـــەڵام ئامێرەکەی خـــراپ ببوو! نە دۆســـتەکەم دێتە ئێرە و نە باوکیشـــت! ئـــەو بێدەنگییە تێکم دەدات! یەخســـیری گیانلەبەرێکی سپی پۆشـــم کە هەر چەند سەعات جارێك بە دەرزییەکەوە دێت و لەشـــم کون کون دەکات! ناتوانم وەکو جاران لەگەڵت میهرەبان بم! ئەو شـــتانەی کە ماوەیەك بوو هـــەر بە خەیاڵیشـــم دا نەدەهاتن و بەر لـــەوەی باڵ بگرن پەڕوپۆم لێدەکەنەوە، ئێســـتا هێرشـــیان کردۆتە سەر مێشکم و باســـی شتی سەیر و سەمەرە دەکەن: بۆ دەبێ عەزابێکی لەم چەشـــنە تەحەمول بکەم؟ تەنیا لە بەر خاتری نووستن لەگەڵ پیاوێك؟ بۆ خانەیەك کە بە سەر دوو، چوار، هەشت و ... خانـــەی دیکەدا دابەش بوە بێ ئەوەیکە خۆم حەزم لە شتێکی وا بوبێت یان بڕیارێکی وام دابێت؟ یان لەوانەیە بۆ ژیان؟ باشە! بۆ ژیان! بەڵام ئەوە چ یاسایەکی بێبەزەییانەیە کـــە بایەخی تۆی نەبوو، زۆر لە من کە دەژیم، زیاترە؟ ڕێز گرتـــن لە تۆ ڕێز لێنانی بۆ من نەهێشـــتۆتەوە! مافی تۆ چییە کە مافی منی پێ لە ناو ببەی؟ هەستی مرۆڤایەتی لە ناخی تۆدا نییە؟ مرۆڤایەتی! هەر بە راست تۆ مرۆڤی؟ بە راســـتی هێلکۆکەیەك و تۆوێکی (ئێســـپێرماتۆزۆئید) پێنـــج میکرۆنی دەتوانن مرۆڤێك دروســـت بکەن؟ مرۆڤ منم کە بیر دەکەمەوە و قســـە دەکـــەم و پێدەکەنم و دەگریم و دەتوانـــم بەرهەمهێنەر بم! تۆ تەنیـــا بووکەڵەیەکی کە لە گۆشـــت بەرهەم هاتوە و هیچی تـــر! بووکەڵەیەك کە بیر ناکاتەوە، قسە ناکات، پێناکەنێ و ناگریت و تەنیا خەریکی سازان لەگەڵ خۆیەتی! ئەوەیکە لە تۆدا دەیبینمەوە، تۆ نی، بەڵکو ئەوە خۆمم!

ویژدانێکم بە تۆوە گرێداوە کە تۆ هیچی لەبارەیەوە نازانی! لەگەڵـــت دوام! بەڵام ویژدانی تـــۆ ویژدانی منە و گەپ لێدانـــی ئەم دووانەمان هەر گەپ لێدانێکی یەك کەســـی بـــوە! گەپ لێدانی من لەگەڵ خـــۆم! ئەم هەڵیت و پڵیتە گاڵتەجاڕانەیە ئیتر بەسن! مرۆڤ بەر لە لەدایك بوونی هیچ مافێکی نییە و دوای ئەوەیکە لەدایك بوو، دەبێتە مرۆڤ! ئەویش لە بەر ئەوەیکە لەگەڵ مرۆڤەکانی تر تێکەڵاوە! ئەو مرۆڤانەی کە یاریدەدەری دەبن! ژنێك یان پیاوێك بە ڕێگادا رۆیشتن و خواردن و قسەکردن و بیرکردنەوە و شتە باوەکانی دیکەی مرۆڤایەتی فێر دەکات!

خۆشەویستەکەم! تەنیا شتێك کە من و تۆی پێکەوە گرێداوە، ناوکێکی پڕ و پوچە! مـــن و تۆ جووتێك نین! بچکۆلەکە! یەکێکمـــان زاڵم و یەکێکمان چەوســـاوەیە! تۆ زاڵمی و من چەوساوەم! وەکو زەروو بە لەشمەوە نوساوی و خوێن و هەناسە هەڵدەمژی! ئێســـتاش دەتهەوێ بە تەواوی خۆم فیدای تۆ بکەم، بەڵام من ئەو مەجالەت نادەمێ! ئێســـتا کە ئەوانەت بیســـت دوایین قسەشـــم ئەوەیە کە: هیچ پێویستییەکم بەوە نییە کە منداڵم ببێت! من هیچکات لە گەڵ منداڵان بەینم خۆش نەبوە و لە گەڵیان نەســـازاوم! تەنانەت کاتێك بە بزەوە لێیان نزیك دەبمەوە، وەها دەگرین کە دەڵێی دێوەزمەیان دیوە! دایکایەتی کاری من نییە! من ئەرکی دیکەم لە سەر شانە! حەزم لـــە کارەکەمە و دەمهەوێ درێـــژەی پێبدەم! داهاتوو چاوەڕێم دەکات و بە خەیاڵیشـــمدا نەهاتوە وازی لێ بێنم! ئەوانـــەی لە ژنێکی هەژار کە نایهەوێ منداڵێکی دیکەی ببـــێ، خۆش دەبن، لە منیش خـــۆش دەبن! ئەوانەی کە لە کچێك کە دەستدرێژی کراوەتە سەر دەبوورن، لە بەر ئەوەی کـــە میوەی ئەو گوناهەی ناوێت، لە منیش دەبوورن! تەنیا هەژاری و کەوتنە بەر دەســـتدرێژی هۆکارێکی باشی ئەم کارە نییە! لەم نەخۆشخانە بە لەعنەت کراوە هەڵدێم و دەچمە ســـەفەر! هەرچییەك دەبێ با ببێت! ئەگەر توانیت ئەوە لە دایك دەبی و ئەگەریش نەتتوانی، ئەوە دەمری! من ناتکوژم و تەنیا لە یارمەتیدان و پەســـندکردنی یاسا زۆرە ملەکانت خـــۆم دەبوێرم ... لە بیرت نەچێ کە قەول و قەراری وامان نەبوو! هەر قـــەرار و بەڵێنێك، رێککەوتننامەیەکە کە لەودا هەر کام لە لایەنەکان شـــتێك بە بەرامبەرەکەی دەبەخشێت! کاتێك من ئەو بەڵێنەم واژۆ دەکرد، نەمدەزانی کە تۆ هەموو شـــتێکت دەوێ و لە بەرامبەریشـــدا هیچم نادەیتێ! تەنیا من بە شـــێوەیەکی یەك لایەنە ئەو رێککەوتننامەیەم واژۆ کـــردوە و هەر ئەوەش بەڵێنەکەیـــان بێ بایەخ دەکات! تۆ نە رێککەوتننامەت واژۆ کردوە و نە پەیامێکیشت بۆ ناردووم! تەنیـــا پەیامێك کە لە لایەن تۆوە پێم گەیشـــت، هەر دڵۆپە پەمەییەکانی خوێن بوون! بـــە لەعنەت بم ئەگەر جارێکی دیکە لە قسەی خۆم پاشگەز ببمەوە ... تەنانەت ئەگەر ئەو بڕیارە ببێتە هۆی پەژیوانی و عەزابێکی تەواویش!

***

دوکتۆرەکـــە گوتی من کەســـێکی قاتڵم! لـــە جلوبەرگە ســـپییەکانیدا ئیتر حاکمێك بوو نـــەك دوکتۆرێك! بە منی گوت کە وەکو شـــارۆمەندێك ئەرکی سەرەکی سەرشانم بە جێ نەهێناوە! هاواری کرد کە دەبێ لە نەخۆشخانە بمێنمەوە و کاری قـــورس نەکـــەم، جا چ بگات بـــەوەی کە بچمە

سەفەر! گوتی یاسا لە بەرامبەر قاتڵەکاندا چۆنە، دەبێ بۆ منیش ئاوا بێت! دواتر هێورتر بۆوە و ویستی بە پیشاندانی وێنەکانت، لە سەفەرەکەم پەژیوانم بکاتەوە! ئەگەر تۆزێك هەستم هەبوایە تۆم دەبینی! ئیتر منداڵێکی تەواو و کامڵ بووی! دەمت ببوو بە دەم نەك چاڵێك یان قوڵاییەك! لوتت، لوتێکی راستەقینە و دەموچاوت وەکو هی مرۆڤی لێهاتبوو! جەستەت شێوازێکی راستەقینەی بە خۆیەوە گرتبوو! دەستەکان و قاچەکانت و تەنانەت نینۆکەکانیشت دەبیندران! چەند تاڵ موو بە سەرتەوە دیار بوو! لە پێستەکەت رامابووم! پێستەکەت هێندە ناسك بوو ك مووڕەگ و عەسەبەکانی تێڕا دیار بوون!

تۆ ئیتر گەورە بووی! شازدە سانتی مەتر باڵا و دوو سەد گرەم کێشەکەتە! ئەگەر بمهەویستبایە لەبارت بەرم، دەبوایە زووتر دەست بەکار بوومایە! ئێستا ئیتر درەنگە! بەڵام من خۆم بۆ زۆر شتی خراپتر لە لەبار بردنی کۆرپەکەش ئامادە کردبوو! بێ ئەوەی پێڵوەکانم لە سەریەك دانێم، گوێم لە هەموو قسەکانی دوکتۆرەکە راگرت! دواتر کاغەزێکی دامێ بۆ ئەوەی ئیمزای بکەم! لە کاغەزەکەدا نووسیبووی کە ئیتر ئەو هیچ بەرپرسیارێتییەکی لە مەڕ ژیانی من و تۆ لە ئەستۆ نییە! بە ئیمزا کردنی ئەو کاغەزە بەرپرسیارێتی هەردووکمان کەوتە سەر شانی خۆم! دوکتۆرەکە کە سوور هەڵگەڕابوو و تووڕە بوو، چوە دەرێ! هەر ئەو کاتە تۆ جوڵەیەکت کرد! جووڵەی تۆ ئەو شتە بوو کە ماوەیەکی زۆربوو چاوەڕوانی بووم و تۆ ئاگادارت کردمەوە!

نازانم دەست و پێت دەجولاندن یان باوێشکت لێدا، بەڵام پێ لەقەیەکت بە سکم دادا کە زۆر پڕ مانا بوو! یەکەمین پێ لەقەت بوو! هەر وەکو ئەو پێ لەقەیە بوو کە من بە سکی دایکمم دادا و تێمگەیاند کە نابێ لە بارم بەرێت! قاچەکانم وەکو بەرد رەق ببوون! بۆ چەند ساتێك نەمدەتوانی هەناسە بدەم و سەرم گەرم داهاتبوو! گەرووم دەسووتایەوە! چاوم پڕبوون لە فرمێسك! راشکاوانە لە سەر گۆناکانم هەڵخلیسکان و کەوتنە سەر مەلافەکە! بەڵام بەو حاڵەشەوە لە قەرەوێڵەکەم هاتمە خوارێ و جانتاکەم داخست!

سبەینێ بە تەیارە دەڕۆم!

* * *

رەنگە لە خۆڕا خۆمانمان نارەحەت کردبوو! ئێستا لەو وڵاتەی کە سەفەرمان بۆی کردوە، بارودۆخمان باشترە! لە کاتی سەفەردا و دوای ئەویش هیچ شتێك نارەحەتی نەکردین! تەنانەت بۆ یەك جاریش نە ئێشم بوو و نە دڵیشم تێکەڵ هات! قسەکانی دوکتۆرەکە هەموویان هەر هیچ بوون و هیچیش رووی نەدا! ئەو خانم دوکتۆرەی کە دوێنێ پشکنینی بۆ کردم، هاوڕای من بوو! تۆزێك دەستی بە سکم داهێنا و گوتی کە دوکتۆرەکەی پێشووت زۆر هەستیار بوە! ئەی دڵۆپە خوێنەکە چی؟ دەیگوت هێندێك لە ژنەکان لەکاتی دووگیانیدا چاویان بە خوێن دەکەوێت، بەڵام منداڵەکەیان ساغە! دەیگوت ژنی دووگیان نابێ هەر بە تەنیا ئیسراحەت بکات و ئەو کارە چەشنێك زێدەڕۆی و کاڵفامانەیە! بۆ وێنە یەکێك لە نەخۆشەکانی ئەو رەققاسە (Ballerine) بوە و هەتا کۆرپەکەشی پێنج مانگەی پڕ کردەوە هەر خەریکی راهێنان بوە و هیچ گرفتێکیش بۆ خۆی و منداڵەکەی نەهاتۆتە پێشەوە! گوتی هەر ئەو دەوایانەی کە دوکتۆرەکەی پێشوو بۆی نوسیبوم، بە کار بێنم و خەریکی کاری ئاسایی و رۆژانەی خۆم بم! تەنیا تێبینییەکی هەبوو ئەویش ئەوە بوو کە باشتر وایە زۆر ئۆتۆمبێل لێ نەخورم! پێمگوت کە چەند رۆژی دیکە دەبێ بە ئۆتۆمبێل سەفەرێکی دەرۆژە بکەم! برۆکانی هەڵتەکاند و پرسی، هەر دەبێ بچی بۆ ئەو سەفەرە؟ منیش وەڵامی ئەرێم دایەوە! تۆزێك بێدەنگ بوو و دواتر گوتی قەیدێ ناکات چونکە جادەکانی ئەم وڵاتە زۆریان هەڵبەز و دابەز نییە و ئۆتۆمبێلەکانیشی نەرمن! تەنیا دەبێ ئاگام لە خۆم بێت زۆر گوشارم بۆ نەیەت و هەر بە دوو سەعات جارێك دەبێ پشوو بدەم! گوێت لێیە چیت پێدەڵێم؟ دەڵێم لە گەڵت ئاشتبوومەوە و هەر وەکو رابردوو پێکەوە دۆستین! بۆ کارە خراپەکانی رابردووم داوای لێبوردنم هەیە! ئەگەر نارەحەت بی و پێ لەقە بە سکم دانەدەی زۆر خەمگین دەبم! لەو کاتەوە کە لای دوکتۆرەکەی دیکەوە هاتوین پێ لەقەت نەهاویشتوە! هێندێك جار بیر لەو شتە دەکەمەوە و نێو چاوانم گرژ دەبێ، بەڵام زۆر زوو دێمەوە سەر خۆم و هێور دەبمەوە! تێگەیشتی چەندە گۆڕاوم؟ لە کاتێکەوە کە چوومەوە سەر کار، هەست دەکەم مرۆڤێکی دیکەم! وەکو پەرەسێلکەیەك کە تازە فێری باڵەفڕە دەبێ! بە راستی مەرگم بە ئاوات دەخواست؟ گێژ ببووم؟ ژیان و رووناکی زۆر جوانن! درەختەکان و زەوی و دەریاش جوانن! لێرە دەریای زۆر لێن! هەست بە بۆنی دەریا دەکەی؟

کاتێك مرۆڤ خۆشحاڵە کارکردن زۆر خۆشە! بە درۆ گوتم کە کارکردن مرۆڤ سوك و هیلاك دەکات! بمبورە! هێندە گێژ ببووم بۆیە هەموو شتێك لە بەر چاوم رەش دەینواند! دەمهەوێ زۆر زوو تۆ لەو تاریکاییە بێنمە دەرێ! هەر بۆیە بێ تاقەتم! لەوانەیە بەمکارە بتوانم ئەو خەم و خەفەتە لە سەر دڵت لابەرم کە بە باسکردن لە نەبوونی ئازادیی لە جیهاندا، خستبومە سەر دڵت! ئەو قسە پڕوپوچانە لە بیر خۆت بەرەوە! پێکەوە بوون زۆر باشە! لە ژیانێکی

کۆمەڵایەتیدا دەبێ دەســت بخەینە نێو دەستی یەکتری و یارمەتی یەکتری بدەین!
گیاکان کاتێك کە لە دەوری یەکترن، زیاتر گوڵ دەردەکەن، باڵندەکان بــە کۆمەڵ دەفڕن و ماســیەکانیش بە کۆمەڵ مەلە دەکەن! ئێمە بە تەنیا چیمان لە دەست دێت؟ وەکو ئەو کەســانەمان لێدێت کە دەچنە سەر مانگ و لە ترسان و لە تاوی گەڕانەوە هەست دەکەن دەپیشێن!
خێراکە! ئەو چەند مانگــەی کە ماوتە هەتا لە دایك ببی زوو تێپەڕی بکە! بە بێ ترس لە بینینی خۆرەتاو وەرەدەرێ! ســەرەتا شۆقەکەی چاوت ئازار دەدات و دەبێتە هۆی ترس و ســەر سووڕمانت، بەڵام زۆر زوو لەگەڵی رادێی و هێندە خۆشــت دەوێ کە ناتوانی بە بێی بژی! لەوەیکە هەمیشە نمونەی ناشیرین و مەترسیدارم بۆ هێناویتەوە، داوای لێبوردنت لێدەکەم! دەمتوانی بۆت باسی جوانیی خۆرهەڵات و تامی خۆشی ماچ و بۆنی خۆشی خۆراك بکەم! پەژیوانم لەوەیکە هەتا ئێستا نەمتوانیوە کارێك بکەم کە پێبکەنی! ئەگەر لە رووی ئەو شــتانەوە کە بۆم باس کردووی، هەڵمسەنگێنی، هەست دەکەی کە من سیحربازێکی رەشپۆشم! لەمەو بەدوا دەبێ ئەمن وەکو پیترپان کە هەمیشە بە جلە زەرد و سەوز و سوورەکانیەوە بە سەر سەربانەکان و ناقوسەکان و هەورەکاندا گوڵ دەبارێنن، وێنا بکەی! من و تۆ لای یەکتری بەختەوەر دەبین، چونکە راســتییەکەی بۆ خۆشم هەر منداڵم! نازانی چەندە حەزم لــە یاری کردنە! دوێنێ شــەو کاتێك هاتمە میوانخانەکە، ئەو پێڵاوانەی کە بۆ بۆیاخکردن دایاننابوون، جێگای هەموویانم گۆڕی و ژێتۆنەکانی نانی بەیانیشــم هەر هەموو بە یەکەوە گۆڕین! ئەم بەیانییە چ قیژ و قاوێك دروســت ببوو! ئەو ژنەی کە جووتێك پێڵاوی پیاوانەی بە دەستەوە بوو، بە شــوێن پێڵاوی پاشنە بەرزدا دەگەڕا، ئەو پیاوەی کە پێڵاوی وەرزشی لە بەر دەرگای ژوورەکەی بوو، بە شوێن چەکمەکانیدا دەگەڕا و کەسێك هاواری دەکرد کە لە جیاتی هێلکە و رۆنێك و ژامبۆنێك تەنیا چایەکی تاڵیان بۆی بــردوە! یەکێکی دیکە دەیگوت تەنیا داوای چایەکی تاڵی کردوە بەڵام نان و چای ســەرلەبەیانی رۆژی جەژنی نوئێلیــان بۆی بردوە! گوێم بــە دەرگاکەوە نابوو و وەها لە ناخی دڵمەوە پێدەکەنیم کە دەتگوت گەڕاومەتەوە بۆ رۆژانی خۆشی سەردەمی منداڵیم! ئەو رۆژانەی کە هەر کارێك بۆ من چەشنێك کایە کردن بوو و زۆر بەختەوەر بووم!

***

بێشــکەیەکم بۆ کڕیوی! دوای کڕینەکەی وەبیرم هاتەوە کە هێندێك کەس پێیانوایە کڕینی بێشکە بەر لە لەدایك بوونی منداڵ وەکو دانانی گوڵ لە سەر قەرەوێڵە مەیمەنەتی باش نییە! بەڵام من باوەڕم بە خوراڤات نییە! ئەوەی کە کڕیومە شتێکە لە چەشــنی بێشکەی سوور پێســتەکان! دەتوانی منداڵەکــە بخەیتە ناوی و لە پشــتی خۆتی قایم بکەی! رەنگەکەی وەکو جلی پیترپان زەرد و ســەوز و ســوورە! تۆ دەخەمە سەر شانەکانم و لە گەڵ خۆم بۆ هەموو شوێنێکت دەبەم!
خەڵکــی پێمان پێدەکەنن و دەڵێن: ســەیری ئەو دوو منداڵە شێتە بکە!
جلیشــم بۆ کڕیوی! جلی ژێرەوە، جلی سەرتاپا، یەك دانە سندوقی مۆسیقاشــم بۆ کڕیوی کاتێك قورمیشی دەکەی مۆسیقایەکی شــاد (Valse) لێدەدات! کاتێك لە گەڵ دۆســتەکەم باسی شــت کڕینەکەم کرد، گوتی مرۆڤێکی ئاســایی نیم! بەڵام خۆشــحاڵی لە دەنگیدا دیــار بوو و نیگەرانیی بەر لە چوونم بۆ سەفەرەکەی بە روخسارەوە دیار نەمابوو! دایمە دەیگوت:
ـ نەکا لە کاتی هەســتانی فڕۆکەکەدا منداڵەکە شــتێکی لێ بێت؟
ئەوە هەر ئەو کەسەیە کە سەرەتا دەیهەویست لە ناوت بەرم! ژنێکی میهرەبانە! من هیچکات ســەبارەت بەو رۆژەی کە باوکتی ناردبوو بۆ ماڵێ سەرکۆنەم نەکرد! دەزانی لە بارەی باوکتەوە چۆن بیر دەکەمەوە؟ هەر وەك من کە چۆن باوکتم دەرکــرد، ئەگەر پیاوێك ئیزن بدات کــە دەری بکەن دیارە مرۆڤێکــی بەکەڵکە! دواتر لە نامەیەکدا بۆی نوســیم کە هەستی بەوە کردوە کە پیاوێکی بێ عورزەیە! بەڵام هەر بۆ ئەو پیاو نەبوونە دەبێ لێی ببووری! بە رای من چەشــنێك غەریزە (وارسکە) ئێستا ئەو بۆ لای تۆ رادەکێشێت! دواتر بیرێکــی لێدەکەینەوە! وەکو قەنەفەیەکە کە هیچ نییە بەڵام بە کەڵکی شــتێك هەر دێت! دڵنیایە کە من دوژمنی ئەو نیم! لەو ئاشتیەدا هەموو پێکەوە بەشدارن: ئەو، دوکتۆرەکان، بەرپرســەکەم ... نازانی کاتێك بە بەرپرســەکەم گوت کە دەچمە سەفەر، چەندەی پێ خۆش بوو! خێراخێرا دەیگوت:
ـ هەواڵێکی خۆشە! ئافەرین! دڵنیابە لەو سەفەرەت پەژیوان نابیتەوە!
پەژیوان نابمەوە! مرۆڤ تا کاتێك بەڕێزە کە رێز لەکەسانی دیکە بگرێت! باوەڕ بەخۆبوون دەبێتە هۆی ئەوەیکە کەسانی دیکەش باوەڕیــان پێی هەبێت! حەز دەکەم شــیعرێکت بۆ بنوسم کە لەودا باسی ئارامی و متمانە و گوڵباران کردنی ســەربانەکان و ناقوسی کڵێســەکان و هەورەکان و هەستی پەرەســێلکەیەك بکەم! بێ خەم و خەفەت، لە سەر دەریایەك کە لەو ســەرەوەڕا هەمیشە خاوێنە ... راســتیەکە ئەوەیە کە: بوێری دەستەخوشکی گەشبینییە! من گەشبین نەبووم،

چونکە بوێر نەبووم!

***

جادەکانــی ئەم مەملەکەتە ســاف و بێ کەنــد و لەندن و ئۆتۆمبێلەکانیشی نەرم و ئاسودەن ... تۆ کڵاوت دەنایە سەر خۆت! دوکتۆرگیان من پەڕەســێلکە نیم! دەڵێی چی بکەم؟ بچکۆلەکــە! بەرەو پێش بچم یان بــەرەو دواوە بگەڕێمەوە؟ ئەگەر بۆ دواوە بگەڕێمــەوە بارودۆخەکە نالەبارترە چونکە ســەر لە نوێ دەبێ بەو ڕێــگا پڕ کەند و لەندەی کە پێیدا هاتــووم، بگەڕێمەوە، بەڵام ئەگەر بەرەو پێش بچم، لانیکەم هیوادارم جادەکە باشــتر بێت! ئەگەر بوێرم راستییەکەشــت پــێ بڵێم، لە جادەیەکداین کە ڕێك وەکو ژیانی من پڕپڕە لە کەندوکۆسپ!

جارێکیان نوســەرێك دەیگوت: هەموو کەس شــیاوی ئەو ژیانەیــە کە هەیەتی! یانــی هەژار دەبێ هــەژار بێت و کوێریــش دەبێ هەر کوێر بێــت! زیرەك بوو بەڵام زۆر نەفام بوو! ســنووری نێوان زیرەکــی و نەفامی جاری وایە هێندە ناسکە کە بەرچاو ناکەوێت! هەر بۆیە چ پیاو بی و چ ژن بی، کاتێك کە هیچ سنوورێك لە نێواندا نەبێت، ئەوا ئەم دوو شــتە تێکەڵاو دەبن! وەکو عەشق و بێزاریی، ژیان و مەرگ ... دیسانەوە دەمهەوێ بزانم تۆ کچی یان کوڕ؟ ئێستا حەز دەکەم کوڕ بــی! لانیکەم مانگە و مانگ چاوت بە خوێن ناکەوێت و لە لێ خوڕینــی ئۆتۆمبێل لە جادەی پڕ کەند و کۆســپدا هیلاك نابی! ئەگەر کوڕ بی هیچکات حاڵێکی ناخۆشی وەك ئێستای منت نییە و دەتوانی زیاتر لە من بە ئاســمانەکاندا بفڕی! حەزم لە فڕینە، بەڵام تەنیا هەڵبەزین و دابەزینم تەجرەبە کرد! ژنان مافی خۆیانە کە ســینەپۆش (کورســێت)ەکانیان ئاگر تێبەردەن! بە تەواوی ئەوە مافی خۆیانە! هیچکامێکیــان نەیانتوانیوە ڕێگایەك بدۆزنەوە کە منداڵیــان نەبێت و بە منداڵبونیشــیان دونیا خراپ نەبێت! تەنیا ژن دەتوانێ منداڵی ببێت!

من سەبارەت بەو هەسارەیەی کە لەودا بۆ منداڵبوون حەوت کەس پێویســت بوو، چیرۆکێکی خەیاڵیــم خوێندەوە! بەڵام دۆزینەوەی ئەو حەوت کەســە و ئاشــتی لە نێوانیاندا زۆر دژوار بوو، چونکە بێجگە لە دروســت کردنی تۆو (نوتفە)، کاری دووگیانیش لە ئەستۆی هەر حەوت کەسەکەیان بوو! هەر بۆیە نەوەی دانیشــتوانی ئەو هەسارەیە لە ناو چوون و چۆڵ و هۆڵ بوە!

چیرۆکێکی تــرم خوێندەوە کە قارەمانەکەی شوشــەیەکی ئاوێتــە لە ئاو و خوێی دەخــواردەوە و لە ناکاو دەتەقیەوە و دەبوو بە دوو کەس! خانەکان دەبوونە دوو بەشەوە و قارەمانی چیرۆکەکە ئیتر لەمەوبەدوا کەســێکی دیکە بوو! یانی ئەو قارەمانە خۆی دەکوشــت! بەڵام نەدەمــرد و نۆ مانگیش عەزابی نەدەکێشــا! نــۆ مانگ عــەزاب؟ هێندێك کەس شــانازیی بەو نۆ مانگەوە دەکەن! باشترین ڕێگا هەر ئەوەیە کە پێشــووتر پێمگوتی: باشــتر وابوو تۆیان لە سکی من بێنایە دەرەوە و بیانخستایە سکی ژنێکی دیکەوە کە لە من میهرەبانتر و لە سەرخۆتر بوایە! پێموایە "تا"م لێهاتوە، "یاوم هەیە"! بەردەوام شــتێك لە سەر دڵم کۆ دەبێتەوە بەڵام دەبێ گوێی نەدەمێ! ئاخر بە چ شــێوەیەك؟ دەبێ بیر لە شتی دیکە بکەمەوە! چیرۆکێکی دیکەت بۆ دەگێڕمەوە! چونکە زۆر لەمێژە چیرۆکم بۆ نەگێڕاویتەوە! ئەوەش چیرۆکەکە:

رۆژێــك بوو، رۆژێك نەبوو، ژنێك بوو کــە ئاواتەخواز بوو ببێتە خاوەنی لەتێك لە مانگ! ئاواتەکەی لەو ســەردەمەدا شــتێکی سەیر و ســەمەرە نەبوو، ئەو زۆر کەسی دەناسین کە دەچوونە ســەر مانگ! لە سەردەمی ئەودا چوونە سەر مانگ ببوە کارێکی باو! مرۆڤەکان لە هەموو شــوێنێکی جیهانەوە ســواری ئەو کەشتییە ئاســنینانە دەبوون کە بە موشــەکێك هەڵدەگیران! هەر جارێك کە ئەو موشــەکە بە دەنگێکی وەکو دەنگی هەورە تریشقە بەرەو ئاسمان دەچوو، لە دوای خۆی جێ شــوێنێکی وەکو جێ شوێنی ئەستێرە کلکدارەکان بە جێدەهێشت، ئەو ژنە خۆشحاڵ دەبوو و ڕوو لە موشەکەکە هاواری دەکری:

- بڕۆ! بڕۆ! بڕۆ بۆ ئەوێ!

دواتر ئیرەیی بە ســەفەری ئەو مرۆڤانە دەبرد کە سێ ڕۆژ و شــەوی دەخایانــد! ئەوانەی کە دەچوونە ســەر مانگ کەســانێکی گێژ بوون! دەموچاویان وەکو ســەگ وابوو و گریان و پێکەنینیان نەدەزانی! چوونە سەر مانگ بۆ ئەوان تەنیا سەفەرێکی زانستی بوو و شانازییەك بوو بۆ زانستی ســەردەم! لە کاتی سەفەر کردندا قســەی باشیان نەدەکرد، تەنیا باســی هێندێك ڕەقەم و حیســاباتیان دەکرد و تەنیا قســەیەکی نازانستی کە بە ســەر زاریاندا دەهات، پرسیار کردن سەبارەت بە ئاکامی یاریی فڵان تیپ بوو! کاتێکیش دەچوونە ســەر مانگ ئیتر هیچ قســەیەکیان پێ نەبوو و تەنیا چەند رســتەی ئاســاییان بــە کار دەهێنا! ئەو کات ئاڵایەکی ئاســنینیان هەڵدەدا و وەکو بووکەڵەی قوڕمیش کراو لە ســەر مانگ پیاســەیان دەکرد! دوای ئەوە کە بە زبڵەکانیان مانگیان پیس دەکــرد، دەگەڕانەوە و زبڵەکانیان لە سەر مانگ بە جێدەهێشت بۆ ئەوەی ئاماژەیەك بێت بۆ بوونی مرۆڤ لەو شــوێنە! زبڵەکانیان لە سندووقی ئاسنین دا دادەنا و هەر لە تەنیشــت هەمان ئاڵا بەجێیان دەهێشت! ئەگــەر ئەوانە بزانی هەر کە لە مانگت روانی دەڵێی: ئەو ســەرەوە پڕپــڕە لە زبڵ! دواتریش بە کیســەی پڕ لە خاك

و خۆڵــەوە دەگەڕانەوە ســەر زەوی! خاك و خۆڵی مانگ! هەر ئەو خاکەی ژنەکە بــە ئاواتییەوە بوو! کاتێك ئەو ژنە چاوی بەو کەســانە دەکەوت کە سەفەری مانگیان دەکرد، لێیان دەپاڕایەوە ... یانی دەپاڕامەوە و دەمگوت تۆزێك لە مانگیش بدەن بە من!

بەڵام ئەوان هەمیشە دەیانگوت:

ـ نابێ ئیزنمان لە سەر نییە!

هەموو شتێك لە سەر مێزەکان و لە تاقیگای ئەو کەسانەدا بوو کە مانگ بۆ ئەوان تەنیا شتێکی زانستی بوو و هیچی دیکە! ئــەوان مرۆڤێکی نەفام بوون چوونکە روحیان نەبوو! سەرەڕای هەمووی ئەمانەش لە نێو ئەو پیاوانەدا (پیاوانی بۆشایی ئاسمان)، یەکێك لەوانی دیکە باشتر دەهاتە بەرچاو چونکە گریــان و پێکەنینی دەزانی! پیاوێکی وردیلانە بوو کە ددانەکانی گێڕ ببوون و زۆریش دەترســا! بۆ شاردنەوەی ترسەکەی دایمە پێدەکەنی و کڵاوە سەیرەکەی لە سەر دەنا و بە قسەی خۆی تۆزێك خۆی رێك و پێك دەکرد! هەر لە بەر ئەو شــتانە و لە بەر ئەوەیکە بۆخۆشی دەیزانی کە شیاوی ئەوە نییە بچێتە سەرمانگ، لەگەڵی بووم بە دۆست! کاتێك چاوی بە من دەکەوت، بەردەوام دەیگوت:

ـ لەو سەرەوە باسی چی بکەم؟ خۆ من شاعیر نیم و ناتوانم رستەی جوان هەڵبەستم!

چەند رۆژ بەر لە رۆیشــتن بۆ سەر مانگ بۆ ماڵئاوایی هاتە لام و دەیهەویست پرســیارم لێبکات کە لە وێ باسی چی بکات؟ گوتم دەبێ قسەیەکی راست بکات، بۆ وێنە:

ـ من دەترسم، چونکە پیاوێکی چکۆڵەم!

ئەو رستەیەی زۆر بە دڵ بوو و سوێندی خوارد و گوتی:

ـــ کاتێك کە گەڕامەوە تۆزێك لە خاك و خۆڵی مانگت بۆ بە دیاری دێنم!

چــوو و هاتەوە بەڵام بە تــەواوی گۆڕابوو! هەموو جارێك کــە تەلەفۆنم بۆی دەکرد بۆ ئەوەی وەبیری بێنمەوە کە چ بەڵێنێکی پێدابووم، هەر خۆی لێ دەشــاردمەوە! شەوێکیان بۆ نانخواردنی ئێوارە دەعوەتی کردم بچمە ماڵەکەیان! منیش خێرا چووم چونکە پێموابوو دەیهەوێ (خاك و خۆڵی) مانگم بە دیاری بداتێ! لە ســەر مێزەکە هێندە ئەولاقەولاقم کرد هەتا نانخواردنەکە تەواو بوو! دوای ئەوەی خواردنەکە تەواو بوو گوتی:

ـ ئێستا مانگت پیشان دەدەم!

نەیگوت ئێستا مانگت دەدەمێ بەڵام من زۆر هۆشم بە لای قسەکەیەوە نەبوو! هێشتاش هەر ئەو کڵاوە گاڵتەجاڕانەیەی لــە ســەر دەکرد و هەر وەکــو پێشــوو پێدەکەنی و منیش نەمدەتوانی لەوە تێبگەم کە لە بۆشــایی ئاسماندا ئەو تۆزە روحەش کە بووی، نەیماوە!

بە چاو ئاماژەی پێکردم و پێکەوە چووینە ژووری کارەکەی! زۆر لە ســەر خۆ دەتگوت خەریکی کایە کردنە، دەرگای دۆڵابەکەی کردەوە! لە دۆڵابەکەدا زۆر شتی تێدابوو! پاچ، خاکەنــاز (بێڵ)، بــۆری ... تۆزێکی زێوینیش لە ســەر هەموویان نیشتبوو! خاك و خۆڵی مانگ بوو!

ترپەی دڵم دەهات! دەســتم برد و بێڵەکــەم هەڵگرت! ئیتر ترپــەی دڵم بە تــەواوی بەرز ببۆوە! بێڵێکی ســووك بوو! دەتگوت هەر کێشــی لەبەر نییە! ئەو خۆڵەی کە لە سەری نیشــتبوو وەکو ئــاردی برنج نەرم بوو! کاتێك بە پێســتی کەسێکەوە دەنوســا، وەکو ئەوە وابوو کە پێستێکی زێوین بە ســەر تەواوی جەستەت دا کێشرابێ! ناتوانم ئەو هەستەمت بۆ باس بکەم کە بە بینینی خاك و خۆڵی مانگ لە ســەر جەستەم، لە مندا پێك هاتبوو! وەکو ئەوە وابوو کە بە تەواوی بۆشایی ئاسماندا بڵاو بووبمەوە! دەتگوت دەستم بە شتێکی لەکران نەهاتووی هەتا هەتایی راگەیشــتوە! ئێستا خەریکە بیر لەو شتانە دەکەمەوە چونکە ئەو کات توانای بیرکردنەوەم نەبوو! ئێستاش کە هێندە خۆم دێنم و دەبەم و گوشار دەخەمە سەر مێشــکم هەتا ئەوانەت بۆ بگێڕمەوە، ناتوانم پێت بڵێم کە کاتێك بێڵەکەم بە دەســتەوە گــرت، چەند دەقیقە هەروا حەپەســام! هەر هۆشم لە خۆم نەبوو و نەمزانی کە ئەو وردە وردە دەترســێ لەوەیکە شتی ناو ئەو دۆڵابەی لێ بدزم کە ئامادە نییە کلیلەکەی بدات بە هیچکەس! کاتێك هەستم بە روانینی کرد بێڵەکەم دایەوە و گوتم:

ـ سوپاس! ئێستا مانگم بدەیە!

سەروچاوی هەڵقرچاو و گوتی:

ـ کامە مانگ؟

ـ هەر ئەو خاك و خۆڵەی مانگ کە بەڵێنەکەیت دابوو!

ـ هەر ئێستا دام بە تۆ! ئەوە نییە هێشتم ئەو بێڵە بە دەستەوە بگری!

پێموابــوو رادەبوێرێ! چەند دەقیقــەی پێ چوو هەتا زانیم بە راســتی وا دەڵێت و پێیوایە چونکە هێشتویەتی دەست لە بێڵەکە بدەم، هەموو مانگی بە دیاری داوەمەتێ!

وەبیر ئەو ســواڵکەرانە کەوتمەوە کە تەنیا دەتوانن لەو دیوی شوشەی زەرنگەرەکانەوە چاو لە زێڕەکان بکەن و لە دوورەوەڕا لەو جەژنە جوانانە بڕوانن کە ئیزنی بەشــداریکردنیان نییە! هێنــدە گێــژ و نارەحەت بووم کە توانــای گاڵتە کردن بە کڵاوەکەیشــیم نەبوو! تەنیا لە بەر خۆمەوە گوتم: خۆزگە بمتوانیبایە تێیبگەیەنم کە چەندە مرۆڤێکی هیچ و پوچە! بەو هیوا نەفامانەیەوە دەســتم کرد بە پاڕانەوە و پێم گوت کە من لەتێکی مانگم ناوێت، تەنیا تۆزێکم خۆڵ بەسە! لە

دۆلآبەکەدا تــەپ و تۆزێکی زۆری تێدا بوو! هەر ئەوەندە بەس بــوو ئیزنی بدایە تۆزێك لەو خــاك و خۆڵە بۆ خۆم بکەمە نێو کاغەزێکەوە و هەڵیگرم! ئەو تۆزەی کە لە ســەر پێستی دەستم نیشتبوو بەس نەبوو و دەمهەویست تۆزێك لەو خــاك و خۆڵە لە نێو کاغەزەکەدا بۆ خۆم هەڵگرم بۆ ئەوەی هەر کاتێك پێم خۆش بوو، لێی بڕوانم و بۆ ساڵانێکی دوور و درێژ لای خۆم هەڵیگرم! ئەو دەیزانی کە ماوەیەکی زۆرە ئەو خۆزگەیەم لە ســەر دایە و لە ناکاو بە سەرمدا نەهاتوە! بــەڵام بە هەر رادەیەك کە خۆم لــە پێش چاوی چکۆلەتر دەکــردەوە، ئەویش لە بەرامبەرمــدا توونیدتر دەبوو! بە چاوە بێ هەستەکانی تێمڕامابوو و هیچیشی نەدەگوت! دەرگای دۆلآبەکەی داخستەوە و لە ژوورەکە چوە دەرێ! لە ژووری میوانان هاوســەرەکەی لێی پرسیم داخوا قاوە دەخۆمەوە یان نــا؟ وەڵامم نەدایەوە! لەو دەســتەم دەڕوانی کە بە تەپ و تۆزی مانگ داپۆشرابوو! نەمدەزانی دەستەکانم چۆن و لە کوێ دابنێم! ئەگەر بە حاڵ لە شــتێك درابایە، دەسڕایەوە! مێشــکم لە خــۆڕا زەختی لە خۆی دەکــرد بۆ ئەوەی کە جێگایەکی باش بۆ ئەو تەپ و تۆزە بدۆزێتەوە! تارماییەك لە تەپ و تۆز بەرچاوی لێڵ کردبووم و ئەو رســتەیەی کە بەر گوێم کەوت، دایڕوخاندم:

- وەکو ئاردی برنج وایە! لە هەر شــوێنێکی هەڵسووی لە ناو دەچێت!

ئــەوە دەردێکی گــەورە بوو بۆ من! دەردێــك کە تەنانەت تانتاڵیــش لە گەڵی بــەرەو روو نەبــوو! تانتاڵیش کاتێك دەیهەویست میوە لێ بکاتەوە، میوەکان لە بەری هەڵدەهاتن و عەزابیان دەدا!

بــۆ دوایین جــار لە دەســتم روانی کە هــەروا لە حەوا رامگرتبوو! بوغزەکەم قووت دایەوە و بزەیەکم هاتێ! مانگ لەو دوورەوە هاتبوە لام و لە سەر دەستم نیشتبوو! ئێستا من دەبوایە بۆ هەمیشە فڕێی بدەم! تەنانەت ئەگەر حەزیشم لێ بوایە نەمدەتوانی بە درێژایی تەمەنم وەکو پەیکەرێك دەستم قووش کردبایە و لە هیچم نەدابایە! درەنگ یان زوو دەســتم لە شــتێك دەدرا و هەموو تەپ و تۆزەکە وەکو هەڵم لە ناو دەچوو! تەواوی ئــەو رووداوانە بۆ رابواردنی گاڵتەجاڕانەی نەفامێکی هیچ و پووچە!

بە تووڕەییەوە دەســتم کردە مســت و لێکم کردەوە! ئێستا لە سەر بەرە دەستم هێندێك هێڵی خێچ و خوار و پیس بەرچاو دەکەوتن کە هەموویان مرۆڤیان تێك دەدا! بۆ گەیشــتن بەو ســاتە قیزەونە ئەو هەموە راوەســتابووم و عەزابم کێشابوو؟ بەرە دەســتم بە دۆلآبەکە سڕیەوە! ئاسەوارەکەی تەنیا وەکو پەڵەیەکی چەور لە سەر دۆلآبەکە مایەوە! وەکو جێ شوێنی لیچی شەیتانۆکەیەك! وەکو ئاسەواری فرمێسکێکی گەورە! کاتێك لەو ماڵە هاتمە دەرێ، مانگ پڕ بوو و بە شۆقەکەی رەنگی شەوی سپی هەڵگێڕابوو! کاتێك بە چاوانی مات و لێڵەوە لێی دەڕوانی دەڵێی: مرۆڤ هەتا شــتێکی سپی و خاوێن دەدۆزێتەوە، دەچێتە لای و بەو شتانەی کە لە سەری جێی دەیڵێ، پیســی دەکات! دەواتریش لە خۆت دەپرسی: ئاخر بۆچی؟ بۆ؟ بۆ ...

لە میوانخانەکە ئاوەکەم کردەوە و دەســتم وەبەر نا! ئاوێکی رەش لە دەســتم هەڵچۆڕا ... بچکۆلەکــە! دەزانی چۆن بانگــی تۆم کرد؟ پێم گوتی: تــۆ مانگی منی! تەپ و تۆزی مانگی من ...

دڵئێشەکەم زۆر بوە و ئیتر ناتوانم شۆ فێری بکەم! خۆزگە لەم نزیکانە میوانخانەیەکی لێ بوایە با تۆزێك لێی بحەسێمەوە! رەنگە بۆ خۆم بتوانم رێگایەك بۆ دەرباز کردنی شــتێك کە شــیاوی دەربازکردنە بدۆزمەوە! نابێ بێڵم مانگەکەم لە ناو بچێت! حەز ناکەم سەر لە نوێ مانگم لە کیس بچێت و بە چــاوی خۆم ببینم کە لە توالێتەکەدا بزر دەبێت! بەڵام بێ ســوودە! هەر بەو دڵنیاییەوە کە ئەو شەوە هەستم بە بوونی تۆ کرد و ئیفلیج بووم، ئێســتاش هەروا بە دڵنیاییەوە دەزانم کە تۆ ئیتر نەماوی!

* * *

سەفەرەکەم بە نیوەچڵی بەجێهێشــت و گەڕامەوە بۆ شار! تەلەفۆنــم بۆ خانم دوکتۆر کرد! پێی ســەیر بوو و بەردەوام دەیگوت:

- لە ســەر خۆ بە! لە ماوەی ئــەم دوو حەوتوویەدا هەموو شتێك ئاسایی بوە! ئەوە تەنیا گومانەکانی تۆیە!

پێم گوت ئەو دڵۆپە خوێنــە گەورەیەی کە من بینیم، خۆ خەیاڵات نەبوە! گوتم مــاوەی حەوتوویەك لە میوانخانەی نێو رێگادا ئیســراحەتم کرد و هەر دڵۆپــە خوێنم ژمارد! گوتی خێرا خۆم بگەیەنمە لای! بە بزەیەکی گاڵتەجاڕانەوە دەرگاکەی بۆ کردمەوە! بەر لەوەیکە ئەو قسەیەك بکات من جلەکانم داکەند! لە ســەر قەرەوێڵەکە راکشام! دەستی خستە سەر دڵم و گوتی:

- زۆر خێراخێرا لێدەدا! وەکو دەهۆڵ دەنگی دێت!

هیچ وەڵامێکم نەدایەوە! ئیتــر بەزەیی ئەو بە کەڵکی من نەدەهــات! دەمزانی ئەو بۆنــە گاڵتەجاڕانەیەی کە چەند حەوتوویەك بوو لە چاوەڕوانیدا بووم، دەستی پێکردوە! ئامادەی خۆ بە دەستەوەدان بووم و دەمزانی هیچ کاردانەوەیەکم نابێت! چونکە هەر قســەیەك کە دەبوایە بیکەم، پێشووتر کردبووم و هەر عەزابێکیش کە قەرار بوو بیچێژم، پێشووتر چێژتبووم! بەڵام کاتێك کە مەراســمەکە دەستی پێکرد لە گەڵ شتێك

بەرەو روو بووم کە هەر چاوەڕوانیم نەدەکرد! پرسیارەکانی خانم دوکتۆر و ئەو وەڵامانەی کە دامەوە، زیاتر تێکی دام:

ـ لەم دواییانەدا هەستت بە جووڵەجووڵی نەدەکرد؟

ـ نا!

ـ هەستت نەدەکرد کە قورس بووی؟

ـ نا!

ـ لە کەنگێوە هەستت بە ...

ـ لە جادەکەدا، پێش گەیشتن بە میوانخانەکە!

ـ بۆ ئەوەی ئاکامەکەی روون ببێتەوە، هێشتا ماویەتی! من دەبێ بەو ئاکامە بگەم! وایە؟

دواتر دەستێکی بە سکم داهێنا و گوتی: لە چاو رۆژان نیشتۆتەوە!

دەستی لە مەمکەکانم دا و گوتی شلتر و چکۆلەتر بوونەتەوە! دەسکێشە لاستیکەکانی لە دەست کرد و بە شوێن تۆدا دەگەڕا! نێوچاوانی هەڵقرچاند و ورد بۆوە و گوتی:

ـ منداڵدانت زۆر شل و لاواز بوە! وادیارە منداڵەکە باش گەشە ناکات! یان رەنگە لە گەشەکردن وەستابێت! دەبێ تاقیکاریەکی بیۆلۆژیکی بۆ بکەین و چەند رۆژی دیکە چاوەڕوان بین!

دەستکێشەکانی لە دەست دەرهێنان و خستنیە نێو زبڵدانەکەوە! دەستی بەملاولای قەرەوێڵەکە گرت و بە نیگایەکی خەماویەوە لێی روانیم و گوتی:

ـ باشتر وایە زووتر راستییەکەت پێ بڵێم! تۆ مافی خۆتە بزانی! منداڵەکە دووسێ حەوتوویە لە گەشەکردن کەوتوە! ورەت بەرز بێت! هەموو شتێك تەواو بوە! منداڵەکە مردوە! هیچ قسەیەکمان نەکرد! هەر جوڵەم نەکرد و تەنانەت چاویشم نەتروکاندن! هەر لە وێ وەکو بەردێك لەجێی خۆم رەق بووم! مێشکیشم لە کار کەوتبوو و هیچ قسە و وشەیەکی لە خۆیدا جێ نەدەکردەوە! تەنیا شتێك کە هەستم پێکرد قورساییەك بوو کە لە سەر سکم بوو! قورساییەك کە نەدەبیندرا و خەریك بوو دەیپیشاندم! دەتگوت ئاسمان هەموو کێشەکەی خستۆتە سەر من و بە بیدەنگی خەریکی تێك هاڕینم بوو! لەو بێدەنگییە تەماویەدا دەنگی دوکتۆر وەکو تۆپێك لە سەرمدا تەقیەوە:

ـ ورەت بەرز بێت! هەستە جلەکانت لەبەر بکەوە!

هەستام! قاچەکانم رەق ببوون و بۆ جووڵە پێکردنیان پێویستیم بە هێزێك بوو کە لە توانای مرۆڤدا نییە! جلەکانم لەبەر کردەوە و گوێم لە دەنگی خۆم بوو کە پرسیاری دەکرد:

ـ دەبێ چیبکەم؟

ـ هیچ، کۆرپەکە ماوەیەکی دیکەش لەوێدا دەمێنێتەوە و دواتریش بۆ خۆی دەردێت!

سەرم لەقاند! سەر لە نوێ هەر گوێم لەو دەنگە بوو کە هێندێك وشەی لە پشت سەری یەکتر ریز کردبوو سەبارەت بەوەیکە:

ـ نابێ نارەحەت بی! زۆریەك لەمنداڵەکان ساغ و کامڵ نین و هەر بۆ خۆیان لەبار دەچن و تۆ نابێت بۆ گوناهێك کە نەتکردوە، خۆت بە تاوانبار بزانی! دووگیانی تەنیا کاتێك باشە کە قۆناغی سروشتیی خۆی بڕیبێ! من هێشتاش رازی نیم کە ژنانی دووگیان چەند مانگێك لە سەر جێگە بکەون و منداڵەکە لە بارودۆخێکی نائاساییدا راگرن ...

پارەی دوکتۆرەکەم دا! بە ئاماژەیەکی سەر ماڵئاواییم لێکرد! لە ژوورەکەی هاتمە دەرێ! بە نێوان دوو ژندا هاتمە دەرێ کە ئەوانیش سکیان هەڵمسابوو و بە تەشەرەوە لە سکی منیان دەڕوانی کە منداڵێکی مردوشی تێدابوو، لە بەر خۆمەوە گوتم: هەرچی دەبێ با ببێ! دەبێ لە گەڵی رابێم و وشەی راهاتنم هەتا میوانخانەکە هەر بەردەوام دووپات دەکردەوە: دەبێ لە گەڵی رابێم! رابێم! رابێم ...

کاتێك گەیشتمەوە ژوورەکەم و چاوم بە جل و ئەو یاریانە کەوت کە بۆم کڕیبووی، ئەو شێوەنەی کە لە دڵمدا رامگرتبوو، دەرمبڕی! لە سەر قەرەوێڵەکە کەوتم! ناڵەیەك لە گەرووم هاتە دەرێ، دواتر ناڵەیەکی دیکە و دوای ئەویش یەکی دیکە ... بە رادەیەك کە لە ناخمەوە ـ هەر لەو جێگایەوە کە تۆ وەکو کوتە گۆشتێکی بێبایەخ لە سوچێکی کەوتبووی ـ ناڵەکان هاتنە دەرێ و بوغزەکەم بوو بە هەزاران ناڵەناڵ و هاوار و قوروسکاندم و لە هۆش خۆم چووم!

* * *

لەوانەیە لەو خەوەدا کە دوای لە هۆش خۆ چوونەکەم تێیدا نوقم ببووم، یان کاتێك کە قسەم دەبزرکاندن هاتە لام! بەڵام زۆر باش لە یادمە! ژوورێکی سپی بوو کە حەوت کورسی و قەفەزێکی تێدا بوو! منیان لە ناو قەفەزەکە هاویشتبوو! لە سەر کورسییەکەی ناوڕاست ئەو دوکتۆرە دانیشتبوو کە من بەر لە سەفەرەکەم دەچوومە لای! لە لای راستی دوکتورێکی ژن دانیشتبوو و لە لای چەپیشی بەرپرسەکەم! دۆستەکەشم لە پاڵ بەرپرسەکەم دانیشتبوو و باوکیشت لە تەنیشتی بوو! لە تەنیشت دوکتۆرە ژنەکەش دایك و باوکی من دانیشتبوون! کەسی تری لێ نەبوو! بە دیوارەکانەوە و لە سەر زەویەکە هیچی لێ نەبوو! زۆر زوو زانیم کە ئەوێ دادگایە و تۆمەتبار منم و ئەوانیش لیژنەی دادوەرین! نەدەترسام! بە تەواوی تەسلیم ببووم! یەك بە یەك لێم روانین! باوکت هەر وەکو ئەو رۆژەی کە لە تەنیشت قەرەوێڵەکەی ئێمە دانیشتبوو سەری خستبۆ نێو دەستەکانیەوە و وردە

ورده دەگریا! دایك و باوکیشم سەریان داخستبوو و دەتگوت یـــان زۆر هیلاکن یان ئازارێکی زۆریان هەیە! دۆســـتەکەم خەمین بوو و نەشـــدەکرا لە روخســـاری ئەوانی تردا شتێك بخوێنمەوە! دوکتۆری یەکەمم لە سەر جێگاکەی هەستا و لە رووی کاغەزەکەوە دەستی کرد بە خوێندنەوە و گوتی:

ـ لیژنەی دادوەری بە بەشداریی تۆمەتبار لێرە کۆبوونەتەوە هەتا کەســێك کە بە بێ لـــە بەرچاو گرتنی مافی ژیانی کەسێکی تر کە لە مافە سەرەتاییەکانی مرۆڤایەتییە و بۆتە هۆی مەرگی کۆرپەکەی خۆی، دادگایی بکرێت!

دواتر کاغەزەکەی لە ســـەر مێزەکە دانا و باسی کارەکانی دادگایەکەی کرد! گوتی کـــە تاوانبار بوون یان بێتاوانیی ئەو کەسە بە کۆی دەنگەکان دیاری دەکرێت و هەر ئەوانیش خۆیان رادەی تاوانەکەی دیاری دەکەن! ســـەرەتا ئەو قسەی کرد! قسەکانی وەکو بایەکی سارد بە لەشمدا هاتن:

ـ خۆ منداڵ ددانی کرمۆڵ نییە! ناکرێ وەکو ددانێکی رزیو لە ریشـــەوە دەری بێنی و لە لۆکەیەوە پێچی و بیخەیتە ناو زبڵدانەکەوە! کۆرپەلەش مرۆڤـــە و زیندوویەتی مرۆڤێك لە کاتی گەرابەســـتنی تۆوەکەوە دەست پێدەکات و هەتا کاتێك کە دەمرێت، درێـــژەی هەیە! ژمارەیەك لە ئێوە لەگەڵ ئەم قســـەیە نایەنەوە و دەڵێن: کاتێك کـــە تۆوی مرۆڤ گەرا دەبەستێت ئەو وەکو مرۆڤ نایەتە ژمار و تەنیا خانەیەکە کە خانەی دیکەی لێ دەبنەوە و وەکو ســـەرچاوەی ژیان نایەتە ژمار! وەکو دارێك کە لق شـــکاندنەوەکەی تاوان نییە و یان مێشێك کە بکوژەکەی بە قاتڵ نایەتە ژمار! لە وەڵامدا دەبێ بڵێم کە لە درەخت مرۆڤ و مێش بەرهەم نایەت! ســـەرجەم ئامرازەکانـــی پێکهێنەری مرۆڤ، یانی جەســـتە و خوێن و روح و کەسایەتیەکەشـــی لەو خانەیەدا کۆبوونەتەوە! ئەو هۆکارانە یان ئەو ئامرازانەی کە لە بیرکردنەوە و بیرەوەری پڕبایەخترن! ئەگەر بتوانین بە میکرۆسکۆپێك لێی بڕوانین و لێـــی ورد ببینەوە، هەموومان بـــە چۆك دادێین و ئیمان بـــە خوا دێنین! کەواتە من ئیزنی ئەوە بە خۆم دەدەم کە لە وشـــەی قاتڵ بۆ ئەو تاوانبارە کەڵك وەرگرم! ئەوەش دەبێ بڵێم کە ئەگەر مرۆڤایەتی مرۆڤ یان کەســـایەتی مرۆڤ بە کێش و قەوارە هەڵســـەنگێنین، بـــەو ئاکامە دەگەین کە کوشـــتنی کەسێکی ســـەد کیلۆیی تاوانەکەی لە کوشتنی کەســـێکی پەنجا کیلۆیی قورسترە ... ئەو هاوکارەی کە لە لای دەســـتمەوە دانیشتوە پێکەنینی بە قسەکانی من دێتێ! جارێ سەبارەت بە بیروباوەڕی ئەو هیچ ناڵێم! بەڵام ناتوانم لە مەڕ نەفامیەکەی لە بواری پزشـــکیەوە بێدەنگ بم! لەو قەفەزەدا لە جیاتی ژنێك دەبوایە دوو ژنی تێدا بوایە!

دواتر بە تووڕەییەوە لە دوکتورە ژنەکەی روانی! خانم دوکتۆر هەروا و لە سەرخۆ کە جگەرەکەی بە دەستەوە بوو، نیگاکانی ئـــەوی تەحەمول کرد و ئەو کارەی ئەو وەکو گەرمایەك بە جەســـتەمدا هات و تۆزێك ئارامـــی کردمەوە! بەڵام ئەو با سارده سەر لە نوێ هەڵیکردەوە:

ـ خۆ ئێمە بۆ بڕیاردان لە ســـەر مەرگی خانەیەك لێرە کۆ نەبووینەتەوە! ئەو دادگایە بۆ کۆرپەیەکە کە ســـێ مانگ بوو لە ســـکی دایکی دابوو! چ شتێك بۆتە هۆی مەرگی ئەم کۆرپەیە؟ هۆکاری سروشتی یان ناسروشتی؟ شتێك کە بە چاو نابیندرێت یان ئەو ژنەی کە لە قەفەزکە دایە؟ من بەڵگەی قورس و قایمم بە دەســـتەوەیە کە دەیسەلمێنێ ئەو ژنـــەی کە لە قەفەزەکەدایە، قاتڵـــی کۆرپەکەیە! لە خۆڕا نەبوو کە من هەر لە یەکەم دیداردا گومانم لەو ژنە هەبوو! من بە پێی ئەزموونێك کە هەمە، منداڵکوژەکان دەناسم، جا لە هـــەر جل و بەرگێك دابن! ئەو ژنەش لە خۆڕا خۆی بە هۆگری منداڵەکەی پیشـــان دەدا! ئەوە درۆیەك بوو کە ئەو بەر لەوەی کەســـانی دیکەی لێ ئاگادار بکات، بە خۆی گوتبوو! من بە داخەوەم بۆ ئەو هەڵسوکەوتە نالەبارەی ئەو! رۆژێك کە بە بینینی وەڵامی شـــیکاریەکەی خۆشـــحاڵیم دەربڕی، ئەویش زۆر بە ســـارد و سڕی گوتی کە خۆشی دەیزانی کە دووگیانـــە! هەروەها کاتێك کە ئاگادارم کردەوە لەوەیکە بە هۆی وێکهاتنەوەی منداڵدانی چەند حەوتوویەك لە ماڵەوە ئیسراحەت بکات، لە کاردانەوەی بێبەزەییانەی ئەو ناڕەحەت بووم! گوتـــی ئیزنی ئەوە بە خۆی نادات کە لەم یاریە منداڵانەیەدا بەشداریی بکات و ناتوانێت زیاتر لە پازدە رۆژ ئیســـراحەت بکات! من جەختم لە سەر ئیسراحەتەکەی دەکردەوە و ئەویـــش ناڕەحەت بوو! تەمەننـــام لێکرد بەڵام بە هەڵســـوکەوتی تێیگەیاندم کە نایهـــەوێ وەکو دایکێك ئەرکەکانی خۆی بە جێ بێنێت! من تێگەیشتم کە ویژدانی دایکایەتی ئەو ویژدانێکە کە هەست بە بەرپرسیارێتی ناکات! لـــە ماوەی ئەو دوو حەوتوەی کە لـــە ماڵەوە لە جێدا بوو، بەردەوام تەلەفۆنی بۆ دەکردم و دەیگوت: حاڵی باشە و نابێ لە جێدا بمێنێتەوە و جەختی لەوە دەکردەوە کە کاری هەیە و دەبێ لە جێیەکەی بێتە دەرێ! سەر لە بەیانی رۆژێکیان کە چاوم پێی کەوت زۆر بێ هیوا بوو! هەر لەو دیدارەدا گومانم زیاتر بوو و لە مەبەســـتە جینایەتکارانەکەی تێگەیشتم! لە بواری جسمی و فیزیۆلۆژیەوە، وا وێدەچوو کە قەڵەویەکەی بە هۆی ناڕەحەتی و خەم و پەژارەوە دروســـت بوویێت! ئەو خۆ تێك باڵدانە پڕ ئێش و ئازارانەی سەرچاوەیەکی رەوانییان هەبوو! یانی هەرکاتێك کە تاوانبارەکە بیهەویستبایە، سەریان هەڵدەدا! هۆکارەکەیم لێ پرسی و ئەویش لە وەڵامدا گوتی کە بـــە هۆی گیروگرفتی روحیەوە هەســـت بە ناڕەحەتی

دەکات! دواتریش بە منگە منگ پێی گوتم شتێك ئازاری دەدات و منیش پرسیاری ئەو شتەم لێ نەکرد چونکە دەمزانی هۆکارەکەی هەر ئەو دووگیانییەیەتی! پێمگوت کە بیرکردنەوە و خەیاڵات زۆر جار دەبنە هۆی مەرگی کۆرپەلە و پرسیارم لێی کرد کە بە ڕاستی کۆرپەکەی دەوێ یان نا؟ پێمگوت کە پێویستە ئەعسابی خۆی ئارام بکاتەوە! ئەو تووڕە بوو و وەڵامی دایەوە کە داخوازێکی ئاوا وەکو ئەوە وایە کە داوای لێبکەم ڕەنگی چاوەکانی بگۆڕێت! چەند ڕۆژ لەمەوبەر سەر لەنوێ هاتەوە لام! ژیان و کاری ڕۆژانەی دەست پێکردبۆوە و بارودۆخی کۆرپەکە خراپتر بوو! ئەوم لە نەخۆشخانە خەواند! لەوێ بە زەبری دەواودەرمان نەمهێشت بۆ ماوەی هەشت ڕۆژ جوڵە بکات! خوشکان و برایان! ئێستاش دەگەینە جینایەتەکە! بەر لە هەر شتێك دەڵێم وای دابنێین یەکێك لە ئێوە زۆر نەخۆشە و پێویستی بە دەواودەرمانەکە هەیە و تەنیا ئەوە ماوەتەوە کە کەسێك بتانداتێ! ئێوە چ ناوێك لە سەر کەسێك دادەنێن کە ئەو دەوا و دەرمانانە فڕێبدات و لە جیاتی ئەوان ژەهرتان دەرخوارد بدات؟

شێت؟ لە خۆبایی؟ تاوانبار بەوەیکە یارمەتی نەداون؟ نا ئەم وشانە شیاو نین! من وەها کەسێك بە قاتڵ نێو دەبەم! ئاغایانی لیژنەی دادوەری! ئەو منداڵە نەخۆش بوو و هەتوانەکەشی تەنیا و تەنیا ئیسراحەتی تەواوی ئەو ژنە بوو! بەڵام ئەو نە تەنیا ئیسراحەتی نەکرد، بەڵکو چوە سەفەر و لە جیاتی دەوا و دەرمان ژەهری دەرخواردی نەخۆشەکە دا! بە چەندین سەعات سەفەر کردن بە تەیارە و لێخوڕینی ئۆتۆمبێل، ئەویش بە تاقی تەنیا و لە جادەیەکی پڕ لە کەند و لەند و ناڕێکدا! من بە تکا و ڕجا پێمگوت ئەو شتەی کە لە سکی تۆدایە کۆرپەیە! ئاگادارم کردەوە کە لەوانەیە کۆرپەکە بمرێت! بەڵام ئەو بە تووڕەییەوە وەڵامی نەسیحەتەکانی منی دایەوە و تەنانەت کاغەزێکیشی ئیمزا کرد و خۆی بەرپرسیارێتی گیانی منداڵەکەی وەئەستۆ گرت! چوو بۆ سەفەر! کۆرپەلەکەی کوشت! هەڵبەتە دەزانم کە ئەگەر ئێمە لە دادگایەکی ئاساییدا بواین، سەلماندنی تاوانەکانی ئەو بۆ من کارێکی زۆر هاسان نەدەبوو! چونکە دەوا و دەرمان یان نەشتەرگەری بۆ لە بار بردنی منداڵەکە بە کار نەهاتوە! بە پێی یاسا باوەکان ئەو ژنە بە بێتاوان لە قەڵەم دەدرێت، چوونکە هیچ تاوانێك رووی نەداوە ... بەڵام خوشکان و برایان! ئێمە ئەندامی لیژنەی دادوەریی ژیانین و من بە ناوی ژیانەوە وەگوێی ئێوەی هەڵدێنم کە کار و کردەوەی ئەم ژنە لە قەباڵ منداڵەکەیدا لە هەموو نەشتەرگەری و دەواو دەرمانێك بۆ لە بار بردنی خراپتر بوە!

هەڵسوکەوتێکی فریوکارانە و بە بێ ترس لە تۆڵە سەندنەوە! من زۆرم هەوڵدا کە هێندێك هۆکاری بۆ داتاشم بۆ ئەوەی لە تاوانەکەی کەم بکەمەوە، بەڵام بە چ شێوەیەك؟ ئایا هەژار بوە؟ نەیدەتوانی پێداویستیەکانی منداڵی داهاتووی دابین بکات؟ هەرگیز! بۆ خۆشی ئەوە بە باشی دەزانێت! ئایا دەترسا بە لە دایك بوونی منداڵێکی ساغ و سەلیم، ناچار بێت لە بەرامبەر کۆمەڵگادا بەرگری لە خۆی بکات؟ نا! ئەو سەر بە دامەزراوەیەکی فەرهەنگییە کە لە دوای لە بار بردنی منداڵەکەی لە جیاتی خستنە پەراوێزیەوە، قارەمانێکی لێ دروست دەکات! ئەو باوەڕی بە هیچکام لە یاسا و ڕێسا باوەکانی ناو کۆمەڵگا نییە! خوا، وڵات، بنەماڵە و ژیانی هاوبەش ... ئەو حاشا لە سەرجەمی ئەو شتانە دەکات! تاوانی ئەو بەو تایبەتمەندییانەی کە لە ژێر ناوی ئازادەبوون دەستی داونەتێ، سووك نابێتەوە! ئازادیی تاکەکەسی ئازادییەکی خۆپەرەستانەیە کە مافی بێ ئەملاوئەولای کەسانی دیکە پێشێل دەکات! وشەی مافم بەکار هێنا هەتا نەڵێن ئەو ژنە بە کوشتنی منداڵەکەی لە مافی خۆی کەڵکی وەرگرتوە: ئەو مافەی کە بە پشت بەستن بەو دەتوانی بەر بە لە دایکبوونی منداڵێکی نەخۆش یان کەمئەندام بگری! ئەوە ئەرکی ئێمە نییە کە لە پێشدا لە سەر ساغبوون یان کەمئەندامبوونی منداڵێك قسە بکەین! هۆمەر (یەکێك لە بە نێو بانگترین هونەرمەندانی یۆنان) کوێر بوو و لێئۆناردیش پشتی چەمابۆوە! ئەگەر ئیسپارتیەکان ئەوانیان لە سەر کێوەکەوە خستبایە خوارەوە، یان دایکەکانیان لە ڕاگرتنی ئەوان لە منداڵدانی خۆیاندا وەزاڵە هاتبانایە، ئێمە ئەمڕۆ لە جیهانێکی هەژاردا دەژیاین! من لە سەر ئەو باوەڕە نیم کە قارەمانێکی ئولەمپیك لە شاعیرێکی بێتوانا پڕ بایەخترە! بەڵام سەبارەت بە ئاگاداری کردن لە قارەمانێکی ئولەمپیك یان شاعیرێکی بێتوانا دەبێ بڵێم ك مرۆڤ بتهەوێ و نەتهەوێ بیر لە داهاتوویەکی روون بۆ وەها کۆرپەیەك دەکاتەوە! من ئەو ژنە بە تاوانبار دەزانم!

بە دەنگی بەرزی ئەو لە سەر جێگاکەم ڕاپەڕیم و چاوەکانم لە سەر یەك دانان! چاوم لە خانم دوکتۆر نەبوو هەستێت بۆ قسەکردن! کاتێك چاوەکانم هەڵێنا ئەو قسەکانی خۆی دەست پێکردبوو!

ـــ هاوکارەکەم لە بیری چۆوە پێمان بڵێت کە لە پاڵ هەر هۆمەرێك، هیتلەرێکیش لە دایك دەبێت! هەمموو دووگیانییەك وەکو داهێنانێك وایە کە ئاکامەکەی لەوانەیە دڵخۆشکەر یان مەترسیدار بێت! من نەمدەزانی کە ئەو منداڵە کەسێکی وەکو ژاندراك دەبوو یان هیتلەر! ئێمە هیچکاتێکیش ئەوە نازانین چونکە ئەو مردوە! بەڵام بە باشی ئەو ژنە دەناسم!

راستییەکە نابێ لە ناو بچێت! من لـە نێوان ئەگەرێکی نادیار و راستییەکی ئاشکرادا ئەوەی دووهەمیان هەڵدەبژێرم! وادیارە خۆشـیەکانی ژیان هاوکارەکەمی لە خۆبایی کردوە! بەڵام ئەو ئەم هەیبەتە بە شایانی کەسێك دەزانێت کە هێشتا لە دایك نەبوو نەك کەسێك کە زیندوویە و خەریکی ژیانە! هەیبەتی ژیان تەنیا رستەیەکی رازاوە و بێ کەڵکە! ئەوەیکە منداڵ ددانێکی کرمۆڵ نییە کە بکرێ لە ریشـەوە دەری بێنی، دروشمێکی جوانە! گومانم لەوەدا نییە کە کاتێك هەر ئەو هاوکارە بەرێزەم لە بەرەی شـەڕدا تفەنگی دەتەقاند و کەسی دەکوشـت، لە بیری چووبۆوە کە منداڵێکی بیست سـاڵەش هەر وەك ددانێکی کرمۆڵ نییە! بە هیچ شێوەیەك من لەبارەبردنی کۆرپەم بە قەدەر شـەڕ پێ کارێکی ناحەز و پیـس نییە! ئەو گۆڕەپانەی کە لەودا کۆمەڵێك کەسـی بیست سـاڵە لە ناو دەچن! بەڵام نازانم بۆچی هاوکارەکەم شەڕکردن بە کارێکی مەزن دەزانێت و لە پیشاندانی ئەو کارە لە پاڵ قسەکانیشی خۆی دەبوێرێت! لە بواری زانستیشەوە ناتوانی ئەو بەردەوام بوونە بە جیددی وەرگری! ئەگەر وابێ هەمـوو جارێك کە هەر هێلکۆکەیەك بە بێ پیتاندن دەمرێ و هەموو جارێك کە دوو سـەد میلیۆن ئێسپێرماتۆزۆئید لە رێگای چوونە ناو هێلکۆکەوە تێدا دەچن، دەبێ شـینی بۆ بگێڕین! کەواتە کاتێکیش یەك ئێسـپێرماتۆزۆئید دەچێتە ناو هێلکۆکەوە، دەبێ بۆ ئەو سـەد و نـەود و نۆ میلیۆن و نۆ سـەد و نـەوەد و نۆ هەزار و نۆ سـەد و نەوەد و نۆ ئێسـپێرماتۆزۆئیدەی کە نەیانتوانیوە بچنە ناو هێلکۆکەوە و شکسـتیان خواردوە و مردوون، جارێکی تر شین بگێڕین! ئەوانیش خوا دروسـتی کـردوون! ئەوانیش گیانیان لە بەرە و پڕن لەو شـتانەی کە پێویستن بۆ ژیان! ئایا هاوکارەکەم هەتا ئێستا بە میکرۆسـکۆپ لەو ئێسپێرماتۆزۆئیدانەی نەڕوانیوە؟ ئایا هەڵبـەز و دابەزی ئەوان کە هەر وەکو رەوە بۆقێك دەچێت، نەیبینیوە؟ ئایا لێی نەڕوانیون لە کاتێکدا کە لە گەڵ دیواری هێلکۆکە خەریکی ململانێن و زۆر بە حەز و تاسـە و هیواوە سەری تێدەکوتن و لە جموجۆڵیش ناکەون و دەزانن کە بێجووڵەبوون بەرابەرە لە گەڵ مردن! دیمەنێکی ناخۆشـە! هاوکارەکەم بە لە بەرچاو نەگرتنی ئەوانە، زوڵم لـە هاوڕەگەزەکانی دەکات! نامهـەوێ بێحورمەتی بکەم بەڵام ئێسـتا کە ئەو ئەوەندە ئیمانی بە ژیانە چۆن دەتوانێ بێدەنگ بێت لە کاتێکدا کە بە میلیۆن ئێسـپێرماتۆزۆئید خەریکی مردنـن؟ ئەوە یارمەتی نەگەیاندن بە نەخۆشـە یان چەشـنێکە لە جینایەت؟ دیارە کـە جینایەتە! کەواتە دەبـێ ئەویش بخرێتە ناو قەفەزەکـەوە! ئەگەر ئەو نەچێتە ناو قەفەزەکەوە، یانی ئەو کەسـێکی درۆزنە! یانی لە نێوان هەستە جوانەکانیدا گیرۆدە بوە! ئەو هەستەی کە پێی دەڵێت گرفت، لە گەڵ مرۆڤەکان لە دایك نابێت! دەبێ بۆ ئەوانەی کە لە دایك بوون بارودۆخێکی باشـتر بـۆ ژیانیان دابین بکرێت! من نامهەوێ هاوکارەکەم بە تاوانبار لە قەڵەم بدەم! رەنگـە بە هەڵەکردن لە دادوەریەکەمـدا حوکم بدرێم و خۆ ناکرێ لیژنـەی دادوەریش بە هەڵە حوکـم بدرێن! کەواتە شـتەکە تەنیا دادوەرییەك بوو و من پەژیوان نیم! دووگیانی ئەو تۆڵەسەندنەوەیە نییە کە سروشت بە هۆی چەند ساتێك بێ ئاگایی بە مرۆڤی دەبەخشێت، موعجیزەیەکە کە دەبێ رەوتی سروشتیی خۆی وەکو درەختەکان و ماسییەکان تێپەڕ بکات! ئەگەر رەوتی دووگیانییەکە بە شێوەیەکی سروشتی نەبێت، ناکرێ ژنەکە ناچار بکرێت کە وەکو کەسانی ئیفلیج چەند مانگ لە سـەر جێ بکەوێت! ناکرێ داوا لە ژنەکە بکەین کە چاوپۆشـی لە چالاکی و کەسایەتی و ئازادیی خۆی بـکات! ئایا ئەو داوایە لەو پیـاوەش دەکرێت کە لە کاتی بێ ئاگایی و دووگیانی ژنەکەدا لە گەڵی هاوبەش بوە؟ دیارە هاوکارەکـەم ئەو مافەی کە بۆ پیاوانی بە رەوا دەزانـێ بۆ ژنانی بە ناڕەوا لـە قەڵەم دەدات! یانی مافی دەسـەڵاتدارێتی بە سەر جەستەی خۆشـیاندا نەبێت؟ بە رای ئەو، پیاو مێشـە هەنگوینەیـە و مافی خۆیەتی کە شـیرەی گوڵەکان یەك لە دوای یەك بمژێت و ژنیش تەنیا دامودەزگایەکی بەرهەم هێنەرە! لە پیشـەی ئێمەدا شـتی لەم چەشـنە زۆر روودەدات! دوکتۆرەکانی نەخۆشـیەکانی ژنـان وای بە باش دەزانن کە نەخۆشـەکانیان ئەو بارەبەرە قەڵەو و ئارامانە بن کـە ئازادیی هیچ بایەخێکی نییە بە لایانـەوە! ئێمە دەبێ دوکتۆرەکان دادگایی بکەین! ئێمە لێرە کۆبووینەتـەوە هەتا ژنێك دادگایی بکەین کە بە قەتڵی بە ئەنقەست تۆمەتبارە و ئەو قەتڵەشی بە بیروبۆچوونی خۆی بـە ئەنجام گەیاندوە نەك بـە کردەوەکانی! من بە چەندین بەڵگـەی قورس و قایم تاوانەکانی ئـەو ژنە رەتدەکەمەوە! رۆژێك کە من چاوم پێی کەوت و پێم گوت کە بارودۆخی جنینەکە ئاساییە، ئەو ژنە زۆر هێور بۆوە! رۆژێکیشیان کە زانی جنینەکە مردوە خەمێکی قورس لە روخسـاریدا دیار بوو! لە جیاتی منداڵ لە وشـەی جنیـن کەڵکم وەرگرت! جنیـن هەتا کاتێك کە لە دایك نەبێ نابێتە منداڵ و ئەوەش تەنیا لە نۆ مانگیدا روو دەدات و هێندێك جاریش لە حەوت مانگیـدا! خۆ تازە ئەگەر جنینی ئەو ژنەش بە منداڵ بێو بەرین، دیسانەوە تاوانێك رووی نەداوە!

هاوکاری ئازیز! ئەو ژنـە خوازیاری ژیانی خۆی بوە نەك مەرگی جنینەکـەی! بە داخەوە لە زۆر بواردا ژیانی ئێمە بەرابەرە لە گەڵ مەرگی کەسـانی تر و ژیانی کەسـانی

دیکــەش بەرابەرە لە گەڵ مەرگی ئێمە! ئەگەر کەســێك هێرشــمان بکاتە ســەر، ئێمەش هێرش دەکەینە سەری! لە یاسادا بەو کارە دەڵێن بەرگری! تەنانەت ئەگەر ئەو ژنە لە مێشکی خۆشیدا خوازیاری مەرگی جنینەکەی بوبێت، ئەو کارەی بۆ بەرگری لە خۆی کردوە و تاوانبار نییە!

دواتر باوکت لە ســەر جێگاکەی هەســتایە سەر پێ! ئیتر نەدەگریا! بەڵام هەرکە ویســتی قسە بکات، سەر لە نوێ لێوی لەرزین و چەناگەی هەڵقرچا و فرمێسکەکانی هاتنە خوارێ! ســەری خســتە نێو دەســتەکانیەوە و کەوتە سەر کورسییەکە! دوکتۆرەکە بە سەریدا گوڕاندی:

ـ لە قسەکردن خۆت دەبوێری؟

باوکت سەری رەزایەتی لەقاند و دوکتۆر پێی گوت:

ـ هەرچی بکەی خۆ ناتوانی لە دەنگدان خۆت بپارێزی!

گریانەکەی باوکت بەکوڵتر بوو! دوکتۆر گوتی:

ـ تکایە رای خۆت دەربڕە!

باوکت بە بــێ ئەوەیکە وەڵام بداتەوە، چڵمی هەڵلوشــی!

دوکتۆرەکە وازی نەهێنا:

ـ تاوانبارە یان بێتاوان!

باوکت هەناسەیەکی قوڵی هەڵکێشــایەوە و لە بەر خۆیەوە گوتی:

ـ تاوانبارە!

شتێکی ســەیر رویدا! دۆســتەکەم رووی لە باوکت کرد و تفێکی بە ســەروچاوان کرد! دواتر لــە کاتێکدا کە باوکت خەریك بوو تفەکەی لە ســەروچاوی دەسڕیەوە، بە سەریدا قیژاندی:

ـــ هیچ و پوچی درۆزن! ئــاژەڵ! مەگەر ئەوە تۆ نەبووی کە تەلەفونت بۆ دەکرد و لە ســەر لە باربردنەکەی جەختت دەکردەوە؟ مەگەر ئەوە تۆ نەبووی کە بۆ ماوەی دوو مانگ وکوو ســەربازێکی راکردوو، خۆت حەشــار دابوو؟ مەگەر ئەوە تــۆ نەبووی کە دوای پاڕانەوە و لاڵانەوەی من چویە دیداری؟ هەمیشە هەر وا دەکەی، ئەرێ؟

ئێوە دەترســن و فەرتەنەکە بــە ئێمە دەنێنەوە و دواتریش کە هەموو شتێك هێور بۆوە ئەوجار دێن و رۆڵی باوك دەنوێنن! بە رای تۆ باوکایەتی یانی چی؟ ســکێکی هەڵمســاو و نالەبــار؟ ئێش و ئازاری منداڵبوون؟ عەزابی شــیردان بە منداڵ؟ بەرهەمی باوکایەتی وەکو کراســێکی ئوتوکراوی رێك و پێك دێننە بەر دەســتتان! ئەگەر هاوســەرگیریتان کردبێ تەنیــا کارێك کە دەیکەن ئەوەیە کــە ناوەکەتان بە منداڵەکە رادەگەیەنــن و ئەگەریش وانەبێت وەکو بەرزەکی بانان بــۆی دەردەچن! هەموو عــەزاب و ئێش و ئازارەکان هــەر بۆ ژن دەمێننەوە! ئەگەر ژنێــك لە گەڵتان بخەوێت، وکو لەشفرۆشــەکان هەڵسوکەوتی لە گەڵ دەکەن! لە هیچ فەرهەنگێکدا لەشفرۆشــیی بەو مانایەی تێدا نییە! چەند هەزار ساڵە کە وشەکانتان و نابەرابەریەکانتان و بڕیارەکانتان بە زۆری بە ســەر ئێمەدا دادەسەپێنن! بە هەزاران ساڵە کە ئێمەتان لە چوار چێوەی دابونەریتی دایکایەتیدا یەخســیر کــردوە! ئێوە لە هەر ژنێکدا بە شــوێن دایکێکدا دەگەڕێن! لــە هەموو ژنێــك و تەنانەت لە کچەکەشــتان چاوەڕێی ئــەوە دەکەن کە رۆڵی دایکتان بۆ ببینێــت! دەڵێن ئێمە بە قەدەر ئێوە تاقەتمان نییە و هەر لەم قســەیە بە شــێوەیەکی بەرئاوەژوو کەڵــك وەردەگرن و ناچارمان دەکەن کە تەنانەت کەوشەکانیشــتان بۆیاخ بکەین! بە ئێمە دەڵێن بێ مێشــك، بــەڵام لە زاکیــرەی ئێمە بۆ هەموو شــتێك و تەنانەت بۆ باشــترکردنی بارودۆخی ئابووریشتان کەڵك وەردەگرن! ئێوە هەمیشــە بە منداڵی دەمێننەوە! تەنانەت کاتێکیش ریشتان ســپی دەبێت هەر وەکو منداڵ وان! ئەو منداڵانەی کە ئێمە دەبێ چێشــتتان بە دەمەوە بکەین و تەڕ و وشکتان بکەین و کاتێکیش کە بە ســاڵا چوون دەبێ ئاگاداریتان لێ بکەین! لێتان بێزارم! لە خۆشــمان بێزارم! چونکــە ناتوانین بە بێ ئێــوە بژین و هــاوار بکەین کە دایکایەتی ئیتر بەســە! لە وشــەی دایك کە ئێوە بــە قازانجی خۆتــان کردووتانە بە شتێکی پیرۆز، وەڕەس بووین! دەبێ تفێکیش بە سەروچاوی ئێــوە بکەم! ئاغای دوکتۆر! بــە رای تۆ، ژن، منداڵدان و هێلکەدان و شــتێك بە ناوی مێشــك لە ناخیدا هەیە؟ ئێوە کاتێك چاوتان بە ژنێکی دووگیان دەکەوێت لە دڵی خۆتاندا دەڵێن: کەیفی خۆی کردوە و ئێستاش هاتۆتە لای من! ئێوە قــەت بە کەیفی خۆتان راتان نەبــواردوە؟ ئاغای دوکتۆر! قەت تا ئێستا بۆ چەند ســاتێکیش خۆشیەکانی ژیانت لە بیر نەچۆتەوە؟ وەها بەرگری لەم ژیانە خۆشــە دەکەی کە مرۆڤ هەســتدەکات ئیرەیی دەبەی بەو شــتەی کە خانم دوکتــۆر پێیدەڵێت موعجیــزەی دایکایەتی! بەڵام وا نییە! ناتوانێ وابێ! ئەو موعجیزەیە لە روانگەی تۆوە چەشــنێك فیداکارییە کە وەکو پیاوێك حەز ناکەی لە گەڵی بەرەوروو بیتــەوە! ئەو دادگاییە تەنیا دادگایــی کردنی ژنێك نییە! دادگایــی کردنی هەموو ژنەکانی جیهانە! کەواتە من ئەوە بەمافــی خۆم دەزانم کە پێتان بڵێم کە دایکایەتی ئەرکێکی ئەخلاقی نییە! ئەرکێکی زانستیش نییە! هەڵبژاردنێکە کە لە عەقڵەوە سەرچاوە دەگرێت! ئەو ژنە بە پرس کردن بە عەقڵی خۆی بڕیاری داوە و هیچکاتێکیش نەیهەویســتوە کەسێك بکوژێت! ئەوە تۆ بووی ـ ئاغای دوکتۆر ـ کە دەتهەویست بەر بــە بیرکردنەوەی ئەو ژنە بگــری و بیکوژی! کەواتە جێگای تۆ لەو قەفەزە دایە! نەك بە خاتری کوشــتنی بە

میلیارد ئێسپێرماتۆزۆئیدی هیچ و پووچ، بەڵکو بە خاتری ژنکوژی! دوای ئەم قسانە ئیتر بە پێویستی نازانم بڵێم کە ئەو کەسەی تۆمەتی خراوەتە پاڵ، تاوانبارە یان نا!

دواتر بەرپرسـەکەم بە نیگەرانییەکەی درۆینەوە لە سـەر جێگاکەی هەستایە سـەرپێ! نەیدەزانی باسی چی بکات چوونکـە پێیوابوو ئەو دادگایـە پەیوەندیی بە ئەوەوە نییە! گوتی کە کەسـەکانی دیکەی لیژنـەی دادوەری یان لە بەر پیشەکەیان یان بە هۆی هاوخەمی لەگەڵ تۆمەتبارەوە بە چەشـنێك پەیوەندییان بە منداڵەکـەوە هەبوە، بەڵام ئەو تەنیا خاوەنکاری تۆمەتبارەکە بووە و ئەویش لەم پێشـهاتە خۆشـحاڵ بوو! ئەو وەکو خاوەنکارێك ئەو دووگیانیەی بە رووداوێکـی هەژێنەر دەزانی کە لەوانـە بوو زۆر گران لە سـەری بوەسـتێت! ناچار بوو بە پێی یاسا لەکاتی مانەوە لە ماڵیش حەقدەسـتی کارمەندەکەی هەر بداتێ! بە رای ئـەو منداڵەکە لـە دایکی عاقڵتر بـوو و رێك لەکاتێکی گونجاودا هەموو شـتێکی چارەسـەر کردبوو و گرفتێك نەمابۆوە! خەڵکی کاتێك کە کارمەندە سـەڵتەکەی ئەویان بینیبایـە کە منداڵێکی بە باوەشـەوەیە، چییان پێدەگوت؟ بی ئەوەیکـە هیچ گومانێکی لە قسـەکردنەکەی هەبێ گوتی ئەگەر ژنی راگرتبایە، ئامادە بوو ئەو کێشـەیە لە کۆڵ خۆی بکاتەوە! بەڵام سـەرەڕای هەمووی ئەوانە ئەو بێجگە لە خاوەنکار، مرۆڤێکیش بوو و قسـە و کردەوەکانی ئەو کەسـانەی کە تا ئەوکات قسەیان کردبوو، کاریگەرییان لە سـەر ئەویش دانابـوو! دوکتۆرە پیاوەکـە بە چۆنیەتی بیرکردنەوەکـەی و باوکی منداڵەکەش بەگریان! منداڵ هەم هی دایکە و هەمیش هی باوکە! ئەگەر قەتڵێك روویدابێت، قەتڵێکـی دوو لایەنەیە، چوونکە لە لایەکەوە ئەو منداڵە لە ناو چوو بوو و لە لایەکی دیکەشەوە ژیانی کەسێکی تریش ژێروژوور ببوو! کەواتە سـەرەتا دەبوایە بسەلمایە کە قەتڵێك روویـداوە یان نا؟ بەڵام بۆ دەکرا گومان بخرێتە سـەر ئەم کارە؟ بۆ مەگەر هیچ هۆکارێکی قایمتر لە قسەکانی ئەو دوکتۆرە دەدۆزرایەوە؟ دوکتۆر بەو قسانەی کە سەبارەت بە خۆپەرەستی دایکی منداڵەکە کردنی، ئیتر هیچ رێگایەکی بۆ لێبووردن و و لێخۆشـبوون نەهێشـتەوە! بەرپرسەکەم بە پێی ویژدانی خۆی دەبوایە لایەنە شـاراوەکانی ئەو شتەی بدرکاندبایە و ئەو کارەشی کرد! گوتی تۆمەتبارەکە ترساوە لەوەیکە ئەو راسـپاردە گرینگە بە هاوکارێکی دیکەی کە رەکەبەری ئەویش بوو، بسـپێردرێت و هەر بۆیە بە بێ هیچ بەزەییەك بەرامبەر بەو شتەی کە لە سکی دابوو، لە جێگا هاتە دەر! دۆسـتەکەم دەیتوانی تفێکیش بە سـەروچاوی ئەو بکات و سـەرجەم بێعەداڵەتیـەکان ئیدانە بکات، بەڵام دیسانەوەش بە بڕوای ئەو تۆمەتبارەکە گوناهکارە!

لەو سـاتەوەختەدا نیگام بە شوێن دایك و باوکمدا وێڵ بوو! بە زمانی بێ زمانی لێیان دەپاڕامەوە چونکە ئەوان دوایین ئەگەری رزگاریدەری من بـوون! ئەوانیش بە نیگای بێ هیوایی وەڵامی نیگاکانمیان دایەوە!

ئەوان زۆر هیلاکتر و بە ساڵاچووتر لە کاتی دەسپێکی دادگاکە دەهاتنە بەر چاو! سـەریان بە لەشیانەوە رانەدەگرت و وەکو بی دەلەرزین! خەریك بوو لە ژێر باری خەم و خەفەتێکدا کە ئەوانیشی داگرتبوو، تیدا دەچوون! لە ناهومێدییەکدا پێکەوە بەشـدار بوون! دەستی یەکتریان گرتبوو! ئیزنیان خواست کە هەروا بە دانیشتنەوە پێکەوە قسە بکەن! ئیزنیان دان و چاوم لێ بوو کە خەریکی هاوفکری بوون بۆ ئەوەی بزانن کامیان لە پێشدا قسە بکات! سەرەتا باوکم دەستی پێکرد:

ـ من لەم بەسـەرهاتەدا دووجار تووشی ئازار بووم! جاری یەکەم ئەو کاتە بوو کە زانیم دووگیانە و جاری دووهەمیش کاتێك کە زانیم کۆرپەلەکە مردوە! هیوادارم جاری سـێهەم کە سـزادانی کچەکەمە نەیەتە پێشـەوە! نازانم ئەم شتانە چۆن روویاندا؟ هیچکام لە ئێوەش نازانن! چونکە هیچکەس ئاگای لە دڵی کەسـی دیکە نییە! سـەرەڕای هەمووی ئەو قسـانە ئەو کچی منە و لە روانگەی باوکێکەوە هیچ منداڵێك تاوانبار نییە!

هەر رێك دوای باوکم دایکیشم دەستی پێکرد:

ـ ئەو کچە منداڵی منە! هەمیشـەش هەر خۆشەویسـتە بـە لامەوە! کچە چکۆلەکەی خۆم هیچکات کاری خراپ نـاکات! کاتێك لە دووگیانبوونی خۆی ئاگاداری کردم، لە وەڵامدا بۆم نوسی: هەر بڕیارێك کە خۆت بیدەی دروستە! ئەگەر بیگوتبایە دەمهەوێ منداڵەکە لەبار بەرم، دیسانەوە وەڵامـی من هەر ئەوە دەبوو! دادوەری لە بارەی ئەم کارەوە هیچ پەیوەندییەکـی بە ئێمەوە نییە! ئێوە نە مافی ئەوەتان هەیە کە بەرگریی لێبکەن و نە تاوانباریشی بکەن! چونکە ئاگاتان لە دەروونی ئەو نییە! هیچکام لە شـایەتیەکانتان هیچ بایەخێکی نییە! هیچ شـایەتێك ناتوانێت پێمان بڵێت کە چی روویداوە؟ تەنیا شایەتی راستەقینە منداڵەکەیەتی کە ...

هەر لەو کاتەدا کەسـەکانی تر قسـەی دایکمیان بڕی و دەستیانکرد بە هات و هاوار:

ـ منداڵ! منداڵ!

منیـش توند دەسـتم بە تەلی قەفەزەکە گـرت و هاوارم کرد:

ـ باسی منداڵ مەکەن! باسی مەکەن!

دواتر هەروا کە خەریکی هاوار کردن بووم ...

بەڵێ هەر رێك بەو چەشـــنەی کە هـــاوارم دەکرد، لە ناکاو گوێم لە دەنگت بوو:

ـ دایکە!

دڵـــم داخورپا چوونکە یەکەم جار بوو کـــە یەکێك بە دایك بانگم بـــکات، چوونکە یەکەم جار بوو کە گوێم لە دەنگی تۆ دەبوو! دەنگت، دەنگی منداڵێك نەبوو! دەنگی کەسێکی گەورە بوو، دەنگی پیاوێك! بیرم کردەوە، پیاوێك بوو! لە دڵی خۆمدا گوتم: ئەویش پیاوە و لەوانەیە ئەویش تاوانبارم بکات! لە بەر خۆمەوە گوتم: دەبێ ببیینم! دواتر چاوەکانم هەڵێنا و بە شوێن خاوەنی دەنگەکەدا دەگەڕام! لە نێو قەفەزەکەدا، لە دەرەوەی قەفەزەکە، لە نێو کورسیەکان، لە سەر کورسیەکان، لە سەر زەوی و لە سەر دیوارەکان ... بەڵام نەمدۆزیەوە! تۆ لەوێ نەبووی! بێجگە لە بێدەنگییەکی وەکو بێدەنگیی نێو قەبرســـتان، هیچ شتێك لەوێ نەبوو! بەڵام دیسانەوە دەنگت بەرز بۆوە:

ـ دایکە! بێڵە با قســـە بکەم! مەترســـە! نابێ لە راستیەکان بترســـی! تازە ئەوان خەریکن راســـتیەکان دەڵێن! بۆ خۆت بـــاش دەزانی! بۆ خۆت پێت گوتم کە راســـتی لە لە پاڵ یەك دانانی راســـتییە جۆراوجۆرەکان پێکدێت! ئەوانەی کە خەریکـــن تاوانبـــارت دەکەن، رێك هەر وەکـــو ئەوانەی کە بەرگریـــت لێدەکەن ئەوە مافی خۆیانە! بەڵام دادوەریەکەیان گرینگ نییە! دایك و باوکت راست دەکەن کە دەڵێن ناکرێ لە ناخی کەســـێکی تر ئـــاگادار بی! تەنیا شـــایەتی تۆ منم! تەنیا مـــن دەتوانم بە هەموان بڵێم کە تۆ بێ ئەوەیکە بتهـــەوێ من بکوژی، کوژتتم! تەنیا مـــن دەتوانم بڵێم کە بە چی شـــێوەیەك و بۆچی مەبەستێك ئەو کارەت کرد! من نەمدەویست چاوم بە ژین بپشکوێت! دایکە! هیچکەس بەوە رازی نییـــە! لەو خوارەدا، لەو جێگایەی کە ئێوە بە هیچی دادەنێـــن، هیچکەس حەز ناکات لـــە دایك ببێت! لێرە هیچ هەڵبژاردنێك لە گۆڕێدا نییە و هیچ شتێکی تری لێ نییە! کاتێك جووڵەیەك دەســـت پێدەکات ئێمە لێی ئاگادار دەبین و لە خۆمان ناپرســـین کە کێ ئەو بڕیارەی داوە و ئایا ئەم بڕیارە باشـــە یان خراپ! تەنیا قەبوڵی دەکەین و چاوەڕێ دەبین هەتـــا دواتر بزانین لە گەڵ ئەم بڕیـــارە رادێین یان نا؟ من زۆر زوو هەســـتم بـــە رازی بوونی خۆم کرد! تۆش ســـەرەڕای ئەو ترس و دوودڵیەی کە هەتبوو زۆر زوو منت بـــەو قەناعەتە گەیاند کە ژیان جوانە و هیچ شـــتێك نییە کە لە هیچەوە ســـەرچاوەی گرتبێ! گوتت کاتێك لە دایك بـــووی، ئیتر نابێ بێ هیوا بی و دەرد و ئازار هیوا بڕاوت بکات! کاتێك کەســـێك دەمرێت، یانی سەر لە نوێ لە دایك دەبێتـــەوە، چونکە لە هیچەوە ســـەریهەڵداوە! هیچ بوون لە نەبوون خراپتر نییە! خراپترین شـــت ئەوەیە کە کەسێك ناچار بێت بڵێت من هیچکات لە دایك نەبووم! ئەو لە خۆبایی بوون و دڵنیاییەی کە لە قســـەکانتدا بوو سەری لە من شێواند! هەر رێك بەو چەشـــنەی کە پێت گوتبووم، ژیان چەکەرەی دا! من باوەڕم بە قســـەکانت دەکـــرد! دایکە! لە گەڵ ئەو ئاوەی کە چوار دەوری تەنیبووم، بیرکردنەوەکانیشتم دڵۆپ دڵۆپ دەخواردنەوە! هەر بیرکردنەوەیەکت پەیامێکی تێدابوو بۆ من! خۆ نەدەکرا شتێکی غەیری ئەوە بێت! جەستەی من خەیاڵێـــك بوو کە تەنیا بە بەرەکەتی بوونی تۆ گەورە دەبوو! روحی من خەیاڵێك بوو کە خەریك بوو لە تۆ و بوونی تۆوە سەرچاوەی دەگرت! هەرچی بتگوتبایە، فێری دەبووم و هەر شتێکیش کە باست نەکردبایە، بیرم لێی نەدەکردەوە! سەرچاوە و ویژدانـــم تۆ بووی! کاتێك بۆ لە دایکبوونی من لە گەڵ هەمـوو شـــتێك بەشەڕ دەهاتی، پێموابوو کە ژیان بە راستی نیعمەتێکی گەورەیە ... بەڵام وردە وردە شـــك و گومانت زۆرتر بوو! جاری وابوو بە باشـــی باســـت دەکردم و جاری وابوو قســـەی ناخۆشیشـــت پێدەگوتم! جاری وابوو خۆشت دەویســـتم و جاری واش هەبوو قینت لێ بووم، جاری وابوو بـــە جەربەزە بووی و جاری وابوو ترســـنۆك! رۆژێکیان بۆ ئەوەی لە چنگی ترس رزگارت بێت، بڕیاری لە دایکبوونی منت خستە ئەستۆی خۆم! گوتت خەریکی بڕیارەکانی من جێبەجێ دەکەی و بۆ خۆت حەزت لەو کارە نییە! منت بەوە تاوانبـــار کرد کە خاوەنی تـــۆم! گوتت تۆ بوویتە قوربانیی من، نەك من قوربانیی تۆ! منت سەرکۆنە دەکرد و دەتگوت کە ئازارم دەدەی! تەنانەت لە گەڵ منیش بە شەڕ دەهاتی و دەتگوت کە ژیان هەر ئەوەیە: قەفەزێکی بێبەری لە ئازادی و بەختەوەری و عەشق! چاڵێکی پڕاوپڕ لە کۆیلەتی کە من هیچکات ناتوانم لێی دەرباز بم! دەتهەویست پیشانمی بدەی کە لە هێلانەی مێرولەکاندا هیچ باسێك لە رزگاریی نییە و هیچکەس ناتوانێ لە یاسا نالەبارەکانی خۆی دەرباز بکات! گوڵەکانـــی ماگنۆلیا تەنیا بە کەڵکی ئەوە دێن کە ژنەکان فڕێدەنە سەریان! کەســـانێکیش شوکلاتەکان دەخۆن کە هەر حەزیان لێیان نییە! داهاتوو ئەو پیاوە بوو کە بۆ پاروە نانێك و چەند کوتە کاغەزێك دەکوژرێت! سەرجەم چیرۆکەکانت بە رستەیەك کۆتاییان پێدەهات: ئایا بە راستی پێویست دەکات کە لەو هێلانە پارێـــزراو و هێمنەت بێێتە دەرێ؟ هیچکات پێت نەگوتم کە بە بێ ئـــەوەی بکوژرێی، دەکرێ گوڵی ماگنۆلیاش لـــێ بکەیتەوە، نەتگوت بە بێ ســـوکایەتی پێکردنیـــش دەکرێ شـــوکلات بخۆی، نەتگـــوت داهاتوو دەتوانێ لە رابردوو باشتر بێت! کاتێك وەخۆت هاتیەوە، ئیتر زۆر درەنـــگ ببـــوو! من خۆم خۆم کوشـــتبوو ... دایکە!

مەگری! دەزانم کە تۆ بە خاتری خۆشەویستیت بۆ من ئەو قسانەت دەکرد و حەزت دەکرد رۆژێك کە لە گەڵ مەترسیی لـــە دایکبوون بەرەوڕوو دەبم، پەژیـــوان نەبمەوە! ئەوە درۆیە کە تۆ ئیمانت بە عەشـــق نییە! دایکە! تۆ لەو کاتەوە کە لە دایك بووی، ئیمانت بە عەشق هەبوە، بەڵام هەمیشە ئەوت بە کەمتر لە ویســـتەکانی دیکەت زانیوە! عەشق هیچکات بـــۆ تۆ بە بێ کەموکـــوڕی نەبوە! تۆ لە عەشـــق بەرهەم هاتـــووی! بەڵام من هەر ئەو کات کە زانیم ئیمانت بە ژیان نییـــە و خەریکی زەخت لە خۆت دەکەی بۆ ئەوەی بژی و منیشـــت ببێت، دواپین بڕیاری خۆم دەرکرد! لە لەدایکبوون پەژیوان بوومەوە و تۆشـــم بۆ جاری دووهەم لە گەیشتن بە مانگ بێبەش کـــرد! ئەوکات زۆر بە هێز بووم! دایکە! ئەم بیرکردنەوەیـــە هی خۆم بوو نەك هی تۆ! دەزانم زۆرم مابوو بەڵام دەمتوانی ســـەبارەت بەو شتە ســـانایە بڕیار بدەم کە ئەگەر ژیان جۆرێك ئەشـــکەنجەیە، ئەی بۆ دەبێ قەبوڵی بکەم؟ تۆ هیچکات پێـــت نەگوتم مرۆڤ بۆچی لە دایك دەبێت؟ تۆ لەوە ســـاویلکەتر بـــووی کە پێتوابێت رەنگە ئەو چیرۆکانەی کە بۆ هێورکردنەوەی خۆت باسیان دەکەی، من بە هەڵەدا بەرن! تەنیا شتێك کە شرۆڤەت کرد ئەوە بوو کە تۆ لە دایك بووی و بەر لە تۆش دایکت و بەر لەویش دایکی و ... ئەم زنجیرە هەروا بەرەو دواوە دەگەڕایەوە هەتا ســـەرجەم دەرکەوتـــەکان ون ببن! لەو زنجیرەیەدا ئێمەش لە دایك دەبین چونکە کەسانی تریش لە دایك بوون و دەبن! شەوێکیان پێت گوتـــم ئەگەر وانەبوایە مرۆڤایەتی لە ناو دەچوو و ئەوکات ئیتر مرۆڤێك نەدەما! بەڵام بۆچی دەبێ مرۆڤایەتی هەبێ؟ دایکـــە! بۆ ناچاری کە بژی؟ ئامانج لەم بوونە چییە؟ من پێت دەڵێم: تەنیا ئامانج لە چاوەڕوانی مەرگدا دانیشـــتنە! لە جیهانـــی مندا ئامانجێك بە ناوی لە دایکبوون هەبوو و تەواو! بەڵام لە جیهانی تۆدا هیچ ئامانجێك نییە بێجگە لە مەرگ! کۆتایی ژیان هەر مەرگە! من نازانم بۆ دەبوایە لە هیچەوە سەرم دەربێنایە بۆ ئەوەی دووبارە ببمەوە بە هیچ! ئێســـتا دەزانم کە چ خراپەیەکم لـــە گەڵ تۆش و لە گەڵ خۆشـــم کـــردوە ... و هەروەها لەگەڵ ئەو شـــتانەش کە هەوڵمدەدا ئیمانیان پێ بێنم: لە دایکبوون بۆ خۆشـــحاڵی، ئازادی، باشی، تێکۆشـــان، زانین، داهێنان، بەرهەم هێنان ... و نەمردن! بۆ دەربازبوون لەم ترســـە، خۆزگەم دەخواست کە هەموو شتێك خەوێکی ناخۆش بێت! دەمهەویست کاتێك کە لـــەو نەهامەتییە دەرباز بووم تۆ لە ناو ســـکی خۆمدا بە زیندوویی بدۆزمەوە و هەموو شـــتێك لە سەرەتاوە دەست پێبکاتەوە! بێ ئەوەیکە بترســـم، بێ ئەوەیکە پەلە بکەم، بێ ئەوەیکە ئیمان و هیوام لە دەست بدەم، قەفەزەکەم رادەتەکاند و دەمگوت خۆ قەفەزی لـــێ نییە! بەڵام قەفەزەکە لەوێ بوو! بە راســـتی لە جێگای تاوانبارەکان دانیشتبووم و هەر بە راســـتیش دادگایی دەکرام! دادگایەك کە لەودا تۆ منت بـــە تاوانبار دەزانی چونکە بۆ خۆشـــم هەر لە ســـەر ئەو باوەڕە بووم! تۆ منت تۆمەتبار کردبوو، چونکە خۆیشم خۆم بە تۆمەتبار دەزانی! ئێســـتا هەر مابۆوە بڕیارەکە دەربکەن! بڕیارەکە روون و ئاشکرا بوو: دابڕان لە ژیان و گەڕانەوە بۆ نابوتی ... یانی هەر ئەو جێگایەی کە تۆی لێی! دەســـتم بـــۆ درێژ کردی و لە بـــەرت پاڕامەوە بۆ ئەوەی منیش لە گەڵ خۆت بەری!

هاتیە لام و گوتت:

ـ مـــن دەتبوورم! دایکە! ... مەگری! جارێکی تر لە دایك دەبمەوە!

بچکۆلەکە! وشەکان زۆر جوان بوون! بەڵام ئەوانە تەنیا چەند وشـــەن و هیچی دیکە! سەرجەم ئێســـپێرماتۆزۆئیدەکان و هێلکۆکەکانی جیهانیش ئەگەر دەست بدەنە دەستی یەکەوە، ئیتر ناتوانن تۆ و ئەو شتەی کە بووی و دەکرا ببی، بەرهەم بێننەوە! تۆ ئیتر هیچـــکات لە دایك نابی و منیش لە بێ هیواییەکی تەواودا، خەریکم لەگەڵت دەدوێم!

* * *

ئێســـتا چەند رۆژ بە ســـەر بەندبوونی تۆدا تێپەڕ دەبێت! تۆ لەوێی بێ ئەوەیکـــە بژی یان بڕۆی! خانم دوکتۆر لەم بەســـەرهاتە نیگەرانە! دەڵێن ئەگەر دەرت نەهێنن لەوانەیە بمرم! لە مەبەستەکەی تێدەگەم و لە وەڵامدا گوتم: هەرحەز ناکەم تا ئەو رادەیە خۆم تەنبێ بکەم و تۆ بکەمە ئامرازی بـــە کردەوە دەرهێنانی ئەو حوکمـــەی کە خۆم لە دادگا بۆ خۆم دیاریم کرد! رۆژگارێك پەژیوانیم بەســـە! بەڵام ناتوانم بۆ دەرهێنانی تۆ لە ســـکم پەلە بکەم! نازانم هۆکاری ئەو هەستەی من چییە؟ رەنگە هۆکارەکەی ئەوە بێت کە من و تۆ لە گەڵ پێکەوە بوون، خەوتن و لە گەڵ یەك هەستانەوە راهاتبین و ســـەرەڕای ئەوەیکە تـــۆش لام بووی، من هەر تەنیا بووم بێ ئەوەیکە هەســـت بـــە تەنیایی بکەم! رەنگە هێشـــتاش هەر ســـەرقاڵی ئەو خەیاڵە پوچە بم کە رەنگە لێکدانـــەوەی دوکتۆرەکان هەڵە بوبێ و باشـــتر وایە جارێ چاوەڕوان بم! رەنگە نەمهەوێ ســـەر لە نـــوێ ببمەوە بەو کەســـەی کە بەر لە هاتنی تۆ بـــووم! زۆرم حەز دەکرد کە تووشی چارەنوسی خۆم ببمەوە و ئێستا تووشی بوومەتەوە! شـــتەکانی تر گرینگ نین بەلامەوە! ئەوەش راســـتییەکە لە نێو هەمـــوو راســـتیەکانی تردا کە تۆ شانســـی زانینیت لە دەســـت دا: لە ئاگری چاوەڕوانی ســـەروەت و عەشق و ئازادیدا دەسووتێی و دەتوێیتەوە، بۆ دەستەبەرکردنی مافی

خۆت لە پێ دەکەوی، بەڵام کاتێك دەستەبەریشی دەکەی، هیچ تام و چێژێکت پێ نابەخشێت! کەواتە بە فیرۆی دەدەی و لێی دەگەڕێی، حەز دەکەی بگەڕێیتەوە دواوە و بجەنگی و ئازار بچێژی! کاتێك دەگەیتە خۆزگەکانت، هەست دەکەی ونت کردوە! خۆزگە بەو کەسانەی کە بە خۆیان دەڵێن: حەز دەکەم هەر بە رێگا دابڕۆم، نامهەوێ بگەمە هیچ شوێنێك! چارەڕەش ئەو کەسانەن کە بە خۆیان دەڵێن: دەمهەوێ بگەمە مەبەست! گەیشتن یانی مردن! مرۆڤ لە ناو رێگادا تەنیا دەتوانێت چەند ساتێکی کورت پشوو بدات! خۆزگە دەمتوانی خۆم بەو قەناعەتە بگەیەنم کە تۆ پشوویەکی کورت ماوە بووی و مردنی کەسێك ناتوانێ ژیان لەگەڕ بخات! خۆم بەو قەناعەتە بگەیەنم کە ژیان هیچ پێویستییەکی بە تۆ نەبوە و ئەو ئێش و ئازارەش لە شوێنی خۆیدا بە کەڵك هاتوە! بەڵام منداڵێك کە دەمرێ و دایکێك کە لە لەدایکبوونی پەژیوان دەبێتەوە، ئیتر بە کەڵکی چی دێت؟ بە کەڵکی کەسانی بە ئەخلاق، کەسانی مەزهەبی، یان کەسانی شۆڕشگێڕ؟ کەواتە دەبێ لە خۆم بپرسم کە کامێك لەم گروپانە لەم بەسەرهاتە قازانج دەکەن و بڕیاری دادگایەکیش کە ئاوا کەسانێك بەڕێوەی بەرن، دەبێ چی بێت؟ بە شیاوی لێبووردنم دەزانن یان سزادان؟ بۆ کەسانی بە ئەخلاق و مەزهەبی و شۆڕشگێڕ بە کەڵك بووم یان نا؟ گوناهی من ئەوە بوە کە بوومەتە هۆی خۆکوژیی و مردنت، یان ئەوەیکە لە خەیاڵی خۆمدا روحێکم بۆ وێنا کردووی کە تۆ خاوەنی نەبووی؟

چاولێکە بزانە بە چ شێوەیەك قسە دەکەن و هاوار دەکەن کە:

- ئەو ژنە بێحورمەتی بە خوا کردوە!
- رێزی لە ژنەکان نەگرتوە!
- لە دەست گیروگرفتەکان رایکردوە!
- لە گەڵ شتی هیچ و پوچ خۆی پێوە کردوە!
- دەڵێ ژیان پیرۆزە!
- دەڵێ ژیان گاڵتە جارە!

خۆزگە گرێ کوێرەی بوون یان نەبوون بەم یاسا یان ئەو یاسا چارەسەر دەکرا و هەر کەسێك بۆ خۆی رێگا چارەیەکی بۆ نەدۆزیبایەوە! خۆزگە دۆزینەوی راستییەك، راستییە پێچەوانەکانی تری دەرنەخستبایەن! خۆزگە هەموو راستیەکان دروست نەبوایەن! ئامانجی دادگایی و شەڕەکانی ئەوان چییە؟ دەیانهەوێ هەموان لەوە تێبگەیەنن کە چ شتێك دروستە و چ شتێك نادروستە؟ دەیانهەوێ عەدالەت پیشانی هەموان بدەن؟ تۆ باشی بۆ چووی! بچکۆلەکە! راستی لە هەموو شوێنێك هەیە! ویژدانی هەر کەسێك لە هەزاران ویژدانی جۆراوجۆر دروست بوە! من هەر ئەو دوکتۆرەم و ئەو خانم دوکتۆرەش هەر ئەو بەرپرسەیە و دۆستەکەشم هەر باوکمە و دایکیش منم، تۆی! من هەر ئەو شتەم کە هەمووتان پێتان گوتم!

باوکت سەر لە نوێ نامەی بۆ نوسیم! ئەمجارەیان نامەکەی، منی بردە نێو خەیاڵاتەوە! نوسیویەتی:

ـ من بە باشی تۆ دەناسم و نامهەوێ دڵخۆشیت بدەمەوە و بڵێم کاری باشت کرد کە منداڵەکەت فیدای خۆت کرد و خۆت فیدای منداڵەکەت نەکرد! بۆ خۆت لە من باشتر دەزانی! بۆ خۆت بە سەر منتدا قیژاند و گوتت کە ژن وەکو مریشك نییە و هەموو مریشکەکان لە سەر هێلکەکانیان هەڵنانیشن و زۆریان هێلکەکان بە جێ دێڵن یان دەیانخۆن! ئێمەش تاوانباریان ناکەین، چونکە سروشت تاوانبار نییە! هەر ئەو سروشتەی کە بە نەخۆشیەکان و بوومەلەرزەکانی مرۆڤە بێتاوانەکانی دەکوژێت! هێندە بە باشی دەتناسم کە وەبیرتی ناهێنمەوە کە بێبەزەیی بوونی سروشت و کاری ئەو مریشکانە مەنتق و حیکمەتێکی تێدایە! ئەگەر هەر ئەگەرێکی زیندوو بوون، زیندەوەرێکی لێ بەرهەم بێت، زۆر زوو لە بەر بێ جێ و رێی دەمرین! تۆ لە من باشتر دەزانی کە بوونی هیچ مرۆڤێك پێویست نییە و جیهان بە بێ هۆمەر و ئەیکار و داوینچی و مەسیحیش درێژەی دەبوو! ئەو منداڵەی کە حەزت بە بوونی نەکرد، دوای نەمانیشی هیچ بۆشاییەك بە جێ ناهێڵێ! نەبوونی نە زیان بە کۆمەڵگا دەگەیەنێت و نە بە داهاتوو! تەنیا تۆ بە نەبوونی تووشی عەزاب دەبی، چونکە بیرکردنەوەکانی تۆ ئەو درامایەن (Drame) کە لەوانەیە زۆریش دراما نەبێت، لە خۆڕا گەورەیان دەکاتەوە!

خۆشەویستە چارەڕەشەکەم! ئێستا تێگەیشتی کە بیرکردنەوە، یانی ئێش و ئازار و زانیارییش یانی چارەڕەشی! بە داخەوە کە شتێکت لە بەر چاو نەگرت: ئێش و ئازار تاموچێژی ژیانن و بە بێ بوونی ئەوان ئێمە ئیتر مرۆڤ نین! من ئەو نامەیە بۆ دڵخۆشی دانەوەت نانوسم! بۆ خۆشحاڵ کردنتی دەنوسم و دەمهەوێ شوکرانە بژێر بم بۆ ئەوەی تۆ براوە بووی! نەك لە بەر ئەوەیکە توانیت لە دووگیانی خۆت رزگار بکەی، تەنیا لە بەر ئەوەیکە خۆت تەسلیمی ویستی کەسانی دیکە و ویستی خوا نەکرد! بە پێچەوانەی ئەو شتەی کە بە سەر من هات! بەڵێ! هێندە خۆزگەی کەسانی ئیماندارم لە دڵدابوو هەتا لە کۆتاییدا ئەو هەستە هەڵیخڕاندم و تەسلیمی کردم! سەرەڕای بێدەرەتانی، شوکری خوام دەکرد! تۆ خاوەندی شك و گومانی! نیشانەیەکی

پرسیاری لەنێوان هەزاران نیشانەی پرسیاری دیکەدا! تەنیا کەسانێك دەتوانن پێشکەون کە بەردەوام بۆ خۆیان پرسیار دادەنێن! ئەوان خوو بەو ئاسایش و ئارامییەوە ناگرن کە دوای ئیمانداربوونیان بە نسبییان دەبێت! وکو کەسانێك کە کەشتیەکەیان شکاوە، بۆ چەند ساتێك خۆیان بە بەلەمەکە هەڵدەواسن و پشوویەك دەدەن! دواتر سەر لە نوێ خۆیان دەخەنەوە نێو ئاوەکەوە! بۆ ئەوەیکە دیسانەوە قسەی دژ بە یەك بکەن و حاشا لە قسەکانی پێشوویان بکەن و سەر لە نوێ تووشی عەزاب ببنەوە!

دۆستەکەم دەیگوت منداڵەکە هێشتا لە سکی تۆدا ماوەتەوە و تۆش ئامادە نی دەری بێنی! دەڵێی دەتهەوێ بەو کارەت نەزان کاریەکانت قەرەبوو بکرێتەوە و ژیان لە خۆت حەرام بکەی! پێموایە بۆیە هەواڵی لێ ناردووم بۆ ئەوەی داوات لێبکەم واز لەم کارە شێتانەیە بێنی! من لە جیاتی تەمەننا کردن لە تۆ داوات لێدەکەم کە زۆر زوو لەو بڕیارەت پاشگەز بیەوە! ژیان بە لای تۆوە زۆر لەوە خۆشترە کە سەرنج نەدەیتە پەیامەکانی! تا گوێت لە پەیامەکەی دەبێت، وکو سەگەکەی جەك لەندەن کە بە قروسکە قروسك بە شوێن گورگەکان دەکەوت و وردە وردە خۆیشی بوو بە گورگ، پەیامەکەی جێبەجێ دەکەی!

کەواتە ئێمە سبەینێ دەچینەوە بۆ ماڵەوە! هەرچەند دەزانم کە وشەی سبەینێ بۆ تۆ چەشنێك بێحورمەتی و بۆ منیش هەڕەشەیەکە! ناتوانم لە دەوروبەری خۆم ورد ببمەوە و هەست بەوە نەکەم کە سبەینێ رۆژێکە کە پڕە لە ئەگەری جۆراوجۆر!

* * *

زۆر بە خۆشحاڵییەو پێشوازییان لێکردم! دەتگوت تازە لە نەخۆشی رزگارم بوە و خەریکی تێپەڕاندنی قۆناغی چاکبوونەوەم! بە هۆی کارێك کە سەرەڕای کۆڵێك گیروگرفت توانیم بە ئەنجامی بگەیەنم، پیرۆزباییان لێکردم! بۆ نانخواردنی ئێوارە دەعوەتیان کردم و باسی تۆشیان هەر نەکرد! تەنانەت ئەو کاتانەش کە قسەکانم دێنایەوە سەر تۆ، نێوچاوانیان تێك دەنا و بەم چەشنە پێیان دەگوتم کە ئیتر بیریشی لێ مەکەوە! شتێکە کە بوە! دواتر دۆستەکەم منی بردە سووچێکەوە و هەر دەتگوت دەیهەوێ قەرارێکی گرینگم وەبیر بێنێتەوە، گوتی کە لە گەڵ دوکتۆرەکە قسەی کردوە و ئەویش پێی گوتوە کە منداڵەکە بۆ خۆی نایەتە دەرێ و ئەگەر زوو لە سکمی دەرنەهێنم، ناو سکم چڵك دەکات و دەمرم! دەبوایە زۆر زوو بڕیارم بدایە! زۆر سەیر بوو ئەگەر بۆ راگرتنی هاوسەنگی ئیزنم بدایە تۆ بڕیاری ئیعدامەکەم بە کردەوە دەربێنی! کارم زۆر ماون کە

دەبێ بە ئەنجامیان بگەیەنم! تۆ هیچکات ئەو کارانەت لە یاد نەچوون بەڵام من لە بیرم کردن! بۆ وێنە دەبێ کارەکانم بەربڵاوتر بکەم و بیسەلمێنم کە هیچم لە پیاوێك کەمتر نییە! دەبێ لەگەڵ نیشانەکانی سەرسووڕمان بجەنگم و خەڵك ناچار بکەم کە پرسیاری جۆراوجۆر لە خۆیان دابێنن! دەبێ هەستی بەزەیی پێداهاتنەوە بە خۆم لەناو ببەم و قەبوڵی بکەم کە تاموچێژی ژیان، خۆشبەختییە، نەك ئێش و ئازار! خۆشبەختی یانی گەڕان بە دوای خۆشبەختیدا! ئاخرەکەی دەبێ لە نهێنی ئەو شتەی کە پێی دەڵێن عەشق، تێبگەم! نەك ئەو عەشقەی کە لە سەر جێگای خەو بە هەڵمژینی ئەندامەکانی یەکتری پێی دەگەین، بەڵکو ئەو عەشقەی کە بە بوونی تۆ دەمهەویست بیناسم! بچکۆلەکە! بەداخەوە لێرە نی!

وەها هەست بە نەبوونی تۆ دەکەم کە دەڵێی دەست و چاوم نییە یان کەرم! بەڵام سەرەڕای هەمووی ئەوانە لە چاو دوێنێ و لە چاو ئەمڕۆ بەیانیش کەمتر دڵم بۆت تەنگ بوە! زۆر پێکەنینییە! دەڵێن ئێش و ئازار سات بە سات کەمتر دەبێ هەتا دەگاتە ئەوەیکە ئیتر نامێنێت! گورگەکان بە لورەلورەکەیان بانگهێشتم دەکەن بەڵام گرینگ نییە، چونکە هێشتا دەنگەکانیان زۆر دوورە! کاتێك نزیك ببنەوە، دەکەومە شوێنیان! ئایا بە راستی ئێش و ئازاری من ئەوەندە زۆر و درێژخایەن بوو؟ بە گومانەوە ئەو پرسیارە لە خۆم دەکەم! جارێکیان لە کتێبێکدا خوێندمەوە کە ناخۆشترین عەزاب بۆ کەسێکی تۆمەتبار ئەو کاتەیە کە ئازاد دەکرێ و پرسیار لە خۆی دەکات: چۆن توانیم لەو جەهەننەمەدا خۆم راگرم؟ لە قسەیەکی باش دەچێت! بە راستی ژیان زۆر سەیرە! برینەکان بە خێراییەکەی سەرسووڕهێنەر چاك دەبنەوە و ئەگەر جێگاکانیشیان نەمێنێتەوە ئێمە ئیتر هیچکات وەبیرمان نایەتەوە کە رۆژێك لە رۆژان لەو شوێنەی جەستەمانەوە خوێن دەتکا! جاری وایە هەر شوێنی برینەکان نامێنێ! سەرەتا کەمڕەنگ دەبنەوە و دواتر هیچ ئاسەوارێکیان نامێنێ! چارەی ئەم برینەش هەر ئەوەیە! بە راستی هەر ئەوەیە! دەبێ ئەوە بێت! زۆر حەز دەکەم کە ئاسەوارەکەی لەناو بچێت! ئێستا وێنەکەت لە دیوارەکە دەکەمەوە و ناهێڵم کە چاوەکانت هەستم هەڵخڕێنن! وێنەکانی تریش دەشارمەوە! باشتر وایە بیاندڕێنم! ئەم بێشکەیە کە وەکو تابووت بە دوای خۆمدا رامکێشا، کوت و لەتی دەکەم و دەیخەمە ناو سۆبەکەوە! جلەکانت دەشارمەوە هەتا رۆژێك کە کەسێك بدۆزمەوە و وەك دیاری پێشکەشی بکەم! باشتر وایە ئەوانیش فڕێبدەم! تەلەفۆنێك دەکەم بۆ دوکتۆرەکە دەڵێم نۆرەیەکم بۆ دابنێت و پێی دەڵێم کە ئیتر هیچ گرفتێکم

نییە و دەبێ لەم رۆژانەدا دەرت بێنێت! دواتر تەلەفۆنێك بۆ باوكت دەكەم و هەر ئەمشەو لەگەڵی دەخەوم! ئیتر لە پاكی وەڕەس بووم! تۆ مردی بەڵام من زیندووم! هێندە زیندووم كە هەر پەژیوان نیم و هیچ سزایەكیش قەبووڵ ناكەم! تەنانەت لێبوردنی تۆش! ... بچكۆلەكە! گورگەكان لەم نزیكانەن و من هێندەم هێز لەبەر ماوە و لە خۆم رادەبینم كە سەد جاری دیكەش بێ ئەوەیكە داوای یارمەتی لە هیچ كەسیش بكەم، تۆم ببێتەوە ...

چ ئێـــش و ئازارێـــك! ئای كـــە چ ئێـــش و ئازارێكە! لە ناكاو تێكچووم! دیســـان چی بوە؟ دیســـانەوە برینی هەر ئەو چەقۆیانەیە! هەر وەكو پێشـــوو هەتا مێشـــكم دەچن و دەیانهەوێ كونی بكەن! ئارەقەم كردوە! تام بەرز بۆتەوە! كات و ســـاتی لێك جیابوونەوەمان نزیك بۆتەوە! بچكۆلەكە! حەز ناكـــەم بە كەوچك دەرت بێنن و لـــە نێو زبڵدانەكەدا بتخەنە پاڵ لۆكە و گازی پیسەوە! حەز ناكەم! بەڵام هیچ چارەیەكم نییە! ئەگەر زووتر نەچمە نەخۆشـــخانە و تۆ دەرنەهێنن كە بـــە دڵ و ریخۆڵەمەوە نووســـاوی، دەمكوژی! من نابێ و ناتوانم ئیزنی ئەوەت بدەمێ! بچكۆلەكە! تۆ هەڵەت كرد كە گوتت من باوەڕم بە ژیان نییە! بە پێچەوانە! من زۆرم ئیمان بـــە ژیان هەیە! ژیان بە هەمموو ناخۆشـــیەكانیەوە لای من خۆشەویستە و هەر چۆنێك بێت لە گەڵی رادێم! من دەڕۆم! بچكۆلەكە! دەڕۆم و بە خەیاڵێكی ئاســـوودەوە ماڵئاواییت لێدەكەم!

* * *

میچێكم لە سەر سەرە و لە تەنیشتیشم لە ناو شووشەیەكی ... تۆی تێدای! نەیاندەهێشت بتبینم! بەڵام بە زۆری رازیم كردن كە ئەوە مافی خۆمە و ئەوانیش بە سەروســـیمایەكی تێكچڕژاوەوە شوشەكەیان لە تەنیشت قەرەوێڵەكەی من دانا! لێت دەڕوانم و پێكەنینـــم دێتێ! تۆ هەر لەو منداڵە ناچی كە لە وێنەكەدا دیتم! خـــۆ تۆ منداڵ نی، تەنیا تۆوێكی! تۆوێكی بۆر كە لە ئەڵكۆڵی پەمەیی رەنگدا سەراو كەوتوە و هیچیشـــی تێدا نابیندرێت! تۆ زۆر زووتر لەوە مردبووی كە دوكتۆرەكان پێیانزانی! هیچكات نەبوویتە خاوەنی نینۆك و پێست و ئەو شتە پڕبایەخانەی دیكە كە من پێموابوو! تۆ تەنیا هەڵقولای خەیاڵاتی من بووی و تەنیا چەند نیشانەیەك لە دوو دەســـت و پێ و شتێكی وەكو جەستە و شێوازێك لە لووت و چاوە میكرۆسكۆپیەكانت دەركەوتبوون! من عاشقی ماسییەكی چكۆڵە بووم! ماســـییەكی چكۆڵە كە عەشقە پـــڕ ئازارەكەی هێندەی نەمابوو بمكوژێت! بۆ باوەڕ پێكردن نابێت! چونكە زووتر لە ناوم بردی! بۆچی ئەو هەمموو كات و ســـاتە پڕبایەخانەم بە هەدەر دان و هێشتم ژاراویم بكەی؟

باش نیم و هەموان نیگەرانن! دەرزییان لە دەســـتی راســـتم و جمگەی دەســـتی چەپم داوە و بۆریە درێژەكان وەكو مار بە دوو دانە ســـێڕۆم (مغذی) پەیوەند دراون! پەرەستارەكان لە ســـەر پەنجەی پێیەكانم دێـــن و دەچن و دوكتۆرەكانیش جارجارە دێنە سەر ســـەرم و پێكەوە هێندێك قسە دەكەن كە من لە ماناكەیان تێناگەم، بەڵام هەست بە مەترسی دەكەم! ئامـــادە بووم دارونەدارەكەم بدەم بۆ ئەوەی دۆســـتەكەم یان باوكت، یان لە هەموان گرینگتر چاوم بە دایك و باوكی خۆم بكەوێت! هەستم دەكرد گوێم لە دەنگیانە، بەڵام بێجگە لەو دوو پیاوە ســـپی پۆشە چاوم بە كەس نەكەوت! یەكێك لەوان هەر ئەوە بوو كە منی تاوانبار كرد! چەند دەقیقە لەمەوبەر سەری لێ شێواو و گوتی:

ـ دوو هێندەی بكەن!

چی دوو هێندە بكەن؟ سزای من؟ خۆ من سزاكەم كێشاوە، دەبێ سەر لە نوێ دەست پێبكاتەوە؟ دواتر گوتی:

ـ خێراكەن! بۆ تێناگەن، خەریكە لە ناو دەچێت!

كێ لە ناو دەچێت؟ دەرزییەكە؟ مرۆڤ؟ ژیان؟ ئەگەر پێمان خۆش نەبێت ژیان لە ناو ناچێت و كەسیش نامرێت! تەنانەت تۆش، چونكە پێشـــووتر مردووی! مردووی بێ ئەوەیكە لە مانـــای ژیان تێبگەی و رەنگ و تـــام و بۆن و دەنگ و هەســـت و بیركردنەوەكانیش بناســـی! بۆ خۆشم و بۆ تۆش بەداخەوەم! هەست بە شەرمەزاریی دەكەم! پێموایە سووكایەتیم پێكراوە! كاتێك توانای ئەوەت نەبێ پەڕەسێلكەیەكی دیكەت ببێ و ئەوانیش هی دیكەیان ببێ كە بتوانن بە ئاســـماندا هەڵفڕن، پەڕەســـێلكەبوون و هەڵفڕیـــن لە ناو هەورەكاندا چ بایەخێكی هەیە؟ كاتێك توانای بوونی منداڵێكی ترت نەبێ بۆ ئـــەوەی ئەوانیش منداڵیان ببێـــت و بتوانن یاری بكەن و بە خۆشـــی رابوێرن، منداڵی بـــە كەڵكی چی دێت؟ تۆ دەبوایە خۆڕاگریت بكردایە! دەبوایە خەباتت كردبایە و براوە بوایەی! زۆر زوو ئاشـــبەتاڵت كرد و گۆڕەپانەكەت بە جێ هێشـــت! تۆ بۆ ژیان دروســـت نەكرابووی؟ كێ لە دووسێ قســـە و هەواڵی نەگبەت دەترسێت؟ تۆ وەكو باوكت بووی! ئـــەو بە پەنا بردنە بەر خوا كۆتایی بە ژیانی خۆی هێنا و تۆش بە لەدایك نەبوونت! كاممان تەســـلیم بووین؟ خۆ من تەسلیم نەبووم! زۆر هیلاكم! قاچەكانم هێزیان تێدا نەماوە و هێندێك جار چاوم لە رەشەوە دێن و لە گوێچكەمدا دەنگێك دەزرینگێتەوە كە وەكو وزەوزی مێشـــوولە دەچێت! بەڵام خۆ چاوت لێیە كە سەرەڕای هەمووی ئەوانەش تەسلیم نەبووم! چـــاوت لێیە كـــە بەربەرەكانێ دەكەم! مـــن و تۆ زۆر لێك جیاوازین! نابێ بخـــەوم! دەبێ بە خەبەر بم و بیر بكەمەوە! رەنگە بتوانم بە بیركردنەوەكانـــم بەرامبەركێ بكەم! چەندە

لە سکی مندا بووی؟ چەند ڕۆژ؟ چەند حەوتوو؟ چەند ساڵ؟ ڕۆژەکانم لێ دەبوونە ساڵێك! نەمدەتوانی لەوە زیاتر لەو شوشەدا ڕاتبگرم! دەبێ لە شوێنێکی بە حەیا داتبنێم! بەڵام لە کوێ؟ ڕەنگە لە بن قەدی درەختی ماگنۆلیاکە! بەڵام ماگنۆلیاکە زۆر دوورە! ئەو لە شوێنی سەردەمی منداڵی منە! ئەم سەردەمە ماگنۆلیای نییە! ماڵەکەی منیش ماگنۆلیای نییە! دەبێ بتبەمەوە بۆ ماڵەکەم! ڕەنگە سبەینێ ئەو کارە بکەم! شەو داهاتوە و میچەکە وردە وردە ڕەش هەڵدەگەڕێت! هەوا ساردە! باشتر وایە باڵتۆکەم لە بەر بکەم و بە قادرمەکاندا بچمە خوارێ! خێراکە با بڕۆین! تۆش لە گەڵ خۆم دەبەم! بچکۆلەکە! بەڵام هێندە چکۆلەی کە ناتوانم لە سەر دەستەکانم هەڵتگرم بەو مەرجەش کە با نەتبات! لە شتێك تێناگەم: بایەکە دەتوانێ بتبات بەڵام لە سەر دەستەکانی من ئەوەندە قورسایی دەکەی کە من لاقم تێك باڵدەدرێن! تکات لێدەکەم دەستت بخە نێو دەستم! ئێستا ئەوە تۆی کە من لە گەڵ خۆت دەبەی! کەواتە تۆ نە تۆوێکی، نە ماسییەکی چکۆلەی! تۆ منداڵێکی! باڵات هەتا ئەژنۆی من دێت! نا! هەتا سەر شانەکانم! نا! لە شانەکانیشم بەرزتر! تۆ منداڵ نی! پیاوێکی! پیاوێك کە دەستەکانی بەهێزن! لەمەودوا پێویستیم بە دەستەکانت هەیە! پیر بووم! ئەگەر دەستم نەگری ناتوانم لە قادرمەکان بچمە خوارێ! لە بیرتە ئەو کاتانەی کە پێکەوە نوسابووین بە چ شێوەیەك بە قادرمەکاندا ئاموشۆمان دەکرد و ئاگامان لە خۆمان بوو بۆ ئەوەی نەکەوین؟ لە بیرتە ئەو کاتانەی کە تازە پێت هەڵگرتبوو و فێرم دەکردی کە چۆن لە قادرمەکان سەرکەوی و پێکەوە قادرمەکانمان دەژمارد و پێدەکەنین؟ لە بیرتە هەر شتێك کە تووشی بوایەی بە هەر دووك دەستەکانت دەتگرت و چاوەڕێت دەکرد هەتا من بە دەستێکی نیگەڕانەوە خۆم بگەیەنمە ئەوێ؟ ئەو ڕۆژانەت لە بیرە کە گوێت لە قسەکانم ڕانەدەگرت و منیش لەگەڵت بەشەڕ دەهاتم؟ دواتر پەژیوان دەبوومەوە! حەزم دەکرد داوای لێبووردنت لێبکەم بەڵام نەمدەتوانی! من لە ژێرەوەڕا لێم دەڕوانی و تۆش هەروا، دواتر کاتێك بزەت دەهاتێ تێدەگەیشتم کە لێبووردنەکەمت قەبوڵ کردوە و دواتر ... دواتر چی دەبوو؟ پێڵوەکانم قورس بوون و مێشکم خەریکە لەکار دەکەوێت! ئەوە خەونە یان کۆتایی! نابێ تەسلیمی ئەو خەونە یان ئەو کۆتاییە بم! یارمەتیم بدە با خەوم لێ نەکەوێت! وەڵامم بدەوە! تێگەیشتی نەمانی ئەو گرفتە چەندە بەکەڵکە؟ لەو خوارە زۆر کەس لە هەوڵی ئەوە دابوون کە تۆ بکەنە ئامانجی خۆیان و ئازاریان دای و تۆش تەقەت لێکردن؟ تەسلیمی فێڵ و تەڵەکە و زۆرویژیەکانیان بووی یان وەکو درەختێکی قیت و قایم لە سەر جێگاکەت ڕاوەستای؟ ئاخرەکەی تێگەیشتی کە داخوا بەختەوەریی و ئازادیی و باشیی و عەشق، بوونی هەیە یان نا؟ هیوادارم کەڵکت لە نەسیحەتەکانم وەرگرتبێ! هیوادارم هیچکات ئەو کفرە نەکەی کە:

ـ من بۆچی لە دایك بووم؟

هیوادارم بەو ئاکامە گەیشتبی کە بۆ ئەوەی زیندوو بی دەبێ ئازاریش بچێژی! تەنانەت ئەگەر بە نرخی عەزاب و مەرگیش تەواو بێت! لەوەیکە توانیم ـ بە نرخی مردن و ئازارکێشانیش بوویێت ـ تۆ لە نەبوونی جیا بکەمەوە، هەست بە شانازی دەکەم! هەوا بە تەواوی سارد بوە و ئەو میچە سپییە ئێستا ئیتر ڕەش ڕەش داگیراوە ... بەڵام گەیشتینێ! ئەوەش گوڵی ماگنۆلیا! گوڵێك لێ بکەوە! من هیچکات نەمتوانی بەڵام تۆ دەتوانی! بچۆ سەر پەنجەی پێت و پەنجەی دەستت درێژ بکە! ... تۆ لە کوێی؟ هەر ئێستا لێرە بووی! ژێر باڵت گرتبووم! گەورە بووی! بۆ خۆت پیاوێك بووی بەڵام دیار نەمای! بێجگە لە شوشە ئەڵکۆڵێك کە شتێکی تێدا سەرئاو کەوتوە، هیچی دیکەی لێ نییە! شتێك کە حەزی نەدەکرد نە ژن بێت و نە پیاو و منیش یارمەتیم نەدا کە ببێتە ژنێك یان پیاوێك بۆ خۆی! لێم دەپرسی داخوا من بۆچی ملم بەو کارە دا؟ ئەی تۆ بۆچی بەوە ڕازی بوویت؟ چونکە ژیان لە گەڕدایە بچکۆلەکە!

بە دەربڕینی ئەوەیکە ژیان بوونی هەیە، سەرماکە نەما و خەوەکەشم ڕەویەوە! هەست دەکەم سەر لە نوێ بوومەوە بە خۆم! ژیان ... سەیری بکە! چرایەك هەڵدەبێت! دەنگێك دەبیستم! کەسێك هەڵدێت، هاوار دەکات و بێ هیوا دەبێت! بەڵام بە هەزاران کەس لە دایك دەبن! بە سەدان هەزار منداڵ! ئەو منداڵانەی کە ڕۆژێك لە ڕۆژان بۆ خۆشیان دەبنە دایك یان باوکی منداڵانی نەوەی دواتر! ژیان هیچ پێویستییەکی بە من و تۆ نییە! تۆ مردووی! منیش لەوانەیە بمرم! بەڵام گرینگ نییە، چونکە ژیان هەر بەردەوامە!

***

پەری خەونە سوورەکانم

پەرویز شافعی، (کاوە)

چاوەکانم!
زۆر دەمێ بوو
لە خەونە سوورەکانما پیاسەت ئەکرد
زۆر دەمێ بوو
وێنەی ئاسکی سکی چیا بەفرینەکان
بە چیرۆکی تەمەنمدا هەڵئەگەڕای
یا وەك کچی «پەریزادی گوڵخەندەران»
بە کراسی گوڵ هەنارەوە
لەسەر لووتکەی ئاواتی مژ گرتووی بەرزم
پێئەکەنیت
چرپەی گەشی پێڵوی چاوە مەندەکانت
وەك پەپوولەی عەشق و ئیلهام
گرێی دەسرازەی مەینەتیمی ئەترازان
چاوەکانم!
زۆر دەمێ بوو
بێشکەی عومرم بە شنەی هەناسەی مەسیحات ئەجووڵاوە،
زۆر دەمێ بوو
کە ژیلەمۆی ئاگرە خۆشەی نەورۆزەکانی منداڵیم
بە شەپۆلی سەمفۆنیای پێکەنینت ئەگەشاوە.
کە شەو ئەهات
لەسەر شانی خزی ئاسۆ دەردەکەوتی
کراسێکت لە تریفەی مانگ
لە چرۆی کەسکی هەریری کوێستان
لەبەردا بوو
ئەخشایتە سەر کۆشی هۆشم
لە ئامێزی خۆشەویستی خۆت ئەگرتم
بە بۆی شەوبۆ و بە مۆسیقای باڵی دوو کۆتری سینگت
سەرخۆش
ئەبووم
سەرم ئەکردە سەر کۆشت بێهۆش ئەبووم.

بەڵام هەموو بەری بەیانییە
کە پێکەنینی پەنجەرەی ژوورەکەم
پەنجەی لە گەڵ یەخەی خەون ئەپچڕیم
دا ئەچوویت و جێت ئەهێشتم.
منیش سەری خۆم هەڵئەگرت
هەر وەك منداڵی گروزی لە دایك جێماو
سەرم ئەنا بە سینگی پڕ جەخاری شاهۆوە و
تێر ئەگریام
تێر ئەگریام و فرمێسکم
بۆنی وەنەوشە و سوێسنەی بەینی پەلکەکانی لێ ئەهات.
شاهۆیش هەر وەك پێشمەرگەیی
کە یارە هاوسەنگەرەکەی لە -باوەشیا-
دوا هەناسەی سووری ژینی هەڵئەکێشێ و شەهید ئەبێ،
نەرم و بێدەنگ
خوناوەی فرمێسکی گەشی
ئەڕژایە سەر لەشی بەتاسەی گڕگرتووم
روباری گریانی شاهۆ لوزەوی ئەبەست و
هاژە هاژە قەڵبەزەی
ئاژین ئەبووە ناخی هەستە چەواشەکەم.

بەڵێ، بەڵێ چاوەکانم!
هەموو بەری بەیانیی
سەرم ئەنا بە سینگی پڕ جەخاری شاهۆوە و
تێر ئەگریام
تێر ئەگریام و فرمێسکم
بۆی لەش و لاری سێوەخانی لێ ئەهات.
چاوەکانم ئەبوونە دوو پەپولەی عەشق و تاسە و تین و
هەڵ ئەفڕین
خۆیان ئەدا بەدەم لەرەی شنەی شەتی شەماڵەوە
خەونە سوورەکەمیان

لە ئەم سنوور بۆ ئەو سنوور،
لەسەر چڵی سووتاوی دار قەزوانەکان
بە گوێی هەموو ڕووبارەکاندا ئەچرپان
خەمی تەنیایی شاهۆشیان
لەلای بەردە سپی و قەندیل،
بۆ ئارارات ئەگێراوە...
تاکوو بەری بەیانیی
پێت نایە سەر گزنگی خۆر
بە پێکەنینێکی شیرین
گۆشێ ئەستێرەت بۆ هێنام
وەها گرێکت بۆ هێنام
وەها گرێکت تێبەردام
گوڵی تاسەم توایەوە و وەك «توری سینا» داگیرسام
بەفری قەندیل و چل چەمەش
بە پرشنگی چاوە گەشە شینەکانت
توانەوە
بوونە ڕووبارێکی ڕێبوار بەرەو دەریای چاوەکانت.
منیش بە عەشق و تاسەوە باوەشم بۆ کردیەوە
سەرم نایە سەر شەپۆلی ورشەی دەریای چاوەکانت
کۆترەکانی ئارارات و شاهۆ و قەندیل
هاتنە سەیری دڵداریمان
باسی خەونە سوورەکەمیان
بۆ کچی با ئەگێڕاوە!
ناوزەنگ ٦٠/٤/٢٩

*- شاعیری گیان بەخت کردوو پەرویز شافعی، پێشمەرگەی کۆمەڵە، خەڵکی شاری سەقز، بە نازناوی (کاوە)وە شێعری دەنووسی. بەداخەوە کۆمەڵە شێعرەکانی لە بەین چوون. ئەم شێعرە سەر دێڕی نەبوو من ناوەم بۆ هەڵبژارد. پەرویز شافعی ڕۆژی ٢٨-٩-٦٤ی هەتاوی لە شەڕ لەگەڵ هێزە داگیر کەرەکانی جمهووری ئیسلامی لە ئاوایی «یازی بلاغی» (فیز الله بەگی) سەقز دا، گیانی بەخت کرد.

سکاڵایەک

"ح. نامۆ"
حوسێن عەبدالی

دەستەکانم
هێزی ژیانم!
ئەگەر سی ساڵ
لێو تۆرابم
ڕۆیبم لەلاتان،
ڕەنجابم
ئەوا هاتوومەوە لاتان
خۆم خستۆتە ناو باوەشتان
... من باسی کەوڵێکی بەتاڵ
هەناسەی بە بوغزی ئافرەتی ناو ماڵ
... باسی بێ نانی،
نەبوونی ژینی ئینسانی!
بێ ئێوە کە ئەیان دوواندم
دەدوان بە زمانی حەیوانی
دەستەکانم...
هەم من و هەم ئێوە برسین
بڵێی ئەمجارە هەڵنەستین؟
دەستەکانم...
ئێوە و من یەکین!
من و ئێوە، یەکین!؟

١٠-٤-٥٧ ی هەتاوی

***

قەنارە بەندان

بۆ گوللە باران کراوەکان:

"ح. نامۆ"
حوسێن عەبدالی

ڕاچڵەکای!
کوێتەکەی قوزەخ و قەڵای "دمدمی" خاوەر!
کوێراییم هاتیٚ:
تەزای لە نویٚ،
مەسڵەمیٚ، مەسڵەمیٚ
دەمەلەرزیٚ
لە شەقەی دەستی بە قەمچی
لە تەقەی دەستی بە چەك چوو!
خەونە تینوەکەت
چۆڕە چۆڕیەتی بۆ لوێچە ئاوێك
شۆڕە شۆڕیەتی لەنجەی نیگات.
بیٚ کێش ماوە شێعری ئاگری،
بیٚ "زین" ماوە لەبەر "مەمیٚ".
تەزای لە نویٚ
دەمەلەرزیٚ
لە شەقەی دەستی بە قەمچی
لە تەقەی دەستی بە چەك چوو!
دەهەزار کەنووت ماوە
ببنە قاقا،
بێنە بەردەم،
بچنە ناو دیٚڕی ئەوێستا
ببنە سەر بەند،
بۆ هەر پەڕەی لاسپی و سۆڵی ناسکی
ببنە وێرد،
حلوولی گیان بن،
ببنە گوڵ
لالە و سومبول
بێنە دەر
بە دەم شنەی
بڵێسەی پڕنوور و
سووری
ئاگری
بۆ هانا،
بۆ هەنکە هەنکی لورکی!
تەزای لە نویٚ
مەسڵەمیٚ،
مەسڵەمیٚ!
دەمەلەرزیٚ
لە شەقەی دەستی بە قەمچی
لە تەقەی دەستی بە چەك چوو!

گەلاوێژی ٦٠

***

پێشانگە ئەزەلییەکانی سەر شەقامەکانمان

ناسر حەقپەرەست

١
درەختەکان،
بەهاران و هاوینان سەوزە پۆشن
پاییزانەش زەرد،
بە پێچەوانەوە، کەچی هەموو زستانێکیش
رووت دەبنەوە
تا بەشکم سەرما کرمەکانی جەستەیان بتۆپێنێت.
٢
دوێ شەو،
باران سەراپای پشیلە سپی خوساند
بەیانی ڕەش تەنیا ڕەنگی بوو
ئاخر لای دووکەڵ کێشی زۆپایەك
رۆژی کردبۆوە.
....ئێستا چاوەرێی بارانی دەکرد، لە ڕەنگی خۆی
دەگەرا.
٣
ماوەیەکە، هەموو رۆژێك
رۆژنامەکان باسی وشکەساڵی دەکەن
کانیاوەکان چاو لەبەرپێی خۆیان دەکەن ودەکەونەوە یادی،
سەوزەڵانی، یاری بەچکە ماسییەکان و جامە ڕوونەکانی
پارەکەی خەڵکی شار.
٤
ئەمساڵ، گوڵەبەرۆژەکان
هێندە بە شوێن هەتاودا ڕاپانکرد
تا دیتیان، لە تەقتەقانییەکی بێ کۆتا پاییزیان بە سەردا
هات.
٥
باخەوانێك، دارە توویەکی بڕیەوە
هەمووی سێ خولەکی برد
٢٢ ساڵی تەواوی تەمەن بوو
کاتێك چاوم لە بازنەکانی کرد
٦
لە ترافیکدا، کچۆلەیەکی گوڵفرۆش
گەورەیی خۆی لەوبەری شەقامەکە بینی
کە چ ئاسان ڕەقەمی موبایلەکەی لێدەکرن.
ئەگەر ئەو رۆژانەی لە یاد مابا
ژنێك تائێوارە بە ڤالیۆم
لە پیادەڕەوی شەقامەکان درێژی ئەکرد،
تۆ بڵێی هشتبایەی.....؟
٧
کاتێك بە مانگم وت:
ئەرێ هاورێ بۆچی تەنیا لە شەوا ئەتبینم؟
وتی: ئاخر بە رۆژدا تاریکی نییە.
٨
لەگەڵ سووتانی جەستەی هەر ژنێك
ئەستێرەیەکیش لە ئاسمانەکەمان دەخووشێ.
لەو شەوانە ئەترسم کە دێ و
ئاسمانەکەمان ئەستێرەیەکی نەبێ.
٩
بەقەدی دیوارێکەوە، ئاکواریۆمێکیان هەڵبەست
تا ماسییەکی سور هەمیشە پیاسەی تێدا بکات.
ئەویش لەتەختی ئاکواریۆمەکە
وێنەی دەریایەکی کیشایەوەو دوو ماسی....
١٠
هاندەکان، هێندە بە SMS کانی ناخی خۆیان پێدەکەنن
قەت فریای شیوەنی خاوەنەکانی خۆیان ناکەون.
١١
لێرە، هەر کۆرپەیەك لەگەڵ لەدایکبوونیدا
میراتگری سێ شتە: قین و مین و فیشەك
لە سێ شتیش بێ بەشە: نان ومان و ئازادی.
١٢
لە ئاسمانێکی ساو و پرئەستێرەدا
بەدەم سوتانەوە ئەستێرەیەك هەڵوەری
دڵۆپێك بە پرتاو کەوتە سەر گۆنام
کە سەرم هەڵبری، یەکی تر بۆی ئەگری.
***
لەگەڵ تۆمە رێبوار!
هێشتا تاریك نەبووە،
دیسانیش دەتوانین ببینین...... .
راستیی، ماڵی ئێمە لە کوێیە؟

***

ماندوویەتی

شلێر پایزی

من هەر لێرە لەدوا و پێشی ئەوان
لەدایك بووم
کەچی لە هەموویان غەریبترم
بە ژەکی یەك مەمك گۆش کراین
کەچی لە هەموویان بێنازترم
هەر لێرە لەسەر یەك ڕاخەر ئەنووین
کەچی لە ئەوان جیاوازترم
لەسەر یەك سفرە تێر ئەبین
کەچی من و ئەوان تەوفیرمان هەیە.
ماندووم
شەکەتم
لەدەست ئەوان لەدەست جیاوازی.
من و ئەو
لەو ئێوارەی کە بێ شێو سەر ئەنێتەوە
لەدەست ئەو زەردە پەڕەی
کە مەرگی خۆر لە تابوتی ئەستێرەدا ڕەنگ
ئەکات
ماندوو ئەبم
لەدەس بینینی ڕوخساری
ئەو شەمشەمە کوێرەی
کە چۆلەکە و کۆختی
ئەو ئێوارەیە نیگابانن
ڕاویان ئەنێنو
تاریك داهات
خۆی بە ساحێبی ئاسمان ئەزانێ
لەو کەناریانەی
کە هەڵکروشماون
بەدەس گوڕی بارانەوە
لەدەس ئەو کەسانەی کە لە حەقی خۆیان
بێدەنگ ئەبن
بێزار ئەبم
لەدەس ئەو هەناسەی کە لەدوای پەشیمانی هەڵدەکێشرێ
لەو ڕستانە کە مرۆڤی پێ ئەشکێندرێ
لە بینینی ئەو هەموو هەورە دیدە مەستانەی
کە خۆیان لەگەڵ تیشکی
بەر لە ئاوا بوونێکدا تێکەڵ ئەکەن
لەدەس گێلاسی چەندە زیزم
بە درێژایی تەمەنی
سەما بۆ ئێوارەیەکی کریستاڵی ئەکات
بۆ ئەوەی عاشقی ڕەنگی سپیە
ئەویش بێ بەزەییانە
تاوێك ڕەنگی خۆی پێ نابەخشێ
چونکە لە ڕەنگی خوێن زۆر ئەترسێ
لەدەس ئەو پاییزە زیزم کە مەرگی گەڵاکانی
بە نامەرد ئەسپێرێ
لەدەس ئەو چڵە نێرگزانەی
کە دوای سارێژ بوونی برینەکان سور ئەکەونەوە
لەدەس ئەو کۆچەرە ساڵ چیانەی
کە ڕێگە بە ڕێبواران ئەگرن
تا پارەی شەرابی ئەو شەوە پەیدا بکەن
لەدەس ئەو یارە زیزم
کە بە ئازیزەکەی ئەڵێ
دەریای خۆشی ئەبم بۆت
ڕاستە کە دەریایە بۆ خنکانی هیواکانی
لەدەس ئەو لێوانەی کە ئاسەواری ماچیان هەبێت
قەت هەست بە ئازاری دڵی کەسانی تر ناکەن
زیزم لە هاژەی ئەو ئاوانەی کە سێو بەخەبەر دێنن
ناهێڵن تا ڕۆژی ئەلەس لەخەودابن
لەدەس ئەو پەنجە نەفرەتیانەی کە بە درۆ وەفا
ئەنووسنەوە.
ماندوو بووم لە بینینی ئاوێنەی حەقیقەت
کە بە دەستی تۆ ورد و خاش کرا
هەموو ڕۆژێ پارچەیەکی بە جەرگی مندا دەچێ
لەدەس دایك و باوکم لەپاش نیوەڕۆیەکی بەهاردا
کۆشکی خونچەیەك ئەشێوێنن
کە بەڵێنی سەمایشی

به هیچ لقێك له دارەكەی
دراوسێیان نەداوە
ئای لەدەس ئەو عاشقانەی
كه به پەشیمانی له درگای دیدار ئەیاتەوە
چەندە عاجزم لەدەس ئەو كەسانەی
كه قەدەری خۆیان
به بەرد دیاری ئەكەن
لەو تانەدەرانەی
كه لقی دڵی دایكێك ئەشكێننەوە
ماندوو ئەبم له بینینی ئەو مەعشوقانەی
كه له دەستی تاوانی یارەكانیان
شاتاوڵی پەنجەكانیان
پەڕە به پەڕەی گوڵێك شیتاڵ ئەكەن
دواتر هەڵاڵەكەشیان بۆ نامێنێتەوە
له پژانی ئەو خۆشەویستیەی تەنها بۆ شەوگارستانە و
زەرەرەكەی كەمە
خڕە درەختێكی پیر گرەو لەگەڵ شێرا ئەكات
ئەمەیان جێی پێكەنینە
شەكەت بووم لەدەس بولبولێك
له بەهاردا خۆی ئەكا به دوو تۆی شێعرێكی پێچراوما
كه له حەساری هەڵوەریوی نیگای پاییزێكما لەدایك بووە
كه پێویستی به خوێندنی ئەوینە
لەدەس فەرهەنگی ئەو مێژووەی
كه درۆ ئەفەرمێ
ئەڵێ وشەی گەندەڵ لەلام نامۆیە
چەندە عاجزم له یادی خەندە بارانی لێوەكانم
كه بۆ تۆ و ئەوانم كرد

لەدەس ئەو جەژنەی
كه دەرگاتم لێ ناكەیتەوە
وا ئەزانی بۆ جەژنانە یا نوقوڵێ ڕێگام بڕیوە
ناهێڵێ گەردنی خۆمت پێ ئازاكەم
چەندە دڵ خۆشـم بـەو مرۆڤانەی كه خۆیان به شـاعیر دەزانن
كەچی له هەمان كاتا
لەبەردەم مایكێكدا به زمانی پەپولەئاسـا ئەدوێن
ئەی من
ویژدانم ڕێگام پێ نایا
مێلوورەی ماڵەكەمان به شەڕی نەوت لەناو بەرم

ڕوونکردنەوەیەک لە لایەن کەریم ئەمانی یەوە بۆ بەڕێز بێهروزی ناسری و سەرجەم خوێنەرانی هێژای گۆڤاری پێشەنگ

لە ژمارە ٧ای گۆڤاری پێشەنگ لاپەڕە ٣٠ بۆ ٣٣، وەرگێڕدراوی بابەتێک بە ناونیشانی "مارکس بابەتی سەردەمی ئێستاشە"، چاپ و بڵاو کراوەتەوە.
لەو ڕووەوە کە دەقی فارسی ئەم بابەتە لە گۆڤاری "جهان امروز" کە گۆڤارێکی سیاسی حیزبی کۆمۆنیستی ئێرانە، وەرگیراوە و "هاوڕێ بێهروزی ناسری" نووسەری بابەتەکەش یەکێکە لە ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندی حیزبی کۆمۆنیستی ئێران و هەروەها وەرگێڕدراوەکەشی بە زمانی کوردی لە گۆڤاری پێشەنگ دا کە ئەگەرچی بڵاوکراوەیەکی حیزبی نیە بەڵام خاوەن ئیمتیاز، سەرنووسەر، دەستەی بەڕێوەبەر و زۆرێک لەو کەسانەی کە بە شێوازی جۆراوجۆر لەگەڵ ئەم گۆڤارە هاوکاری دەکەن لە ئەندامانی حیزبی کۆمۆنیستی ئێرانن، لە وەرگێڕدراوی کوردییەکەی دا بە جێگای ناوی سەرنووسەری بابەتەکە تەنیا ئاماژە بە سەرچاوە کراوە. بەڵام لەو ڕووەوە کە هاوڕێ بێهروز گلەیی لێکردووین کە بۆچی ناوی بەڕێزیمان وەک نووسەری بابەتەکە نەبردووە، بۆ دڵنیایی ئەو بەڕێزە پێویستە ئەوە بڵێم کە بێجگە لەو تێبینیەی کە لە سەرەوە ئاماژەی پێکرا، هیچ مەبەستێکی دیکەی لە پشت نەبووە.
بەڵام لە هەر حاڵ دا من بەش بە حاڵی خۆم گلەییەکەی هاوڕێ بێهروز لەسەر سەرم دادەنێم و هەر لێرەش دا بە ئاگاداریی سەرجەم خوێنەرانی بەڕێزی گۆڤاری پێشەنگ دەگەیەنم کە: دەقی فارسی "مارکس بابەتی سەردەمی ئێستاشە" لە بەرواری ١٩ای مارسی ٢٠٠٨ لە لایەن بەڕێز بێهروز ناسرییەوە نووسراوە و لە ژمارە ٢٠٣ی گۆڤاری "جهان امروز" دا چاپ و بڵاوکراوەتەوە و منیش وەرمگێڕاوەتەوە سەر زمانی کوردی.

"کەریم ئەمانی"

نامەیەک لە فەرزادی کەمانگەرەوە: «ئاغای ئێژەیی لیگەڕێ بادڵم لیبدات»

چەندین مانگە لە گرتووخانەم، گرتووخانەیەک کە قەرار بوو، وەرەم برووخێنێ، ئەوین و ئینســـان بوونم داڕمێنێ. بەندیخانەیەک کە دەبوو کەویم بکات، دامەرکێنێ وەک بەرخۆڵەیەکی سرەوتوو، دەمێکە دیلم لە چواردیوارییەک دا بە بەرزی مێژوو.

ئەو پەرژینەی قەرار بوو کەلەبەرێک بێ لە نێوان من و خەڵکەکەم کە خۆشـــم دەوێن، پەرژینی نێوان من و منداڵان بێ بۆ هەمیشـــە، بەڵام هەموو ڕۆژێ لە کڵاورۆژنەی سلولی تارەوە بەرەو ئەوپەری، دوور دوور دەڕوێشتم و خۆم لە نێو ئەوان وەک ئەوان هەست پێدەکرد و ئەوانیش ئازارەکانی خۆیان لەمنی دیلا ئەبینی و بەندیخانە پەیوەندییەکی قوڵتری لە نێوان ئێمەدا دروست کرد. بڕیار بوو، بەندیخانەی ڕەش و تاریک مانای خۆر و هەتاو لەبیر من بباتەوە، بەڵام هەر لە گرتووخانە، ڕوان و سەوز بوونی وەنەوشەم لە تاریکی و بێدەنگیدا بینی.

بڕیار بوو زیندان مانای سەردەم و کات و بایەخی کاتەکانم لە بیروزەین دا بسڕێتەوە بەڵام لەگەڵ ساتەکانی دەرەوەی گرتووخانە ژیاوم و سەرلەنوێ، نوێ بوومەوە و خۆم بۆ هەڵبژاردنی ڕێگایەکی نوێ تەیار کردوە.

منیش هەر وەک بەندکراوەکانی بەرلە خۆم، بەتەواوی هەســـت و نەســـتمەوە سووکایەتی پێکردنەکانی، ئازار و مەینەتییەکانم بە گیان کڕی بۆ ئەوەی بەڵکوو دوایین کەس بم لە نەسلی ئازارچێشتوانێ کە بە حەزیای داتنی سەحەریان لە تاریکی گرتووخانەدا، لە نێو دڵەکانیاندا زیندوو ڕاگرت.

بەڵام ڕۆژێک بە تێکدەریان دەزانیم، پێیان وابوو بۆ شـــەڕ لەگەڵ خێوی ئەوان داتووم و پەتی عەداڵەتیان چنی هەتا بەرەبەیانییەک کۆتایی بە ژیانم بێنن و لەو ڕۆژەوە بێ ئەوە بمەوێ لە چاوەڕوانی بەڕێوە چوونی حوکمەکەم دام. بەڵام ئەمڕۆکانە کە بڕیارە، ژیانم بسڕنەوە بەدڵێکی پڕ «لە ئەوینەوە ڕووبە داوچارەنووسانم» بڕیارم داوە، تاڵ تاڵی هەودای ژیان و لاشەم پێشکەش بەو نەخۆشانە بکەم کە ژیانیان پێ دەبەخشێ و دڵیشم پێشکەش بەو منداڵە بکەم کە سەرتاســـەری ئەوین و ســـۆزە. جیاوازی نییە لهەر شوێنێک بێت، لەسەر لێواری کاڕوون، یان داوێنی سەبەلان، یان لهەر گۆشەیەکی ڕۆژهەڵات و یان ئەو منداڵەی کە لە زاگرۆسەوە بەرەو دەرکەوتنی خۆر دەڕوانێ، تەنیا دڵی سەرەڕۆ و ئۆقرە نەگرتووم لە سینگی منداڵێکدا لێ بدات کە نەسرەوتوو تر لەمن ئاوات و خۆزگەکانی لە شەواندا بەرێتە ژوانی مانگ و ئەستێرە و وەک شاهێدێک بن کە لەگەورە ساڵێدا پشت لە حەزیاکانی منداڵی نەکات، دڵم لە ســـینگی کەســـێکدا لێ بدات کە بە خەمی ئەو منداڵانەوە بێ شەوانە بە برسیەتی سەردەنێنەوە و بیرەوەرییەکانی «حامید»ی خوێندکاری ١٦ ساڵەی شارەکەم زیندوو ڕابگرێ کە نووسیبوی «بچوکترین خۆزگەم لەم ژیانەدا بەدی نایەت.» و خۆی خنکاند.

دەبا دڵم لە سینگی کەسێکدا لێ بدات، گرنیگ نییە بە چ زمانێک قسە دەکات، یان ڕەنگی پێستی چۆن بێ، تەنیا منداڵی کرێکارێک بێ کە شەقارشەقارەکانی دە ستی باوکی، بڵێسەی بورکانێکی تر لە بەرانبەر ناعەداڵەتییەکاندا، لە دڵمدا زیندوو ڕابگرێ.

دڵم لە سینگی منداڵێکدا ترپەی بێ کە لە داهاتوویەکی نە زۆر دووردا ببێتە موعەلیمی ئاواییەک و هەموو ڕۆژێ بەیانی منداڵەکان بە بزەیەکی شیرینەوە، پێشوازی لێ بکەن و بەشەرێک و داوبەشی خۆشی و یارییەکانی خۆیانیانی بزانن، ڕەنگە ئەوکاتە منداڵان تامی تاڵی هەژاری و برسیەتی نەزانن و لە خەیاڵی ئەواندا وشـــەکانی «گرتووخانە، ئازار و شـــکەنجە، ستەم و نابەرابەری» مانایەکی نەبێ. دەبا دڵم لە سووچێکی پانتایی ئەم جیهانەدا لێ بدات، تەنیا ئاگاداری بن، دڵی ئینســـانێکە کە زۆرێک لە نەنووســـراو و نەوتراوەکانی خەڵک و وڵاتەکەی هەڵگرتووە، خەڵکانێک کە مێژووەکەیان سەرتاسەر پڕە لە ئازار و خەم و مەینەت.

دەبا دڵم لە سینگی منداڵێکدا لێ بدات هەتا بەرەبەیانییەک لە ناخەوە بە زمانی زگماکیم داوار بکەم:

«من دەمەوێ ببمە بابیە
خۆشەویستی مرۆڤ بەرم
بۆ گشت سووچی ئەم دنیایە»

فەرزادی کەمانگر
گرتووخانەی «ڕەجایی» شاری کەرەج بەندی ئەمنیەتی ٢٠٩
١٣٨٧/١٠/٢

PESHANG 18